4A.(37).18597

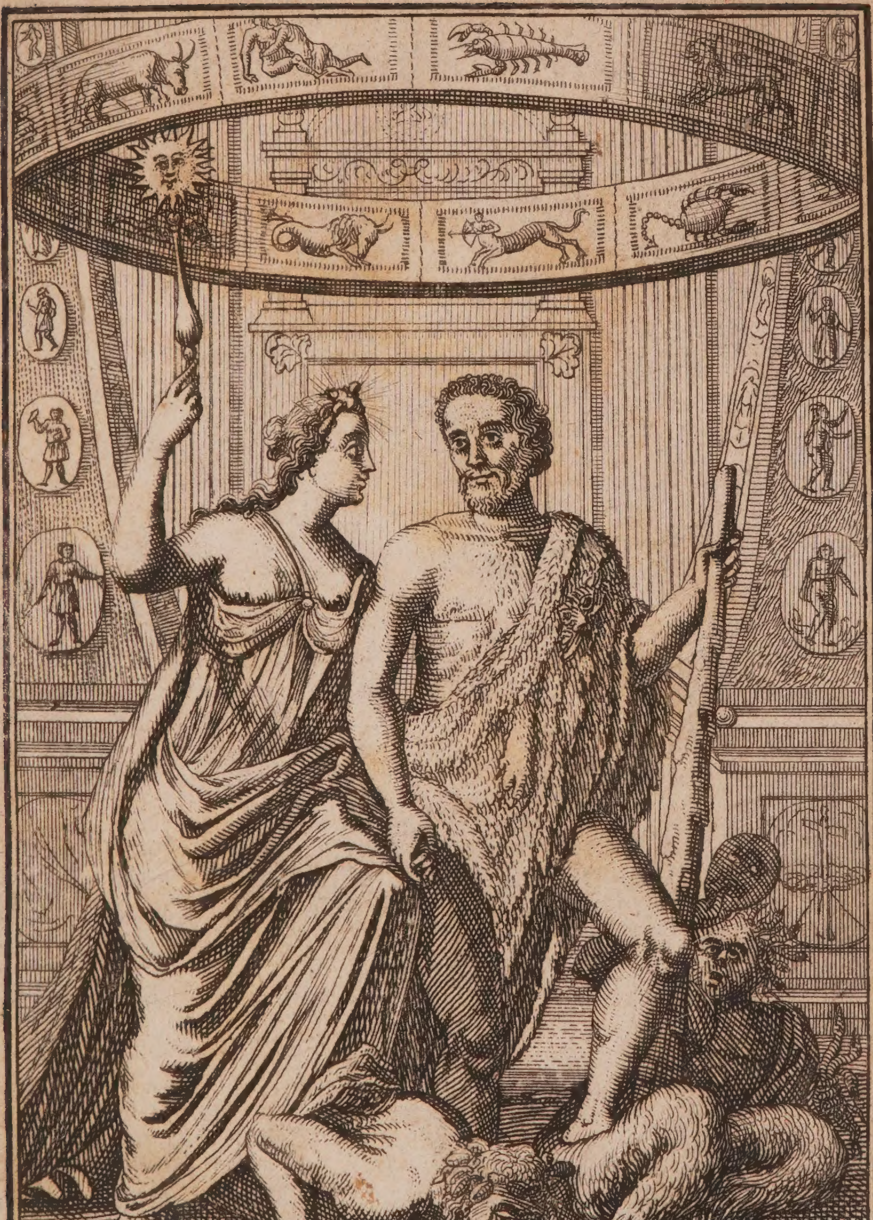
35299/A

18597

talian

6/07

by MANZOLLI, Pietro Angelo

MARCELLI PALINGENII
STELLATI POETÆ
ZODIACVS VITÆ.

MARCELLI PALINGENII
STELLATI
POETÆ DOCTISSIMI,

ZODIACUS VITÆ,

DE

VITA, STUDIO, AC MORIBUS

HOMINUM OPTIME

INSTITUENDIS.

LIBRI XII.

EDITIO NOVA

DIU DESIDERATA.

HAMBURGI,
Apud THEOD. CHRISTOPH. FELGINER,
ANNO MDCCXXI.

18597

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

D. ELSALINO
CARTER,

MEDICO ROTTERODAMENSI,

HANC NOVAM

MARCELLI PALINGENII

POETÆ DOCTISSIMI

EDITIONEM

Dedicat

ISAACUS van RUYNEN.

AD

ILLUSTRISSIMUM, OMNIQUE LAUDI[illegible]
DIGNISSIMUM

FERRARIÆ DUCEM
HERCULEM
SECUNDUM,

MARCELLI PALINGENII
STELLATI

PRÆFATIO.

COnſverunt ſcriptores, tum an-
tiqui tum recentiores, Illuſtriſ-
ſime atque Invictiſſime Du[x]
HERCULES, Eſtenſis Famili[æ]
ſummum decus, ſplendor, & gloria[,]
poſtquam libros ſuos, imò liberos, quo[s]
ingenio ſuo veluti pepererunt, ad ca[l-]
cem perduxêre, illisque ultimam ma[-]
num impoſuêre, Virum quempiam am[-]
pliſſima dignitate ac poteſtate conſp[i-]
cuum quærere, cui ſuos labores, libro[s,]
opera & monumenta dedicent, nuncu[-]
pent, atque commendent, ut ejus favor[e]

a[...]

ac patrocinio muniti, peſtilentiſſima invidorum ſpicula, criticorumque temeritatem non reformident. Quandoquidem in hac vitæ tragicomœdia contingere plerumque ſolet, ut ignavi homines voluptatibus addicti, eos contemnant quos virtute præſtare vident. Divina tamen providentia fieri ſemper ſolet, ut in tanto humanæ vitæ errore, aliquis Princeps reperiatur, qui virtutem diligat, ſuoque patrocinio tueatur: ne ſtudioſis viris præſidium deſit, & locus ad quem confugere valeant. Cæterùm, ut antiquos Reges atque Imperatores ſilentio prætercam, qui viros ingenio præcellentes amplexi ſunt, Tu unus es tempeſtate noſtra, Dux Excellentiſſime, cui Deus talem tribuit mentem, ut nil pulchrius, nil honeſtius, nil divinius virtute ipſa exiſtimes: ideoque virtutem habentibus præſtò eſſe conſueviſti. Minime mirum igitur videri debet, ſi ad Celſitudinem Tuam confugi, librosque

meos Tibi dedicare conſtitui. Nam quem alium patronum in tota Italia invenire poſſem, cui muſæ cordi ſint? qui carmen ſibi oblatum aut intelligat, aut examine recto expendere ſciat? O corruptiſſima tempora! Quid mihi cum principe, qui alienis oculis videt? ore loquitur alieno? illum volo, qui per ſe poſſit curvum diſcernere recto: cui non auſint maligni homines dicere candida de nigris, & de candentibus atra. Talem igitur cum Te eſſe omnes prædicent, Dux Illuſtriſſime, audacter ad Te profectus ſum: eo maximè quod Antonius Muſa Eraſavolus, Vir ſingularis doctrina integritateque conſpicuus, qui Excellentiam tuam fidelisſime colit, mihi de Te ſpem optimam attulit: quippe qui doctrinam, prudentiam, humanitatem, liberalitatemque tuam mirificè apud me commendavit. Cujus verbis tantum habeo fidei, quantum dici posſit. Eo igitur ſuadente, opus noſtrum,

cui

cui titulus eſt ZODIACUS VITÆ, in duodecim libros digeſtum, multosque per annos elaboratum, Celſitudini tuæ donamus, dicamus, nuncupamus: ut apud poſteros nomen tuum clarum ac memorabile fiat. Sed quanquam longè pretioſiore munere dignus es, tamẽ hoc exiguum, noſtrum accipere tua Celſitudo ne dedignetur: magisque donantis animum, quam donum ipſum aſpicere velit. Spero tamen fore, ſi opus hoc tuis auſpiciis ſemel in lucẽ eruperit, ut apud viros bonos ac verè doctos laudem haud ſpernendam ſit habiturum, præſertim apud poſteros. Quandoquidem poſteritas ipſa ſolet absque invidia judicare, juxta illud: Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit. Nonne ſua etiam ſæcula Mæonidem riſere? Accipe igitur, Dux Illuſtrisſime, exiguum pauperis clientis munus: tuoque favore, quaſi Palladis ægide, ab invidorum maledictis defende. Si tamen in tanto opere ali-

 quid

quid fortè reperitur quod à noſtra religione aliquantum diſſentire videatur, mihi minimè imputandum cenſeo. Nam dum aliquando de rebus Philoſophicis loquor, diverſorum Philoſophorum opiniones refero, præſertim Platonicorum. Quæ ſi falſæ ſunt & erroribus nec paucis, nec levibus involutæ, equidem non ego, ſed ipſi reprehendi debent: cùm mea ſit intentio, à Catholica fide nunquam declinare: Nequaquam igitur exiſtimandum eſt me harum opinionum defenſioni aut ſeriæ aſſertioni mordicus velle inhærere, nam clarè profiteor, & omnibus hæc lecturis teſtatum eſſe volo, me in omnibus, quæ hoc in opere ſcripſi, Orthodoxæ & Catholicæ Eccleſiæ judicio ſubmittere; ejusque cenſuram, ut virum Chriſtianum decet, libenter accipere. Vale Princeps Optime, Dii Te nobis diutisſimè ſervent.

THO-

THOMAS SCAURANUS
AD LECTOREM.

PRælia grandiloquo ſcribunt mavortia verſu,
Pugnacesque ſolent tollere ad aſtra viros,
Aut mæſtos referunt alterno carmine caſus,
Aut lyricis celebrant te Cytherea modis
Multi atque egregii vates, Oenotria tellus
Quos tulit, aut Graji quælibet ora ſoli.
Hæc via jam cunctis nota eſt, hæc trita poëtis
Materia, hanc omnis tractat ubique liber.
Sed pauci, heu nimium pauci, tentare ſeveras
Conantur docto carmine Pieridas.
Pauci audent veri cæcas aperire latebras.
Quisque jocos ſequitur, ſeria quisque fugit.
Quàm facile eſt chartas nugis implere canoris,
Quàm facile in calamum fabula blanda venit?
Auſonios inter vates Lucretius unus,
Scrutator veri ſedulus ipſe fuit:
Abdita naturæ cupiens irrumpere clauſtra,
Et ſuperos acie mentis adire Deos.
Sæpe tamen recto deflectit tramite, & errat,
Deceptus dictis, ô Epicure, tuis.
At nunc Marcellus meliori numine ductus,
Vera magis, nec non utiliora canit.
De diis, deque anima oſtendit quid credere ſit fias,
Dum ſequitur noſtræ religionis iter.

Car-

Cirrha placet, ſemperque virens nemus, ô ego quant
Effugiam tenebras! video ſurgentis Eoo
Luciferi radios, paulatim albeſcere cœlo.
Livor abi, & ſtygio procul hinc te abſconde profund
Vincit amor Muſæ, vincit Deus: ardua quamvis
Sit via, non metuit virtus invicta laborem.
Phœbe pater, vatumque decus, da noſcere calles
Ambiguos: avidumque reple ambroſia Aganippe:
Lux tua monſtret iter, per quod penetralia temp
Ingrediar veneranda tui, & me ſubtrahe vulgo.
Non ego, quod veniam novus ignotusque ſacerdo
Gratus ero fortaſſe minus: ſi numine dextro
Excipies, blandoque ſinu. Tu tollis ab imo,
Nobilitasque viros: ſine te mortale peribit
Ingenium, vox rauceſcet, nil dulce ſonabit
Vana chelys: quod ſi fueris mihi dexter, adibo
Sidera, ſpectabitque altos mens enthea divos.
Sis igitur mihi, quæſo, favens, Latoë tuumque
Tollere humo (niſi fata vetent) dignare clientem.
Et vos Caſtalides Nymphæ, ſi pectore puro
Limina veſtra adii, ſi non contagia cæcæ
Luxuriæ juvenem potuere avertere veſtro
A cultu, nec me vicit veſana libido,
Tradite me famæ, ne prorſus inutilis olim
Vixiſſe hic videar, pereamque in funere totus.
Spes famæ ſolet ad virtutem impellere multos;
Tu vero Dux, Herculeo qui nomine gaudes,
Auſonios inter proceres celeberrime noſtro
Tempore, Eſtenſis certiſſima gloria gentis,
Quem Parnaſſiacis Pallas nutrivit in antris,
Et ſacro a teneris aluerunt lacte Camœnæ,
Unde ſibi ſperant decus immortale futurum,
Cirrhæasque iterum per te revireſcere lauros:

Quan

Quanquam obſtat Mavors, atque invidus in ſua quærit
Promiſſis, aliisque modis, te ducere caſtra,
Caſtra ubi perpetuos merearis victor honores,
Et tua lauriferis decorentur ſigna triumphis,
Adſis, & placido vultu dignare poëtam
Aſpicere, inſolitas intentatasque volentem
Ire vias, vatum quas non ulla orbita ſignat
Hactenus, & timido optatum largire favorem.
Sic tua te incolumem videat Ferraria ſemper,
Donec poſt longæ felicia tempora vitæ,
Decedens terris, ad cœli ſidera migres.
Illa dies olim veniet (modo ſtamina nobis
Longa trahat Lacheſis) quum te & tua facta canemus
Uberius, nomenque tuum Gangetica tellus,
Et Tarteſſiaci reſonabunt littora ponti:
Ibit Hyperboreas paſſim tua fama per urbes,
Et per me extremis Libyæ noſceris in oris.
Tunc ego majori Muſarum percius œſtro,
Omnibus oſtendam quanto tenearis amore
Juſtitiæ, ſit quanta tibi pietasque fidesque,
Quantum conſilio valeas, & fortibus armis:
Quam ſis munificus, quam clemens: denique per me
Ingenium moresque tuos mirabitur orbis.
At nunc iſta, tibi quæ tradimus, accipe læto
Interea vultu, præſentibus annue cœptis.
Scribere fert animus multa & diverſa, nec uno
Gurgite verſari ſemper: quo ſtamina ducent
Ibimus, & nunc has, nunc illas nabimus undas,
Ardua nunc ponti, nunc littora tuta petemus,
Et quanquam interdum fretus ratione, latentes
Naturæ tentabo vias, atque abdita pandam,
Præcipue tamen illa ſequar, quæcunque videntur
Prodeſſe, ac ſanctos mortalibus addere mores,

Heu penitus (liceat verum mihi dicere) noſtro
Extinctos ævo: quo non obſcœnius ullum
Aut fuit, aut poſthac erit: & quæcunque nocentes
Langventi valeant animo detrudere morbos.
Non melior, non virginibus magis apta Camœnis
Materies, quam quæ tractat de moribus, ulla eſt.
Hæc hominem reddit ſanum, ingenioque valentem,
Sit quamvis hebes, & ſtolidi cognatus aſelli,
Impius, & recti contemtor, turpiter & qui
Luxuriam ſequitur, vel quem ſcelerata cupido
Sollicitat, cujusve premit præcordia dirum
Invidiæ virus: mendax, vafer, atque bibendi
Conſultus, demum vitio quocunque laborans.
Hac poterit ſola perverſæ crimina mentis
Exuere, atque viam vitæ reperire ſalubrem.
Efficit hæc claros homines, & honoribus aptos,
Qui ſibimet, domuique ſuæ, patriæque decenter
Conſulere, ac dubiis rebus ſuccurrere norint.
Non tantum facies roſeo niveoque colore
Miſta placet, pulchrique oculi, pulchrique capilli,
Singulaque æthereas imitantia membra figuras:
Quantum compoſiti mores, & ſplendor honeſtæ
Mentis, quam vitio virtus ſecluſit ab omni:
Quid quod juſtitiæ cultor, morumque bonorum
Lætus agit, ſperatque Deos ſibi profore ſemper?
Nec curat, ſi quis ſecreta in aure loquatur:
Nec trepidat Regis, vel judicis ora vocatus:
Contra qui malus eſt, formidat ſemper apertum
Ne fiat facinus, quod clam commiſit: & ictus
Fulmineos, tonitru audito, ſibi conſcius horret.
Si quid ſecum homines muſſant, nunc dicitur eheu
De me, nunc recitant noſtræ præconia culpæ.
Quid faciam? judex, vel Rex me accerſit, adibon?

An

An potius fugiam miſeræ diſcrimina vitæ?
Lege deûm ſtabili ſemper metus angit iniquos.
Namque malus, quanquam interdum gaudere videtur,
Æſtuat ipſe tamen mediis ut ſtrongylos undis,
Æthnave quum fabricat flagrantia tela Pyracmon.
Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
Pergama, per jurum ſtulte miſerata Sinonem?
Ogygiasve domos infauſto Marte petitas?
An laudabo aliquem dictis mendacibus, ut pars
Magna ſolet vatum & corvum phœnica vocabo?
Num melius, plumis Junonia regna ſecantem
Dædalon, Icariosque auſus & fata gementem,
Mutatasque deûm atque hominum memorare figuras?
Et vacuas aures nugis mulcere canoris?
Num melius juvenum laſcivos dicere amores,
Quodque nefas majus, dictis temerare prophanis
Cœlicolas? quid enim dementia noſtra veretur?
Concumbunt, rapiunt pueros, vitiantque puellas:
In cœlo eſt meretrix, in cœlo eſt turpis adulter.
Pro pudor! hæc pietas? hoc fas? hæc debita divis
Gratia, thura, foci, pecudes, altaria, laudes?
Quid non mentiri, vel quid non potius audet
Fingere mortale ingenium: ut ſibi major eundi
In præceps pateat via, liberiorque poteſtas
Peccandi detur, minus & peccata pudoris
In ſe contineant? O ſtulta! o putida certe
Scriptorum turba Anticyris pugnanda duabus.
Ad vos hic ſermo eſt: alios vexatis & ipſi:
Nec parcit cuiquam veſtræ petulantia lingvæ.
Quid mirum, ſi vos eadem quoque fulmina tangunt?
Dicite, quid tantum noctesque diesque laborem

Fertis? duntaxat pro vobis? at nihil inde
Laudis habere licet: nam qui ſua commoda ſolum
Quærit, nec prodeſſe aliis curat, potius ſed
Damna aliena malus ridet, dum quod ſibi credit
Utile perficiat, ſæviſſima jure meretur
Bellua, non homo dici: Ergo ſic ſcribere oportet,
Ut quicquam inde boni valeant haurire legentes,
Ne fruſtra tempus ſeſe triviſſe quærantur
Fallaces nugas & inania monſtra legendo.
Atqui ſcire opus eſt, triplex eſſe genus bonorum,
Utile, delectans, majusque ambobus honeſtum.
Horum aliquod, vel plura ferat quodcunque poëma,
Sic tamen, ut metæ nunquam frangantur honeſti.
Sed quibus eſt dignus titulis, qualive corona,
Qui non vana modo, ac nullam præbentia frugem,
Verum quæ potius vitam corrumpere, nec non
Inſanis poſſint majorem adhibere furorem,
Affigit chartis, diræ monumenta relinquens
Luxuriæ, & populis deliramenta futuris?
Heu quantos urget ſtimulos, & qualia nequam
Sermo animis aconita propinat, ab auribus audet
Improba vox, imas cordis penetrare latebras;
Ad ſcelus inde ſolet torpentia membra movere,
Dicet forte aliquis, delectant talia magnum
Sæpe virum, cujus florente ſattelles in aula
Plurimus eſt, & quem rerum jubet eſſe verendum
Copia, cui ridet modici fortuna cerebri.
Quid tum? proinde licet, & ſunt laudanda, quod ipſis
Divitibus placeant? Non ſic, nam quilibet haud ſcit,
Quot bipedes aurum, quot purpura veſtit aſellos.
Sunt o ſunt multi, Sidonia concha ſuperbos

Quos

Quos facit, & Seres depexæ frondis honore
Obducunt, quorum digitis nitet aureus ingens
Annulus & rubro collecta in littore gemma:
Hos tu jurares magnum ſuperare Platona
Ingenio, & ſanctis non cedere moribus illi,
Quem ſolum cecinit Phœbi cortina beatum.
Nil tamen intus habet ſpecies hæc tanta: ſed ipſos
Nomine non vano, ventoſos dixeris utres.
Magna voluptatem generat fortuna, voluptas
Stultitiam, & prorſus lumen rationis obumbrat.
Inde fit ut raro ſapiant, tolerare laborem
Propter virtutem quis vult, ſi præmia deſint?
Præmia quis quærit, niſi quem dura urget egeſtas?
Gaudia ſectatur dives, dulcemque quietem:
Dumoſos odit calles, clivosque viarum
Difficiles, per quas doctrinæ ſcandimus arcem.
Non poſſum tota non excandeſcere bile:
Quin ego devoveo verſus pariterque poëtas,
Cum video pueros, obſcœna docente Magiſtro
Carmina, pejores fieri, primumque pudorem
Linquere paulatim, & ſceleratos diſcere mores,
Unde magis poſſit nativa augerier illis
Nequitia, & citius ſub tartara delabantur.
Sed mihi non deſunt ſolatia debita: nam cum
Scribant, ut magnam poſſint acquirere laudem,
Magnam ignominiam pro laude, & dedecus ingens
Accipiunt: merito quis enim non judicet illos
Flagitio imbutos omni, talesque fuiſſe,
Qualia ſunt chartis quæ mandavere nefandis?
Index eſt animi ſermo, morumque fidelis
Haud dubie teſtis: quoniam quisque illa libenter,
Et crebro loquitur, quibus oblectatur. Arator
De bobus, raſtris, de vomere: navita narrat

De velis, remis, de reſtibus, atque carinis:
Miles equos memorat, gladios, haſtilia pugnas,
Sic obſcœni homines plerunque obſcœna loquuntur.
Vos moneo, quorum eſt fidei commiſſa juventus,
Et quorum eſt teneras puerorum fingere mentes,
Ceu molles digito ceras: hæc ſcripta peroſi
Deteriora, aliis incumbite: & illa docete,
Arida quæ non ſint, & non indigna referri,
Hiſtoriæ placeant noſtrates, ac peregrinæ:
His ſe cirrati oblectent, has mente reponant.
Nectareos manant ſuccos, (mihi credite,) vitam
Inſtituunt, quæ ſint fugienda ſequendaque monſtrant.
Fabula non omnis ſpernenda eſt: ſæpe legatur
Utile quid moneat puris Comædia verbis.
Sunt etiam (fateor) complura poëmata, pravis
Haud temerata jocis: ſed quæ gravitate virili
Procedunt, placidoque tegunt ſub cortice mella,
Iſta juvant, eadem pariter ſine crimine proſunt:
Iſtis diſcipulos epulis educite veſtros.
Firmior at poſtquam vivendo acceſſerit ætas,
Liberius poterunt lato diſcurrere campo,
Et quaſcunque volent, decerpere tutius herbas.
Eſt operæ pretium poſt hæc perpendere, majus
Utrum opus, atque utrum potiori in ſede locandum,
Quo probitas, an quo tantum ipſa ſcientia creſcit:
Præſtet utrum eſſe bonum, an doctum. Divina quidem res
Doctrina eſt, decorat mites, oditque ſuperbos:
Ipſa voluptatis refugit ſomnique clientes:
Nec niſi per longum tempus, multoque labore
Percipitur, regit hæc urbes: hæc arma ciere,
Hæc auferre poteſt terras & ſidera monſtrat,
Morborum expultrix: varias formare figuras,

t numerare docet, fidibusque apponere vocem.
ecta Dei ſcandit, naturæ arcana recludit:
Qua ſine nemo poteſt perfectus dicier, hæc nos
Diſſimiles pecudum reddit, ſimilesque deorum:
it tamen exigui pretii, perditque nitorem
pſa ſuum, quoties vitiorum fæcibus oblita
nduit informes vultus: ceu ſordet Jaſpis,
n putri demerſa luto: ceu phœbus ab atra
)bductus nebula, vel cum premit ora ſororis,
Jec modo vileſcit, ſed fit quoque noxia: quippe
i malus hanc habeat, poteris conceſſa furenti
)icere tela, quibus valeat transfigere plures,
accharique magis. Quisquis ſine crimine vitam
Ducere conatur, divina humanaque ſervans
ura ſcelusque cavens, tanquam præviſa draconis
Guttura, quem ſtimulat paſtus inſana cupido:
it licet opilio, vel agaſo, aut mulio, libros
Qui nullos penitus norit, precioſus haberi,
audibus ac debet magnis ornarier: illum
pernere non homines, non cæli numina poſſunt.
Quis, niſi mentis inops, virtutumque improbus ho-
ſtis,
Non amet, atque illum laudet, qui ſacra veretur,
uſtitiamque colit: cæco non vincitur auro,
Non aliena rapit, miſeris ſuccurrit, & arcet
nfames a ſe: aſt humiles fovet, impia lingvæ
Mordacis vitat contagia, lædere quenquam
Non gaudet, potius cunctis prodeſſe laborat?
Quodque decus mirum eſt, in re quacunq; modeſtum
Oſtendit ſeſe? felix hic nempe, ſed illum
elicem magis eſſe reor, qui pollet utroque,
Qui probus atque idem doctus: diademate talem
Quis dignum neget? hic aliis præcellit, ut aurum

Eſt orichalco nobilius, vitroque pyropus.
Tu tamen invenies raro peccare peritum,
Vel caute, aut levius: rudibus vix ulla pudoris
Eſt ratio, atque palam vetitos labuntur in actus,
Irridetque ſacras petulans inſcitia leges
Ut cæcus neſcit ſcrobibus divertere ab imis,
Impinguntque pedem tenebroſa nocte vagantes,
Quum ſilet inferno recubans proſerpina lecto:
Sic mens quæ cæca eſt, ſine lumine doctrinarum,
In quodcunque nefas facili deſcendere lapſu
Non dubitat, niſi ſit pœnæ compreſſa timore:
Nec quicquam quod non placeat ſibi, judice æquum.
Sæpe vicem tamen ipſa gerit natura magiſtri,
Inque utero ingenium multis largitur: ut illi,
Quod ſchola non docuit, cœleſti munere diſcant.
Quid prohibet tales inſontem ducere vitam?
Maxima ergo illi debetur gratia, cujus
Præſtat utrumque liber. Bifidi vos numina montis
Quæ colui, quibus & reliquos devovimus annos,
Munera ſi fas eſt parvos tam magna rogare,
Tale mihi carmen quæſo concedite: vel me
A pipere & ſcombris ſaltem defendite, noſtros;
Tardipedis nec Vulcani voret ira labores.
Hactenus hæc Aries, qui noſtri limina ſervat
Zodiaci, jam vult properanti cedere Tauro,
Meque novi finire jubet præludia cantus.

LIBE

LIBER SECUNDUS.

Synopſis LIBRI II.

e ſummo bono acturus author: id in divitiis perperam quæri oſtendit, multisque rationibus evincit. Doctrinam & virtutem commendat pariter. Et quamvis pauperi difficilis admodum ad ſcientias ſit aditus, obſtetque mens obſita curis & ſemper de pane ſollicita, adeoque miſer videatur, concludit tamen melius eſſe mendicum vivere dum te cælicolis ſimilem divina ſcientia reddat; quam immenſas divitias ſine virtute & ſcientia poſſidere. Cum diſertus nunquam fame pereat, & ſua gaudia pauper habeat: omnium rerum abundantia vero haud raro poſſeſſoribus nauſeam moveat.

TAVRUS.

TRaxiſti longam portu mea cymba quietem:
Jam tempus dare vela notis & ſolvere funem:
eſſit hyems, canæque nives de montibus altis
iſtillant, viret omne ſolum, lapſasque reponit
ylva comas, renovat dulces Phylomela querelas?
loribus ornatæ crines per prata Napææ
educunt choreas, Dryades, Satyrique petulci
armina muſcoſis iterant laſciva ſub antris;
urea nunc volucer jaculatur tela Cupido,
o. Et juvenum placidis incendit pectora flammis.
am tutum vaſtos pelagi proſcindere campos:
Inda ſilet, Zephyrus redit expectatus ab orbe
Occiduo: quid ſtulta times? eſt lucidus aër,
Atque ſuo curſum ſvadent Atlantides ortu.

Quid

Quid tibi continget tranquilla per otia laudis?
Laurea deſidiæ præbetur nulla: potenti
Eſto animo, atque aude: audenti fortuna favorem
Sæpe tulit, pavidoſque vetat gaudere triumpho.
Ut video, terrent rictu te monſtra canino:
Sed turpe eſt, fœdis virtutem cedere monſtris.
Perge igitur, jam rumpe moras, altumque petamu
Rex ille omnipotens, vaſto qui præſidet orbi,
Aurea qui ſolo moderatur ſidera nutu,
Tot voluit latas habitare animalia terras,
Tot pontum & liquidis vitam ſervare ſub undis
Orba ſuis ne tanta forent elementa colonis.
Ex his tantum homini, quid ſit cognoſcere verum
Quidve decens, & poſſe loqui, conceſſit: at ore
Cætera ſunt muto, & tellurem cernua lambunt
Hic ratione potens, validiſſima quæque ſubegit:
Alipedes tigres, iracundoſque leones.
Et quamvis diro ſint corpora plena veneno
Serpentum, tamen huc metuunt, huic maxima ce-
dit
Oceani moles, oris Balæna ſupini.
Hoc ſine, quid tellus eſſet? denſiſſima certe
Sentibus & nullas ſegetes inculta crearet.
Hic leges, & quæ ſervantur legibus urbes,
Condidit: ornavit cœleſtia numina templis,
Repperit innumeras artes, imitantia fulmen
Tormenta, emiſſum quibus, ignis turbine clauſi,
Per ſpacia effertur longe diſtantia plumbum:
Quo pulſæ turres, & mœnia celſa trahuntur
In præceps: vaſtoſque procul quicunque boatus
Accepit, dubius ſe audiſſe tonitrua credit.
Væ vobis ſuperi, ſi talia forte Gigantes
Olim Phlegræis habuiſſent fulmina campis.

Rep

pperit & puppes, vetitum quibus ire per æquor
ſſet, & extremum ventis famulantibus orbem.
Quærere, qua Titan populos deſpectat Eoos,
Tarteſſiaca pronus qua mergitur unda,
ia Cynoſura nitet: & qua contrarius axis.
picit Antipodas pendentes vertice: qui jam
ſuri, opponunt pedibus veſtigia noſtris.
m tamen ingenio excellat, mentisque vigore,
credi poſſit divino ex ſemine natus,
ſcit adhuc, nec ſcire ſtudet (res mira nefasque
centum tauris, & larga cæde piandum)
vere quo pacto, vel quid vitare, ſequive
Debeat, o cæcis mortalia plena tenebris
ctora, & o mentes caligine circum ſeptas
ltitiæ incedunt deſerta per avia: vix heu,
paucis noviſſe datum, quo tendere tutum,
ia ſit iter, per quod vera bona ſumma petantur.
on docet hoc gemini nodoſa ſcientia Juris,
on quæ Pæonio ſanat medicamine morbos.
on Rhetor, non Grammaticus. Sapientia ſola
oc aperit: fida hæc hominum dux atque magiſtra
eſt.
nc mihi ſi dederit Deus, & ſubtemina ſi non
Ante diem triplices truncabunt noſtra ſorores:
a bonum ſummum quod ſit, qui poſſit haberi,
ſpero, expediam, quamquam hæc provincia magna eſt.
ncipio ſummum eſſe bonum pars maxima cenſet,
morum plenam bene ſemper habere crumenam
que auri tantum, quantum vel Lydius amnis,
Tagus, æquoreas ſplendens eructat in undas:
era tot campi, quot crines vertice: longum
ſediſſe agmen ſervorum, armenta, gregesque

Quot

Quot non Trinacriis pavit Polyphemus in arvis,
Quot nec Ariſtæo fuerant, Tirynthius & quo
Non Erythæcis tulit a præſepibus Heros.
Pulchraque ut Alcinoi pomaria, & Heſperethuſæ
Nec non marmoreis miranda palatia cruſtis.
Hæc ſunt quæ cupiunt omnes, quæ quisque requi
Quæ ſuperos genitrix tenero petit anxia nato
Supplicibus votis. His qui affluit, eſſe beatum,
Felicemque putat craſſi dementia vulgi.
Sed neſcit quanti lateant ſub floribus hydri,
Quotque roſas inter ſpinæ naſcantur acutæ.
Illum etenim quisquis fieri vult dives, oporte
Nocte dieque animo diverſas volvere curas,
Fortuna variante vices: nunc cogitat unum,
Nunc aliud: ſi forte epulis accumbit, iniquæ
Morſus avaritiæ ſtimulat, vix ulla palato
Eſca placet, properatque ingratas linquere men
Abſtrahit inde illum exigui ſpes dira lucelli:
Vix ſomnum capiunt nocturo tempore ocelli:
In latus, in faciem jacet, & quandoque ſupinus,
Verſaturque thoro: haud aliter quam ſaxea mole
Siſyphia revoluta manu, quid luce peracta
Geſſerit, & quid ſit redituro ſole gerendum,
Penſitat, en pereunt pecudes, cras pabula quæram,
O brumæ devota dies, quam frigora bobus
Hæc nocuere meis: ſed diſpenſator iniquus,
Paſtoresque mali rapiunt hi: decipit ille:
Invaſere lupi caulas, prædatus & ipſum,
Eſt pecus inſanus miles, magalia fregit,
Incendit ſegetes, deſecta eſt vinea ferro:
Debitor auſugiens, portat cum fœnore ſortem.
Nulla fides, nulla eſt homini reverentia divu
Omnia plena dolis. Proh Jupiter, illc bonus vi

Pr

rorſus habebatur; ſed fallax gratia lingvæ,
ıtque oris, non eſt ſemper vera effigiei
egula: quid doleam? remeat mea navis, & affert
ucroſas, ohe, merces: grave pondus amomi,
hura, electra, piper, Serum velamina, veſtes
idonias, merceſque alias, quas vexit ab Indis:
Quam ſi concurſu Symplegades infregiſſent,
i vel Scylla vorax, dubii vel ſaxa Capharei,
Solviſſent tabulas, muliebri more querelis
npleſſem totas ædes, lacrymiſque maderent
ectora, non deerunt nummi, niſi vivere deſit.
Nil frumenta valent: quid tum; mercabor olivum:
Eſt fodiendus ager, jaciendaque ſemina, meſſes
Occandæ, fabricanda domus, viteſque putandæ:
llud emam, hoc vendam: accipiam, & quod debeo reddam.
Non ſecus huc illuc impellitur, ac pila magno
Luſorum cœtu ſolet, aſpiciente theatro.
actari: hinc atque hinc ingenti miſſa tumultu,
Pellitur, ille ferit pugnis, hic calce retundit
Lætitia, mœrore, metu, ſpe, fluctuat æſtu:
Continuo: veluti ventorum flatibus æquor:
xion verus, qui captus imagine nubis,
Concubitu fœdo prolem genuiſſe biformem
Dicitur: unde ejus voluit ſine fine rotari
Membra, colubriferis radiis affixa? Deum rex.
Divitiæ quid ſunt? res nempe ſimillima nubi,
Quam ſi Riphæo Boreas demiſſus ab axe
ncutiat, videas unde eſt concreta, reſolvi
In tenues fumos: monſtra hinc gignuntur, habentia
Humanam faciem. Quid enim ſpecioſius ipſo
Divitis aſpectu primo? ſed noſcere poſtquam

Ipſi-

Ipſius vitam licuit, diverſa videntur
Partibus a tergo non reſpondentia primis.
Aſſiduo motu rotat hunc fortuna, colubri
Agmina cunarum ſunt, quæ præcordia rodunt.
Vel ſcit vel neſcit dives, quæ poſſideat, ſi
Neſcit, quid proſunt? quoniam nil inde boni, vel
Accipit adverſi, velut is qui non habet, at ſi
Quæ ſua ſunt novit, vel amat, vel non amat illa
Si non, cur tenet hæc? ex his quæ gaudia ſumit?
Qualia, quum potat ſuccos abſtemius uvæ.
Si quidem amat, pariter curat, ſtudet illa tueri
Proque his ſervandis eſt anxius, atque laborat
Sollicitatque illum quicquid contingere rebus
Poſſe mali credit quas poſſidet: excruciatur
Si perit inde aliquid: fieri quod ſæpe neceſſe eſt,
Cum nil ſtare diu vides, incommoda cum ſint
In promptu ſemper: demum quo plura tenebit,
Hoc plus curarum accedet, ſævique laboris.
Quid memorem, ſubeat quam crebra pericul ponto,
Ac terris, cenſum cupiens augere paternum;
Sylvicolas latrones, ponticolas piratas
Sæpe fugit: capitur tandem; laniandaque phocis
Viſcera, ſive lupis præbet, capitivus herili
Collum ſæpe jugo ſummittere cogitur, is, qui
Ut dominus fieret, ſe objecit caſibus audax:
Vix menſa tutus propria, propriove cubili,
Exitiale datur ſitienti ſæpe venenum,
Stertentemve necat cupidi manus impia ſervi.
Pingvior in cædem ut petitur magis hoſtia, nec non
Nobilior potius ſpoliatur fructibus arbos,
Utque apibus muſciſque perit quæ dulcior uva eſt:
Sic cui plura dedit ſors & meliora tenenda,

Inſi

Inſidias patitur plures, propriorque periclo eſt.
Nota Syracuſii ſolertia mira tyranni:
Euge bone, es felix? quid ni? non pocula deſunt,
Non epulæ, pueri, ſceptrum, diadema, cupitæ
Deliciæ: gemmis, auro (quod cernis) abundas.
Heu mihi: namque tholo ſeta ſuſpenſus equina
Enſis adeſt, jamjam miſeri caput infodietur.
Invidia vexantur opes: namque optima livor
Quæque malus lædens, odit felicia ſemper.
Hoc pretio, miſeri, damnoſum quæritis aurum,
Veſtra Palæſtinæ ſtimulent ut corda ſorores,
Aſſidue, ac nigrum citius tendatis ad orcum.
Nonne Midæ, fulvo quem Bacchi dona metallo
Ditarunt, cunctis ridenda inſania? jure
Huic aſini auriculas, iratus Phœbe dediſti,
Aurum cuncta precor fiant quæ corpore tangam:
Mox petiit ſtolidus primis contraria votis,
Quum cibus in vacuam nullus deſcenderet alvum.
Talis avare tibi fortuna eſt peſſime, qui cum
Plus habeas, plus ſemper eges: ut Tantalon undis
In mediis cruciat ſitis arida, ſi tibi pleno
Effundit cornu, quicquid vis, Copia, numquid
Quod ſatis, an nimium, ſumes? hoc officit; illud
Quisquis habere volet facili mercede parabit.
Noſtra etenim minimis rebus contenta quieſcit
Natura, in vitium ſi non delapſa repugnet.
Divitis in menſam ſylvæ pelagique feruntur
Optima, non deſunt lepores, non caprea, cervus,
Hœdus, aper, volucrumque genus, non turdus obeſus,
Perdix, ficedulæ, nec non quas Colchica tellus
Mittit aves: grandes capi grandesque columbi:
Portantur rhombi, ſquillæ, muræna, locuſtæ,

Mugilis, & piſcis nomen qui traxit ab auro,
Oſtrea, cœruleo quæ Cyzicus æquore gignit:
Multa alia, eſt verſu quæ claudere difficilis res.
Vina dehinc nigro nunquam ceſſura falerno,
Ni potius placeant arviſia nectaris inſtar.
Sed quæro, nunquid cuncta hæc lupus iſte vorabit?
Non credo: vel ſi cupiat, non poſſe putandum eſt.
Quod ſi poſſe volet, rumpetur venter, & ibit
Turgidus ad tumulum turba comitante rudentum:
Nam qui plus æquo ſtomachi penetralia replet,
Læditur, & clamat, Medici ſuccurrite: demum
Evomit, & totas putor capit improbus ædes.
Hinc variæ inſurgunt febres, hinc ſcrupeus humor
Inſidias manibus pedibuſque affigit inertes:
Cui non compertum eſt, multos inducere morbos
Ingluviem? vexare animos & corpora, Bacchi
Humorem immodicum, ſitibunda in viſcera merſum?
Ergo parcus erit, de multis pauca capeſcens,
Qui non ante diem vult dulcem abrumpere vitam:
Nec plus quam pauper, ſaccum ſtipabit opimum.
Murice diſtinctos locuples veſtitur amictus,
Auratamque togam, tenuique ſubucula byſſo
Enitet; & Scythicæ redimitus vellere frondis,
Geſtat fœmineo pretioſa monilia collo
Num magis iſta fugant mordentia frigora, quam ſi
Muniat incultæ vilis te penula lanæ?
Num quæ vulgari lino contexitur, æſtum
Arcet tela minus, tunc quum per torva leonis
Signa Molochæi gradiens, callidiſſimus eſt ſol,
Flavaque væſanus diſcindit Syrius arva:
Quam ſi lena tuum velet bombycina corpus?
At dices, ille in pretio eſt quem pulchra decorant
Veſtimenta: caput venienti inclinat, & omnis

Aſſur-

Aſſurgit populus, ſolusque hic nobilis, atque
Creditur eſſe bonus, prudens, ac dignus honore,
Dignus amicitia: pannoſo prorſus habetur
Nulla fides, tritamque irridet turba lacernam:
Sis licet Arpinas, cujus facundia toti
Præfertur Latio: vel fabri filius ille,
Attica quem tellus mirata eſt ſæpe loquentem:
Carminibus quamvis poſſis æquare Maronem,
Mæoniique ſenis divinos reddere cantus:
Non tamen idcirco ſperes tibi præmia laudis:
Sperneris, mihi crede, locum projectus ad imum.
Tu Ganymædeos fruſtra ſectabere vultus
Optabis fruſtra teneram tractare puellam,
Si tectus vili pauper gradieris amictu.
Non equidem inficior: magna eſt nam gratia pulchri
Veſtitus. Verum fuerit virtutibus ipſa
Si mens nuda, malis imbutaque moribus, omnis
Ecce perit cultus, fies inglorius, ac te
Deſpiciet quisquis norit, tua terga cachinni
Mordaces ferient, vel cacæ jurgia ſannæ.
Nec ſervus, propria quem tu nutrire farina
Conſveſti a puero, ſi te cognovit avarum,
Crudelem, tumidum, vinoſum, mentis egentem,
Æſtimat: idcirco ſecum clam murmurat in te,
Hunccine herum fortuna mihi non æqua dediſti,
Hunccine herum tolerare diu me fata jubebunt?
Laudabunt alii, quem turba domeſtica temnit?
At fortis, prudens, juſtus, pariterque modeſtus
Si fueris, ſi te non parva ſcientia clarum
Reddiderit, quævis tribuet tibi veſtis honorem,
Nec (modo ſit ſanus) poterit te ſpernere quiſquam.
In primis, quicunque cupis venerabilis eſſe,

Laudari, multum, nec non vehementer amari,
Virtutem ſequere, ac vitii contagia vita;
Et cave committas quod poſſit jure putari
Cenſura dignum, atque auctori inferre pudorem;
Nam ſolet egregiam ſtolidum contemnere vulgus
Virtutem, minima ſi infectam labe notavit.
Sed quisnam prorſus vivit ſine crimine? nemo eſt
Qui non legitimo quandoque a calle recedat,
Qui non a recta interdum declinet amuſſi.
Ille tamen raro ac minimum qui peccat, haberi
Atque bonus dici debet, ſed gratia lingvæ
Maxima, quæ docte ac prudenter ſingula profert.
Cultus habet ſermo, & ſapiens, mirabile robur;
Imperat affectus varios, animumque gubernat:
Hæc plus quam veſtes, poterunt te reddere clarum.
Nec tu formoſi ſpecie capiaris ephebi:
Talis amor ſcelus eſt, quem qui ſapit effugiet: nam
Eſt pueris, nec mens, nec amor, ratiove, fidesve.
Ah pereat quisquis puerorum flagrat amore.
Si te delectant formoſæ membra puellæ,
I, pete conjugium: vel non meretricula deerit.
Quid mavis demens cupere & ſperare negata,
Pellere cum poſſis facili medicamine morbum?
Sunt tamen hoc propter cupiendæ forſitan ipſæ
Divitiæ, ut melius virtutem acquirere detur,
Quandoquidem argento loculi ſi forte vacabunt,
Nullus erit, qui te doceat; nam ſolvere oportet
Mercedem haud parvam doctoribus; eſt quoque habenda
Sumptibus haud parvis librorum copia, tempus,
Quo valeas ſtudiis incumbere, plura legendo,
Ne mala pauperies alias te volvere curas
Cogat, & impediant ingrata negotia mentem.

Heu quam difficile eſt, quam paucis numina præſtant,
Ex humili volitare gradu virtutis in arcem!
Quam raro egregios pauper ſortitur honores!
Præterea qualis vita eſt, quam proxima letho,
Quam merito ſpernenda, animum ſi nulla voluptas
Mulceat, atque levent ſolatia nulla laborem.
Cum nunquam deſint curæ, cum plena dolorum
Omnia ſint, præſtat ſtygiam tranare paludem,
Cerberẹam ſaturare famem, miſcerier umbris.
Si nunquam fas eſt rebus gaudere ſecundis,
Gaudia ſi miſerum pectus non ulla ſerenent.
Aſt inopi quidnam dulcedinis, aut ſolati
Eſſe poteſt; cui deeſt panis vinumque frequenter:
Nunc lecto, nunc veſte caret: nunc calceus ipſos
Oſtendit digitos, veteri diſſutus aluta.
Vivere vix potis eſt, nedum ſectarier illa.
Jucundum quibus eſſe ſolet mortalibus ævum.
Talibus ac certe quicunque eſt dives, abundat,
Illud enim aſſequitur quicquid deſiderat, & vult,
Tantum habet imperii, tantasque pecunia vires,
Ut ſibi nil obſtare diu patiatur: ab alto
Deducit montes, & valles tollit in altum.
Si vult ergo canum pernici prendere curſu
Cervos, aut capreas, vulpes, laporesve fugaces,
Si volucres captare libet, vel fallere piſces
Retibus aut hamis: Veneris ſi grata voluptas,
Si cibus & potus delectant, otia, ludes,
Si choreæ, citharæve placent, ſi plaudere cantu:
Omnia dives habet: nam præſtant omnia nummi,
Accipe quid contra referam, ſi diſcere quisquam
Geſtiet, id certe dabitur, modo firma voluntas
Nunquam deficiat: nec terreat aſpera clivis

Anguſta, & primo ingreſſu ſatis horrida dumis
Semita, virtutis qua culmina celſa petuntur,
Si non ſunt nummi tibi, veneat ipſa ſupellex,
Vel domus, aut fundus quid ni? quo vivere pacto
Tunc potero? cogar mendicus quærere panem:
An miſer: eſt melius mendicum vivere, dum te
Cœlicolis ſimilem divina ſcientia reddat,
Quam ſi poſſideas Perſarum, bellua, gazas.
Noli judicio tenebroſi accedere vulgi,
Haud magis atque pecus verum agnoſcentis: at ipſe;
Si ſapis, hæc memori quæ dicam mente teneto,
Præter virtutem non eſt durabile quicquam.
Divitiæ pereunt, ſpecies quoque, robur, honores,
Cuncta cadunt: virtus æterna in tempore durat,
Quam fortuna nequit, nec tollere longa vetuſtas
Ipſe tamen vidi nunquam, & vix credere poſſum
Vel periiſſe fame, vel mendicaſſe diſertum:
Quem ſi fortuna interdum conatur iniqua
Obruere, auxilium virtus feſtinat, alumnos
Protegit alma ſuos ſemper doctrina, diuque
Non patitur miſeris urgeri caſibus: affert
Naufragio tabulam, qua tuti littora poſſunt
Spumoſos inter fluctus attingere nando,
Qui pollet virtute, Arabum deſerta, nigroſque
Æthiopas, rigidoſque Getas luſtrabit, & Indos,
Tutus & incolumis fortunæ ſola reſiſtit
Virtus, atque illi dubio certamine pugnat.
Nullis eſt igitur parcendum ſumptibus: omnem
Ne dubita, ut virtutem habeas, impendere cenſum.
At ſi forte tibi, valeas quod vendere, nil eſt,
Eſto bonus ſaltem, ſi non potes eſſe peritus.
Cum doctis verſare libens (nam diſcere multa
Sic poteris) nec non avide quæcunque loquuntur

uſculta, atque roga interdum: tum cætera divis
Committe & patiare animo tua fata ſereno.
audia ſi ſequeris, ſi te inſidioſa voluptas
nplicat, & dulces transmittere luſibus annos
: juvat, atque ideo dives cupis eſſe, voluta
dulus hæc tecum, ratio quæ provida dictat.
ulla voluptate eſt res pernicioſior; aufert
onſilium, mentemque premit, virtutibus obſtat,
orrumpit mores, vitiorum maxima nutrix:
ebilitat corpus, ſenſus obtundit: amaro
ne nocens, homini multorum cauſa malorum eſt,
Clarius iſta ſequens ſermo, meliusque docebit,
tamen advertas, habet & ſua gaudia pauper,
ec forſan leviora. Magis nam dulcia ſunt quæ
arius eveniunt ſolatia, credite, longe
ratior ac longe eſt jucundior illa voluptas,
uæ dilata diu fuit, ardenterque cupita.
c cibus eſurie ſvavis, requieſque labore,
ic potus vexante ſiti, ſic frigore flamma,
rigora ſic æſtu, ſic intermiſſa diuque
uſtentata Venus grata eſt magis: omnia demum
Rebus ab oppoſitis, vires ab contraria ſumunt.
t locuples tolerare nihil vult, ſemper abundat
eliciis, adeo ut moveant faſtidia ſæpe,
t cupiat bulbos, ſiliquas, bolus, allia, ſardas,
olennes epulas & prandia lauta peroſus.
il adeo dulce eſt quod non videatur amarum,
t non diſpliceat, ſi plus duraverit æquo.
electant alterna magis, vetitiſque potiri
ulcius eſt, ſordent quæ poſſunt ſemper haberi,
ræterea non res hominem, ſed ſola voluntas,
Judiciumque animi contentum reddit: amari
Eſt dignum, quodcunque placet, quid proderit ægro

Concinnas offerre dapes, cui febris ademit
Guſtum? quid vini ſvavem præbere ſaporem
Illi qui gaudet puris abſtemius undis?
Hic hœdum, aſt alius carnes cœnare ſuillas
Mavult: hunc cautum juvat, illum ludus: amorque
Omnibus haud idem: hic puerum cupit, ille puellam:
Huic ſcortum placet, aſt illi matrona: beatum
Efficit ergo animus, non res, rationibus iſtis,
Non minus ac dives, lætatur pauper: ab illo
Grandia poſcuntur, parvo hic contentus abibit.
Impenſa dives majore, ac ſæpe minore
Lætitia vivit quam pauper, gratius ovo
Et cicere eſt veſci, atque famem compeſcere porr
Nautæ aut foſſori, quam regibus & reginis.
Quicquid terra ferat lauti prandere, vel unda.
Dignior illa autem jure eſt dicenda voluptas,
Quæ nec ſumpta nocet, nec contradicit honeſto.
Nil tamen eſt melius quam pauca optare, animumque
Vincere conſilio: ne ſpes te affligat inanis.
Qui quod habere nequid deſiderat, excruciatur
Sperando fruſtra, & nequicquam tempora perdit.
Id cupias igitur quod certe poſſit haberi.
Aut nihil: atque animo frenos impone tenaces:
Aſt opibus quisquis pollet, vult plura, petitque
Quam licet, & parvo contentus vivere neſcit:
Indiget idcirco multis, felicior illo eſt,
Sufficiunt cui pauca ſatis, res ampla, ſuperbum,
Riſoremque hominum, contemptoremque deorum
Inſanum, mollemque facit, virtutis & hoſtem.
Nam quis virtutem curat, ſi cenſus abundat?
O bona paupertas, o nondum cognita divum

Mu

Iunera, virtutum cuſtos, & amica pudori;
uxuriæ frænum, vitæ tutela: procacem
ortunam tu ſola potes, ventique furorem
Ac pelagi rabiem contemnere: dum vada lintre
Tuta tenes parvo, vicinaque littora ſervas.
æpius æthereos feriunt vaga fulmina montes
Et quatit excelſas Boreas rapidiſſimus ornos:
Ima latent ignota malis, humileſque procella
uniperos raro infeſtat, lentæque myricæ
Stant inter ſylvas immotæ, ac pace fruuntur,
Sprevit Anaxagoras, ſprevit Democritus, atque
Complures alii (quorum ſapientia toti eſt
Nota orbi) argentum atque aurum, cauſasque malo-
rum
Divitias, quare? niſi quod non vera putarunt
Eſſe bona hæc, animum quæ curis impediunt, &
In mala præcipitant quamplurima. Fabricius quod,
Quod Cato, quod Curtius, ſanctiſſima pectora,
quondam
Senſerunt: non quid vulgus, plebsque inſcia dicat,
Mente agita: atque tibi propone exempla bonorum.
Nonne olim victor felicia ſigna Quirinus
Sæpe tulit, poſito quum ſumere conſul aratro
Arma jubebatur, requiem factura ligoni?
Tum caſa parva viros & frugi menſa ferebat:
At nunc deliciæ, & laqueata palatia, molles
Imbelleſque edunt fœtus, ac luſibus aptos.
Diſcite mortales tandem, longisque tenebris
Exuite obſeſſam mentem, ſurſumque levate
Jam caligantes oculos: quo cæca voluntas
Vos ducit, ne ferte gradum, ratione deorum
Naturæ ſimiles eſtis, ratione tenetis
Imperium mundi: ratio vos dirigat ergo,

 Non

Non error, finemque animo perpendite rerum,
Sufficiat cibus ille, famem qui ſedat: & illa
Veſtis, quæ corpus velet, frigusque repellat.
Sit ſopor ille ſatis, reficit qui feſſa labore
Membra. Etenim tribus his opus eſt, cum corpora noſtra
Sint fragili contexta luto, ſed talibus uti
Sic licet, ut tanquam medicinæ munere cures
Quos tribuit morbos homini natura noverca,
Aſt hic luxuriem dapibus complectitur, ille
Veſtibus: hanc alius vitam vix ſentit, ab arte
Dum ſugit, aſſiduoque premit ſua lumina ſomno.
Felix, qui didicit contentus vivere parvo:
Nec ſpem ullam in rebus ponit quas linquere cogit
Parca ferox, tanquam noſtri non juris: & ævi
Quam breve ſit ſpatium reputat, quam frivola demum
Omnia, quæ in terris longe lateque creantur:
Qui minor adverſis non ſit, majorve ſecundis,
Minoisque urnam ſpernit, Stygiosque furores,
Securus quodcunque ferat fortuna, tenere.
Infelix, ſenſu qui ducitur, atque futuri
Cæcus, ceu pecudes, tantum præſentia cernit:
Qui neſcit, quod quanto animus præſtantior ipſo eſt
Corpore, tanto animi pluris ſunt munera, quam quæ
Ad corpus ſpectant: igitur non divitiæ ſunt
Prima bona. Hæ quoniam pro corpore conquiruntur,
Quæ poſſeſſorem non efficiunt meliorem,
Quis bona ſumma vocet? multos at ſæpe videmus
Quadrupedum ſimiles, iſtis qui rebus abundant,
Quantum ergo ſatis eſt vitæ, nihil amplius opta:
Namque ſupervacuo ſtulti lætantur: acervos

In-

gentes fruſtra, fruſtra horrea plena requiris:
um modio cumerave famem propellere poſſis.
um tibi ſufficiant cyathi, cur dolia quæris?
te Plutus amat tamen, & tibi Copia ridet,
ivitiasque dedit fatorum ignota voluntas:
uid facias, operæ pretium eſt didiciſſe: tenendo
Ne pejor fias, ne poſſis ſtultus haberi.
ic age nunc quæſo, quænam prudentia, quodnam
onſilium eſt illi cui ſunt bona multa: ſed ipſis
nſipiens neſcit quo pacto debeat uti?
Hinc vires perſæpe nocent, damnoſaque forma eſt,
Hac ratione ſuum auctorem facundia perdit,
Hac ratione artes aliæ compluribus obſunt.
Nodus avaritiæ non te conſtringat, ab ipſa
Heu fuge: nam certe nulla eſt hac major Erinnys,
Hanc memorant Acheronte ſatam, per triſtia ditis
Regna truces agitare faces, centumque colubris
Colla veneniferis geſtare minacia: fauces,
Humano expleri nunquam potuere cruore
Semper hiant, aliosque tenent, aliosque requirunt
Ora cibos: nulli parcit, nec templa deorum
Dedecorare timet, malum & inſatiabile monſtrum.
Naſcuntur variæ hinc peſtes, diſcordia, cædes,
Proditio, rixæ, fraudes, jactura pudoris,
Contemptus divum, perjuria, jurgia, bellum,
Atque aliæ plures quam dici carmine poſſint
Hanc igitur vita: nil quippe nocentius, & nil
Quod magis oſtendat vile atque ignobile pectus.
Sic mulier, ſenior, pueri inveniuntur avari:
Sunt etenim imbelles, fragiles, animique puſilli.
Huic alia eſt vitio labes contraria, ſed non
Tam gravis: hanc etiam ſtudeas depellere: nam ſi
Prodigus es, menſam alterius pingvemque culinam

Jeju-

Jejunus fruſtra aſpicies, patrimonia poſtquam
Abſumpta, & nimio fuerint deperdita luxu.
Inter utrumque manet virtus, extrema relinque:
Et cui fas quantumque licet, largire: nec ultra
Impenſam facias quam ſit permiſſa facultas.
Divitias hic finis habet: prodeſſe tenemur
Omnibus, at noſtris potius, natura creavit
Nos, non ut ſolum nobis, noſtrisque propinquis;
Aſt aliis etiam, quum poſſumus, emolumento
Simus: quid quæſo præclarius, atque deorum
Dignius eſt ſolio, auxilium quam ferre ruenti,
Tradere pauperibus victum, miſerisque mederi?
Sic nos turba colit, ſic famam acquirimus: atque
Ad ſuperos multi per talia facta volarunt.
Naturæ humanæ nil aptius, & nihil ipſo
Dignius eſt homine, ut perhibet ſchola docta ſophorum
Quam prodeſſe homini, & ſocio ſuccurrere lapſo,
At nunc, o mores, o triſtia tempora, prorſus
Extincta eſt pietas: nulli largitur avarus
Dives, cum teneat quæ tradere plurima poſſit:
Nulliusque ipſum miſeret, ſunt ferrea cunctis
Corda. Quis exigua mendici nunc ſtipe caſum
Solatur? lacrymas rident, miſerosque precantes,
Si qua tamen donant, dant ſcurris, dantque cynædis,
Dant lenis potius, dant ſcortis callipareis:
Nemo dabit vati, Muſæ ſpernuntur ubique.
Calculus huic loculos, vel teſſera reddit inanes,
Ille autem pictis ludit patrimonia chartis.
Nonne hoc turpe magis nummos abſumere pacto
Unde nec ullus honos, nec gratia quæritur ulla?
Mens oblita Dei, vitiorumque oblita cœno,
Sicne licet fieri? nonne olim nudus ab alvo?
Exiſti, & nudus terræ es rediturus in alvum?

O demens, non hæc tua ſunt : ſed Jupiter harum
t dominus rerum, tu diſpenſator & hoſpes.
on res, ſed nobis rerum conceditur uſus.
t poſtqúam vetus ille Charon te vexerit ultra
uam trepidant ſuperi falſo jurare paludem,
ic miſer, hic aliis hæredibus iſta relinques.
go his utendum eſt recte, dum ſtamina parcæ
oſtra trahunt, nobis ſumendo, aliosque juvando.
m patet ex dictis, an ſint bona ſumma putandæ
ivitiæ, mea cymba redi, ſatis ardua ponti
o. Navimus: ecce auſter pluvias jam cogere nubes
cipit, ecce undas Typhones in aëre portant
bſorptas pelago: unde ingens promittitur imber.
mplius hic tutum non eſt (mihi crede) morari.
eu metuo fidum male puppibus Oriona :
um licet, in portum tendamus: nubila clarum
eddiderint ubi pulſa diem, revocabit ab alto
os Triton ſcopulo, atque iterum tentabimus æquor.

LIBER TERTIUS.

Synopſis LIBRI III.

Quemadmodum libro ſecundo non in divitiis, ſic hoc libro, nec etiam in voluptate ſummum bonum inveniri poſſe docet. Primo enim ſub perſona Epicuri dogma ejus de voluptate & ſummo bono proponitur. Objectionesque de virtutis vitiorumque poſt mortem præmio & pœna; ſecundum Epicureorum ſententiam, negando animæ immortalitatem, removentur potius quam reſolvuntur. Ab Epicuro deinde per viam latam, author in conſpectum pa-

latii pluti, & inde in ſylvam amœniſſimam indu-tur: ubi voluptatem cum Venere & Cupidine dextram, Gula vero ad ſiniſtram, omnique lux-riantium Choro offendit. Aſt cum jam non longe turba illa abeſſet, occurrit illi Virtus, quæ qu deceptoria ſit voluptatis facies, omnesque ejus f-lacias & artes exponit: monetque ut animæ aff-ctibus immoderatis rationis frenum imponat. voluptatis partes interim transfugerat Epicur & Arete ab Iride monita de criminibus hominu ad auras avolat.

GEMINI.

LUtea quadri jugo curru ſurrexerat Eos,
Aſtraque cedebant evaneſcentia cœlo:
Jam diviſus erat Titan, mediumque videbant
Antipodes, medium noſter monſtrabat horizon,
Mirabar quisnam mediis de fluctibus ignis
Exit inextinctus? certe hæc contraria ſeſe
Mutuo corrumpunt: quin ſol extingvitur undis?
Igneus aut igitur non eſt, aut tingier ipſum
Oceano vulgus mentitur: talia mecum
Volvebam, gradior dum prope littora ſolus,
Obvius ecce ſenex quidam mihi venit, acerno
Innixus baculo, nitidoque indutus amictu,
Cana tenus medio pendebat pectore barba,
Pulchra cutis, læta & facies, varioque colore,
Florea candentes decorabant ſerta capillos,
Comminus ut dedimus citroque ultroque ſalutem
Quo pergam, qui ſim, quo dicar nomine, quæri
Reſpondi, atque eadem pudibunda voce rogavi.
At poſtquam proprium nomen mihi reddidit (ipſe
Namque Epicurus erat) ſtupui: ceu ruſticus agrum

Qu

Qui fodiens, reperit latitantem obſcurius arcam,
Atque ego tunc, Venerande ſenex, ſic numina ſemper
Cuncta tuis faveant votis, ſapientia quando
Mira tuis habitat fibris, niſi falſa loquuntur
(Ut plerumque ſolent) homines, præcepta ſalutis
Da, precor, & juvenem prudentibus inſtrue dictis,
Dummodo non te alio graviora negotia ducant.
Ille autem contra, Me nulla negotia ducunt.
Sed quoniam vito curas, fugioque laborem,
Huc ſoleo vacuus crebro adventare, legoque
Per prata hæc varios capiti geſtamina flores.
Unde libens & promptus agam quodcunque petiſti.
Quippe loqui ſenibus res eſt graviſſima cunctis.
At ne noſtra aliquis diſturbet verba viator,
Hinc divertamus, denſaque ſub ilicis umbra,
Juxta illas, quas cernis, aquas, reſidebimus ambo.
Ivimus, & placida ſic tandem voce profatur,
Nimirum huc aliquod juvenis te numen adegit,
Ut diſcas hodie, quæ ſit Sapientia. Namque,
O ſuperi, quanta rerum caligine totum
Immerſum eſt mortale genus? ſimulacra videre
Mille ac mille hominum facile eſt, ſed rarus ubique
Verus homo: ut poſſit non falſo nomine dici,
Mundus ſtultorum cavea, errorumque taberna.
Quare adhibe puram noſtris ſermonibus aurem,
Pellere ſi quæris miſeras a mente tenebras.
Principio, verum atque bonum cognoſcere oportet,
Perſpicua ratione quidem, atque examine recto:
Hinc ſcatet, hinc magnos ducit ſapientia rivos.
At paucis hoc ſcire datum eſt, nam maxima turba
Divitias ſummum eſſe bonum, pars altera honores
Diverſi diverſa putant: mihi ſola Voluptas
Optima cunctarum rerum cenſetur: & iſtud

(Ni

(Ni fallor) vera poterit ratione probari.
Omnium enim eſt finis rerum, atque noviſſima mett
Ad quam ſic hominum facta omnia diſponuntur,
Spicula üt in certum ſignum mittuntur ab arcu.
Nam quis tellurem raſtris, quis Nerea tonſis,
Aut quis Gradivum validis tentaverit armis?
Denique virtutem quiſnam quæſiverit ullam
Si non hunc præſens movet, aut ſperata voluptas?
Nempe hæc principium, medium, finisque laborum eſt
Quod magis ut pateat, quæ dicam attentius audi?
Omne opus ob finem, ratio niſi deſit agenti,
Sumitur: hic ſpecie prior eſt in mente, movetque
Artificem, ſed re poſt facta noviſſimus exit.
Finis item bonus eſt, igitur placet: atque voluntas
Hunc ſibi ut acquirat, primis mediisque libenter
Partibus incumbit, ſic delectatur, amœnus
Sic labor efficitur: cauſa eſt ergo ipſa voluptas.
Quippe aliud non eſt quam delectatio quædam
Sed quia non facile eſt, rudibus ratione doceri,
Tentabo exemplis melius recludere verum.
Cur fodit, atque gravi ſulcum deducit aratro
Agricolæ colloſa manus? non Sirius æſtu
Terrificat, non bruma gelu: cur navita ponti
Inſanam rabiem, ſyrtes, ſcopuloſque minaes
Non timet, admoti ſpernens confinia lethi
Velivola fretus pinu? cur prælia miles
Inſequitur, gaudetque ferox, ubi claſſica Martem
Sæva canunt, acuitque animos hinnitus equorum
Cur juvat aſſiduis alium palleſcere chartis,
Et varios verſare libros noctesque diesque?
Nempe ut poſt longos lucrum vel fama labores
Jucundum efficiat, nam ſi non ipſa placeret

Utilitas & honos, virtus arteſque perirent,
Eſt finis per ſe dulcis: primordia vero
Cum mediis propter finem, nil denique refert,
Turpia, vel potius cuncta hæc videantur honeſta,
Nam veluti exultat laſcivus turpibus, ipſa
Sic virtute bonus placidiſſima gaudia ſentit.
Ergo voluptatem propter tandem omnia fiunt,
Vel mala declinent homines, vel commoda quærant:
Vel laudanda gerant, vel non laudanda ſequantur,
Hæc etiam ſola ſuperi mercede fruuntur:
Utile namque illis non convenit, indigeant cum
Nullarum rerum; ſed dices forſan: honeſtis
Numina plena bonis: quid tum? ſi talia lætos
Non faciunt divos? tanquam ſi lignea gemmis
Nobilibus, fulvoque ornes ſimulacra metallo.
Adde aliud, quoties perfecta eſt cauſa, neceſſe eſt
Inde parem effectum procedere: vis igitur quum
Quæque animæ bene diſpoſita eſt, atque optima ſervat
Objecta, eſſe bonum ſummum nemo hercle negabit
Qui ſapiat: verum tali de fonte voluptas
Cogitur effluere; auditus ſic lætificatur
Harmonia numeris contexta dulciter aptis:
Sic forma egregia, viſus: ſic naſus, odore
Mirifico: hoc ipſum reliquis de partibus ajo,
Quid, quod cuncta Venus terris animalia gignit:
Atque eadem (niſi vera neges) eſt ſumma voluptas?
Præterea, lador atque dolor mala maxima cum ſint,
Atque voluptati contraria: jure voluptas
Eſſe bonum ſummum cenſebitur, oppoſitorum
Oppoſita eſt etenim ratio. Proinde omnia quærunt,
Naturæ inſtinctu, quæ ſunt jucunda: caventque
Triſtia. Quis vero naturam fallere credat?

Et ſummum ergo bonum, quod amant animalia quæque
Sed quid amant, vel quid niſi dulcia gaudia quærunt?
Multi autem dicunt: virtutem acquirere oportet,
Sudando, algendo, dum vivimus: atque voluptas
Eſt fugienda. Frui tamen hac poſt fata licebit:
Gaudia quippe Deus juſtis æterna paravit.
Nil rationis habet vox hæc, prorſusque videtur
Irrita. Namque animas poſt funera vivere, perque
Tartareos volitare lacus, & pendere dignas
Pro meritis pœnas, vel ſumere præmia facti,
Credere quis debet, niſi cui mens integra non eſt?
Hæc ſunt, o miſeri, vatum commenta furentum,
Mos quibus eſt ſemper varias effingere nugas,
Ut ſtolidas dictis delectent talibus aures
Finxerunt Stygii pallentia regna tyranni,
In quib9 eſt Phlegethon, flammis crepitantibus ardens.
Tergeminus canis, & pictis armata colubris
Tiſiphone, extenſi per jugera longa Gigantes,
Et ſine luce umbræ, & vaſti non ulla cremantes
Ligna foci: riget hic hyemis ſine tempore frigus,
Roboreque ex nullo gemit hic compacta phaſelus,
Dum ſenior nimias transvectat portitor umbras
Æolides ſaxo cruciantur, Tantalus unda:
Vaſa maritinecæ geſtant rimoſa ſorores,
E quibus unda fluit, vano repetenda labore.
Plura etiam, quæ nec pueris credenda videntur,
Talibus in regnis cecinerunt eſſe poëtæ.
O dii, quam magna eſt penuria mentis ubique,
In nugas quam prona via eſt. Quid creditis iſta
Inſani? quæ nec poſſunt ratione probari
Ulla, nec ſenſu agnoſci? quid vana timetis?
Qui facilis credit, facilis quoque fallitur idem,

Lu-

Lucra ſacerdotum ſunt hæc, artesque doloſæ.
Aſt ubi vita ſemel tenues defecit in auras,
Nil ſumus, ut nondum geniti nil prorſus eramus.
O nimium infirma & fragilis, nimiumque ſuperba
Atque audax natura hominum, quo freta perennem
Stulta tibi vitam promittis? deſine velle,
Cum ſis vile lutum, ætatem ſperare deorum.
Quælibet orta cadunt, & finem cœpta videbunt.
Ingentes urbes populosque, ingentia regna,
Supremos montes, & maxima flumina tandem
Aufert longa dies: at tu viliſſime pulvis
Semper eris? tanta eſt modicæ fiducia mentis?
Nempe laboramus fruſtra, virtutis amore,
Somnia ſperando, & vanas fingendo Chimæras,
Stulti ſunt qui pro certis incerta ſequuntur:
Et qui pro dubiis, quæ ſunt manifeſta relinquunt,
Dulcia ſed remanent longævæ præmia famæ.
Hoc certe nil eſt, cum tu poſt funera nil ſis.
Fama quid eſt, ſi nil delectat fama ſepultos?
Quid lapis, aut ſtipes, laudum præconia curant?
Si non lætaris vivens, lætabere nunquam.
Proinde ætas donec brevis hæc incertaque durat,
Gaudebit quicunque ſapit pro viribus: & non
Frangetur quoties fortuna urgebitur ira,
Dulce autem quæret, ſi quid continget amari:
Ergo ne longis teneam te ambagibus ultra,
O juvenis, dum fata ſinunt te vivere lætum
Hortamur, quantumque potes lugubria pelle.
Talia barbati poſtquam mihi verba magiſtri
Haud parvam fecere fidem: pater optime, dixi,
Pro tantis nequeo dignas tibi reddere grates
Officiis: verum donec ſpirare licebit,

Debeo, ac memori ſervabo hæc pectore dicta,
Scrupulus aſt unus reſtat, nam diſcere oportet
Non ſolum quid agas, ſed qua via detur agendis.
Ergo voluptatem doceas quo acquirere pacto
Poſſim, qua ſit iter per quod tendatur ad illam.
Tum ſenior, brevis, & lata, & declivis eunti
Eſt via, non procul hinc habitat regina Voluptas,
Quæ ſi ſorte tibi cordi eſt, veſtigia noſtra
Jam ſequere, hac per me poteris gaudere reperta,
Portio ſiderei nondum tranſmiſerat orbis
De tribus una diem, niſu quum ſurgit anhelo
Grandævus ſapiens: quo præcedente ſequebar
Pone ſimul, gradiens per devia comminus ibam,
Progreſſisque parum, moles oblata palati
Eximia eſt, ſcitorque ducem: Sublimis, & auro
Tam precioſa domus, quo poſſeſſore tenetur?
Plutus, ait, tenet hanc, indutusque arma ſatelles
Servat iter, prohibetque ultra tranſire volentes,
Ni prius hunc adeant & blando munere placent;
Ipſe autem cellſa reſidet, quam cernis, in arce.
Tres tantum natæ thalamo verſantur eodem,
Quarum ſi quæris cognoſcere nomina dicam:
Sordia Luxuries, tumidisque Superbia buccis,
Nec non audaci ſtolida Ignorantia vulti.
Tunc ego, Quis, dixi, dominum nos ducet ad iſtum?
Tres illi ancillæ ſunt, per quas ire licebit,
Reſpondit ſenior, Sors, Fraus, Uſura: patebit
Cuilibet ingreſſus facilis, ducentibus iſtis.
Dona mihi non ſunt, inquam, quæ tradere poſſim:
Nec tutum ancillis confidere talibus: ergo
Monſtra alium mihi quæſo viam; tunc reddidit ille:
Eſt alia, eſt, per quam, ſi vis, tranſibimus. Eja

Duc,

)uc, inquam, & pariter digreſſi, tendimus imam
n vallem, præbebat iter qua ſemita nobis
crupea, & incultis homini vix pervia dumis.
Iic paupertatis pergendo offendimus ædes
xiguas, lacero pendentes culmine præter
vimus, & vaſtum nemus e regione videmus.
Iæc, quam proceris ferientem ſidera cernis
Arboribus, ſylva, eſt (inquit dux) inclyta ſedes
eginæ, per quam nobis licet eſſe beatis.
ed facie & manibus lotis accedere oportet;
)uaque potes, totum te orna, vultumque ſerena.
Jam dea nec ſordes, nec vult admittere curas,
arvus erat veniens per levia ſaxa deorſum
ivulus, & blando ſvadebat murmure ſomnos:
lic faciem lavi, atque manus, rigidosque capillos
ectine compoſui, totoque in corpore veſtes
ptavi, atque leves pepulerunt ſeria ludi.
Sic hilaris gradior. Jam quantum funda retorto
erbere ferre poteſt, jactu non amplius uno,
miſſum lapidem, diſtabat ſylva: canentum
ave melos volucrum, ſvaves ſentimus odores,
uorum illic magna apparebat copia florum.
ale nemus non mollis Arabs, Panchaia quamvis
hura ferat paſſim, vidit: non Indus Eous,
on Scytha laurifero ſpectabilis undique ramo,
on demum cœli qui pondera ſuſtinet Atlas:
a licet Satyiri teneant loca, quos Nympharum
rit amor Dryadum, & choreas per gramina ducant.
ulcibus & nitidis undis, curſuque ſilenti
Ibat circum amnis: quantum tranſcendere ſaltu
oſſet, venantum fugiens convicia cervus.
antum diſtabant ripæ, ſed plurima claro
ltima cingebant ſylvæ quaſi mœnia, pulchro

Ordine diſpoſitæ, & ſuperantes nubila pinus:
Pinus quæ duro clauſerunt cortice quondam
Dilectum Cybelæ juvenem. Phœbea cupreſſus
Juxta aderat, paribusque comis ſurgebat in altum:
Non illic deerat quercus, non eſculus, ilex,
Robur, acer, platanus, ſuber, nux, arbutus, alnus,
Orni, caſtaneæ, coryli, piceæ, tileæque,
Palma, abies, myrtus: veterumque obſonia fagus,
Aurea Saturno fluerent quum ſecula rege:
Non vitis, ficus, malusque, & amica Priapo
Lothos: non hederæ, & vatum geſtamina lauri,
Morus, & Alcidæ gratiſſima populus arbor:
Non pirus, atque ſalix, prunusque & pallida buxus,
Meſpilus, atque olea, & cerasus, non ſorbus & ulmus
Et ſiliqua, & primos quæ monſtrant amygdala flores.
Quid memorem cedrum, atque hebenum, menſiſque petitam
Materiam circum, cui cedere creditur aurum?
Quidve alias plures? quarum ſi nomina tentes
Dicere, Marmaricas citius numerabis arenas.
Ingredimur, qua pons ripam jungebat utramque:
Intus erant ſpatiis amplis, viſuque decoris,
Huc illuc longo tendentia compita tractu,
Purpureæ niveæque roſæ, pictique hyacinthi,
Narciſſi & violæ, & vaccina miſta liguſtris,
Liliaque, & longum vivens amaranthus in ævum,
Puniceis foliis, nec non caryophilus albis:
Balſamaque, & caſiæ, & coſti, myrrhæq; crocique:
Mentha, thymum, thymbra, & bene olentis amaracus horti
Deliciæ, Italiis oritur quæ plurima ſylvis,
Hinc atque hinc ſvaves ſpirabant undique odores:
Mille avium ſpecies implebant murmure ſylvam,

Et liquidum vario feriebant æthera cantu.
Conjugis infandum Progne deflebat amorem,
ortunamque ſuam atque Ityli Philomela gemebat.
Pſittacus humanas operoſo gutture voces
eddebat, tenuesque ſonos variabat Acanthis.
Jugis aquæ rivi nitidis de fontibus, inter
Ianabant flores, & gramina læta rigabant.
Non Maſſyla illic degebat bellua, nec vox
acrilegi eſt illic audita Lycaonis unquam,
Non aper, aut urſus, non velociſſima tigris
rorſus erant, trifidis nec triſtia ſibila linguis
alia ſpargebant tumidi per rura ceraſtæ.
enique non illic niſi blanda & amantia pacis,
uriti lepores, cervi, capræque, damæque,
Et quanquam ver ſemper erat, dulciſſima ibidem
oma tamen deerant (dictu mirabile) nunquam.
æne polum medium lampas Phœbea tenebat,
uum locus eſt viſus nobis, ubi diva manebat.
ampus erat nemore in medio ſpatioſus, & herbis
enus odoriferis: nulla illic creverat arbos.
ircum aderant menſæ egregiæ, dapibusque refertæ,
ualibus accubuit Capuæ Dux luſcus, & ipſi
ccubuere olim qui Ancylia ſacra gerebant.
Tunc ſenior, jam tempus adeſt, potemus, & eſca
ſtauremus (ait) vires: nam ſobrius ire
d divam, vel jejunus prohibetur: & omnes
uc quotquot veniunt, impune abſumere poſſunt,
ratisque has epulas: dea ſic vult. Cumque comeſæ
eficiunt, famulæ reparant, renovantque ſapores.
eſcimur, atque mero mandidi vix ſurgimus; & pes
gebat dubios titubanti poplite greſſus,
um magis optamus reginam accedere ad ipſam:
uam, medio in campo ſpatiantem, maxima turba

Pone ſequebantur, juvenes, pueri atque puellæ,
Maturique ſenes, at non matura gerentes.
Illius ad dextram mulier pulcherrima ſecum
Ibat, habens puerum: cujus pendebat ab armo
Feralis pharetra, & diris metuenda ſagittis:
Cæcus erat, nudusque & verſicoloribus alis:
Arcum geſtabat manibus nervumque trahebat:
Quamquam oculis captus, certis tamen ictibus omnes
Figebat puer ille ferox præcordia pulſans,
Atque iterum facto remeabat vulnere telum.
Jamque illum penitus populum miſiſſet ad umbras
Fœmina ni quædam tales miſerata ruinas,
Auxilium miſeris mira pietate tuliſſet.
Namque ubi cujusquam per ſaucia pectora ferrum
Viderat intraſſe, & tepidum emanare cruorem,
Accurrens, pariterque ſalubria pocula præbens,
Servabat vitam: ſed vulnera dira manebant.
Reginæ ad lævam mulier ſtans altera habebat
Semper in ore cibos: manibusque & veſtibus unctis
Sordida curabat ſolius gaudia ventris,
Grandiaque inverſo ſiccabat pocula fundo.
Hærebat puer huic alter, qui vertice nutans,
Connivensque oculis, vigilare nec ipſe valebat:
Nec vigilare ipſam, dapibus vinoque gravatam
Neſcio quo ſæpe aſpergens humore ſinebat.
Rauca Cytoriaco reſonabat tibia buxo
Illic: aſt alii citharas & plectra movebant.
Orpheus Eurydicem ſerpentis dente peremptam,
Immitesque Erebi leges, caſſumque laborem
Deflebat, ſecumque feras & ſaxa trahebat.
Carmina delphinis miranda canebat Arion,
Navigium infelix referens, nautasque doloſos.

Oedi-

Oedipodionias iterum conſurgere Thebas,
Nobilis Amphion cantu fidibusque jubebat.
Turba ſequebatur ſaltando cætera, cujus
Lumina caligo quædam ſatis atra premebat,
Et cujusque caput nebulæ circumvolitabant:
Inter quos unum vidi, novique, tabellam
Quippe manu ſcriptam per talia verba tenebat,
Sardanapalus ego, Aſſyrio diademate quondam
Inclytus, hæc habeo quæcunque famelicus edi,
Et quæcunque hauſi ſvadente libidine: donec
Vivitis o miſeri, quid gaudia poſtera agatis?
Heu mihi, poſt mortem nulla eſt ſperanda voluptas.
Diſcite ab exemplo, mortales, diſcite noſtro.
Poſt omnes, extrema acie duo monſtra ſubibant:
Quorum unum variis lingvis fœdabat euntes,
Alt aliud ſemper ſtimulis vexabat acutis.
Quapropter dulces luſus turbabat amaror.
Uſque adeo votis nobis æterni regia cœli
Invidet, atque malis hominum gaudere videtur:
Uſque adeo rebus contraria numina noſtris,
Cumque tot adverſis ævo fugiente premamur,
Lætitiæ vix hora datur, vix hora quietis.
Et ſi qua eſt, brevis eſt, & non ſincera voluptas.
O vita, exilium merito dicenda, quid ipſos
Damna juvant adeo ſuperos mortalia? quare
Malunt nos triſtes potius, quam vivere lætos?
Unde in nos odii tanti manavit origo?
Vince deos, animo patienti adverſa ferendo.
Haud multo ſpatio jam turba aberamus ab illa,
Quum ſubito a dextra nemoris, matrona venuſto
Corpore, virgineo vultu, inceſſuque ſevero,
(Qualis in ætherea Jovis uxor creditur aula
Quum medios inter graditur pulcherrima divos)

Occurrit nobis crines lacerata ſinusque:
Et mœſta & vili quamvis circumdata panno,
Non ſpernenda tamen: roſeoque hæc edidit ore:
Quo ruitis miſeri? quo vos inſania ducit?
Siſtite, nec facilis in damnum currite veſtrum:
Et quæcunque loquar vobis, audite parumper.
Siſtimus, atque ejus dictis intendimus aures.
Principio, non eſt, ut forſan creditis (inquit)
Hæc dea: nec prorſus divum de ſanguine creta,
Ad quam nunc itis, cujus vos jungere caſtris
O cœci cupitis, ſed dira & peſſima Erinnys,
Incautos blanda ſemper ſub imagine ludens,
Promittensque favos, aloen infida miniſtrat.
Nec vos decipiat, facies quod pulchra, quod extra
Tota nitet gemmis atque auro: namque ſub ipſa
Neſcitis quam ſit turpis, quam ſordida veſte.
Intus mille latent mendæ, perditque clientes
Ipſa ſuos, ſalſa captos dulcedine: ſicut
Perduntur piſces, quos fallit harundine longa
Piſcator, dum littoreas demittit in undas
Fila ſedens ſcopulo, atque hamos tenet eſca latentes.
Illi concurrunt avidi, rapiuntque tenaces
Ore cibos, ſed mox hærent, ac fila ſequuntur.
Non tantum Libycæ Syrtes vel tecta nefandi
Antiphatæ, vel Scylla vorax, vel ſæva Charybdis.
Vel quodcunque aliud, quantum eſt fugienda Voluptas.
Eheu, quas infert mortalibus iſta ruinas
Quod claros alioqui homines, quot regna, quod urbes,
Perdidit hæc? ſed ne multis vos ipſa fatigem
Exemplis, unum ſat erit, notumque referre,
Quis fuit Alcida major? quid tanta peregit?
Nam geminos infans ſuffocaviſſe chelydros

Dici-

Dicitur exiguis elidens guttura palmis,
Ipſe Molorchæum fertur ſuperaſſe leonem:
Extinxiſſe caput ſemper creſcentis echidnæ:
Hic domuit cervam æripedem, taurumque ferocem
Expulit, & valido volucres Symphalidas arcus:
Fregit Threicii præſepia dira tyranni
Fregit & hic Acheloe tibi de cornibus unum:
Heſperidas pomis, bobus ſpoliavit Iberum:
Infernas adiit ſedes, triplicemque retraxit
Inde canem, ſpumis inſana aconita ferentem:
Ejusdemque manu Erymanthius occubuit ſus:
Senſit & Antæus, ſublatus in aëra, vires
Herculeas: raptorque boum Vulcania proles,
Hic demum feſſo potuit ſuccurrere Atlanti,
Grandibus aſtra tenens humeris, axemque labantem,
Attamen (o fallax, o pernicioſa Voluptas)
Imperioſa tulit Gygeæ juſſa puellæ.
Et qui non timuit torvam cum Dite Megæram,
Tartareumque gelu, & flammas Phlegethontis, & ipſum
Porthmea, terrifico aſpectu, hirſutisque capillis,
Sæpe minas teneræ demens expavit amicæ,
Pro clypeoque colum geſſit, pro caſſide mitram.
Quæque prius clavam ingentem vibrare ſolebat.
Fœmineo ritu torquebat dextera fuſum,
Et calathis dominæ referebat penſa peracta,
Dum metuit ſcuticam, muliebri indutus amictu.
Amphitryoniade, quis te furor obcæcavit?
Utque Ithaci ſocios mutaſſe venefica Circe
In porcos fertur, texiſſeque corpora ſetis,
Non ſecus iſta ſuos mutat regina clientes
(Si debet regina magis quam ſerva vocari.)
Namque manu pateram, quæ dulci plena veneno eſt,

Por-

Porrigit his, de qua ſi quis bibit, illico fiet
Vel leo, vel ſpumoſus aper, vel tardigradus bos,
Aut canis, aut pavido peſtis lupus improba ovili.
Aſt alias alii coguntur inire figuras,
Pauci ex hoc populo lethalia pocula vitant.
Vos eadem quoque fata manent, ſi ſorte velitis
Iſtius vexilla ſequi meretricis iniquæ.
Quare vos moneo, crudelia retia cauti
Dum licet aufugite, atque animum frænate lupatis
Præcipitem: occultos laqueos advertite, ne vos
Haud aliter fallat, quam fallit aranea muſcam,
Dum tenuem texit telam, latitatque deorſum
Anguſto in thalamo, ſed ſi cognoverit hoſtem
Delapſum in caſſes, quamprimum accurrit, & arctis
Stridentem involvit laqueis, & ſtamina circum
Cruribus aſſiduis glomerat, roſtroque peremptum
Perforat, & ſugit fuſum per membra cruorem.
Demens, heu nimium demens, qui cum ſimilis diis
Eſſe queat ratione utens, veſtigia mavult
Sectari pecudum, Veneri, Venerisque ſodali
Ventri indulgendo, & turpiſſima quæque ſequendo,
Talia non potuit patienter ferre meus dux:
Namque pudore gemens, ſtomachoque iratus amaro
Neſcio quid ſecum ſecreto murmure rodens
Terga dedit, notumque tripes properavit in agmen
Tunc Arete: (hoc etenim nomen ſibi dixerat eſſe)
Ne cures, inquit: fugiat, ſine, noctua phœbi
Non patitur radios, gelidis aſſveta tenebris,
Utque æger longa vexatus febre recuſat
Optima, quæ amiſſam valeant ſibi ferre ſalutem,
Deteriora petens propriæ contraria vitæ:
Sic ſtulti verum fugiunt, & falſa ſequuntur.
Ac tu, ſi qua tui cura eſt tibi, ne retrahas te

A noſtris monitis, quæ ut promptius accipias, hinc
Mecum digredere, hæc etenim ſpectacula mentem
Perturbant, ſtrepituſque attentas impedit aures,
Tum me dextrorſum duxit, pariterque ſub umbra
Semotæ lauri concedimus, atque ita ſatur:
Ille opifex cœli & terræ, pelagique tumentis,
Ut reliquos primo adverſos ire impulit orbes,
Sic adverſari affectus voluit rationi
Complures, ne ſola ſua torpeſceret aula
Mens, namque ut ſonipes calcaribus, & ſtimulo bos
Urgentur, ſumuntque magis per vulnera vites:
Sic mentem affectus acuunt, creſcitque premendo.
Qui ſi non eſſent, prorſus tabeſceret, & nil
Egregium faceret: ceu navis in æquore torpet,
Ni remi impellant, vel habentes carbaſa venti.
Proinde errant quidam, dicentes, quod ſapienti
Haud unquam licet hos animi ſentire tumultus.
Hi differre hominem ſignato a marmore nolunt.
Et delirantes prorſus verba irrita fundunt.
Nam tales homini motus natura dediſſet
Fruſtra: quod dictu abſurdum eſt. Uti ergo licebit
Ipſis legitime, norma rationis & arte,
Hos, inquam, motus validis moderatur habenis,
Et regit, ut præclarus eques, nec vincitur illis
Is, cuicunque dedit verum ſapientia nomen.
Sed pauci norunt medium reperire, modumque
Servare: idcirco tollunt hi prorſus, at illi
Prorſus amant: unde hos error conturbat & illos,
Nam divi ſola vivunt ratione, ſed ipſæ
Duntaxat ſenſu pecudes ornantur: utroque
Mortales, utroque igitur gaudere jubentur:
At ratione magis: namque hæc præſtantior eſt pars
Et ſummi cognata poli, quæ ducit in altum

Sem-

Semper, at in præceps ſenſus trahit, & deliros
Efficit: idcirco minus huic ſervire licebit:
Quamvis hunc (o cæca hominum natura) ſequantur
Pæne omnes, paucique adeo ratione regantur.
Propterea innumeros media modo ludere ſylvas
Vidimus: atque illuc ſtulto ductore meabas,
Noſtra retraxiſſet niſi te vox. Nonne timebas
Illa duo, a tergo quæ furtim monſtra ſubibant?
Noſtin quæ ſint hæc? Dolor atque Infamia. Quare
Non interdico prorſus, nec talia prorſus
Gaudia concedo a ſolo manantia ſenſu:
Sed ſint rara, ulli non adverſantia recto:
Propter quæ nunquam fas eſt dimittere honeſtum,
Atqui opus eſt frænis: & clam ſumenda, nocebunt
Sumpta palam. Quoniam livor non deerit iniquus,
Dulcibus & lætis qui fel confundat amarum.
Quoque minus ſeſe quisquam his involvit, eo fit
Dignior, ac propius ſuperos accedit ad ipſos:
Qui magis hæc ſequitur, minus eſt laudabilis, & ſe
Deprimit, & mutis animalibus inſerit, obſunt
Hæc eadem, ſi ſint uſu repetita frequenti,
Eo mentem impediunt, & dira pericula gignunt.
Non ſemper tamen eſſe poteſt intenta ſeveris
Mens, quippe eſt homini fragilis natura, neceſſe eſt
Seria poſt aliquam tandem captare quietem, &
Montibus a ſummis valles deſcendere ad imas:
Haud aliter quam quum dimittere fulmina terris
Vult pater omnipotens, exoſus crimina mundi.
Fert aquila exactum Sicula fornace triſulcum
Aut roſtro aut pedibus telum, poſtquam alta polorum
Culmina conſcendit, miratur clara pyropis
Mœnia cœlicolum, atque aliis ſplendentia, gemmis,
Et ſtupet auratas ædes, ſtellisque micantes,

Aſpi-

ſpicit & ſolido factas adamante columnas,
Et conſtructa videt laquearia dentibus Indis.
Miratur latos campos, lucemque perennem,
eliciasque deum, quales nec lingva referre
lla nec humanum pectus comprendere poſſet,
la volans nunc huc, nunc illuc, ludere geſtit
Ethera per liquidum, & blandis ſeſe objicit auris.
t jam dediſcit terras, nidosque relictos,
ſque adeo jucunda illi ſunt regna tonantis,
ed poſtquam ſtimulante fame, jejuna vires
auſerunt, & nulla inſunt alimenta calori,
Quæ modo laudabat, contemnit ſidera, ab alto
evehitur, & quas nuper contempſerat, omni
onatu repetit terras, eſcamque requirit,
unc ego qui preſſa jamdudum voce tacebam,
umpere feſtinans tam longa ſilentia, tandem,
iſcere non timui, atque interpellare loquentem,
t dixi: Quoniam ſol jam declinat ad axem
eſperium, properatque diem demergere ponto,
nte precor quam lux penitus decedat, & umbræ
dveniant, mihi ne paucis aperire recuſes,
O dea (nam certe dea, non matrona videris)
omine quo mulier quam dextra, quamque ſiniſtra
eginæ, ſtantem vidi, puerique vocentur
larum: dictis reſpondit talibus: Eja,
e dubita, per me (brevitas niſi temporis obſtet)
uæ cupis agnoſces, nam non indigna petiſti,
cipiamque ab ea, lateri quæ proxima lævo eſt.
anc igitur ſcito eſſe Gulam, cui ſemper edendi
t animus, nocte, atque die, ſtudiumque bibendi,
uam plerique deam credunt, & prorſus adorant,
Libantes læti pateris ardentia vina,
utaque veſcentes plenis obſonia menſis,

Et

Et ſummum eſſe bonum, ſervire huic, rentur, at erran
Haud dubie, namque hac nil eſt obſcœnius, & tu
Quod naturæ hominis magis adverſetur, & obſit.
Cætera enim tantum ut vivant animalia, fecit
Jupiter, aſt hominem, ut vivendo intelligat, & ſe
Cognitione aliis præſtando, cœlicolarum
Efficiat ſimilem, & vaſto dominetur in orbe.
At quicunque Gulæ indulgent, & gaudia ventris
Sectantur, fiunt hebetes, fumoque ciborum
(Haud ſecus ac nebula ſol) offuſcatur eorum
Ingenium, & nequeunt veri ſpectare nitorem.
Præcipue quoties ſtomacho ferventia vina
Obtundunt, cæcaque premunt caligine mentem:
Nec ſtudiis ſaturo poſſunt incumbere ventre.
Unde fit, ut minimum ſapiant, finemque relinquant,
Propter quem terris illos natura locavit:
Nec plus cognoſcant, quam grex oviumve, boumve:
Immo etiam quandoque minus, quum vina cerebrum
Confundunt, geminasque putant ardere lucernas
Et menſa & paries ſeſe motare videntur.
O fœde ebrietas, animi lethum: o vitiorum
Nutrix ac ſcelerum: quid non mortalia cogis
Pectora? quid per te non audent? jurgia, lites
Prælia dira moves, & gaudes ſangvine fuſo:
Per te occulta patent, animum lingvamque reſolvis:
Te fugiunt metus atque pudor. Vitate pudendam
Hanc peſtem, o miſeri, quæ vos facit eſſe furentes:
Nec minus inſanos reddit, quam mater Oreſtem.
Sordidior quæ res, quæ bellua vilior eſt quam
Ebrius? hic epulas, quas non multo ante voravit,
Evomit, atque mero putet: tremit ille, caditque
Sæpe caput frangens, oculosve, aut crura: loquendo

Bal-

ſalbutit, nec habent ullum verba edita ſenſum.
Aulta facit, multa & dicit, quæ mox ubi nubes
)iſcuſſa eſt, rediitque jubar, damnantur ab ipſo
Auctore: unde rubet factis, inſectaque vellet.
Rex Macedum quondam, proles generoſa Philippi
Ebrius in menſa (ut fama eſt) perdebat amicos:
Sed poſtquam furor ille animo deceſſerat, & jam
anus erat, tunc ſe arguebat, tantumque dolebat,
It fleret, cuperetque mori: quid vana Cytheron
)rgia, quid thyrſos, deliraque tympana jactas?
Non deus eſt Bacchus veſter, Cadmæa propago,
Nec Jove plena utero Semele concepit: at ingens
artarus hunc genuit puerum, de matre Megæra.
Non deus eſt: ſed nempe deûm contemptor & oſor.
Nam divina parum curant qui vina ſequuntur,
Nec bene tractabit vinoſus ſacra ſacerdos.
Quid memorare opus eſt, quot morbos, quotque dolores
ɔiſpergat nimius potus per membra, cibusque
nmodicus? ſcatet hinc, tanquam de fonte perenni,
ebris, & ulcus atrox, ſcabies, porrigo, podagra,
rticulosque premens, manibusque infeſta chiragra:
inc lippe ſtillant oculi, reſolutaque Baccho
Membra tremunt, dentesque cadant: olet halitus oris:
Hinc ſtomachus langvens, atque inteſtata venit mors,
eva quidem plures letho gula tradit acerbo,
uam gladius. Quid, quod cenſus cito deperit: & mox
Vergitur in ventrem fundus, domus, atque ſuppellex?
Et modo qui fuerat dives, fit pauper, egensque?
t vivas, comede, at non vivas propter edendum.
m dixi quæ ſit mulier: nunc accipe, quis ſit
e puer, qui ſtat juxta hanc, & vertice nutat,

Nec vigilare valet, puer hic eſt filius ejus,
Quem labor ex ipſa genuit: ſomnusque vocatur.
Nutriit hunc Lethe, multoque papavere pavit:
Germanus Mortis, ſed non æternus, ut illa.
Hic hominum pellit curas, & feſſa diurno
Membra labore levat, revocatque in corpora vires:
Quo ſine non potis eſt quisquam producere vitam
Infert multa tamen damna, & caligine quadam
Obducit mentem, morbosque inducit, & ipſum
Enervat corpus, quoties ſine lege modoque
Sumitur, & nimium torpentes occupat artus.
Parcus erit, ſi parca gula eſt; nam venter inanis
Excubat, aut minima contentus nocte quieſcit,
Et levius dormit, melioraque ſomnia gignit.
Eſt tamen afflictis magnum ſolamen, & omni
Optandum voto interdum, præcordia quando
Angit amor, vel morbus atrox, vel caſus acerbus:
Tunc melior gemmis, tunc fulvo eſt gratior auro.
Ut mors, ſic ſomnus miſeros felicibus æquat.
At dextra cui parca colo net candida fila,
Qui facere & qui noſſe cupit quam plurima, & altum
In terris virtute aliqua ſibi quærere nomen:
Hunc vigilare opus eſt, nam non præclara geruntur
Stertendo, & molles detrectat gloria plumas.
Tu vero hunc vita, quantum potes, & vigilato,
Eheu quam longam tribuent tibi fata quietem,
Quum ſemel adveniet nox illa noviſſima, poſtquam
Non redit ulla dies, gelidosque reliquerit artus
Spiritus iſte levis, volucrique ſimillimus auræ,
Tunc tibi perpetuo claudentur lumina ſomno,
Hæc nobis dum Diva refert, Thaumantias alto
Ecce venit demiſſa polo, cui mille colores
Hinc atque hinc ſole adverſo rorantia præbent

Nubi-

Nubila, purpureis quæ ſic eſt fata labellis:
Diva panymphæo ſalve cariſſima regi,
Cunctarum o Arete (me judice) prima dearum:
Huc venias, quoniam turba omnis cœlicolum te
Viſere jam pridem geſtit, jam deſere terras
Infames, & regna malis habitata colonis.
Non ſedes hic tua bonis, hic omnia regnant
Crimina, religio nulla eſt pietasque fidesve.
Hic contempta jacet virtus, inſcitia ſceptrum
Obtinet, & fraudes cuncti exercentur in omnes,
Quare agedum cœptos ſermones rumpe, morasque
Tolle omnes, curſuque pari volitemus ad aſtra,
Tunc me reſpiciens Arete, inquit: Non tibi poſſum,
Ut vellem, dictis exponere ſingula: ſed mox
Craſtina cum roſeo rediens Pallantias ore,
Expulerit tenebras jam lumine matutinas,
Ad te aliquem mittam, gaude quo cœtera diſces.
Jamque vale; his dictis, petierunt æthera ſaltu,
Excepitque ambas Zephyrus, ſurſumque vehebat,
Donec læta utraque in liquidas evanuit auras.
Ceu quum Scylla patrem fugiens ſcelerata ſequentem,
Paulatim ſeſe attolit: ſubit ille protervo
Inſiſtens animo, ducitque per aera gyros,
Defecti cupiens facinus punire capilli:
Hæc vero denſas inter ſe condere nubes
Nititur, atque oculos fruſtratur cæca tuentum:
Illuc & Niſus penetrat, neuterque videtur.
Phœbus Atlantæo jam merſerat æquore currum,
Et veſper ſtabulis educens aſtra recluſis,
Ambroſiæ in campos ad pabula nota redibat:
Digredior mœrens, eadem qua duxerat olim
Me ſenior, repetoque domum, promiſſaque ſolis
Gaudia venturi, ſatis anxius expectabam.

LIBER QVARTUS.

Synopſis LIBRI IV.

Poſt preces ad Apollinem fuſas ejusque reſponſionem, author duos paſtores ad cantus certamen ſeſe accingentes offendit; inter quos judex eligitur. Sed cantibus eorum ſeptem lupi ſupervenientes finem imponunt. Unde diſcedenti Poëtæ Aretes Filius e cœlo a matre miſſus ſupervenit. Qui ut amorem legitimum laudat; ita vagas libidines execratus, Monachorum luxuriam exagitat. Amor omnibus cæteris animi affectibus longe præferendus eſt. Amore divino conſervari omnia demonſtrat. Deinde poſt pacis laudes; de amicitia, toto hoc libro, longe lateque diſſerit, ejusque munia exponit. Qvibus abſolutis poſt breve rerum ſublunarium ſchema, huic libro finem imponit.

CANCER.

SOL, qui perpetua mundum vertigine luſtras,
Alme parens rerum, cœli decus, & ſtellarum.
Princeps, æterni fons luminis, undique cernens
Omnia puniceo dum Perſida linquis ab ortu:
Et pergens, tandem extremo tua lumina condis
Heſperiæ fluctu, Calpenque noviſſimus uris,
Atque eadem rurſus repetis veſtigia ſemper.
Per te cuncta patent, noctis quibus umbra colorem
Abſtulerat, tenebris tua non patientibus ora,
Mundi oculus: qui transverſo dum limite curris
Per duodena means animantium idola, quaternis
Diſpenſas annum ſpatiis, & tempora mutas,

Et cum temporibus quicquid generatur in orbe,
O ſanctum jubar, o divum pulcherrime ſalve:
Te colimus, tibi ſincero de pectore laudes
Fundimus, ac tu hodie læto nos reſpice vultu,
Et lætum concede diem, redeasque benignus:
Nubila diffugiant, aër ſit ubique ſerenus,
Adventuque tuo ponti vada ſalſa quieſcant,
Et ſit iter tutum cupidis per cœrula nautis:
Non ſegeti, non arboribus, non vitibus imber,
nſanusve obſit turbo, lapidoſave grando:
ed blandas Pyrois afflet mortalibus auras.
Accipiantque tuo reditu Deus omnia pacem.
alve præſidium, & ſacris tutela poëtis:
u vatum mentes divino numine reples,
pſorumque moves ad dulcia carmina lingvas:
u dignos lauroque facis, famaque perenni.
alve igitur, dexterque mihi ſis quæſo canenti,
t faveas cœptis, & noſtros dirige curſus,
Donec ad optatum veniat mea cymbula portum.
Hæc ego Caſtalias flexo dum poplite ad undas
Orarem ſupplex, nympharum adſtante corona,
Audiit excelſa Delphorum Phœbus ab arce:
Audiit, & viſum eſt templi nutare cacumen,
que adytis ingens effulſit ſplendor, & ingens
Vox audita, meas quæ ſic pervenit ad aures:
nfelix juvenis, quem adeo fata impia vexant,
Qui tam crudeles vivendo tranſigis annos:
Eſto animo forti, & dura: patientia vincit
Omnia: in adverſis rebus ſunt proſpera ſemper
Magnanimo ſpernenda viro: tunc celſior exit,
Quum premitur virtus, vides ut fortuna frequenter
Quos peſſum dederat mutata extollat eosdem?
Alternetque vices? nihil eſt durabile ſemper

Sub cœlo, redeunt poſt triſtia nubila ſoles
Jucundi: poſtquam ventis maria alta fuerunt
Exagitata diu, tandem pacata reſidunt:
Et remeat brumæ poſt frigora floriferum ver,
Ergo animum firma, & duris ne deficе rebus,
Teque ipſum ſerva fatis melioribus: olim
Adveniet tempus, curſum variantibus aſtris,
(Si non ante diem parcæ tua fila ſecabunt)
Quando tuum, quod nunc merſum jacet atque ſepultum,
Mille per ora virum fiat memorabile nomen.
Ipſe adero, ſemperque novem mea turba ſorores
Adſtabunt comites quocunque acceſſeris: & te
De plebe eripient, clarumque in ſecula reddent.
Iſta mihi reſponſa dedit cortina precanti.
Aſt ego vix poſſum diis credere talia de me:
Uſque adeo ſum perverſo ſub ſidere natus,
Uſque adeo aſſiduis cœlum me caſibus urget,
Inde tamen decedo hilaris, perque avia ſolus
Errabam, & pariter volvebam talia mecum,
O ſi forte aliquis mihi nunc hominumve, deumve
Occurrat, quem diva Arete, ut promiſerat, ad me
Doctorem mittat, quo diſcere cætera poſſim.
O ſi ipſa æthereo potius deſcendat ab axe,
Meque ſuis iterum doceat pulcherrima verbis.
Vallis erat montes inter porrecta propinquos,
Atque iter anguſtus limes præbebat eunti:
Progedior, videoque duos in gramine læto
Paſtores, pariter quadam ſub rupe ſedentes:
Qui poſitis peris juxta, & quos ferre ſolebant
Nodoſa e corno baculis, certare canendo
Inter ſe accenſi audis mercede volebant,
Sed judex deerat, cujus ſententia litem

Sol-

Solveret, & palmam victori ferret honeſtam.
Ut me viderunt, extemplo accerſit uterque,
Et rogat, ut vellem ſecum reſidere ſub illis
Cantibus, & tanti certaminis arbiter eſſem.
Tunc unus poſtquam ſumpta præluſit avena,
Talia ſublatis in cœlum cœpit ocellis,
O flos Dardaniæ, puer, o dilecte Tonanti,
Pocula qui ſuperis ſpumantia nectare miſces,
Cede polo, jam cede polo, formoſior alter
In terris nunc eſt qui pocula ſacra miniſtret:
Jupiter hunc rapiens, te ſpreto, ad ſidera tollet:
Invidia rumpere miſer, moriere dolore.
Sed potius ne cede polo, tu vina propines
Cœlicolis, maneat mecum mea cura Philetus:
Quo ſine nec mihi dulce aliquid, nec vivere gratum eſt,
Hunc quoties pernicis equi per devia tergo,
Invectum, capreas arcu cervosve petentem
Najades aſpiciunt, cæco ſtimulantur amore,
Multaque cum multis cupiunt dare baſia donis,
Certatimque ferunt vario de flore corollas,
Et calathos pomis plenos, & dulcibus uvis.
O ſi non adeo puer implacabilis eſſet,
O ſi ſe facilem miſero præberet amanti,
Me foret in toto nullus felicior orbe:
Sed ſpernit noſtrasque preces, noſtrumque dolorem,
Et fugit, ut nervo Aſſyrio transmiſſa ſagitta
Ne fuge me, neu ſperne precor, formoſe Philete:
Non ego ſum Læſtrygonio de ſangvine, amari
Sed dignus fortaſſe tibi, ſi me bene noris.
Nam quamvis hirtæ in noſtro ſint corpore ſetæ,
Et barba a mento impexis cadat horrida villis,
Non ſum deformis tamen, & ſua gratia barbæ eſt
Et ſetis, ſuntque iſta viris pugnacibus apta,

Robuſtosque decent: ſint levia membra cynædis.
Quid? quod divitiis paſtorum, haud vincor ab ullo?
Quandoquidem mihi non deſunt armenta gregesque,
Mille meæ viridi paſcuntur gramine vaccæ,
Mille mihi per denſa ſues querceta vagantur,
Enixas habeo pecudes, fœtasque capellas:
Lactis acetoſi nunquam mihi copia deſit:
Eſt vetus eſtque recens plena mihi caſeis arca.
Sume tibi quodcunque velis, namque omnia noſtra
Sunt tua, ſumque tuus: quamquam hoc ingrate recuſas,
Si me diligeres, mecumque aliquando venires,
Colligerem tibi poma, altis hærentia ramis,
Quæ referunt cerasque novas, maturaque fraga,
Implerem que tibi corylis nucibusque caniſtrum
Ah quoties, quoties mediis te amplecterer ulnis,
Imprimerem roſeis mille ac mille oſcula labris.
Ne dubita, mellite puer, mecumque venito:
Stabimus ad nitidum fontem, gratumque ſoporem;
Amplexu juncti pariter capiemus in umbra,
Allecti ſtrepitu ramorum & murmure rivi,
Dum fervente die crepitant per rura cicadæ.
Heu mihi, me ſpernis, ſpernis quoque munera noſtra!
Nec mœſtis lacrymis, nec blanda voce moveris,
Sævior Hyrcana ſublato tigride fœtu,
Surdior ex pario quæ fiunt marmore ſignis,
Durior Alpina caute, Arabioque adamante.
Quo tibi fotma tua eſt, ſi ſis crudelis, & omnes
Deſpicis, atque mori miſeros compellis amantes?
Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
Sic & in Hyblæo miſcetur melle venenum.
Pone tuos faſtus: inimica ſuperbia divis.
Nec te decipiat fugitivæ gratia formæ:

For-

Forma brevis flos eſt primo ſpectabilis ortu.
Mox langvens fugiente die, dum florida durat
Ætas, dumque cutis tenero fulgeſcit in ore,
Ne pure incaſſum felicia tempora perde:
Utere conceſſis tibi, dum potes, utere donis,
Omnis quippe ſuo res commendatur ab uſu.
Tempus erit, quum tetra genis horreſcere barba
Incipiet, faciem criſpantibus undique rugis,
Caniciesque premet laudatos fœda capillos,
Tunc fruſtra amiſſum lugebis ſtulte decorem,
Sæpius, & tecum dices: quo priſtina ceſſit
Gratia? quo roſeus niveaque albedine miſtus
Migravit color? ah noſtræ ſpes irrita formæ.
Mutatosque gemes vultus, deformiaque ora,
Ipſum te quoties ſpeculo referente videbis.
Sed quid ego in ventos vanas effundo querelas?
Quid ſtudeo ſterili committere ſemen arena?
Me miſerum, fruſtra (ſic vultis fata) laboro:
Sic vultis fata o nimium contraria nobis,
Præcipue quum dirus amor mea pectora vexat:
Fatum in amore valet, plusquam gaza omnis, & omnis
Nobilitas: etiam fato eſt obnoxia virtus,
Fato deſpicitur princeps, & ſervus amatur,
Sit tamen ipſe licet preſſo truculentior hydro,
Meque minus fronde aut ulva liceare paluſtri,
Te ſemper mea vita ſequar, te ſemper amabo:
Corde Philetus erit noſtro, noſtro ore Philetus.
His tacuit dictis, mox talia ſubdidit alter:
Polline candidior Mellina, & virgines calce.
Et pelagi irati ſpumis, & lacte recocto:
Maturis ceraſis eadem rubicundior, atque
Moris, quæ nondum nigro ſunt tincta colore:

Pulchrior arboribus, verno quum tempore florent:
Dulcior arenti ficu muſtoque recenti.
Non habuit credo tales Cytherea papillas:
Non tales oculos, nec tam ſpecioſa labella.
Quid laudem femur, aut ſemori confinia membra?
Has tractare juvat potius, quam dicere partes.
Non modo mortales inter laudata, ſed ipſis
Diis etiam Mellina placet. Vidi ipſe ſequentem
Hanc Satyrum, & tandem captam ſub ſubere preſſit:
Clamabat, volui demens accurrere, opemque
Ferre, ſed hirſuti metuebam cornua divi,
Rivalemque auſus non ſum tentare ferocem.
Ah quoties nutu blandi me invitat ocelli,
Accerſitque ultro, & niveis mea colla lacertis
Haud aliter nectit, ſoleat quam nectere ramos
Admotos hedera, aut vitis! laſcivaque mordet
Cervicem, leviterque manu mea percutit ora
Ludendo: juratque mihi, me præter, amare
Se nullum! ſed non adeo ſum ſtultus, ut iſta
Vera putem: quoniam nil eſt mendacius ipſa
Fœmina: & inſvetis quo te magis improba palpat
Blanditiis, hoc eſſe magis tibi ſcito cavendum.
Dixerat iſta canens, atque addere plura volebat:
Ecce autem veniunt per ſaxa crepidinis, inter
Pendentes frutices, anguſto calle, latenter
Septem forte lupi, ſtimulante cupidine paſtus:
Invaduntque greges, nunc has, nunc morſibus illas;
Dilaniant pecudes, merſantque in ſangvine rictus.
Contra, conatur magnis latratibus hoſtes
Pellere turba canum, ferro circumdata collum.
Ingens fit ſtrepitus, valles reſonare boatu:
Conſurgunt trepidi, poſito certamine cantus,
Paſtores, baculis nodoſo e robore ſumptis,

Et

Et funda, accurruntque ſimul, ſolusque remanſi,
Tunc alia diſcedo via ſperansque, timensque,
Atque animi dubius, mecum diverſa voluntas,
Progredior, quantum ſpatii ter plumbea maſſa
Impetu tormenti exiliens metitur aheni:
Illimen fontem ſcatebris gliſcentibus, inter
Frondoſas platanos reperi, quem mollia circum
Gramina cingebant, ſacroque ſedilia topho:
Ut puto, nympharum ſedes; quum torrida fervet
Æſtas, & mundum rabioſus Sirius urit,
Haud procul hinc aberant, plenos onerantia ramos
Sorba: ego confeſtim, quoniam matura videbam,
Acceſſi, & nonnulla manu decerpta comedi.
Inde ſitum cupiens hauſtis extingvere lymphis,
Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino:
Dumque bibo, in nitidis ſplendebat calculus undis.
Interea juvenem quendam demittit Olympo
Diva Arete; noſtri non immemor. Ille volatu
Præcipiti ſecat æthereas velociter auras.
Dum volat, accipitres curſu prævertitur ipſos,
Prendere quum prædam pennis ſtridentibus ardent.
Actutumque ad me venit, qui forte jacebam
Graminea in ripa, feſſus, dicitque ſalutem.
Ilicet aſſurgo, & Juvenem reverenter adoro.
Ille autem ſuperans humanam corpore formam,
Divæ Aretes, inquit, ſum filius: ipſe Timalphes
Nominor: huc genitrix miſit me, ut ſingula demum
Quæ reſtant dicenda, ſuo nunc ordine pandam.
Sedimus ergo ambo, dehinc fari talia cœpit:
Audiſti quæ ſit mulier de parte ſiniſtra,
Quis puer ipſius: namque hoc tibi mater aperte
Oſtendit, quare nunc reſtat dicere quæ ſit
Altera, quæ dextram puero comitata tenebat,

Hanc

Hanc Venerem appellant homines, dicuntqu creatam
De pelagi ſpumis, tunc quum Saturnus in æquor
Creditur ingratus teſtes jeciſſe paternos.
Sic perhibent Græci, gens multum accommoda nugiis
Garrulitate potens, fingendique apta magiſtra.
Uranius tamen hanc genuit de Lopade nympha,
Uranius rerum genitor, quo vaſtior Atlas
Non fuit, Enceladusve ferox, tumidusve Typhœus
Nec quotquot tellus produxit fœta Gigantes.
Huic natura novem capita addidit, inde ſupremum
Absque oculis verſum eſt Tarteſſi ad littora ſemper
Cætera ad auroram ſpectant: plus mille ſecundo
Lumina ſunt, reliquis unum: jactatur ad arces
Dextera Riphæas, boreæque cubilia tractat.
Sed qua parte Notus mittit ſua flabra, ſiniſtram
Extendit, mundumque manu metitur utraque:
Contingens pedibus manes, & vertice cœlum,
Omnigeni pecoris paſtor ditiſſimus idem,
Quod late in terras omnes diffundit alendum.
Non eſſet pecori numerus, niſi filius ejus
Pamphagus, horrificum rabie atque trigutture monſtrum
Aſſidue cum uxore ſua (quæ nomine fertur
Atropos) armenta atque greges ſine fine vorarent.
Hanc Venerem idcirco Uranius tulit, atque deorum
Cuidam pædogeni æterno ſociavit amore,
Conſortemque tori fecit: quo fœdere juſſi
Inſtaurare aliam prolem, & ſupplere creando,
Hæc eſt illa Venus, ſine qua cultore careret
Maximus, & denſis horreret ſentibus orbis.
Hanc Deus inſtituit, naturæ ut damna rependat.
Quod vero Deus inſtituit, damnabile non eſt.

Quid

Quid de illis igitur dicam, qui cœlibe vita
Contenti, dulces non curant gignere natos,
ed ſteriles obeunt radicitus, & moriendo
Poſt cineres non ulla ſui monumenta relinquunt?
Hi peccant certe, &, ſi verum dicere fas eſt,
Naſcitur indigne, per quem non naſcitur alter:
ndigne vivit, per quem non vivit & alter:
Qui tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
Quo minus hoc poſſint uti, preſſive maligna
Paupertate, timent mendicam educere prolem:
Aut qui cœleſtem ſapienter ducere vitam
n terris malunt, quorum rariſſima turba eſt,
Abſtineant: nam tunc fas eſt, veniamque merentur:
Sed multi nolunt uxorem ducere, multas
Et paſſim inceſtent, diverſaque pabula carpant:
Quoque magis fallant vulgus, ſe addicere ſacris
Haud dubitant, & templa colunt, divumque miniſtri
Cenſentur: varias leges, habitusque capeſſunt
nſvetos, raſo ſperantes vertice cœlum:
Inſani fugiunt mundum: immundumq; ſequuntur:
Et cum ſe ventri dedant, mollique quieti,
(Quæ duo nequitiæ ſunt nutrimenta) pudici ut
Credantur, cæcis condunt ſua furta latebris,
Et ſatagunt nigram vitiis obtendere noctem.
Nemo quidem caſte conſvevit vivere, ſalvis
ngvinibus: niſi quem jam debilitata ſenectus,
Aut langvor gravis, aut animi dolor impedit ingens
Aut regit ætherei ſapientia plena pudoris.
Omne ſupervacuum natura e corpore pellit.
Hinc eſt, quod Venerem nocturna inſomnia ſolvunt,
Gaudiaque informant, veros imitantia luſus.
Multi autem, quia ſunt cauti, caſti eſſe putantur.
ſto tamen, quod Veſtales, ipſasque Sibyllas

Vir-

Virginitate ſua vincant; cedo, dignior utra,
Utra eſt nobilior, ſterilisne, an fertilis arbos?
An quæ eſt terra ferax, an quæ nil gignit arena?
O vanas hominum curas, o futile votum!
Diſcite naturæ ſanctas non temnere leges:
Quæ vult, ut genitus generet: quæ gaudia fecit
Tam bona concubitus, non ut te abſterreat: imo
Ut magis alliceat: naturæ obſiſtere cur vis?
Nempe Venus nulli culpæ eſt obnoxia, ſi ſit
Legitima, atque modum ſervet, ſi debita fiat.
Aſt nimia enervat vires, effœminat artus,
Ingenium obtundit, breviat quoque tempora vitæ.
Jam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
Hic eſt ille hominum domitor, domitorque Deorum,
Qui face, qui pharetra totum perterritat orbem:
Cui quamvis puero & cæco tamen omnia parent.
Quæ terras pelagusque colunt, quæque æthera ſummum.
Heu quantos ignes, & quanta incendia paſſim
Excitat iſte puer, quantum o pharetrate Cupido
Arbitrii tibi conceſſum eſt tibi nulla reſiſtunt
Robora: tu pecudes, tu homines, tu numina vincis,
Sæpe tuis fixum telis gemuiſſe Tonantem
Novimus & varias compulſum aſſumere formas.
Fulmine depoſito, & cœli regione relicta,
Non dedignatum miſeras inſiſtere terras:
Nunc aquilam fieri, nunc torva fronte juvencum,
Nunc ſe paſtorem, nunc ſe ſimulare colubrum,
Interdumque ignis ſpeciem, Satyrique figuram
Aut auri induere, ut candentis corpus oloris.
Ennoſigæus item liquido mutatus Enipeo,
Dum tua tela miſer ſentit, Salmonida preſſit.
Sæpe etiam voluit delphin, ariesque videri,

Aut equus: & toto flammas extingvere ponto
Quas tu condideras in pectora cæca nequivit.
Fabula longa nimis, cunctos ex ordine divos.
Et factum accipitrem Phœbum, factumque leonem
Dicere: vel ſtygii furias memorare tyranni.
Talia non opus eſt referendo abſumere tempus.
Quippe ego ſi cunctos heroas & heroinas,
Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit,
Enumerare velim: creſcet mihi longior ordo
Hiſtoriæ, atque prius condens ſua lumina Titan
Abluet Heſperio fumantes gurgite currus.
Ergo operæ pretium puto omittere talia, cum ſint
A multis jam dicta aliis, nunc vera ſequamur.
Non puero huic Bacchus pater eſt, ut Græcia fingit:
(Non etenim, ſi ſic, abſtemius ullus amaret)
Sed fatum: quoniam fato junguntur amores.
Nimirum fatis mortalia cuncta reguntur:
Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos:
Plus fatum quam forma valet: ſit maxima flammæ
Cauſa cupidineæ licet hæc, & corda tenaci
Præcipue juvenum ſoleat vincire catena,
Plus quoque quam nummi: quamvis corruperit auro
Incluſam Danaën turri Saturnius alta:
Conſvetudo etiam & facilis conceſſa manendi
Sæpe ſimul, nulloque ſimul ſpectante, loquendi
Libertas: quæ prona via eſt & lubrica, per quam
Ipſe amor ingreditur, per quam Venus ipſa paratur,
Haud multum certe fato renuente juvabunt.
Fato junguntur, fato ſolvuntur amores.
Hinc vilis, deformis, inops, quandoque fruetur,
Quod neque formoſus poterit, nec dives habere.
Hinc pulchra & generoſa viro contemnitur uxor:
Interdum & pluris pellex trivialis habetur:

Hinc uxor pulchrum & generoſum ſæpe maritum
Odit & immundi penem calonis adorat:
Aut aliquem externum, quem vix bene noverit ardet.
Denique ni tribuatur amor pro lege deorum
Cuique ſuus, niſi ſit diviſus limite certo,
Non dubium eſt, quin poſſit ab omnibus unus amari::
Non dubium eſt, poſſit quin omnes unus amare,,
Et paſſim, quacunque velit ſibi quisque potiri.
Sed veluti piſces piſcator non capit omnes,
Non omnes volucres auceps, non omnia luſtra
Venator ſpoliat: ſed quod ſua cuique dedit ſors,
Hoc habet, hoc patitur: ſic diſpenſantur amores,,
Arbitrio ſuperum: dominæ ſic ſæpe placebit
Ipſe ſuæ ſervus: ſic pulchram ſæpe puellam
Euclio zeloſus, grandævus, lippus habebit.
Ac veluti infauſto qui ſidere mercibus implet
Mercator navim, nocituraque cærula tentat.
Naufragio, aut diris prædonibus expoliatur:
Sic quisquis cœlo adverſo, fatoque ſiniſtro,
Uritur, in caſſum tempus terit, atque laborem.
Imo ignominiam & crudelia vulnera ſæpe
Accipit: interdum letho mercatur amorem.
At cui fata favent, & cui fortuna ſecunda eſt,
Pace frui poterit, quod vult & tutus amare.
Verum hæc quam paucis conceſſa eſt gratia, pauci
Tam faciles habuere Deos, tantumque benignos:
Excepto, ſi quis caute ſua gaudia celet.
Uſque adeo, ut nulli fidat, nullique recludat.
Quippe homini nunc nulla fides, nunc omnia plena
Inſidiis, ſocio nunc quisque imponere tentat.
Quodſi arcana ſuo quisquam commiſit amico,
Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet
Ne quando infenſus mutata mente revelet,

Quod

Quod prius in cordis penetralibus occultabat,
Ergo ſi liber vis eſſe, & vivere tutus,
Non ulli credas, quod tu clam feceris: & ſic
Semper amicum habeas, dum durat fœdus, ut ipſum
Poſſe putes hoſtem fieri, quod ſæpe videtur.
Nam qui ſemper ament noſtro ſunt tempore rari.
Invidia eſt & jam multum metuenda ſecundis
Quæ ſemper rebus dirum miſcere venenum
Nititur: invidiam moneo timeatis amantes.
Propterea quid ames, nemo ſciat: occule amorem
Qui ſapis, atque tuus fac ne ignis luceat extra.
Invidia horrendum monſtrum, ſæviſſima peſtis,
Exitiale malum, quo non violentius ullum:
Virtutem inſequitur, lacerat benefacta, bonosque
Odit, & alterius juſto indignatur honore.
Quanquam nemo ſatis proprium celabit amorem,
Si fata impediant, inimicaque ſidera nolint,
Quippe humana parum prodeſt prudentia, quando
Decernunt aliter ſuperi: fruſtraque laborat,
Rem quicunque parat diis adverſantibus ullam,
Non tamen idcirco non omni eſt arte cavendum:
Non omni utendum ſtudio pro viribus, atque
Conſilio, nam qui fecit quod debuit, & ſpe
Fraudatus tamen eſt, merito laudatur, & omnem
Invidiam in ſuperos transfert: quos ſæpe favere
Stultitiæ, atque bonos peſſundare ſæpe videmus.
Felix, cui favor a cœleſti traditur arce.
Quem Deus ipſe fovet, qui dextro eſt ſidere natus.
Huic etenim jucundus amor contingit, & absque
Felle frui, longa poterit dulcedine lætus.
Nempe amor eſt dulcis: nempe eſt res blanda, jo-
coque
Plena & deliciis, ni fato fiat amarus.

Cujus qui nunquam eſt expertus tela, vocari
Jure poteſt ſenſus expers, nam bellua quæ non
Igne cupidineo flagrat? certe omnia, quamvis
Vilia & exigua, has norunt animalia curas,
Sic ſtatuente Deo? quare qui querit amorem,
Rem qværit divinam: etenim niſi cuncta perem
Ipſe Deum, atque hominum rex proſequeretur amor
Deficeret mundus, pariterque elementa perirent.
Quilibet id ſervat quod amat, gaudetque tueri.
At quod non amat, id nemo ſervare laborat.
Idcirco rerum ſeries æterna manebit:
Quippe Dei eſt æternus amor, qui cuncta tuetur.
Et licet orta cadant, ſpecies nulla atterit ætas:
Diligit has etenim per ſe Deus optimus, at non.
Sic ea quæ rapidæ debentur corpora morti.
Namque perire ſinit nemo quod diligit, illud
Si ſervare poteſt: ſed quis neget omnipotentem
Eſſe Deum? ſervare poteſt, ſed non amat ipſe
Corpora: corrumpi idcirco ſinit, at ſpecies non,
Quid figulus curat, ſi frangitur iſta vel illa
Olla? rotam pedibus volvens, cretaque reſumpta,
Ipſe novas iterum fingit, ſpernitque priores.
Præterea cœlum, tellus, aërque, fretumque
Atque ignis, demum totius machina mundi
Hoc ſtat & hoc durat tot jam per ſæcula nexu.
Nam niſi tantus amor firma compage teneret
Omnia, pugnarent vinclis elementa ſolutis:
Non cœlum terris lucem, radioſque calentes
Nec generandarum præberet ſemina rerum?
Aëra finitimum conſumeret improbus ignis:
Nec tempeſtivas pluvias demitteret aër,
Nuda foret tellus, æquorque extingueret ignem,
Aut igni potius piſcoſum areſceret æquor:

Ut quondam, quum flammivomos Clymeneia proles
Non bene rexit equos, metuens cœleſtia monſtra,
Infelixque ſui renuens præcepta parentis,
Corruit in voto, ſenſitque incendia mundus,
Donec fulmineo præceps dejectus ab ictu,
Eridani mediis flammas extinxit in undis.
Gignit amor pacem: pax eſt digniſſima rerum,
Omnia pace vigent, & pacis tempore florent:
Paci ſummus honos, paci eſt quoque ſumma voluptas.
Tunc tuti vivunt homines, tutusque viator
Carpit iter, nec fit ſævorum præda latronum:
Tunc apium cura & pecoris, tunc arva coluntur
Aſſidue, & largas pariunt pro tempore fruges:
Copia tunc Cereris, tunc lac, tunc Bacchus abundat,
Palladiusque liquor: tunc paſſim luditur, & tunc
Inflata ad thyaſos invitat tibia, ſoli
Oderunt pacem ſtulti, & certamina quærunt:
Talia fluxerunt Saturno tempora rege:
O felix ætas ipſo pretioſior auro!
At nunc (proh dolor) inſano diſcordia motu
Omnia conturbat, terret, repletque tumultu.
Nunc juvat eſſe trucem, & leges diſcindere ferro:
Juſtitia eſt potuiſſe magis, nunc mille colubros
Mille faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
Eumenides, populosque agitant, regesque ſuperbos.
Quid juvat o miſeri, pugnando laceſcere mortem?
Nunquam ſera venit, ſed dira ſuperbia tanti
Cauſa mali, & væſana fames, atque ardor habendi:
Heu cur uſque adeo viliſſima terra ſuperbis,
Cujus fœda brevi corrodent viſcera vermes?
Quid tantum quæris? te ſemper forſitan eſſe
Victurum credis? miſer, ah miſer, aſpice quam ſit
Incertus, velox, anguſtus terminus ævi.

Sufficiet brevis urna tibi, parvumque ſepulchrum.
Quod ſi amor humanos animos adſtringeret, iſta
Non fierent; ſed quisque ſuo inſerviret amico,
Quisque ſibi charum qua poſſet parte, juvaret.
Certe nec melius quicquam, nec dulcius eſt, quam
Sincere a multis, dum vita hæc durat, amari.
Rebus in adverſis magnum munimen: amici:
Solantur, firmant animum, prodeſſe laborant:
Quaque valent, miſeras curas & damna levare
Conantur, tecumque dolent, tecumque queruntur.
Haud facile ille perit quicunque eſt dives amicis.
At quum te vultu ſpectat fortuna ſereno,
Et verſat meliore rota, tua commoda tecum
Percipiunt, gaudent tecum, convivia tecum
Plena jocis celebrant, augent tua facta favendo.
Quare qui tutam & lætam vult ducere vitam,
Quammultos ſtudeat ſemper ſibi jungere amicos.
Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipſas
Qua potero expediam, ſed primum ſcire neceſſe eſt,
Eſſe voluntatis motum hunc, quem vulgus amorem
Appellat; nam velle bonum eſt, quod fertur amare.
Semper habere bonum deſiderat ipſa voluntas,
Et vitare malum, ſolisque movetur ab iſtis.
Hæc duo ſunt igitur cauſa & fundamina amoris.
Omnia ſed bona ſunt triplici diſcrimine ſecta.
Quædam jucunda, & quædam dicuntur honeſta:
Utiliumque aliud genus & natura bonorum eſt.
Sicque malum triplex: damnoſum, turpe, moleſtum:
Quisque amat, hæc animo fugiens, aut illa requirens.
Eſt igitur diverſus amor, diverſus ut eſt fons
Unde oritur, laude aut probe non dignus eodem.
Hæc tria non ſolum inter ſe differre putandum.

Per

Per genus: aſt etiam ſpecies habet unumquodque
Per ſe multiplices, delectans, utile, honeſtum.
Qvæ cum ſint variæ, varii redduntur amores.
Utile enim eſt quicquid prodeſt, non eſt tamen unum:
Sicut multa etiam bona corporis, atque animi ſunt,
Quatuor ad corpus ſpectant bona: robur, & ipſa
Forma, valetudo, levitas: quodcunque dat iſta,
Vel res ſit, vel homo, prodeſt, atque utile fertur.
Aſt animi duo ſunt bona, mos, doctrinaque: ſicut
Sunt animi geminæ virtutes: ipſa voluntas,
Cujus ſunt mores: & mens, cui noſcere verum
Eſt proprium, mentis bona ſunt complura, novemque
Doctrinæ hanc ornant: quas vatum carmina Muſas
Apellare ſolent, ter ternis orbibus aptæ.
Sicque voluntatis bona plura, & quatuor horum
Præcipua exiſtunt: prudentia, juſtitia, atque
Grandia quæ aggreditur fortis diſcrimina virtus,
Necnon quæ frænis nos temperat, atque modeſtos
Efficit, ex iſtis, tanquam de fontibus omnes
Emanant aliæ: quas quisquis diſcere quærit,
Volvat Ariſtotelis libros, vel ſcripta Platonis
Inſpiciat: duo ſunt hæc magni lumina mundi.
Ergo, quicquid erit tribuat quod talia nobis,
Utile dicetur, veluti medicina, medensque
Corporibus, velutique animis, liber atque magiſter.
Utiliora tamen ſunt & meliora putanda
Quæ proſunt animo: quia corpore dignior ipſe eſt,
Ut ſervo dominus, rate nauta, aurigaque curru,
Sed mediate aliquid prodeſt, aut immediate:
Ut ſator & nummus, cocus & cibus eſurienti.
Idque ipſum dico de delectantibus: hæc nam

Per multas ſpecies, per multaque membra ſecantur,
Quorum animos quædam delectant, corpora quæ-
dam;
Suntque voluptates animi quam corporis, omnes
Sinceræ magis, & ſtabiles, & nobiliores,
Cum diis communes nobis, ut cætera ſenſus
Gaudia ſunt etiam brutis conceſſa: ſequuntur
Hæc pecudes proprie, namque his dulcedine mentis
Poſſe frui vetitum eſt, neque cunctis ſenſibus ipſæ
Lætantur, ſolo guſtu tactuque moventur:
Quippe nec harmoniam, ſed nec diapaſmata curant,
Nunquid Apellæas tabulas, aut æra Corinthi
Mirantur, vel clamoſi ſpectacula circi?
Si quid odorantur tamen, aut ſi vocibus ullis,
Vel ſi nonnunquam aſpectu gaudere videntur:
Id guſtus fit vel tactus ratione: velut quum
Maſſylus viſa in campis leo forte juvenca
Exultat, tollitque jubas, caudamque retorquet,
Prædæ avidus: vel quum ſonipes per prata vagan-
tem
Vidit equam, Veneris ſtimulante cupidine fertur,
Et reſupinato dumeta per avia collo,
Subſultim graditur, cœlumque hinnitibus implet.
Cumque cibi & Veneris, pecudum ſit ſola voluptas,
Et propria: idcirco eſt etiam viliſſima, vixque
Conveniens ſervis: hebetat nam mentis acumen
Immoderata, ſolet multum quoque lædere corpus.
Ergo quicunque eſt huic deditus, inſipiens ſit,
Et ſervire magis quam aliis dominarier aptus.
Non eſt turpe tamen moderate talibus uti.
At bona ſi quæ ſint cognoſcere quæris honeſta:
Quod nuper dixi reminiſcere, namque animi ſunt,
Doctrina & mores, veluti paulo ante relatum eſt.

Sed

Sed quod nunc dicam ſolerti mente notato.
Quæ bona delectant, quam longo tempore durant,
Tam longo exiſtunt jucunda, & poſtea nil ſunt.
Exemplo tibi ſit, Veneris cantusque voluptas.
Aſt quicquid præbet bona corporis, utile fertur.
Ipſa autem bona ſunt jucunda, velut valetudo
Jam data delectat, medicina ſed utilis ipſa eſt.
Id quoque quod confert animi bona, jure vocatur
Utile: verum animi bona poſtquam tradita jam ſunt,
Fiunt jucunda, & ſimul efficiuntur honeſta.
Quicquid enim virtutem affert, eſt utile: at ipſa
Tradita jam virtus, jucunda & honeſta putanda,
Quippe honor eſt ſoli virtuti debita merces.
Quicunque ergo cupit multum dum vivit amari,
Aut ſtudeat delectare, aut prodeſſe, vel in ſe
Virtutes habeat: quas compelluntur & ipſi
Commendare mali, & quamvis odere, verentur,
Sed prius illorum debet perpendere mores,
Queis placuiſſe volet, namque eſt non una voluntas
Omnibus: hinc homines ſtudia in diverſa feruntur,
Uſque adeo tribuit difformia ſemina nobis
Gignendo natura parens: quod diſplicet illi
Hic amat: hic laudat quicquid damnatur ab illo,
Ergo non eadem ſunt cunctis grata, nec omnes
Utile idem cupiunt, eadem nec honeſta requirunt,
Quare opus eſt noviſſe prius quid cuique magis ſit
Acceptum, placeatque magis: ne fiat inane
Officium, caſſusque labor, ne littus aretur.
Si forte aut injucunda, aut odioſa, ferantur.
Hoc autem non difficile eſt cognoſcere: ſermo
Haud dubie oſtendit mores animumque latentem,
Id quod amat cerebro loquitur quisque, atque libenter
Audit: multa domi poterunt quoque ſigna videri.

Nam cum vomeribus, ſtimulos, juga, raſtra, ligones
Agricolæ ſervare ſolent, arma horrida miles
Parietibus ſuſpenſa tenet: ſed quisquis abundat
Codicibus, poterit merito ſtudioſus haberi,
Sic de aliis dico, nimirum arcana reſignat
Lingva manusque animi, quare quæcunque placebunt
Efficere hæc ſtudeat, quisquis ſibi quærit amicos,
Obſequio generatur amor: ſed maxima lucrum
Pars hominum ſequitur, nummos & munera cuncti
Affectant, donis multi acquiruntur amici.
Verum talis amor non eſt durabilis, & quum
Deficit utilitas, fugit illico (præcipue ſi
Ulterior non ulla manet ſpes utile habendi.)
Servilis, fidusque parum: tamen inveniuntur
Quidam, ſed rari, acceptorum qui meritorum
Aſſidue memores, non ceſſant ſemper amare.
Eſto quod ingrati ceſſent: non proinde bonus vir;
Qui rarus veluti Phœnix reperitur in orbe,
Multi prodeſſe ac pro viribus auxiliari
Debet deſinere: eſt etenim via ſola merendo
In cœlum, perque hanc Alcides maximus olim
Inceſſit, multique alii, quorum inclyta fama
Durat adhuc, nullum poſthac moritura per ævum.
Nempe Deo eſt ſimilis vir dapſilis atque benignus.
Pars magna eſt etiam, quæ delectabile quærit.
Hinc & amant, quicunque ſibi jucunda miniſtrant:
Præſertim pueri, juvenes nec non locupletes,
Gaudia ſectantur, ſectantur ludicra ſemper.
Sed nec talis amor verus, vel firmus haberi
Debet: namque fugit, quum deficit ipſa voluptas,
Si modo non redeat, vel non reditura putetur.
Eſt tamen interdum valde utilis, atque per ipſum
Divitias multi, multi accepere favorem.

Delectare igitur ſtudeat qui quærit amari,
Dum neque quod juſtum eſt, neque transgrediatur honeſtum.
At prodeſſe modis & delectare duobus
Quisque poteſt, verbis ac rebus: tutius autem
Et levius multo eſt, verbis quam rebus amorem
Quærere, proinde opus eſt, quo id fiat noſcere pacto
Utile ſi doceas quemquam, moneasve loquendo,
Efficies, monſtrando etiam quid proſit & obſit,
Quo nocitura modo vitentur, & ipſa parentur
Commoda, in adverſis pro ipſorum orando ſalute,
Vel commendando, vel pro ipſis grata petendo,
Quos in amore voles tibi jungere, ſi cupis autem
Delectare aliquem verbis, laudato decenter
Ipſum resque ſuas: vel ſi quid geſſerit unquam
Egregie, ne te pigeat laudando probare.
Nam ſapiens æque ac ſtultus laudarier optat.
Interdum lepidis, riſumque moventibus, aures
Mulceto dictis, referendo ſi qua jocoſa eſt
Fabula, vel ſi qua eſt vetus aut nova digna relatu
Hiſtoria, & demum ſi quid ſcis poſſe placere:
Non contradicas, imo aſſentire loquenti,
Sint non vera licet, quod ſi pudet illa fateri,
Tu ſaltem taceas: nam diſſimulare tacendo,
Maxima plerumque eſt prudentia. Vivere neſcit,
Ut bene vulgus ait, qui neſcit diſſimulare.
Nonnunquam, mihi crede, nocet, defendere verum.
Temporis atque loci proinde eſt ſervanda, hominumq;
Conditio ſemper, ne quid te lædere poſſit.
Aſt aliqui abſentem malunt laudare, putantque
Id melius faciunt aſtute: talis enim laus
Gratior, atque minus ficta & ſuſpecta videtur.

Quippe ſolent multi præſentem extollere dictis,
Semper adulantes, ut veri habeantur amici:
Aſt ubi terga abiens vertit, mordaciter urgent
Abſentem, & rident, non valde eſt fidere tutum
Laudanti coram, mos eſt hic mancipiorum.
Non deerunt autem, referant qui ſingula, plures,
Aut unus ſaltem, fueris quæcunque locutus,
Vel bona vel mala ſint: multus delator ubique eſt,
Hic te laudavit, dicet, vel vituperavit:
Sed tamen, ut paucis liceat concludere verum,
Non magis eſt gratum cunctis, & amabile quicquam,
Moribus ingenuis, integroque ordine vitæ.
Hoc plus divitiis, plus cognitione probatur.
Namque malus, quamquam doctrina & rebus abundet,
Neutique diligitur, vitiis odioſius eſt nil.
Si bonus atque probus fueris, vel amabere, vel te
Non odio ſaltem (velut arbitror) ullus habebit.
Eſt autem vetus auctorum ſententia, mores
Quod ſimiles, ſimile & ſtudium, ſunt fomes amorum:
Sic vanus vanum, ſtudioſus ſic ſtudioſum
Diligit, & ſocios adeunt animalia cœtus.
Hoc non inficior: nam quo jungentur amore
Hi, quibus eſt mens diverſa & diverſa voluntas?
Cum ſit amicorum cupere & contemnere id ipſum?
Sed ſceleratorum cito fœdera diſſolvuntur,
Stultorumque brevi commercia tempore durant?
Nam propria utlitas quam quisque requirit iniquus
Per fas atque nefas, & ſæva cupido nocendi,
Quam malus omnis habet, pariterque ſuperbia & ira,
Stultorum fidæ comites, accendere bilem,

Bella

Bella movere ſolent, amor eſt durabilis ille
Duntaxat, cuicunque dedit fundamina virtus,
Quem genuit probitas : amor hic pia pectora tantum,
Sincerosque animos æterno glutine firmat,
Et naturali pluris faciendus amore eſt,
Quo genitum & generans, & ab uno ſanguine creti
Mutuo ſe obſervant & amant, nam ſæpe parentes
Oderunt nati, oderunt ſua pignora patres.
Germano inſidias germanus ſæpe paravit:
At nunquam verus Pyladæ inſidiatur Oreſtes,
Nec Pylades mortem curat, modo proſit Oreſti.
Sed dubium eſt, fierine ullo conamine poſſit,
Ut nos omnis amet populus, juſtique, malique,
Nempe amor in plures diviſus, debilior fit,
Fortior in paucos, unita potentior eſt vis
Quælibet, at partes in plures ſecta peribit,
Recte igitur dicunt, raros tibi quære ſodales:
Difficile eſt etenim cum multis vivere poſſe,
Et converſari aſſidue: quæ maxime amicos
Res decet: a multisque fides negat ipſa teneri,
Cum paucis habitat potius, non ergo fideles
Eſſe tibi multos credas : nec dilige vulgus,
Nec te vulgus amet: comes eſt diſcordia vulgi.
Cum paucis pax læta manet, turba omnis abeſto:
Namque turbando nomen ſibi turba recepit,
Paucos atque bonos tibi delige, cum quibus ævum
Ducere ſecurus valeas, & lite remota.
Ut non ergo potes multos vehementer amare:
Sic tu non potes a multis vehementer amari.
Nam qui non amat, is nullo fit dignus amore.
Eſt alius civilis amor, communis, & omni
Præſtandus populo quo quisque bonusque malusque
Diligit

Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus
Factis aut dictis cuiquam, quum taliter ipſi
Vivimus, ut nemo merito nos carpere poſſit;
Quum ſumus ergo omnes blandi, vultuque benigno
Quemque ſalutamus, laudamus, honorificamus.
Sed tamen in primis eſt utile, converſari
Raro, vel nunquam cum multis, ſi tibi cordi eſt
Vitare inſanas lites pacemque tueri.
Præſertim quos eſſe malos noſti, aufuge: namque
Haud facile eſt tribulos & ſpinas inter euntem
Illæſos habuiſſe pedes, illæſaque crura.
Nec cures ſi te non diligit improbus; at ſi
Non odit, ſatis eſſe puta, non oderit autem
Si longe ſteteris: abſenti non nocet anguis.
Vel converſari tibi ſi quandoque libebit
Cum populo, & ſtolidæ interdum te adjungere turbæ:
In primis ſtudeas moderamina ponere linguæ,
Et cave quid dicas, ſemperque libentius audi.
Raro autem loquere: eſt mentis gravitate carentis
Indicium ſermo nimius, peccatque frequenter
Multiloquus: verum parce, cauteque loquentes
Laudantur: decus eſt ingens prudentis in ore,
Præſentem, abſentemve aliquem ne læde loquendo,
Hoc ſit præcipuum monitum, ſit regula prima:
Atque ea ne dicas quæ nil referre videntur:
Nec verba incaſſum & nulla ratione profundas.
Nam te ridebunt homines, fatuumque vocabunt.
Verum ſive rogas aliquem, ſeu forte roganti
Reſponſurus eris, prius ipſam conſule mentem,
Quam vox exiliat: quæ poſtquam eſt edita, retro
Haud remeare poteſt, verbum ſemel ore ſoluto
Emiſſum longe nequit ad ſua clauſtra reverti.
Gratia magna etiam eſt, ſapientum dicta referre.

Atque

Atque loquendo aliquos vatum interponere verſus,
Interdum exempla, hiſtoriis inventa probatis.
Talia namque ſolent ſermoni inſerta decere
Apprime, modo ſint non abs re, idcirco frequenter
Nunc hos, nunc illos opus eſt evolvere libros:
Atque ut apes, varios paſſim decerpere flores,
Iram pelle procul: tecumque ſuperbia non ſit:
Nam tales homines non poſſunt prorſus amari,
Verum te mitem, blandumque oſtende: placebis
Omnibus hoc pacto, at ſi te quis læſerit, ipſum
Ingenio ſtudeas mage quam ſuperare furore.
Ingenio vires cedunt, prudentia victrix
Cuncta domat: rapidæ tigres, tumidique leones
Manſueſcunt arte; arte rates vaſta æquora tranant,
Arte gerit turrim barrus, juga taurus, & arte
Aſper equus tolerare equitem, frænosque jubetur.
Viribus ingenium moderatur cuncta miniſtris.
Infirmi & timidi eſt nimirum, multa minari.
Verbaque fœmineæ vires ſunt, facta virorum,
Diſſimulat prudens, fortis tacet, aſt ubi venit
Opportuna dies, facienda viriliter audet:
Ergo prius caveas ne quis tibi jure moleſtus
Eſſe queat: quod ſi injuſte læderis ab ullo,
Ipſum quando potes tu contra ulciſcere juſto.
Sin tibi non licet hoc, incluſum corde dolorem
Diſſimula atque tace, ne deteriora ſubinde
Damna feres: ſtultum eſt hoſtem irritare potentem,
Atque malum majus tumidis ſibi quærere verbis.
Expectat tempus ſapiens, iramque coercet:
Sæpe etiam utiliter, cedit placidisque furentem
Demulcet dictis, & dulcibus allicit hoſtem
Blanditiis, donec deceptum in retia mittat.
Callidus indomitum pullum ſic vincit equiſo,

Sic

Sic inſveta bovi ſenſim juga ponit arator,
Sic trahitis Cybeles torvi ſerraca leones.
Sicque feræ tigres Bacchi paretis habenis,
Nimirum magna eſt prudentia, vincere blande
Atque animi ad tempus preſſum celare dolorum.
Hoc aliud quoque ſervandum eſt quocunque manebis;
In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis:
Sed quum opus eſt, parco, moderatoque utere riſu.
Nempe eſt invalidæ mentis, capitisque minuti
Indicium ridere nimis: contra eſſe ſeverum
Semper inhumani eſt animi, fuge cautus utrumque,
Atque tene medium: medio ſedet inclyta virtus.
Non volo te ſcurram: ſed, ſi potes, eſto facetus.
Jam videor dixiſſe ſatis, jam juſſa peregi,
Propter quæ imperio matris deſcendimus ad te.
Nunc tempus remeare monet, locaque infima mundi
Deſerere, & ſuperas volitando reviſere ſedes.
Unde ego tellurem ſoleo ſpectare frequenter,
Admirans adeo parvam minimamque videri,
Exiguique inſtar pomi pendere rotundam
Aëris in medio, fultam molimine nullo,
Atque ſuo tantum libratam pondere, cerno
Inde etiam Oceanum totas circumdare terras:
Perque ipſas flexo, velut angvis, ſerpere curſu
Nerea cœruleum, modici ſub imagine rivi,
Inde Padus, Tanais, Ganges, Hiſterque videntur
Agrorum foſſæ, quoties implentur ab imbre.
Quumque tua aſpicio, quamvis ingentia, Nile,
Oſtia, tam longe, ſeptem reor eſſe canales.
Sæpe etiam video telis pugnare coruſcis
Agmina, purpureoque undantes ſangvine campos:
Et ſtolidos reges bona dum fugitiva ſequuntur,
Seque putant non poſſe mori, diverſa movere

Prælia, & inſontes populos opponere morti,
Tradereque invitis ſpectacula triſtia divis.
Inde etiam mutare locum freta, flumina, fontes,
Aſpicio: fieri valles ex montibus altis,
Inque altos montes imas conſurgere valles.
Temporis anfractu longo, & nemora alta ſecari
Vomeribus, cultisque prius ſuccreſcere ſylvas,
Oppida transferri huc illuc, & cuncta novari.
Felix, cui talem ſpeculam contingit habere,
Unde Aſiam mollem videat, Libyenque ferocem,
Europamque armis & fertilitate ſuperbam:
Inque ipſis varias gentes; quos Carcinus urit
Æthiopas, primoque Indos ſub ſole jacentes:
Gætulos, Nomadasque agiles, Cilicasque rapaces,
Sauromatas, Parthosque arcu pugnare peritos,
Thuriferos Arabes, Traces, validosque Arimaſpas,
Hiſpanos, Italos, Gallos, rigidosque Britannos:
Totque alios populos, quos ſupra quum rediit ſol,
Aut quum deceſſit, radiis illuminat infra
Nonne illuc velles conſcendere poſſe, liceret
Hoc ſi mortali cuiquam: niſi membra gravarent
Te tua? ſed nobis tantum conceditur iſtud
Cœlicolis, quibus eſt concretum ex æthere puro,
Non elementorum primorum pondere corpus:
Unde feras, donec tandem ſit morte ſolutus
Spiritus: interea valeas, jam ſeparor abs te.
Protinus his dictis, me reſpondere parantem
Deſeruit: nec non ventis velocior ipſis,
Digrediens iterum cœleſtia templa petivit.

LIBER

LIBER QVINTUS.

Synopſis LIBRI V.

Divitias aliaque corporis bona aſpernatus Poëta, ſolam ſapientiam exoptat, cum animi bona ſolummodo vera bona ſint. Deus vero omnium rerum principium & unicus finis, ſolus ſummum dici bonum meretur. Qua occaſione de miſeria & felicitate humana obiter agit. Deinde vitæ conjugalis commoda & incommoda ejusque neceſſitatem exponit: præcepta connubialia & de educatione liberorum ampliſſima tradit, inter quæ, ut ſibi a monachis, quos atro carbone notat, conjuges caveant monet. Medici hic etiam haud ſuperfunctorie vapulant. Tandem illum qui ſapientiam cum virtute conjunctam acquirere valet, omne tuliſſe punctum aſſerit.

LEO.

NON ego divitias Arabum, rubrive lapillos
Æquoris inſignes cupio, nec quicquid Iberus
Amne Tagus rutilante vehit, populosve ſuperbos
Sceptrigera domitare manu: non fata dedere
Talia, nec doleo nobis non fata dediſſe.
Nam bonus atque malus, nullo diſcrimine dives
Eſſe poteſt, auroque potens; plerumque videmus
Expertes animi indignos diademate crines
Cingere, ſarranoque ample veſtirier oſtro.
Illa mihi vellem mundi concederet auctor
Quæ nec habere valent pravi, neque mentis egentes,
Quæ verum efficiunt hominem divisque propinquum.

Ju-

Jupiter omnipotens, abs te ſapientia quare
Aut nulli, aut adeo paucis donatur? ubique
Formoſos reperire licet, robuſtus ubique
Naſcitur, & dives: contra rariſſima tellus,
Qui ſapiat, quenquam tam vaſto gignit in orbe,
Num melius fortaſſe putas & dignius, eſſe
Stultorum regem ac dominum? nempe illa poteſtas
Nobilior, ſed qua poſiti ſunt nobiliores.
Dignius eſt certe caſtris aut urbibus amplis,
Quam ſtabulis aut armentis, gregibusque præeſſe.
Forſitan hoc facis, ut tibi ſint mortalia ludo
Facta, & habes hominem pro ſcurra, nempe videtur
Vita hominum nihil eſſe aliud quam fabula quædam.
Utque movet nobis imitatrix ſimia riſum,
Sic nos cœlicolis, quoties cervice ſuperba
Ventoſi gradimur, quoties titubante cerebro
Divitias nimium, nimium affectamus honores,
Spiramusque acres piperoſis naribus auras,
Grandia jactantes, & graudia multa minantes.
Qui minus, quæ ſcena datur, quum ſceptra tenentem
Atque coronatum bubonem, aſinumque verendum
Aſpiciunt alto in ſolio ſublime ſedentem,
Spernentemque alios omnes, ſit cætera tanquam
Turba hominum ſine mente pecus: dominumque volentem
Dici & adorari, & pedibus ſibi baſia figi?
Nec videt inſanus quid ſit, quam frivolus, & quam
Turgenti bullæ ſimilis, pappoque volanti.
Non ego ſum talis, nec prorſus talia curo.
At vos ætherei cives, quibus eſſe beatis
Contingit ſolis, quibus eſt æterna voluptas:
Humanas ſi forte preces attenditis, & ſi

Non penitus miſeros homines avertitis, oro
Egregiam puramque mihi concedite mentem,
A falſo verum diſcernere quæ ſciat apte.
Quæ bona cognoſcat vera & contraria veris:
Ne ſtultus fugienda ſequar, fugiamve ſequenda.
Nam ſi mortali cuiquam licet eſſe beato,
Arbitror hoc pacto fieri me poſſe beatum.
Sed fallor, mecumque omnes, qui talia credunt:
Nemo etenim felix eſt, aut fuit, aut erit unquam!
Non ſi poſſideat totum ditiſſimus orbem,
Non ſi plus ſapiat quam quivis natus in orbe.
Sed dubitat fortaſſe aliquis, niſi pagina præſens
Id firma ratione probet: quare aſpice libri
Hujus materiam, quicunque hoc diſcere quæris,
Qua melius poterunt te carmina noſtra docebunt.
Pandite Pierides veſtro ſacra oſtia vati,
Et ſatiate avidum ſcatebris Parnaſſidos undæ,
Secretos reſerate aditus, oſtendite verum:
Vos etenim noſtis, quicquid fuit, aut erit, aut eſt.
Principio expediam, quis felix atque beatus
Debeat a nobis haud falſo nomine dici:
Poſt hoc progrediar, quo me deducet Apollo.
Dico igitur, ſolus felix eſt jure vocandus
Is, quicunque bonum ſummum jam poſſidet, at non
Omnes hoc norunt vere, cum quilibet illud
Quod ſibi plus placeat, melius putet: hordea mulus
Aut aſinus, pluris quam lauti obſonia rhombi,
Quam leporis clunes, quam turdos æſtimat aſſos
Sic & avarus opes, ſic ambitioſus honores,
Sic Venerem mollis ſuper omnia laudat & optat,
Heu mihi quam pauci poſſunt dignoſcere verum!
Quam denſa errorum caligine noſtra premuntur
Judicia! id propter, quod paucis integra mens eſt.

Quis-

Quiſque ut habet mores, ita judicat, atque ita fatur,
Sed bona ſunt quædam per ſe, quæ tempore nullo
Eſſe mala, & nullo quæ tempore lædere poſſunt.
Sunt etiam quædam non per ſe, quæ modo proſunt,
Nonnunquam officiunt: hæc ſunt bona corporis, atque
Externa, uſus enim cauſa eſt, ut ſint bona, vel non.
Ut ſi quis patriam nativo robore ſervet,
Eſſe bonum robur dicetur: ſed noceat ſi
Indigenis, civesque ſuos hoc robore perdat:
Eſſe malum rurſus robur cenſebitur ipſum.
Sic de divitiis & honoribus, imperiisque
Et cunctis aliis dico, quin talia propter
Sæpe perit, quamquam utatur poſſeſſor honeſte,
Sic obſunt ſua mella apibus, ſic inguina fibro.
Hæc eadem fugiunt rapidi ceu fluminis unda,
Nec ſtant certa diu, dubioque errore vagantur.
Summa bona idcirco non ſunt: nec quisquis abundat
Talibus, eſſe poteſt vere, dicive beatus.
Imo etiam ſi quis plene vult vera fateri.
Non bona ſunt, quæcunque valent prodeſſe & obeſſe,
Nam ſic eſſe bonum poteris cenſere venenum.
Cum ſæpe ex ipſo fiat medicina ſalubris;
Et nil eſſe malum toto invenietur in orbe,
Cum res nulla adeo ſit prava & noxia, quæ non
Poſſit prodeſſe interdum, atque afferre ſalutem.
Illa autem bona quæ ſunt per ſe & ſemper habentem
Felicem efficiunt: ſed quæ ſint talia, non eſt
Omnibus explicitum, quare hic quærenda ſagaci
Sedulitate mihi ſunt, aſpirante Minerva,
Atqui aliquis dicet, non res hæc ardua ſcitu eſt:
Nam cum fortunæ non ſint & corporis, ergo

Sunt animi bona, quæ nos reddunt ſola beatos.
Dictum hoc eſt aliquid, ſed nondum miſſa ſagitta
Perfecte potuit ſignum tetigiſſe petitum:
Unde prius quædam communia dicere oportet,
Quæ monſtrent iter, obſcura ut funalia nocte.
Omne quod eſt, opus eſt, aut eſt operatio quædam,
Aut operans: ſed opus quendam finem eſſe fatemur,
Principium eſt operans, medium eſt operatio: quod fit
Horum nobilius, meliusve, requirere refert.
Omne movens moto, quantum ſunt talia, ſemper
Dignius eſt: patet hoc, movet autem finis agentem:
Nam quis agit, niſi finem animo conceperit ante?
Ergo eſt nobilior: nec non operatio fine
Vilior, hac eadem poterit ratione probari.
Proinde bonum ſummum finem quendam eſſe putandum eſt.
Optimus eſt autem non omnis finis: at ille
Duntaxat, quisquis cunctorum eſt ultimus, ad quem
Omnes procedunt alii recto ordine fines,
Omnia concurrunt in vaſtum flumina pontum.
Quippe ad perfectum imperfectum tendere par eſt,
Et fieri propter melius quod deterius ſit:
Non aliter bonus ac rectus ſervabitur ordo.
Ergo id quod rerum cunctarum eſt ultima finis,
Eximium eſſe bonum, & ſummum, primumque neceſſe eſt.
Præterea rerum quas ingens continet orbis
Abſque anima quædam ſunt, & viventia quædam.
Aſt ea quæ vivunt, aliis ſunt nobiliora.
Vivere proinde opus eſt, quicquid laus prima bonorum eſt.

Illo-

Illorum quoque quæ vivunt, quædam ratione
Prorſus egent, iisdemque uti ſermone negatum eſt,
Aſt aliis ſermone uti ac ratione tributum eſt.
Nobiliora ideo ſunt hæc, ſunt & meliora.
Ergo bonum ſummum perfecto more loquetur,
Perfectæ rationis erit, compluribus autem
Ex his quæ poſſunt uti ratione, loquique
Plena voluptatis vita eſt, ſed plena laboris
Eſt aliis etiam compluribus, aut meliora
Sunt quæcunque hilari vita dulcique fruuntur,
Ergo boni ſummi lætiſſima vita putanda eſt.
Illorum vero quæ vivunt dulciter, annos
Poſt paucos pereunt quædam, ſed longa quibusdam
Fila trahunt parcæ: quibus eſt diuturnior ætas,
Pluris erunt: quare longiſſima ſæcula vivit
Illud, quodcunque eſt cunctorum ſumma bonorum.
Hoc autem vocitare Deum, vocitare Tonantem,
Atque Jovem, mortale genus ſolet; ille tremendo
Cum ſtrepitu vibrat fractis de nubibus ignem:
Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit
Flamina, quæ vaſtis cum fluctibus Amphitriten
Funditus everſam clamoſa ad littora pellant,
Ac terram quatiant imis incluſa cavernis,
Unde arces quandoque ruunt, atque oppida tota,
Sed fortaſſe aliquis dubitat, ſi Jupiter iſte
(Quem ſummum eſſe bonum jam dixi) eſt finis: eundem
Quoddam opus eſſe patet, veluti diviſimus ante:
Nec non principium, mediumque habuiſſe fatendum eſt.
Id vero nemo ſapiens exiſtimat: imo
Semper erit, ſemperque fuit, nec terminus illi

Eſſe poreſt: hic cuncta facit, nec factus ab ullo eſt:
Nil fuit ante ipſum, poſt ipſum prorſus erit nil.
At nos huic dubio ſic reſpondemus: agentem
Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
Dicimus eſſe Deum: finemque putamus eundem
Cunctarum pariter rerum, totius & orbis:
Non tamen idcirco eſſe opus ipſum credere fas eſt.
Quandoquidem non eſt opus omnis finis, agensque
Non hoc præcipue quærit; ſed cogitat ultra
Quiddam aliud melius, veluti qui fabricat arcam,
Non hanc præcipue ut faciat fabricando laborat:
Aſt ut eam vendat, vel quicquam ſervet in ipſa.
Quanto eſt poſterior, tanto eſt præſtantior omnis
Finis, et ad melius quæ ſunt pejora feruntur.
Sic Deus eſt finis poſtremus & ultimus, in quem
Omnia contendunt, propter quem mundus, & omnis
Res mundi: eſt ſiquidem propter ſe ipſe omnia fecit
Non propter nos, ut ſoliti ſunt dicere quidam,
Clamando in templis doctores ſtultitiarum,
Et deceptores vulgi, errorumque magiſtri,
Inſanos homines ex ſtultis efficientes.
Nam quæ nobilitas, aut quæ ſapientia noſtra eſt.
Quæ noſtra eſt probitas, propter quam condere mundum
Debuerit tantus princeps? nos undique pleni
Criminibus, ſtultique ſumus: vix unus in orbe eſt,
Quem vel avaritiæ peſtis, vel fœda libido
Non premat, aut quem non ventoſa ſuperbia vexet,
Quem non præcipitem trahat ira, aut cæca voluptas
Ergo quibus meritis noſtris motum eſſe putamus
Tam magnum artificem, ut pro nobis cuncta crearit
Frugiferas terras, fluidum mare, ſtelliferumque
Æthe-

Æthera? ſed forſan dices, nos ipſe benignus
Diligit immeritos: ſtultum eſt hoc credere, nam quis
Diligit immeritos, niſi demens? præterea, quæ
Sunt tam diſſimilis naturæ, quomodo poſſunt
Seſe diligere? eſt etenim Deus omnia vivens
Sæcula, cui nullus finis, nulla extat origo:
Cunctarum tamen eſt rerum finisque & origo:
Optimus: omnipotens, immenſus: quo melius nil,
Et quo nil majus, nil excellentius usquam
Eſſe poteſt: qui re nulla indiget, & tamen ipſo
Omnia egent: qui cuncta videt, nec cernitur ulli:
Omne bonum in ſeſe retinens, expersque malorum.
Contra nos miſeri fœdo de ſemine nati
Ad planctum & lacrymas, ad mille pericula ſemper
Aut his aut illis morbis affligimur: ævum
Degentes breve & incertum, plenumque laboris:
Heu quibus errorum tenebris verſamur: & omnes
Quam ſumus exiguæ mentis, quam ſæpe malignis
Caſibus impliciti, nunc hæc nunc illa dolemus,
Innumeris tantum vitiis & fraude potentes.
Qui poſtquam paſſi fuimus mala plurima, tandem
Anguſtam & miſeram & ſceleratam linquere vitam
Cogimur, & putri deponere membra ſepulchro,
Mox carne abſumpta fieri ſine nomine pulvis.
Ergo inter nos atque Deum diſtantia major,
Quam ſi collatus fuerit pulex elephanto.
Quis tam diſtantes nodos conjunget amoris?
Nunquid amore poteſt elephas cum pulice jungi?
Nempe inter ſimiles amor & concordia, contra
Inter diſſimiles odium & diſcordia regnant,
Vel ſaltem nec magna fides, nec gratia magna eſt.
Hinc aliqui, quos eſſe jubet lex noſtra prophanos,
Hæreticosque vocans collegia tecta cucullis,

Nos eſſe inſanos ajunt, craſſique cerebri,
Speramus quoniam cœlum & conſortia divum,
Æternumque ævum felici ducere curſu,
Innumerasque alias nugas: quas ſtultus hebesque
Promittit nobis animus, & garrula lingva:
Quæ facit ut cedant animalia cætera nobis.
Nam ſi ſermo homini non eſſet munere divum
Conceſſus, geminæque manus, quibus omnia fiant,
Nullum animal foret in terris miſerum magis atque
Infelix homine; his noſtra eſt natura duobus
Nobilior, meliorque: hinc tota ſuperbia noſtra eſt:
Hinc artes veniunt, nam præſens voce monetur,
Quid faciat caveatve: abſenti ſcripta loquuntur.
Pandere ſi poſſent animalia cætera fando
Ut nos, arcano clauſos in pectore motus,
Mutuaque inter ſe dictare & reddere verba
Ac varios aptis digitis conſcribere libros:
Interdum nobis ſapientior eſſet aſellus,
Plusque aliæ interdum pecudes rationis haberent,
Progeniemque ſuam auderent præponere cunctis:
Diceret & nobis aſinus ſe nobiliorem.
Lingva manusque igitur faciunt ſuccumbere nobis
Omnia, non ratio: hæc ajunt illi; inſuper addunt,
Si truncis manibus, mutisque parentibus orti,
In ſilvis homines degant, agrisque remotis,
Sintque ipſi pariter manibus lingvaque carentes
Ut pecudes aliæ: humanum quid quæſo valebit
Ingenium; quænam ratio apparebit in illis?
Nonne aliæ ut pecudes inculto corpore vivent?
Quid ſapient melius quam cætera turba ferarum?
Spiritus in cunctis animalibus unus & idem eſt:
Diſſimilis tamen ac varius proinde eſſe videtur.

Cor-

Corpora quod non ſunt cunctis animalibus æqua,
Et variis membris varia eſt conceſſa facultas,
Sic pluris fabri licet inveniantur eadem
Prorſus in arte pares, atque æquo examine docti.
Si ferramentis careat pars altera, multum
Diſſimiles, multum inter ſe differre videntur.
Nil etenim poterunt agere hi quibus omnia deſunt
Quæ faciunt ad opus: nec ſecum ſaxa ferasque
Oeagrius vates ducet, ſi barbitos abſit:
Nec Paris armatus Pelidæ cedet inermi.
Talibus ergo illi nos turpiter argumentis
Sollicitant; verum hæc alias fortaſſe requiram,
Quum de anima humana fuerit quandoque loquendum.
Quippe hanc divinam, immortalemque eſſe docebo,
Quæ duo de brutis non eſt concedere tutum.
Nunc ad iter primum redeo: Deus ipſe ſupremum eſt,
Eximiumque bonum proprie vereque vocandus:
Quem qui habet, is debet felix dici atque beatus.
Sed quis habere poteſt ipſum? nam quicquid habetur
Vilius eſt illo quod habet, poſſeſſaque res eſt
Poſſeſſore ſuo ſemper minor, ocyus omnem
Oceanum parva poteris concludere concha,
(O mortale lutum, ventiſque objecta lucerna)
Quam tantum Dominum pacto complectier ullo,
Omnia ſolus habet Deus ipſe, & ſolus habet ſe:
Ipſe igitur ſolus felix, ſolusque beatus.
Quoddam aliud tamen eſt ſummum bonum, & illud habere
Omne poteſt animal: ſed non eſt omnibus unum:
Nam diverſa ipſis multum natura tributa eſt.
Convenit hoc illis, aliis aliquid magis, ergo

Eſſe poteſt felix genus unumquodque animantum:
Si non ſimpliciter, perfecteque, ut Deus ipſe,
Aſt aliquo ſaltem pacto, paucisque diebus,
Dum poſſit quod conveniat ſibi maxime, habere
Semper: & adverſi nihil unquam perpetiatur.
Sed miſſis aliis, de homine eſt nunc dicere tempus:
Qui tunc eſt felix, quum poſſidet omnia, quæ ſunt
Naturæ ipſius bona convenientia, quumque
Nil damni tota in vita, nil ſentit acerbi.
Hoc etenim eſſe bonum ſummum, concedere fas eſt
Quod bona cuncta in ſe complectitur, & mala pellit
Omnia, cui nil triſte datur, nil dulce negatur.
Nam virtus ſola, aut felicem ſola voluptas,
Non facit, ut quidam ſcribunt de gente Pelaſga.
Quandoquidem bona multa ſimul meliora putantur,
Quam pauca, ut grano frumenti magnus acervus.
Non unum, licet eximium, primumque beatos
Reddit: at omne bonum ſimul omni ex parte rotundum.
Sic etiam ſolus princeps non efficit urbem,
Sic etiam non eſt ex ſolo pollice dextra.
Cum nobis igitur duo ſint, corpusque animusque
Qui vere eſt felix, parte eſt perfectus utraque.
Eſt agilis, pulcher, robuſtus, ſanus, & idem
Eſt ſapiens, fortis, prudens, doctusque, bonusque,
Perfectosque tenet ſenſus, perfectaque mentis
Munera, pauperiem neſcit, caſusque malignos:
Et ſi non implet longævæ tempora vitæ:
Non eſt dicendus felix, licet omnia ſint huic
Commoda, namque bonum parvo quod tempore durat,
Eſt prope nil, veluti quidam dixere priores:

Ver

Ver non una dies, non una reducit hirundo.
At poſtquam vitæ jam meta noviſſima venit.
Mors huic contingit facilis, minimoque dolore
Solvitur, & ſtygias lætus deſcendit ad undas,
Nec vivendo illi aut moriendo gloria deſit.
Sed numquid cuncta hæc habet ex mortalibus ullus?
Credo equidem nullum talem reperirier usquam,
Aut perquam rarum, cui nil optabile deſit,
Cui nil triſte unquam toto contingat in ævo,
Qui felix vivat, felici morte recedat.
Hic Phœnix ille eſt, quem fingere Græculus audet,
Græculus inſani capitis, qui poſſe putavit
Ex uno ſpeciem fieri, putremque favillam
Gignere avem, cuiquam non ullo tempore viſam.
Sed modo mira canat, nil curat dicere verum
Gens hæc, & tota eſt monſtris ac dedita nugis:
Qua duce noſtri etiam deliravere Latini:
Eſt igitur felix, ut Phœnix rarus: at omnes
Heu ſumus haud dubie miſeri, tamen hic magis illo
Quandoquidem non eſt cunctis ſtatus unus, & æqua
Conditio: quicunque tenet, bona plura, minusque
Adverſi patitur, felix cenſetur: at ille
Plurima quem verſant incommoda, cui bona pauca
Contingunt, miſeri nomen ſibi vendicat apte.
Quare cum nemo ſit felix, dicere oportet,
Quomodo poſſimus ſaltem miſeri minus eſſe
In terris, quæ ſit vivendi forma modusque
Nobilior, meliorque, & vitæ blandior uſus:
Si non felices, ſaltem minus infelices
Quo fieri pacto liceat nobis: igitur quod
Ferme omnes credunt, verum non arbitror eſſe;
Pontifices ſummos, & mundi ſceptra tenentes,

Vive-

Vivere quam reliqui mortales dulcius ævum.
Namque in divitiis veluti in cunctis quoque rebus,
Extremum quodcunque malum eſt, mediumq; ſalubre
Omne nocet nimium: propter quod quisquis habet plus
Quam ſatis eſt, non eſt melior quam quisquis eget plus
Quam ſatis eſt, paribusque malis vexatur uterque:
Ut pingvis craſſusque nimis, qui ſeſquipedali
Ventre tumet, non eſt levior, citiusque movetur,
Quam cui ſicca cutis miſeris tantum oſſibus hæret,
Huic deſunt macie atque exhauſto corpore vires,
Ille autem nimio fit carnis pondere tardus.
Utque ingens pelagus ſurgit majoribus undis,
Excelſosque æquat montes dum tartara Ditis
Ima aperit fluctus inter, tamen atra ſilenti
Gurgite ſævit hyems, taciteque profundius æquor,
Sed magis a dira ventorum peſte movetur:
Contra cum ſtrepitu magno, multoque fragore
Parvus arenoſo verſatur littore Nereus;
Sic qui ſumma tenent rerum faſtigia reges,
Sollicitudinibus majoribus atque tumultu
Jactantur graviore quidem: ſed vulnera vulgo
Tanta latent, tacitique gemunt, celantque dolorem,
Adde aliud quoque, quod cruciat comes improbus ipſos
Aſſidue, metus atque timor: ſuſpectaque eisdem
Omnia ſunt: hinc inſidias, hinc dira venena
Concipiunt, ſoli nec poſſunt ire, nec audent,
Nec ſine fas illis prægustatore comeſſe.
O bona libertas, pretio pretioſior omni!
O ſummum primumque decus: qua prorſus ademta
Nil gratum, nil dulce viris, & vivere mors eſt!

Aſt pauper nocte atque die ſecurus ubique.
Et quo fert animus graditur, ſive ire per urbem,
Et varios luſtrare locos, & cernere ludos,
Aut monumenta cupit: ſive extra mœnia mavult,
Per cultos hortos, per florida prata vagari,
Aut deſiderio ruris torquetur amœni,
Nil prohibet, ſolus vadit, non indiget ullo
Servorum ſtrepitu, & comitantum nube clientum:
Et quoties ſtimulis agitur famis & ſitis, ore
Haud dubio tutusque dapes ac pocula ſumit.
Vilibus exiguisque cibis veſcuntur in altis
Liberæ aves melius ſilvis: & dulcius eſcam
Quæſitam in campis, multoque labore paratam
Accipiunt, quam ſi cavea teneantur eburnea,
Aut in gemmato atque aurato carcere clauſæ
Lingveſcant epulis regalibus, uberibusque.
Sæpe igitur miſer atque infelix eſt etiam rex,
Nec quenquam, mihi crede, facit diadema beatum.
Sed ſtulti exterius dulce admirantur: at illud
Quod latet interius non contemplantur amari.
Illum autem vitam meliori ducere curſu
Arbitror, eſt cuicunque magis fortuna modeſta.
Cui non eſt cenſus nimius, nec ſordidus, & cui
Non conducta domus, ſed honeſta habitatur: ager-
que eſt,
Quantus ſufficiat domino bene cultus abunde,
Qui det hero ſegetes, & vinum ſufficienter.
Fertilis, atque alias fruges producat inemptas.
Generat o quantum tellus bene culta! colonus
Sedulus ac prudens, non multis rebus egebit.
Plurima ſeu ſcrobibus longo ordine figitur arbos,
Diverſi generis, minimo quæ maxima ſumptu
Emolumenta ferat: varium ſeu forte legumen

Man-

Mandatum ſulcis, cumulo majore refertur:
Seu magis hortorum delectat cura, laborque,
Ex quorum reditu convivia lauta parantur,
Nec regum menſis cedentia luxurioſis:
Ni ſervire gulæ quis mavult quam rationi.
Ergo eſt optandus potius ſenſus mediocris,
Quem vel ſors tribuat, vel teſtamenta, vel uxor,
Aut artis labor aſſiduæ: aut induſtria mentis
Sollicitæ, mercando aliquid quod tempore poſſit
Vendi alio, aut alibi pluris: vel multiplicando
Per ſobolem pecus, & gregibus ſtabula atque armentis
Implendo, aut Paphiis ſublimia tecta columbis,
Melliferisve apibus præſepia multa perando,
Aut ſtatuendo oleis nigris brumale trapetum,
Aut etiam Cereri ſaxa opportuna terendæ.
His aliisque modis multis ſollertia lucrum
Illis oſtendit, qui non torpere veterno
Sunt ſoliti, quos dulce malum, blandumque venenum
Deſidia, atque animi languor non reddit inertes.
Præcipue tamen hoc fortunæ munus opusque eſt,
Hæc etenim quos vult facile evehit, ac locupletat,
Hæc domina eſt rerum, & donatrix divitiarum.
Inſuper optandum, nulli ſervire: decet nil
Libertatem agis generoſum pectus, at ille
Natura eſt ſervus, natura ignobilis, imo
Infelix prorſus, prorſus miſer, alterius qui
Eſſe poteſt, ultroque aliena faceſſere juſſa:
Et quicunque aliqua lucri ſpe ductus, iniquum
Fert placida cervice jugum, non jugera tanti
Plurima ſunt, non omne aurum, non quicquid arenis
Indus Erythreis cupidus legit, ut patienter
Vel ſtomacho alterius comedas, capiasve quietem

Ad

Ad ſomnum alterius, dominoque jubente feraris
Nunc huc, nunc illuc, veluti pila miſſus ab illo:
Interdumque homines te longe deterioris,
Indocti, inſani, vinoſi, luxurioſi,
Imperio parere velis, turpiſſima res eſt
Nimirum, poſſis cum liber vivere parvo,
Quærere ſervitio majoris præmia cenſus:
Ac libertatem, ſine qua laudabile nil eſt,
Vendere, & imperium domini tolerare ſuperbi.
Degeneres animi, procerum quid quæritis aulas,
Dedecus ut vobis, illis tribuatis honorem?
Væ vobis, qui ceu pecudes paſtoris egetis,
Tam viles, ut non valeatis vivere per vos.
Qui ſervus quocunque modo eſt, nulla eſſe beatus
Parte poteſt, aſini eſt, clitellam ferre libenter.
Ingenuis igitur quicunque parentibus ortus,
Nobilibusve magis, quantum ſibi ſufficit apte
Poſſidet, injuſte queritur de numine divum.
Sed forſan multi dubitent an cœlibe vita
Conjugium melius: namque uxor ſæpe ſuperba eſt,
Litigioſa, ferox, demens, & adultera ſæpe.
Adde quod & gravis eſt natorum ſollicitudo:
Nunc morbo ancipiti langvent, nunc lumina vitæ
Intempeſtivo ſublati funere linquunt:
Filia jam grandis poſcit cum dote maritum:
Vel mœcha eſt, maculatque domum: vel filius eſt fur,
Scortator, vacui capitis, rixoſus. & effrons,
Ille etiam penitus liber non eſſe videtur
Cuicunque eſt uxor, mores mutare neceſſe eſt,
Et juvenilem animum compeſcere, linquere lites,
Stare domi, non ire procul, longinqua videre
Oppida, nec tota per vicos nocte vagari;
Has illas pulſando fores, & ſcorta petendo.

Aſt opus eſt gravius tunc vivere, ſolliciteque
Rem curare, minor ne fiat, ſed mage creſcat:
Ne premat extremam paupertas dura ſenectam.
Hæc quamvis ita ſint, melius tamen arbitror eſſe
Quærere legitimas tædas, ſanctosque hymenæos,
Naturamque ſequi, quæ nobis provida monſtrat
Exemplo volucrum, pecudum, paritcrque ferarum,
Quod mas ad prolem jungit cum fœmina habendam,
Atque manere ſimul debet, ſobolemque creatam
Enutrire ſimul juſto placidoque labore.
Ne genus intereat, ſed cuncta in ſæcula duret.
Quandoquidem ad Venerem compellimur exercendam
Non modo nos, verum omne animal, terræque marisque
Naturæ imperio: facias pejora neceſſe eſt,
Si non fœminei ſorberis ab ore barathri.
Præterea tandem ſterilis morieris, & hæres
Parta labore tuo & ſudore alienus habebit:
Cumque ſenex fueris, aut morbo oppreſſus iniquo,
Quis tibi ſuccurret? vel quis tua damna levabit?
Nunquid cognatus, vel frater? nunquid amicus?
Hi te ſandapila mallent efferre reboſtum,
Resque tuas avidi expectant ſibi morte referri:
Te captant vivum, ut poſſint ſpoliare ſepultum:
Nummos quisque tuos, non te reveretur, amatque,
O ſcelus, o rabies, & habendi infanda cupido!
O miſeranda lues totum diffuſa per orbem!
Utile nunc omnes ſpreta virtute ſequuntur.
Quis juſtum curat? quis non contemnit honeſtum?
Sit modo ſpes lucri? dominatur legibus aurum,
Auri majores vires quam ſangvinis, auro

Vena-

Venalis pudor atque fides, cultusque deorum eſt.
Aſt uxor patrem, ac matrem, propriosque penates
Deſerit, ut maneat tecum noctesque diesque,
Et pariat fœcunda tuo de ſemine prolem,
Conſtituatque novam tecum gentemque domumque,
Sitque tibi auxilio, & ſimul obſequioſa laboret:
Ambobus commune bonum eſt, commune periclum:
Alterutri quicquid damno eſt, utrique nocebit:
Alterutri quicquid lucro eſt, utrique placebit.
Si te debilitat morbus, vel grandior ætas,
Fatur, & hortatur, ſolatur, & auxiliatur,
Subvenit, aſſiſtit, vigilat, vigilando miniſtrat:
Hoc etiam faciunt nati, charumque parentem
Qua poſſunt ratione fovent, communis enim ſunt
Amborum commixta caro, communis imago.
Quumque dies venit, poſt quam tibi nulla dies eſt,
Non totus moreris, vivusqve videris in illis.
Sed malunt quidam incertos de pellice natos
Sumere, proptereaque uxorem ducere nolunt:
Hos ego non laudo, nec ſanæ judico mentis.
Namque uxor te dote juvat, nil dat tibi pellex:
Uxoris ſunt affines, ſunt pellicis hoſtes:
Illam tutus habes, & honeſte, hanc turpiter atque
Sollicite: fida eſt illa, hæc infida, timensque
Diſſidium, rapit occulte, ſibi congregat, unde
Si fuerit dimiſſa, queat poſt vivere; demum
Si tibi ſit pellex, tibi erit non tuta ſuppellex.
Quid quod legitimos certosque ex conjuge natos,
Infames dubiosque nothos de pellice gignis?
Ergo uxor ducenda, prius tamen aſpice quæ ſit.
Præcipue matris mores adverte, patrisque
Nam ſimiles fiunt nati plerunque parentum:
Qualis quæque arbos, tales ſolet edere fructus,

Conſule vicinas clam, vel tibi ſi qua fidelis
Eſt mulier, mitte ut videat, ſed diſſimulanter,
An ſit formoſa, an vitiato corpore & ægro,
An ſit iners, nec nere ſciat, nec texere telam,
Nec ſuere. Hæc etenim mulier quæcunque pudica
Exercet, ne ignava domi, neu languida ceſſet.
Otium enim fomes vitiorum eſt, otia mentem
Ad mala multa trahunt, otii comes ipſa libido eſt,
Otia felices evertunt funditus urbes.
Quod niſi lanarum ſtudio Lucretia quondam
Dedita, ſi telæ non Penelopea fuiſſet,
Sed pigræ mediis ſediſſent ædibus ambæ,
Huic de mille procis placuiſſet forſitan unus,
Illi non tantum laudis mors caſta dediſſet.
At melius ſi forte potes, tute iſta videbis.
Namque aliis non certa fides: ferme omnibus eſt mos
Fallere, mentiri, potius quam dicere verum,
Cuique placet: raros poteris reperire fideles,
Si non vis falli, ſi vis tibi creſcere cuncta
Et curare tuas, tuaque impiget omnia cernet,
In melius, ſtudeas res ipſe agnoſcere præſens,
Et curare tuas tuaque impiget omnia cerne,
Ergo iterum atque iterum videas (ſi forte licebit)
Quæ ſit quam tibi vis vinclo ſociare jugali,
Ne fruſtra doleas, ne facti pœniteat te.
Si tamen (ut fieri contingit) conjuge prava
Mœres, deceptus fato, & Junone ſiniſtra:
Hanc blande prius admoneas, placidisque frequenter
Caſtiges verbis, interdum munere placa
Iratam, illecebrisque doma: nunc brachia collo
Injice: nunc etiam invitæ blanda oſcula fige.
Quoque potes conare modo ſedare furorem
Dulciter: hoc ſi non prodeſt, tunc utere amaro.

Suc-

Succenſe, inclama, & vultu convicia torvo
Adde, minisque ſimul terre: quod ſi minus iſta
Sufficiunt, nec verba timet, tu verbera miſce,
Tergaque tunc duro reſonent pulſata bacillo,
Si tibi ſuſpecta eſt uxor, dubiique pudoris.
Non habeas pulchros famulos, pulchrosve ſodales,
Cum quibus illa domi verſetur; deciperis nam
Si quenquam fidum credas, eſt nemo fidelis
In Venere: illa dolis incautos fallere gaudet.
Fraude paratur amor, Veneri gratiſſima fraus eſt,
Sed tua præcipue non intret limina quisquam
Frater, vel monachus, vel quavis lege ſacerdos:
Hos fuge: peſtis enim nulla hac immanior: hi ſunt
Fax hominum, fons ſtultitiæ, ſentina malorum,
Agnorum ſub pelle lupi, mercede colentes
Non pietate Deum, falſa ſub imagine recti
Decipiunt ſtolidos, ac relligionis in umbra
Mille actus vetitos, & mille piacula condunt,
Raptores, mœchi, puerorum corruptores,
Luxuriæ atque gulæ famuli: cæleſtia vendunt.
Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
Ut vulgus fallant, optataque præmia carpant?
Inde ſuperſtitio, & ludibria plurima manant:
Quæ dii, ſi ſapiunt, rident, renuuntque videre,
Non pretio, ſed amore, Deum vir juſtus adorat.
Deme autem lucrum, ſuperos & ſacra negabunt.
Ergo ſibi, non cælicolis, hæc turba miniſtrat;
Utilitas facit eſſe deos: qua nempe remota,
Templa ruent, nec erunt aræ, nec Juppiter ullus,
Hos impoſtores igitur, vulpesque doloſas,
Pelle procul: quantumque licet tua janua vitet,
Pelle procul, ne te probitas ſimulata maritum

Caprarum efficiat: nec ſi tibi compater ullus
Contingit, nimium confidas: namque ſub iſto
Nomine peccandi proclivior eſt via multis.
Hoc etiam ſerva, ne ſæpius egrediatur
Sola domum, neu tecta adeat vicina: frequenter
Vicini latitare domo conſvevit adulter.
Illi da comites caſtas, vitæque probatæ:
Infames vetulas, & lenas cautus avaras
Secum ſtare veta, longeque arcebis ab illa.
Nec tu aliam Venerem atque aliena cubilia quæras,
Nec te concubitus delectet pellicis, eſt nil
Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur,
Quod magis ulciſci cupiat, quam fœdera lecti
Inſtabili temerata fide: tunc ardet & odit.
Fallere tunc vellet ſimili ratione maritum:
Sique poteſt fallit, bilis tunc maxima fervet:
Tunc furit, ut Thyas nimio ſtimulata Lyæo.
Crede mihi: rara eſt quæ non ſit adultera, quando
Legitimo fraudata thoro ſua gaudia perdit:
Saltem animo, ſi non conceſſum eſt corpore, peccat,
Labitur in vitium vitio irritata voluntas.
Si deprenſa tamen fuerit, tunc legibus uti
Ne pudeat, legum tibi ſit reverentia ſemper,
Præcipua eſt etenim noſtræ lex regula vitæ.
Ne temere iratus majorem crimine pœnam
Infligas, lædasque Deum, vulgique ſequaris
Ingenium & mores: qui non ratione movetur,
Sed veluti pecudes furiis atque impete fertur.
Nec ducta uxore idcirco non liber haberis.
Quod tibi non licet eſſe malo, neque nocte vagari
Nec multis aliis rationibus inſanire.
Non hæc libertas, ſed prava licentia dici
Debet: qui ſic eſt liber, ſervire videtur.

Talis

Talis libertas non eſt cupienda, frequenter
In mala præcipitem quam plurima mittit haben-
tem.
Eſt melius, non poſſe malum, committere, quam ſi
Undique peccandi pateat via, quot perierunt
Ob talem libertatem? quot ſæpe fuerunt
Incolumes, quoniam frænos habuere tenaces?
Si vero nati morbo vexantur ab ullo,
Quid facias? cur te crucies? ſuccurre medelis.
Quæ ſi nil proſunt, & mors tibi ſurripit illos,
Æquo animo ſufferre velis: non ſolus in iſto
Gurgite jactaris, comitum tibi maxima turba eſt.
Quæ mala cum multis patimur, leviora videntur,
Naſcimur hac omnes lege ut moriamur: ab ortu
Exitus ipſe fluit; cunctis menſura dierum
Certa datur, ſtygias citus vel ſerius undas
Quisque petet, quanquam mors ultima meta malo-
rum eſt,
Nec forti metuenda viro, quid munere vitæ
Defunctos tantis opus eſt deflere querelis?
Eſt ne adeo miſerum moriendo relinquere mundi
Stultitiam, & ſeſe innumeris auferre periclis,
Proque tot ærumnis, tranquillam acquirere pacem
Aut mors eſt æterna quies, aut janua vitæ:
Iſto etenim doleas quantumvis, tempore tandem
Ceſſabunt lacrymæ & gemitus, quemcunque dolorem
Finit longa dies, diſſolvunt tempora curas.
Si tibi laſcivi, aut alia ratione pudendi
Contingunt nati, tu tu culpandus, & hujus
Cauſa mali es demens pater, & quatiendo flagellis,
Qui pueros neglexiſti, nec moribus, ætas
Dum mollis poterat flecti, facilique labore
Inſtitui, nondum vitiorum adſtricta catenis,

Curaſti imbuere, & virtutibus exornare:
Neglectis animis, aluiſti corpora tantum,
Ut pecudes faciunt, hinc eſt urtica, ſilixque,
Et caprificus iners, quibus urbs nunc omnis abundat,
Quiſque illos mores, quos primis hauſit ab annis
Cum ſenuit retinere ſolet: peccabit adultus,
Si puer hoc fecit, tenera eſt dum virga recenſque,
Flectitur huc illuc, ut vis: quæ poſt ubi crevit
Jam robuſta arbor, flectenti cedere neſcit,
Et quem parva locum tenuit, non deſerit ultra.
Sic puer ad vitæ partem eſt quamcunque paratus,
Dum tener eſt animus,qui poſtquam duruit ævo,
Quam prius ire viam aſſvevit, mutare recuſat.
Nimirum quicquid primis inolevit ab annis,
Non facile aufertur, naturam parturit uſu.
Ipſaque non multo eſt natura potentior uſus,
Optandum tamen ut tribuant bona ſemina divi
Incluſis utero: nam qualis quilibet illic
Concipitur, talis vivendo eſt: qui malus inde
Exierit, raro poterit juſtusque bonusque
Eſſe: licet doceat ſanctos academia mores,
Et licet hinc atque hinc habeantur mille magiſtri,
Naturam frænare potes,ſed vincere nunquam.
Cultura eſt etenim natura potentior omni,
Nonnihil ipſa tamen longo mollitur ab uſu.
Sic cultu aſſiduo ſteriles compeſcimus agros,
Sicque feri diſcunt homini parere leones.
Omnis ab aſſiduo nimirum ars naſcitur uſu.
Ergo dum mollis, dumque eſt tractabilis ætas,
Inſtrue filiolos virtutibus, & doce honeſtas
Maturare vias, nec eos permitte vagari
Huc illuc, quocunque volunt, res pernicioſa eſt

Liber-

Libertas pueris: tu ſi ſapis, admove fræNos
Et cohibe: namque in vitium mortalia quæque
Naturæ inſtinctu, niſi ſint adjuta labore
Sponte ruunt: nil perfectum natura ſine arte
Ferre ſolet: quoniam non vult Deus ipſe veterno
Nos torpere gravi, ſed curis atque labore
Excitat, & ſegnes tanquam calcaribus urget.
Eſt locus ætherei prærupto in vertice montis,
Deliciis plenus, quo non felicior alter
Creditur eſſe uſquam, cui cedunt Theſſala Tempe,
Elyſiique lares, & fortunata vireta:
Hic habitat vicina polo, conterminaque aſtris,
Innumeriſque bonis fruitur ſanctiſſima virtus:
Sed ſalebroſa via eſt, anguſta, atque ardua, denſis
Setibus hinc atque hinc horrens, quo tendere viles
Ignavique animi, & terrena fæce gravati
Haud poſſunt, ſurſumque vehit mens ignea paucos,
Quos Deus ad cæli ſedes elegit habendas.
Difficiles aditus virtus habet: ad vitiorum
Prona via eſt, illic ultro deſcendimus omnes.
Quocirca quicunque bonam, nullaque pigendam
Parte cupit prolem, multum inſtituendo laboret,
Non etenim fieri egregium ac memorabile quicquam
Absque labore poteſt; vis eſt immenſa laboris
Aſſidui, longusque labor dura omnia vincit.
Curandum in primis, vobis dico patribus, ne
Filioli veſtri cum pravis converſentur,
Conſvetudo poteſt quoſcunque inducere mores;
Corrumpunt etiam ſanctos commercia prava:
Vitent præcipue juvenes: nam prona juventus
In quodcunque malum eſt: ſemperque obſcœna loquuntur

Inter ſe juvenes & ſemper turpia verſant.
Luxuriæ tota eſt hæc ætas dedita: quare
Ne juvenum celebrent cœtus, omnino caveto,
Tu, cuicunque bonam mens eſt educere prolem:
Corripe nunc verbis duris, nunc utere virga,
Si ſit opus, monſtraque viam, qua incedere oportet:
Nec faveas illis, patriumque iratus amorem
Diſſimula ſemper: nil pernicioſius eſt quam
Blandiri pueris: animos ad crimina ſumunt:
Tunc nil non audent quum tu quæcunque loquuntur
Vera putas: aſinusque bipes oracula credis,
Ac nimis indulges, veſano captus amore.
Damnoſus favor eſt pueris, ſoloque timore.
Non ratione ſcelus fugiunt: peccantque libenter
Ac prompte, ſi non duris cohibentur habenis.
Ut ſæpe in vitium nullo impellente labaſcunt:
Sic raro a vitiis nullo revocante recedunt:
Quales quisque ſibi natos eduxit, habebit.
Ultra hæc nitendum, ut vivamus corpore ſano:
Quippe valetudo eſt cenſu præſtantior omni.
Robuſtus foſſor rege eſt felicior ægro.
Scire igitur cauſas debes prius unde fluant tot
Agmina morborum, humanum vexantia corpus.
Perceptis etenim cauſis, vitare malignos
Effectus poteris melius: cauſisque remotis
Effectus pereunt, quicunque ſequuntur ab illis.
Ergo morborum quorundam cauſa & origo
Natura eſt, quoties ſub iniquo ſidere quisquam
Naſcitur, atque in ſe cœli tormenta recepit:
Vel quum corrupto de ſemine gignitur: ipſi
Sunt cauſa ægrorum natorum ſæpe parentes,
Quum male diſpoſiti coëunt; nec ſangvine puro.
Sunt aliæ plures cauſæ, requiesque, laborque,

Et calor, & frigus, ſomnus, cibus, ac Venus: horum
Singula debilitant vires, atque artubus obſunt,
Utimur his quoties nimium, nimiumve caremus.
Utrumque extremum damno eſt, uſus mediocris
Non nocet, imo etiam prodeſt, vitamque tuetur.
Immodici affectus animi quoque gignere morbos
Conſuerunt, nimiusque timor, mœtorque dolorque,
Lætitia interdum nimia officit, interimitque,
Si ſit habenda fides ſcripturis hiſtoricorum.
Noxius eſt aër: eſt noxius humor aquai
Corporibus, quando vitium contraxit uterque.
Hinc peſtes ſubeunt, hinc viſcera diſcruciantur.
Communisque lues dat plurima corpora morti,
Affert nonnullos etiam contagio morbos,
Et rixæ, & caſus, & mille pericula vitæ.
Hos igitur fontes, hæc fundamenta malorum,
Si ſanus vis eſſe, omni ratione caveto.
Si tamen ægrotas, quoniam ægrotare neceſſe eſt
Nonnunquam, quid ages? non tu medicamina differ,
Sed cito curam adhibe, tenuis dum morbus adhuc non
Aſſumpſit vires, nec ineſt penetralibus hoſtis.
Ignis ab exigua naſcens extingvitur unda:
Sed poſtquam crevit, volitantque ad ſidera flammæ
Vix putei, fontes, fluvii ſuccurrere poſſunt.
Ergo feſtina morbi cognoſcere cauſam:
Atque illi facile occurras, contraria ſume.
Oppoſita oppoſitis curantur: frigora ſi te
Læſerunt, calida opponas: ſi cura, laborque,
Sive cibus nimius nocuit, contraria ſemper
Exerce, hæc ſeſe expellunt perimuntque viciſſim,
Conſule item, ſi opus eſt, medicum, vel clinicus ille,

Vel ſit chirurgus, chirurgi certior eſt ars
Nam quid agat certum eſt, & aperta luce videtur:
Clinicus ipſe autem, qui nunc phyſicus quoque fertur,
Dum lotium infelix ſpectans, inde omnia captat,
Dum tentat pulſum venæ, dum ſtercora verſat,
Fallitur & fallit: ſed non diſcriminis æqua
Conditio: ille miſer moritur, cauſamque canendi
Linigeris raſis præbet, calvisque cuculis:
Hic alius contra ſceleris mercede recepta.
Cauſatur ſuperos, ac fatis imputat ipſis
Si quis obit, lætusque implet multo ære crumenam,
Heu mihi, pæne omnes caſu, non arte medentur:
Quippe aliquam quicunque artem bene novit, agendo
Aut nunquam, aut ſaltem, raro peccabit: at iſti,
De quibus eſt ſermo, de centum vix erit unus
Quem ſanare queant, quem non fortaſſe trucident.
Unde iſtud? niſi quod pars horum maxima neſcit
Quid faciat, quid ſit prorſus medicina: ſed ipſi
Dum tantum incumbunt ſophiæ, & dialectica diſcunt
Vincla, quibus valeant indoctum flectere vulgus,
Vix elementa artis medicæ & primordia libant.
Sic labyrinthæis ambagibus ad ſua tecta
Inſtructi redeunt: atque enthymemata vibrant:
Hinc tumidi incedunt, hinc publica præmia poſcunt:
Id ſatis eſſe putant (nec decipiuntur) ad hoc, ut
Carnifices hominum ſub honeſto nomine fiant,
O miſeræ leges, quæ talia crimina fertis!
O cæci reges, qui rem non cernitis iſtam!
Vos quibus imperium eſt, qui mundi fræna tenetis,

Ne

Ne tantum tolerate nefas, hanc tollite peſtem,
Conſulite humano generi: quot nocte dieque
Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
Vel perfecte artem diſcant, vel non medeantur.
Nam ſi aliæ peccant artes, tolerabile certe eſt:
Hæc vero niſi ſit perfecta, eſt plena pericli,
Et ſævit tanquam occulta atque domeſtica peſtis.
Non multum eſt igitur tutum his committere ſeſe
Quorum doctrina eſt, pretioſa in veſte videri,
Gemmatoque auro digitos ornare cynædos.
Aſt hoc quod dicam, ut valeas, ſervare memento:
Sit victus tibi cura tui, ne noxia ſumas,
Neve nimis comedas, ſolet hoc mortalibus eſſe
Maxima pernicies, hinc plurimus ingemit æger.
Præſertim hoc caveas, tanquam lethale venenum.
Ne novus in ſtomachum cibus intret, ſi bene non-
dum
Conſumptus fuerit prior, & digeſtus ad ungvem.
Nec non quaque die juſto exerceto labore
Corpus, vel pedibus gradiendo, vel quid agendo,
Quo moti caleant artus: nam cauſa caloris
Eſt motus, ſtomachumque juvat, roburque reducit,
Humoreſque ſupervacuos, putreſque reſolvit:
Noli etiam juſta vitam fraudare quiete.
Corporis inſtaurat ſomnus vires animique:
At vigilando nimis, corpus corrumpitur & mens
Præterea procul eſt mœror pellendus, & omnem
Triſtitiam de corde fuga: tam macerat artus,
Deformatque ipſum corpus, canoſque capillos
Ante diem reddit: contra præcordia læta
Ætatem efficiunt viridem, robuſtaque membra,
Cætera tu videas quæ paulo diximus ante.
Poſtremo eſt aliud quiddam pretioſius, atque

Nobi-

Nobilius, per quod felices efficiuntur
Mortales, ſimilesque Deum, cœloque fruuntur:
In terris poſiti: quamvis ea gratia paucis
Tradita ſit: pauci tanto dignentur honore.
Si quæris quid ſit, dicam, ſapientia nempe eſt.
Nempe bonum quodcunque aliud ſapientia vincit.
Hoc homini nequeunt divi dare munere majus.
Huic cedit, quicquid rubra reperitur arena:
Huic cedit, quicquid Tagus, & Pactolus, & Hermus
Aurifero gignunt (ſi verum dicitur) alvo.
Huic par eſſe poteſt nullius gloria regni.
Hæc eſt ſemideum genitrix, & maxima virtus.
Felix, o vere felix, vereque beatus,
Humano quantum generi conceditur, is quem
Maximus ille pater donavit munere tanto.
Sed fortaſſe aliquis quærit, ſapientia quid ſit.
Nil aliud certe eſt niſi prima ſcientia, per quam
Mens pura, & nullo mortali pondere preſſa,
Libera terrenis affectibus, atria cœli
Scandit, & ætherea cum diis verſatur in aula,
Omnia deſpiciens prorſus mortalia, tanquam
Frivola, & aſſidue tendens velut ignis in altum,
Inferiora parum curans, ſublimia ſemper
Cogitat, & vere quæ ſint bona, quæ mala novit,
Ac verum a falſo recte diſtingvit: & illa
Quæ cæci & miſeri mortales maxima rentur,
Regna, voluptates, & opes, tumidosque triumphos:
Pro quibus usque adeo noctesque diesque laborant,
Pro nihilo pendens, curas miſeratur inanes,
Oſtendens recte vivendi iter ac moriendi.
Præfulget ſapiens aliis, ceu ſideribus ſol,
Fortunæ imperium tutus contemnit, & omnes
Calcat ſub pedibus conſtanti pectore caſus.

Quin-

Quin etiam nullo mortis terrore movetur,
Nec timet infernas pœnas ſibi conſcius: imo
Lætus obit, ridens pavidi fantaſmata vulgi:
Non dubitans miſerum hoc, plenumque laboribus ævum
Linquere, & æternam moriendo acquirere pacem
Demum uno minor eſt ſapiens Jove: quatuor autem
Ipſi conveniunt: quoniam bene conſulit, atque
Judicat, errore amoto, recteque gubernat,
Et contemplari divina humanaque ad ipſum
Pertinet: extremum hoc quod dixi, maxima res eſt,
Ultra quam nihil eſt melius quod poſſit haberi.
Nemo tamen ſapiens fiet prius, expulerit quam
A ſeſe omne nefas, purgatus crimine ab omni.
Quippe habitare negat fœdum ſapientia pectus,
Impurasque odit, cum ſit puriſſima, mentes,
Nemo etiam fiet ſapiens, niſi ſit prius idem
Prudens, multarumque peritus doctrinarum.
Hos ſcito eſſe gradus, per quos ſapientia habetur:
De qua plura quidem loquerer: ſed claudere oportet
Jam librum, ſat cauda meo prolixa Leoni eſt:
Quapropter nunc Muſa tace, & requieſce parumper.

LIBER SEXTUS.

Synopſis LIBRI VI.

Ex conſideratione vanitatum humanarum perterrito Poëtæ obviam fit Calliope, ſub cujus perſona oſtenditur, quam impoſſibile ſit temere ingenio confidenti vera bona dignoſcere, inter quorum numerum nobilitas æque minus ac divitiæ & voluptas referri poteſt. Quare hoc libro de nobilitate jam ſermonem

nem inſtituit: quam materiam fuſe & perempto rie proſequitur, oſtenditque non ſtemmata nec fa mam, neque ipſos adeo honores, ſed virtutem & doctrinam homines nobilitare: Poſtremo perpen ſis vitæ humanæ infinitis miſeriis, mortem non extimeſcendam; verum enim vero ad eam, tam quam certiſſimum omnium calamitatum aſylum properandum eſſe potius concludit.

VIRGO.

CREDO aliquos tetricæ mentis, naſique ſeveri,
Qui ſolos ſe ſcire putent & noſcere verum,
Atque ſibi ſolis divum bonitate tributum
Omnia judicio perplexa expendere recto,
Dicturos, nunquam me deguſtaſſe beatos
Aoniæ fontes, & ſacras Phocidos undas.
Nec prorſus lauro dignum, titulove poëtæ,
Quod non inflatas nugas, mirandaque monſtra
Scribimus, ac nullas fingendo illudimus aures.
Nam ſolas tribuunt fabellas vatibus: ac ſi
Vera loqui, fœdumque foret, vetitumque poëtis.
Horum ego judicium falſum & damnabile duco:
Nilque mihi melius, nil dulcius eſſe videtur,
Quam verum amplecti: vetulis puerisque relinquo
Has nugas; alii eructent fera bella gigantum,
Harpyiasque truces, & Gorgonas, & Cyclopas,
Et captos blando Sirenum carmine nautas,
Adde his monſtriferam Circen, triplicemque Chy-
mæram,
Stelliferumque humero cælum qui fulcit Atlanta,
Mutatum ſaxo, & ſulcantem Perſea nubes,
Tantalum & Tityon, miſerique Promothea furti.
Belidas & quicquid delirans Græcia noſtros
Tem-

Tempore jam longo docuit garrire Latinos.
Non mihi ſit tanti potaſſe Aganippidas undas,
Bellerophontæi quas protulit ungula monſtri,
Nec mihi ſit tanti Phœbeæ gloria lauri,
Atque corymbiferis hederis ornare capillos.
Ut ſic delirem: pudet ah, pudet eſſe poëtam,
Si nugis opus eſt puerilibus inſervire.
Et jucunda ſequi ſpreto mendacia vero.
Tradita (crede mihi) eſt multis facundia, paucis
Conſilium: multi ſublimia carmina condunt,
Sunt & Romano & Græco ſermone diſerti,
Et cum multa ſciant,ſapiunt tamen aut modice, aut nil.
Verba nitent phaleris: at nullas verba medullas
Intus habent, ſola exterius ſpectatur imago.
Et pictura levis: verum quis ſuccus in illa eſt?
Quam mens inde capit frugem? qui talia legit,
Quid didicit tandem: quid ſcit niſi ſomnia, nugas?
Quæ nihil ad vitam faciunt, nihil utile ponunt,
Quæ ſcire & neſcire, pari diſcrimine refert.
Ergo ſeu vulgus me judicet eſſe poëtam,
Seu neget, haud ideo mendacia vana ſequemur,
Sed verum: quoniam verum eſt perfectio mentis.
Quod quicunque magis novit, magis eſt ſimilis diis
Atque magis felix: licet hunc inſcitia vulgi
Non merito extollat plauſu, meritoque favore
Excipiat, licet huic non grandia nomina donet,
Quare jam Muſæ adſunto, Criticique valento.
Ecce viam ingredior, qua plurima taxus utrinque
Atque cupreſſus iter funeſta protegit umbra,
Jam video triſtes campos, pallentia regna
Perſephones, quos obſcuris perlabitur undis
Lethæusque ambit torrens: late arva papaver
Lurida ſomniferum veſtit, ripasque ſilentes.

Quo me Calliope ducis? quæ monſtra videre,
Quas voces audire jubes? bubonibus omnis
Circum ſilva tonat, mœſtos dat noctua cantus,
Non deſunt ululas miſeræ ſtrigibusque querelæ.
Quo me Muſa rapis? lacrymoſo en murmure colles
Et valles reſonant, reſpondet planctibus Echo.
Quis dolor hic tantus? quæ tanti eſt cauſa doloris??
Heu quæ gens illa eſt, ater quam veſtit amictus,
Syrmata pulla trahens? quæ ſic velamine nigro
Flens adoperta caput, clamoribus æthera complet.
Heu mihi, quas cædes, quam multa cadavera cerno!
Paſſim ſtrata ſolo? quis funera tanta peregit?
Quis dedit hanc late ſtragem? quot corpora regum,
Pontificumque jacent? agnoſco inſignia, nunquid
Mors eſt illa procul? quæ viſu & falce cruenta
Horribilis, furibunda venit? præcedere mille
Agmina morborum, pariterque pericula mille
Aſpicio, o nimium ſævis armata miniſtris!
Neſcio quid magno veniens clamore profatur.
Audio quid dicat, referamque audita libenter.
Mors ego ſum, quæ fœni inſtar viventia quæque
In terris hac falce meto: mihi Juppiter orbis
Jura dedit, juſſitque ſimul me parcere nulli,
Sed magnos humilesque pari proſternere lege:
Unde manus, viresque meas evadere nemo,
Et nemo vitare poteſt: ego grandia regum
Colla premo, ſternoque animos faſtusque ſuperbos
Pontificum: nobis nulla eſt non debita cervix,
Sive quis arctoas fugiens penetraverit oras,
Ripheasque ultra rupes conſeſſerit, iram
Sentiet hic noſtram, noſtros hic ſentiet ictus:
Sive quis ad manes imos deſcenderit, auſtri

Qua plaga preſſa jacet, qua ſunt incognita nobis
Sidera, me inveniet tamen, inventaque peribit.
Falx hæc occaſum, falx hæc populatur & ortum,
Non ego divitias vereor, nec ſtemmata priſcis
Credita imaginibus, ſolio detraxit ab alto
Quot mea dextra viros, & nigra in tartara miſit
Præcipites? Priamum memini, quum cæſus ad aras
Victima noſtra fuit: Macedum dux ille ſuperbus,
Qui tot regna ſuis pugnando everterat armis,
Par animo cujus totus non extitit orbis,
In Babylone cadit telo confoſſus ab iſto.
Quid memorem heroas Latios, Martisque nepotes,
Terrarum dominos, quorum clariſſima virtus
Imperium Oceano, famam conjunxerat aſtris?
Nonne omnes potui cæſos dimittere ad orcum?
Privavique manus ſceptris, diademate crines
Os verbis, & luce oculos membra omnia motu,
Corporaque obſcura clauſi exanimata ſepulchro,
Me timet Indus, Arabs, Maurus, Scytha: denique quisquis
Europamque Aſiamque colit, Lybicosque calores
Nullum ego diſcrimen facio generisque locique,
Tempora nec ſervo, nec mores curo, nec annos:
Improbus, atque probus, ſapiens, ſtultusque peribit.
Infantes, juvenes, longaqve ætate gravatos,
Formoſos, turpes, æqua ratione trucido.
Hunc quoque quem video procul hinc mea regna petentem,
Quum ſua fata ſinent, mittam pallentibus umbris,
Edidit hæc Stygio diva implacabilis ore.
Tunc me concuſſit timor ingens, membraque ſangvis,
Undique dilapſus venis, extrema reliquit;
Inque imum pectus coiit ſuccurrere cordi.

Præcipue, quum tartareos dea ſæva miniſtros
Præſentem in turbam, quæ latos plurima circum
Errabat campos, tantæ ſecura ruinæ,
Mitteret: irrumpunt illi, penduntque, tenentque,
Quisque ſuum: ſternuntur humi languentia paſſim
Corpora, multiplicique gemunt vexata dolore.
Mox ipſa adveniens, nonnullus falce necabat:
Nonnullos etiam, quorum ſubtemina nondum
Finierat Lacheſis, juſto illis debita fato,
Præteriens, cædi ſervabat diva futuræ.
Tunc ego ſic mecum, attonitus, totusque tremiſcens,
O curas, o vota hominum, vanosque labores!
O ſpem fallacem, o cæcæ ſolatia mentis!
O fluxum decus humanum, o variabile tempus!
Quam brevis, incerta, & multorum plena malorum,
Et quantis noſtra eſt obnoxia vita periclis!
Quæ jucunda quidem facie, dulcisque videtur,
Sed quantum intus habet fellis, quantumque veneni,
Quid ſumus, o miſeri: niſi pulvis motus ab aura?
Et fragili vitro ſimiles, umbræque fugaci?
Atque roſis, quæ mane nitent, mox veſpere langvent?
Nunc vivi atque hilares, paulo poſt vermibus eſca,
Nunc pulchri & validi, paulo poſt turpe cadaver.
Heu mihi! quid prodeſt congeſta pecunia nobis?
Quid gemmæ, argentum, atque aurum, pretioſa-
que veſtis.
Quid populos, magnaſque urbes ditione tenere?
Marmoreosque habitare lares, vultuque ſuperbo
Omnes deſpicere, atque parem ſe credere divis
Si mors cuncta rapit, ſi tanquam pulvis & umbra
Deficimus miſeri, ſi tam cito faſtus & omnis
Gloria noſtra perit, nullum reditura per ævum?
Hæc ego cum loquerer ſummiſſo murmure mecum,

Pal-

Pallentem vultu aſpiciens, gelidumque timore.
Incertoque gradu titubantem Opheïa mater,
Quid te (inquit) tanta obſeſſum formidine cerno?
Eſto audax: animi vilis timor argumentum eſt:
Nec decet ille viros: cedo, quæ te cauſa timere
Mortem adeo cogit? tunc ſic ego: Diva, neceſſe eſt:
Naturæ impulſu quippe hanc animalia, quæ non
Horreſcunt, fugiunt? hæc vitam tollit, & omnes
Divitias ac delicias, corpusque reſolvit
In nihilum, remanetque nihil, niſi pulvis & oſſa,
Quæ pariter pnlvis longo poſt tempore fiunt.
Denique cuncta bona hæc adimit, ſummumque malorum eſt,
Ergo tam dirum & tam formidabile monſtrum
Quem non terrebit, niſi cui ſit ferrea fibra?
Tunc Jove nata, mihi ſubridens, ſic ait: Erras,
Nimirum veri ſpecie deceptus & umbra,
Non cuivis facile eſt ipſum cognoſcere verum,
Hic ille eſt ramus, medium quem maxima ſilva
Arboribus denſis cinctum, atque erroribus atris
Obductum celat: nec multis aurea virga
Conſpicitur, niſi cui puræ oſtendere columbæ,
At mihi quæ ſata ſum felici ſemine cœli.
Verum noſſe licet: verum tibi dicere poſſum,
Si me audire voles: ego tunc, dea nil magis opto,
Reſpondi: illa autem: Nos hinc divertere oportet
Pauliſper, ſequere: & ſecum me duxit in altum
Non adeo procul inde locum, quo lumina ſolis
Cernere erat, radiis ferientibus ardua montis,
Jucundumque jubar tenebras disjecerat atras,
Sedimus ad fontem quendam, laurique ſub umbra
Tunc mea dux tandem pulchro ſic incipit ore,
Simia cœlicolum, riſusque jocusque deorum eſt

Tunc homo, quum temere ingenio confidit, & audet
Abdita naturæ ſcrutari, arcanaque divum,
Cum re vera ejus craſſa imbecillaque ſit mens.
Si poſita ante pedes neſcit, quo jure videbit
Quæ Deus & natura ſinu occuluere profundo?
Omnia ſe tamen arbitratur noſcere ad ungvem.
Garrulus, infelix, cæcus, temerarius, amens,
Uſque adeo ſibi palpatur, ſeſeque licetur.
Stultitiæ fons eſt, & origo philautia veſtræ,
Caligoque ingens, quæ vos cognoſcere verum
Poſſe vetat: tolle hanc, oculi meliora videbunt:
Et quæ nunc bona prima putas, fortaſſe negabis
Eſſe bona: & quæ nunc credis mala maxima, forſan
Non mala ſunt dices, pulſis a corde tenebris.
Ergo ſcias, mortale genus nihil eſſe, niſi utrem
Æoliis plenum ventis: quem jugiter urget
Huc illuc, lapidi inſiſtens fortuna rotundo.
Cui, ſi quid ſeparet, vita mors gratior eſſet:
Cum vivendo, malis homines ſine fine premantur:
Exiguisque bonis, ſed nec ſine felle, fruantur.
Quod verum credes, puto, ſi bona, ſi mala vitæ
Mortalis referam, quanta brevitate licebit:
Collatisque ipſis, tunc vita humana patebit
Quæ ſit, & an tantum mors debeat ipſa timeri.
Principio de divitiis, quas omnis ubique
Gens ſequitur, laudat, quærit, miratur, & optat,
Dicere conſtitui, & quid ſint oſtendere nitar.
Tunc ego, Diva (inquam) ſi vis huic parce labori:
Quandoquidem prius hoc olim referente Minerva
Edidici, nunc perge alio, nec nota recenſe,
Deque voluptate ubertim quoque rettulit olim
Nobis diva Arete, miſſusque a matre Timalphes,

Qua-

Quare id tranſi etiam quæſo, & quodcunque aliud vis
Expedias, tunc Diva inquit, de nobilitate
Dicam igitur, quoniam bona prima hæc inter habetur.
Quilibet hanc hodie ſibi vult, ſibi dicit ineſſe,
Plus licet inde abſit, quam diſtet Iberus ab Indo,
Sed quid nobilitas, aut quanti, eſt? vera fateri
Conabor: quanquam quid prodeſt vera fateri,
Credere ſi renuunt? fugiunt animalia quædam,
Oderuntque diem, tenebris ac nocte vagantur:
Sic homines multi lumen cognoſcere veri
Nec poſſunt, nec amant: adeo natura, Deusque
Diſtinxit mortale genus, recteque videnti
Una hominum ſpecies animalia cætera monſtrat:
Uſque adeo mores varii mortalibus, & mens
Diſſimilis: multi tenebras umbrasque ſequuntur,
Nec verum ſpectare queunt, ſolemque nitentem,
Infirmis oculis, quem fixo lumine pauci
Aſpiciunt, quibus eſt animus divinior, ergo
Nobilitas, veluti vulgus putat inſcius, aut eſt
Copia nummorum, & collectio divitiarum:
Aut ſangvis, quoties generoſo e ſtemmate quisquam
Natus, avos, atavosque ſuos, gentiliaque arma
Jactat, & eximios laudat virtute parentes,
Judicium tamen hoc vulgi mendaciter errat,
Ut plerumque ſolet, communis opinio multis,
Paucorum ratio eſt, ſi nobilis ille putari
Debet, quicunque eſt dives: ſic nobilis eſſe
Credo poteſt lanius, tonſor, piſcator, equiſo,
Paſtorque & piſtor, coriarius, atque bubulcus,
Et leno, & latro, & quivis de plebe lutoſa.
Namque ex his multi rebus nummisque potentes
Et ſunt, & poſſunt fieri, fortuna frequenter
Extollit miſeros: eadem detrudit ad imum

Sæpe illos, quos ante rotæ commiſerat altæ.
Nobilis ergo fuit tantum quum mœnia victor
Æneadum intravit Marius plaudente ſenatu
Ac populo, inſignis lauro, niveisque quadrigis:
Sed poſtquam ejectus Syllanis viribus, exul
Minturnis latuit, latuit quoque carcere fædo:
Vel quum mendicus panem per punica rura
(Pro ſuperum leges, & non bene nota poteſtas)
Quærebat panem duris foſſoribus aptum,
Non erat infelix tunc nobilis: abſtiterat tunc
Nobilitas fugiens longe: mox ipſa revertit,
Quum Marius rediit, mutato ſidere, Romam.
Nimirum ſtulta hæc ſententia, ſi ſit ab auro
Nobilitas, certe de terra naſcitur aurum,
De fraude, & furto, de fœnore: naſcitur ergo
De fraude, & furto, de fœnore nobilitas, o
Judicium vulgi inſanum! o ſine pectore turba!
Nobilitare hominem non ulla pecunia, nullæ
Divitiæ poſſunt: pretio nam dignior omni eſt
Nobilitas: hæc non emitur, nec venditur auro.
At genus ille ſuum jactat, laudesque ſuorum
Inculcat, cum ſit turpiſſimus: atque recenſet
Geſta patris, monumenta atavi, patruique trophæa.
Et quanquam innumeris, demens, ignavus, abundet
Criminibus, virtutis inops, tamen eſſe putatur
Nobilis, eſt alto quoniam de ſangvine natus.
Cur aliena tibi tribuis? laudemque tuorum
Eſſe tuam cenſes? cum tu ſis dedecus illis,
Degener, infamis? mentito nomine cygnum
Gracculus appellat ſeſe: cornicula plumas
Pavonis furata, cupit pavo ipſa videri:
Sed natura vetat, quæ nobilitatis origo eſt.
Hinc animi viles, hinc & cœleſtia corda

Proveniunt: hæc largitur ſua ſemina cunctis.
Nempe animum propter, non propter corpus haberi
Nobilis, & dici debes: nam corpora multa
Servorum pulchra, & magna, & robuſta videntur:
Nobilitas quidam eſt animi proprius decor, atque
Vis quædam nativa, cupit qua grandia ſemper,
Vilia contemnit, qua ſurſum tendere ut ignis
Nititur, & ſummas penetrat velut ardea nubes,
Infima deſpiciens. Hanc vim qui munere cœli
Accipit, ille bonus fiet, patiensque laborum,
Conſilioque potens, curis vigilantibus, ut quid
Dignum laude gerat, ut ſit laudabilis ipſe.
Sed tantum natura bonum non omnibus, imo
Perpaucis donat, quorum fama inclyta longo
Tempore, poſt cineres populorum in pectore vivit.
Attamen (o mores, o mira inſania) quis non
Vult dici & credi nunc nobilis? o nebulonum
Turba audax, o vile pecus: te nomina clara
Delectant, tibi fama placet, tibi gloria: cur non
Et labor & virtus etiam placet, ut merito ſis
Nobilis? an mavis ſapiens juſtusque vocari,
Nomine mentito, quam vero? cur tibi nummus
Falſus, cur panis falſus, cur cætera falſa
Non ſunt grata, velut mendax ac futile nomen
Nobilitatis amas? o larva, o ſimia diſce,
Diſce prius frænare animum, compeſcere cæcos
Affectus, ratione uti, vitare nefanda,
Juſta ſequi: te noſce prius, durosque labores
Amplecti ne te pigeat, vilemque fugare
Deſidiam, ut poſſis culmen virtutis adire.
Tunc jure ac merito diceris nobilis: hæc eſt,
Hæc eſt nobilitas vera: hæc ſunt illa deorum
Munera, ab indoctis non intellecta, per iſtam

Inceſſere viam Phrygia de gente Quirites,
Hac duce Romanum imperium ſe ſuſtulit aſtris,
Hac abeunte iterum, in præceps deſcendit ab aſtris.
Nam ſimul ac ſegnes conſurrexere nepotes,
Jam parto imperio, jam proſperioribus annis,
Delicias ludosque leves, luxumque ſecuti,
Degenerare ſuis cœpere a patribus, unde
Nobilitas tales homines exoſa receſſit
Protinus ad ſuperos, donec creſcente nepotum
Luxuria & vitio, deleta ſuperbia Romæ eſt.
Non igitur genus eſt, non ſanguis, non ſtatuarum
Mutarum ſeries, non auri copia, quæ te
Nobilitet: Virtus, virtus; hac nobilis Hector,
Alcidesque fuit, fuit hac quoque nobilis ille
Ilias æternum cui præbuit inclyta nomen:
Hac proceres alii, quorum tot fama per annos
Durat adhuc; quid te jactas natalibus ortum
Egregiis? te præcipui genuere parentes:
Quid tum, ſi nihil es? ſi turpis, turpiter omnem
Inceſtas maculaſque domum? tibi dedecus eſt hoc,
Non honor ac veluti ſtolidum ſi gignat aſellum
Magnanimus fortisque leo, ſi ſimia barro
Naſcatur, monſtrum es, claræque injuria genti.
Non ſic nobilitas per teſtamenta relinqui,
Aut virtus potis eſt, velut ædes, rura, ſuppellex.
Hanc natura tuis tribuit majoribus: at non
Omnibus, antiqua repetas ab origine gentem,
Invenies fortaſſe tuo de ſangvine multos
Cerdoneas aut agricolas, unumque videbis
Ex humili natum fortuna, nobilitatis
Principium feciſſe aliis: quæ tempore crevit
Paulatim, ſed poſt quoque tempore victa ſeneſcet.
Omnia fert tempus, pariter rapit omnia tempus.

Quis nunc Pompeji de ſtirpe, aut Cæſaris eſſe
Noſcitur? aut ejus, domitis cognomen ab Aphris
Cui virtus invicta dedit? quis credere tantam
Progeniem periiſſe poteſt? domus alta deorſum
Sæpe cadit, penitusque ruit, ſurſumque levatur
Sæpe humilis: nulla eſt hominum fortuna perennis?
Sic cœlum variare ſolet mortalia quæque,
At dices, quale eſt ſemen, talis quoque fructus
Inde venire ſolet, ſi ſum de ſemine claro,
Clarus ero. Non ſic: proceri ſæpe parentes
Exiguum genuere hominem, turpemque decori,
Robuſti infirmum, ſapientes inſipientem:
Nec mens, ut corpus, patrio de ſemine manat.
Non patris eſt animum pueris præbere, ſed ipſum
Largiri natura ſolet. Quid nobile ſemen
Egregiumque feret, faveat niſi debita cœli
Temperies? verum eſt vulgo quod dicitur, annus
Producit ſegetes, non cultus: ſemina quamvis
Optima, ſi terræ fuerint mandata ſiniſtris
Sideribus, parient lolium, vel jacta peribunt.
Ergo ſufficiens non eſt pater ipſe creandis
Nobilibus natis, adſit niſi gratia cœli.
Hinc eſt quod multos humili de plebe videmus
Illuſtres naſci: qui magnum nomen adepti
Virtute ac meritis, ſe poſt modo nobilitarunt.
Quis fuit ille Maro? quis Tullius ille? quis ille
Tam ſapiens ſanctusque Cato? quis Horatius?
omnes
De medio plebis geniti: quis doctus Homerus?
Cujus nec patriam certam, certosque parentes
Scimus adhuc, dic, quæſo, patrem Demoſthenis,
atque
Euripidis matrem, dic Socratis, illius inquam

Socratis, in cujus gremio Plato maximus hauſit
Divinos latices, qui ſolus Apolline teſte
Eſt viſus ſapere: hunc genuit, qui marmora fodit::
Naſcentes pueros mater capiebat ab alvo.
Nonnullos etiam reges, de plebe creatos
Novimus; haud rarus quoque conſul & induperator
De populi fæce ad ſummum pervenit honorem,
Quid quod equi, pariterque canes, ac cætera bruta
Degenerare ſuo perſæpe videntur ab ortu?
Nempe diu res nulla manet, nempe omnia ſemper
Deteriora ſolent fieri, in pejusque referri,
Naturæ imperio, & fatorum lege perenni:
Deinde iterum ex alio fœtu inſtaurata renaſci:
Hoc variare, decus mundi eſt: hæc gloria ſummi
Artificis, facere ex minimis ingentia, nec non
Ex ſummis minima, & rerum mutare tenorem
Jugiter, ac faciem ſapienter cuncta novando.
Non tamen inficior, claros habuiſſe parentes
Eſſe bonum, & claro naſci de ſangvine: namque
Hoc vere pulchrum atque bonum eſt, proſuntque parentes
Auxilio, exemplis, hortatibus, efficiuntque
Sæpe ſui ſimiles natos, niſi fata repugnent,
Et natura potens nimium; quam vincere ſi quis
Nititur, ille etiam congeſtis montibus, altum
Æthera conſcendet, pulſo Jove: qualiter olim
Fama Gigantæos quum ſenſit Phrægra tumultus.
Enceladum memorat, ſummi juga maxima Olympi
Impoſuiſſe Oſſæ, premeret cum Pelion Oſſa,
Sed tamen hoc non eſſe ſatis concludimus. Ergo
Quamvis a populo dicaris nobilis omni,
Sisque licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
Egregiis veſcare cibis, ac veſte ſuperbus

Con-

Conſpicua incedas, referas gentemque domumque,
Nobilis haud ideo es, ſed fortunatus, & utri
Aurato ſimilis, ſimilisque ex marmore ſigno,
Quis tamen hoc curat? ſatis eſt de nobilitate
Ac virtute, ipſum nomen: maluntque videri,
Quam ſic eſſe homines, pro dii, nunc nomina tantum
Magnifica, & claros titulos ſibi quilibet optat,
Arrogat, affectat, ſequitur, rapit: ut merito jam
Et ſe aſinus pardum vocet, & formica leonem.
Quis non vult ſapiens, generoſus, juſtus haberi,
Et probus & doctus? contentus cortice ſolo
Atque umbris rerum: ut tali velamine mores
Occulat infandos? lis eſt de nomine, non re.
Hoc habeas igitur nomen, ſic nobilis eſto,
Ut Romæ paſquillus homo eſt: ut ſæpe vocatur
Nobilis aut latro, aut meretrix, aut nobile marmor,
Eſto tamen quod ſis & nomine nobilis, & re:
Quid tum? laudabor, dices, decorabor honore.
Nunquid parva tibi hæc, & non cupienda videntur
Præmia? quandoquidem virtus ex nobilitate
Naſcitur, ex virtute autem laus ſurgit, honorque.
Non volo, nec fas eſt virtutem carpere: ſed ſi
Interius videas meliori lumine verum,
Cognoſces quanto virtus tam digna labore
Afficiat miſeros homines: quam reddat amaram
(Stoicus id quamvis nolis concedere) vitam.
Mortalem primum videamus: difficilis pars
Nimirum hæc: quam ſi quærit quis rite tenere.
Heu quantos opus eſt ſubeat toleretque labores?
Naturæ bellum indicat, confligat oportet:
Quandoquidem mortale genus natura creavit

In-

Infirmum, pronumque malo, adverſabile recto.
Pro ſuperi, in vitium facili decurrere lapſu
Quisque ſolet. Cur hæc homini mala ſemina quondam
Indita ſunt? nunquid fuit hæc tua culpa Prometheu?
An malus hos dæmon humana in pectora morbos
Intulit (ut fama eſt,) ſcelerisque injecit amorem?
Heu quam difficilis, ſalebroſa, & plena laboris
Semita, quæ ad mores ducit, vitamque Deorum?
Quis bonus eſt? non ſponte ullus; quis non malus? ille
Qui legis, regisve metu, peccare recuſat:
Vel qui forte nequit, quot vult, committere crimen.
Nimirum haud facile eſt naturæ obſiſtere, ſeque
Vincere, & inſanos compeſcere pectoris æſtus.
Quapropter pugna aſſidua, jugique labore
Eſt opus a puero, ut vitiis ponantur habenæ,
Aſſvetudo etenim naturæ frangere vires
Sæpe ſolet, ſi ſit multos firmata per annos.
Ergo militia eſt hominum vita: hoſtibus omnis
Plenus ager, multi latitant ubicunque latrones.
Quis tot vitabit laqueos? tot retia cautus
Effugiet? nam cum fortuna eſt proſpera cuiquam,
Acturum ſubit & ſtimulat veſana libido,
Tum ſua caſtra movet ventoſa ſuperbia, tunc &
Deſidia atque gula, & petulans audacia ſurgit:
Contra illum dolor atque metus, dirumque venenum
Occupat invidiæ atque iræ, quum forte ſiniſtra
Vivit, & indignam quærit propellere quovis
Pauperiem pacto, tunc fraudibus atque rapinis
Et furtis ſtudet, ut ſua damna rependere poſſit.
Eheu, mortales inter Scyllam atque Charybdim
Jactantur miſeri, & vitiis læduntur utrinque.
Dumque mala hæc vitare volunt, labuntur in illa.

Si

cupiunt fortes fieri, diſcrimina oportet
ſulta pati, & multos coguntur ferre labores.
virtutem illam, quæ humanas temperat actus,
ffectant, opus eſt expellere gaudia, triſti
onſilio, gratamque parum deducere vitam.
. Si juſtus vult eſſe aliquis, non utile quærat,
ſtitia eſt multis laudata, domeſtica paucis.
uod ſi forte placet cuiquam prudentia, ſemper
t caveat, nulli credat, fidatque neceſſe eſt:
uandoquidem ſunt cuncta dolis & plena periclis.
enique qui bonus eſt, & mitis, ſæpius ille
editur: ille minus tutus, plus inſidiarum
ſtinet. Hic ſiquidem mundus domus ampla malorum,
: ſcelerum patria eſt: probitas hic exulat. Unde
belles lepores, damæ mites, capræque
. Idque genus ſine felle animalia quæque petuntur
pius, & pereunt: rarus venator ad urſos
cedit, tutos conſervat ſilva leones.
unc, & mitis, ſimplex, innoxius eſto,
citius fias avidorum præda luporum.
u mundus totus quædam eſt nativa tyrannis.
bilibus robuſta nocent, & grandia parvis,
s fulminiget timidos infeſtat olores,
cipiter laniat turdos, mollesque columbas:
rſicolor coluber ranas miſerasque lacertas
Devorat: in ſilvis fera fortior ore minorem
acerat; tua monſtra tenes quoque maxime Nereu,
æ rapido infirmos abſumunt gutture piſces.
n mare, non tellus, non aër tutus, ubique
ſtis adeſt, prodeſtque parum non eſſe nocentem:
o vide quam ſit pars hæc virtutis amanda,
æ facit eſſe bonos: nam tanto parta labore

Hoſti-

Hoſtibus in mediis tandem vos reddit inermes.
At dices, probitas defendi legibus, atque
Principibus ſolet: o utinam fieret, ſed ubique
Vincuntur nummis leges, magnoque favore:
Placantur donis Reges, & voce precantum;
Damnat jura illos quibus aut exhauſta crumena,
Aut nullus favor eſt, alii quocunque premantur
Judicio, inſontes abeunt, ut parvula muſca
In tenui tela, quam pendens texit arachne,
Volvitur ac remanet: ſi grandior horridiorque
Impulerit, frangit caſſes & tuta recedit:
Sic leges (veluti Scythica de gente canebat
Barbarus ille Sophus) miſeros nectuntque tenentque
Transmittunt laxis foribus, renuuntque potentes:
Altera virtutis pars, quæ ſtudioſa requiret
Naturæ cauſas & vix penetrabile verum,
Quam ſit difficilis, quam magni plena laboris,
Experti norunt. Primo coguntur ab ævo
Sub præceptoris ferula, formidine multa,
Verberibus cædi, & lacrymis dictata referre:
Incluſi tanquam in cavea cohibentur, ut ire
Non liceat quoquam, niſi permittente tyranno.
Quanquam ventris onus jubeat, veſicave turgens,
Et pueris cognata fames, & ludere gratum.
Tempora ſed calidæ poſtquam acceſſere juventæ,
Majori ſtudio eſt opus. Hic Antenoris urbem,
Adriaci tentans rabioſam gurgitis iram,
Parthenopemve petit, Tyrrhena per æquora cur-
rens:
At Peruſina alius, Romanave mœnia quærit:
Ut procul a patria tellure, incommoda multa,
Et mala multa ferat, Veneris, ſomnique cibique
Parcus, & aſſiduus ſtudio, libriſque legendis,

Hau

Haud aliter quiſquam fiet, niſi nomine, doctus.
Sunt etenim docti re pauci, nomine multi.
Gaudia nempe nocent, nocet illecebroſa voluptas
Apprime his cupiunt qui diſcere plurima, & altum
Doctrinæ culmen conſcendere. Namque reflectunt
Ac removent animos a duro tramite, per quem
Itur ad auricomæ ſacraria celſa Minervæ.
Nempe labore opus eſt longo, aſſiduoque volenti
Nobile per populos urbesque acquirere nomen.
Hinc vero multos cruciat dyſpepſia, multos,
Dum nimium nimiumque legunt, ophthalmia vexat,
Præ ſtudio ſtomachus crudeſcit, viſus hebeſcit,
Et pallor venit, & macies, & acerba ſenectus.
Nec mirum, quoniam ſcire & cognoſcere verum,
Eſt præter naturam hominis, propriumque deorum.
Ac veluti infirmo radiantem lumine ſolem
Noctua ferre nequit: ſic mens humana deorſum
Imbecilla ruit, quoties contendit in altum
Surgere & audaci cœlum penetrare volatu.
Quod proprium eſt ſuperum, mortales turpiter audent,
Desipiuntque magis, quanto magis illa requirunt,
Quorum cognitio nil prorſus ſpectat ad ipſos,
Ni forte auxilium ac lumen deſcendit ab alto.
At dii felices: mundum, quis, quantus, & unde,
Atque ipſum mundi dominum, ſpeciesque animantum
Et rerum innumeras norunt, cauſasque latentes,
Semina, & occultas vires, quibus omnia conſtant.
Hæc vita eſt, hæc eſt ipſorum tota voluptas:
Non cibus, aut ſomnus, non morbus, cura, laborve,
Non lucri ſpes, non damni metus impedit illos.
Quin ſemper valeant optatum inquirere verum.

Ergo

Ergo cœlicolum ſapere eſt: prudentia tantum
Convenit & confert mortalibus, ut ſibi poſſint
Conſulere, & vitare ſciant incommoda, nec non
Commoda congerere, & tranquillam ducere vitam:
Quid faciat, quid non, homini prudentia monſtrat:
Huic ſtudeat quicunque cupit bene vivere, & inter
Tot ſpinas rerum gradiens non lædere plantas.
Quis non eſſe putet ſtultum, qui rebus omiſſis
Utilibus propriiſque, aliena & inania quærit?
Dumque ſuas neſcit vires, majoraque tentat,
Dum nimis alta petit, præceps, velut Icarus, undis
Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo
Rana bovem, rupta nunquam bibit amplius alvo.
Dum ſtudet inſanus Phaëton cœleſtia fræna
Mortali tractare manu, nonne infima preſſit
Stagna padi, currumque cadens vitamque reliquit?
Seſe metitur prudens & continet intra
Naturæ fines: nec plus quam debeat, audet,
Excepto, ſi illum Deus impellitque juvatque.
Curent mortales quæ ſunt mortalia: omittant,
Quæ ſuperum: ne ſi contendant altius æquo
Scandere, præcipitent potius, moveantque cachin-
num:
Ut ſi forte velit ſumma de rupe volare
Bos gravis, aut aſinus citharam pulſare canoram.
Eſto autem quisquam doctrina præditus omni,
Usque adeo ut multos norit componere libros:
Quid quæſo inde boni accipiet? tantumque laborem
Præmia quanta manent? dices, laus, gloria, fama,
Inque animis hominum diuturna in ſæcula vivet.
Atqui ego quid ſit honor, quid laus, quid fama ve-
lim te
Clarius & melius perpendere: plurima namque
Ap-

pparent aliter quam ſint oculosque tuentum
tque animos fallunt ſpecie, velamine & umbra.
Hinc bona, quæ mala ſunt: & quæ ſunt turpia, pulchra
enſentur: ſcatet hinc fons omnis ſtultitiai.
æpe ſub argento latet æs, ferrumque ſub auro,
t ſub ſincero clauduntur cortice putres
aſtaneæ, multosque lupos ſub pelle videbis
gnorum, non ne aulæis carioſa teguntur
igna vel antiquus paries, rimisque pudendus?
o. Eſt acies mentis potior, quæ perſpicit intus
uicquid in abſtruſo eſt, quicunque hac utitur, ille
erus erit rerum judex, & mira videbit.
uæro igitur, quid fama juvat? quid gloria? quid laus
ppreſſos ſomno, aut vivendi munere caſſos?
il plusquam ſurdum citharæ, aut ſpectacula cæcum.
: reſpondebis, viventes & vigilantes
is gaudent, nec non pro talibus omne periclum
ltro adeunt, ultroque animas cum ſanguine fundunt.
imirum ambitio multos ad fortia, tanquam
. Calcar agit, multosque trahit virtutis ad arcem,
rpentes urgens ſtimulis compellit, ut armis
ande aliquid faciant: vel ſi non viribus audent
genio ſaltem exhibeant memorabile quicquam;
a tamen vitium eſt: unde ambitioſus haberi
mo velit, quicunque etenim ambitione tenetur,
editur eſſe levis, ventoſus, turpis: ut olim
omulidæ orabant, jacto poſt terga pudore,
bejos, quoties ſuffragia venabantur,
rdonumque animos precibus ſervilibus atque
Turpibus obſequiis captabant, muneribusque,
propriis rebus curarent publica omiſſis,
que forum medium multis comitantibus irent,

Inflati ut vento folles, ac fronte ſuperba.
Propter ſe virtus petitur, non propter honorem :
Ipſa licet proprie ac vere mereatur honorem.
Quid? quod vulgus iners neſcit virtute moveri?
Hanc potius ridet: faveat fortuna neceſſe eſt,
Divitiæque adſint: tunc laus, honor, & decus omn
Adveniet, virtus ſine cenſu langvet ubique:
Quanquam nil refert, ſi gallo ſordet jaſpis:
Nec minus idcirco eſt pretioſa & nobilis: unde
Vir bonus, & veræ compos virtutis, abunde
Contentus, vulgi laudes contemnit & odit.
Nec fumum quærit, nec inani paſcitur aura,
Inſignis facies fucis non indiget, aurum
Quod per ſe pulchrum eſt, nudum monſtratur, at
Qui non eſt, aliqua ſaltem cupit arte videri,
Perſonamque ſibi inducit velut hiſtrio. Quare
Si recte aſpicias, vita hæc eſt fabula quædam.
Scena autem mundus verſatilis: hiſtrio & ac
Quilibet eſt hominum, mortales nam prope cunc
Sunt perſonati, & falſa ſub imagine, vulgi
Præſtringunt oculos: ita diis riſumque jocumq;
Stultitiis nugisque ſuis per ſecula præbent:
Ergo honor & fama, & mortalis gloria, lausque
Somnia ſunt, prorſus nil conducentia: quando
Sorte magis quam virtute acquiruntur: at eſto
Quod tantum dignis tribuantur: dic mihi nunqu
Corporibus proſunt? certe nil dic, animisne
Tantundem; hos inflant potius, tumidosque, le-
vesque,
Nec non ſollicitos reddunt, ſe ſubdere multis,
Et ſervire ſolet multis, ambire, precari,
Munera largiri, quisquis ſectatur honores.
Vita igitur talis miſera eſt, & plena tumultis,

Sub

Subjacet invidiæ, & magnis quandoque periclis,
Virtutem veram qui poſſidet, ille quietus,
Ille ſatis felix: permittat cætera divis,
Sufficiens honor eſt homini, quum dignus honore eſt:
Qui datur indigno, non eſt honor: eſt onus, imo
Ludibrium, veluti in ſcena quum ludius eſt rex.
Jam mala quæ humanum patitur genus, adnumerabo.
Principium poſtquam e latebris male olentibus alvi
Eductus tandem eſt: materno ſanguine fœdus
Vagit, & auſpicio lacrymarum naſcitur infans:
Ut puto, quam mala ſit vita hæc, quam plena periclis
Natura monſtrante videt. Sic per mare longum
Mercator facturus iter, terretur & alto
Pectore dat gemitus, metuens ſcopulos, freta, ventos,
Naufragium, occurſus piratarum, omnia demum
Terribilis quæcunque tenet diſcrimina pontus.
Vix natus jam vincla ſubit, tenerosque coërcet
Faſcia longa artus: præſagia dira futuri
Servitii: quis enim liber? ſunt legibus omnes
Subjecti: nec non & regibus, & vitiis, &
Judiciis hominum: ſervit quoque quilibet ultro
Spe pretii faciendo aliquid, vel forte coactus.
Omne animal poſtquam natum eſt, ſubito ambulat, & quo-
cumque libet graditur: non ſic homo, tempore longo
Non pedibus, non ore valet, non mente, ſed inſtar
Vocalis ſtatuæ, ſolis vagitibus omnem
Nocte dieque domum vexat, turbatque quietem.
Poſt ubi jam valido ſe poplite ſuſtinet, & jam
Rite loqui didicit, tunc ſervire incipit, atque
Juſſa pati, ſentitque minas ictusque magiſtri:

Sæpe patris matriſque manu, fratriſque frequenter
Pulſatur: facient quid vitricus atque noverca?
Fit juvenis, creſcunt vires: jam ſpernit habenas.
Occluditque aures monitis: furere incipit, ardens
Luxuria atque ira: temerarius omnia, nullo
Conſilio aggreditur, dictis melioribus obſtat,
Deteriora fovens: non ulla pericula curat.
Dummodo id efficiat ſvadet quod cæca libido:
Rixatur, nec jura timet, cerebroſus & exlex.
Nempe agitur furiis juvenum pars maxima: pauci
Quos frænat metus, aut pudor, aut prudentia, recta
Tramite ſinceram ducunt, ſine labe juventam.
Succedit gravior, melior, prudentior ætas,
Cumque ipſæ curæ adveniunt, durique labores:
Tunc homo mille modis, ſtudioque enititur omni
Rem facere, & nunquam ſibi multa negotia deſunt.
Nunc peregre it, nunc ille domi, nunc rure laborat,
Ut ſeſe, uxorem, natos, famulosque gubernet,
Ac ſervet, ſolus pro cunctis ſollicitus, nec
Jucundis fruitur dapibus, nec nocte quieta.
Ambitio hunc etiam impellens, ad publica mittit
Munia: dumque inhiat vano male ſanus honori,
Invidiæ atque odii patitur mala plurima, deinceps
Obrepit canis rugoſa ſenecta capillis,
Secum multa trahens incommoda corporis, atque
Mentis: nam vires abeunt, ſpeciesque colorque:
Nec non deficiunt ſenſus: audire, videre,
Langveſcunt, guſtusque minor fit: denique ſemper
Aut hoc, aut illo morbo vexantur, inermi
Manduntur vix ore cibi, vix crura bacillo
Suſtentata meant: animus quoque vulnera ſentit,
Deſipit, & longo torpet confectus ab ævo.

Ergo

̇rgo ſuis ſubjecta malis eſt quælibet ætas.
'lurima ſunt etiam mala, quæ communiter omnis
Etas ferre ſolet: nunc frigus lædit acutum,
Hybernæque nives, nec non furibundus ab arcto
.iphæisque jugis Boreas, quum ſtiria perdet
Iorrida culminibus, glacie cum flumina torpent.
Iunc æſtas nimiis inſana caloribus urit,
Quum tenet ardentem Nemees Nyperiona monſtrum,
.rvaque flaveſcunt, & tellus arida aperto
)re vocat pluvias; nullus morientibus herbis
Iumor adeſt, lamæ ſiccæ, ſiccæque paludes
'orrentur, candet cœleſtibus ignibus aër,
Iunc ſitis atque fames, nunc & penuria rerum
Utilium cruciat: quis poſſit carmine morbos
nnumeros, quibus eſt obnoxia vita, referre?
)uot febres, quot langvores, quot ubique dolores
. capite ad plantas? humanum corpus ut extra,
c intus patitur: per ſingula membra venenum
fudit natura homini: caput, & manus, & pes,
t latus, & ſtomachus, graviter torquentur, & aures
eque oculi, & fauces, renes: quid cætera dicam?
)uid cupio numerare grues quot Strymonis unda
xcipiat? vel quot phrygius Mæandet olores?
Mens etiam plerumque ſua de ſede recedit,
el philtris, vel carminibus, vel turbine morbi,
el quum territus cacodæmona pectore quiſquam
ajulat in ſano, vel quum furit improbus Evan:
)uanquam & avaritia, ambitio, dolor, ira, voluptas,
on minus ac vinum humanos confundere ſenſus
tque animis tenebras ſoleant inducere: quare
Dicere ſi verum volumus) pars maxima vivit
)ria væſanis affectibus, inveniuntur
eu pauci qui non titubent, qui lumine ſano

 Aſpi-

Aſpiciant quid agant, ac ſe ratione gubernent.
Hinc non inſcite quidam numerum infinitum
Stultorum dixit: nam quis non indiget albo
Helleboro, & tota Anticyra? vix Græcia ſeptem
Inter ſtultorum tot milia connumerat, qui
Credantur vero ſapientis nomine digni.
Humani generis mater nutrixque profecto
Stultitia eſt, ſine qua mortalia cuncta perirent.
Nilque agerent homines in terris, hac duce fiunt
Bella, & quæ bellis ſunt opportuna tot arma,
Tot clypei, tot ſigna ſuis diſtincta figuris:
Hac rurſus monſtrante, joci, thyaſique, chorique
Inventi. tot deliciæ, tot ludicra, totque
Ornatus: nonne hinc etiam vis tanta librorum,
Tantus nugarum torrens fluit? omnia, ſaltem
Plurima facta hominum veniunt ab origine tali,
Jam vero triſtes caſus, & triſtia fata,
Sunt quibus oppoſiti mortales, dicere ad unguem
Nemo quidem poſſet, quamvis facundus; in und
Mergitur hic, avidisque miſer fit piſcibus eſca:
Ille cadit, præcepsque ruens perit, aut male languet
Perfractis membris: alius nive, grandine, & imbri
Obruitur: multos inopino fulminis ictu
Interiiſſe liquet: quosdam delapſa ruina
Contrivit: nonne abſumunt incendia multos?
Nonne, aliquos aut herba nocens, fungusve malignus,
Incautos perimunt? nonnullos gutture fixus
In medio cibus eliſit, quot bellua morſu
Exanimat? mulusve malus, vel non equus æquus,
Dum furit atque ferit ferratis calcibus? aut bos
Indomitus, quoties cornu bacchatur acuto?

Qui

Quid referam, quot damna homini perſæpe venire
ulpa hominum ſoleant? adeo ut fera nulla magis ſit
ormidanda illi, quam ſemine natus eodem.
inc tot prædones, tot fures, ſacrilegi tot.
ot delatores, tot falſo in crimine, teſtes,
ot mœchi, tot carnifices, mortalia turbant
tia; ceu lætos turbat lea viſa juvencos.
e nocet lingva, hic ferro, pars maxima fraude:
e palam rapit, hic clam: ſunt & qui ſimulato
. Nomine amicitiæ, vel nomine religionis
nponant multis, quos credulitate fideque
ſulſa faciles falli novere; fere omnes
Proh genus infandum) damnis gaudent alienis
on frater fratri, nec amicus fidus amico,
ec patri natus, vere hic ſunt tartara, ſunt hic
erberus, & furiæ, & chaos, & ſtyx: denique quicquid
orribile, & fœdum nigri tenet aula tyranni.
ola quies ſomni pacem mortalibus affert;
um vivunt: nihil hac (niſi tetra inſomnia turbent)
. Dulcius eſſe poteſt: nam curas atque labores
ximit, & blandis miſeros amplectitur alis.
anc homini tamen invidit natura quietem.
ſſit enim ut dirus pulex, cimexque, culexque,
orſibus inficerent hujus tam dulcia pacis
audia, nec deſint unquam mala nocte dieque.
onge igitur melior mors eſt, quam mortis imago.
iam quicunque fretum vitæ gaudente carina
ranavit ſemel, & tutum tenet anchora portum,
le hilaris ventos ridet tumidasque procellas,
. Leucotheamque caput ſertis redimitus adorat,
tque Athamanteum donis onerat Melicertam,
ecurus celebrans varios in littore ludos.
ors omnes finit pœnas: mors omnia ſolvit

 Vin-

Vincula, morte fugit metus omnis & omne pericl
Utque dolor nullus, te nulla urgebat egeſtas,
Quum patrios nondum lumbos ingreſſus, eras nil
Sic poſtquam extrema fueris jam morte ſolutus,
Te nullus dolor, & te nulla urgebit egeſtas.
Quis damnoſa ſibi, quis pernicioſa fuiſſe
Tempora crediderit, quæ tunc fluxere, fuit quu
Ipſe nihil, nondum materna conditus alvo?
Quis queritur nocuiſſe ſibi menſesve diesve.
Qvos nunquam vidit, vel quos nunquam ipſe v
debit?
Vel qui noctem illam ut parvam, miſeramque, gr
vemque
Vituperet, qua nil ſenſit? ſomnoque profundo
Obrutus, ut lignum jacuit, gelidumque cadaver?
Quid mors? æternus ſomnus, ſomnus? brevis eſt mo
Sed multis placet immortales aſſe animas, &
Vivere defunctos perhibent, membrisque relictis
Nudatos, veluti propria de cortice tracta
Cochlea nudari ſolet, ad Plutonia regna
Tendere præcipites, ac tartara nigra ſubire:
Myrtiferumque nemus fingunt, ubi vulgus amantu
Ingemit, atque addunt ferventes ignibus amnes,
Monſtraque vipereum manantia gutture virus,
Diſtinctasque locis ſedes, ubi vagiat infans,
Atque ubi verberibus ſævis facibusque cruentis
Eumenides agitent ſontes: ubi rura beatis
Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis.
Aſt aliter dicunt alii, & poſt funera credunt
Eſſe quidem manes, ſed qui vixere decenter
Ac recte, in cœlum ſublatos jungier aſtris:
Contra qui pecudem ritu terrena ſecuti
Neglexere deos, pecudem quoque corpora juſto

Judi-

Judicio induere, & mutato carcere pœnas.
Solvere tantiſper ſcelerum, dum prorſus ab omni
Crimine purgati æthereas referantur ad oras.
Quæ ſi vera forent, etiam metuenda foret mors.
Aut ſaltem bene vivendum, vitiisque carendum:
Namque piis juſtisque dari bona præmia, contra
Injuſtis meritas pœnas meritumque dolorem,
Atqui morte obita ſuperentne, an ſint potius nil,
Et quum corporibus pereant animæ quoque (tanquam
Sole nives verno, aut nubes Aquilone ſolutæ)
Dicere non noſtrum eſt: videor ſatis eſſe loquuta:
Germanam ſcitare meam, quam nomine Graji
Appellant Sophiam: (namque hæc doctiſſima tales
Aſſidue verſat curas, ſemperque requirit
Occultas rerum cauſas, & amabile verum.)
Hac igitur monſtrante potes naturam animarum
Noſcere, ni fallor, ſi te tenet iſta cupido.
Mi ſatis id fuerit tibi dicere, quod metuenda
Mors non eſt, ſaltem juſtis, qui pectore puro
Vixerunt: quoniam vel dulci pace fruentur,
Æterno addicti ſomno, vel præmia habebunt
Debita virtuti, & felices efficientur.
Quare agedum ſanctos mores amplectere, & omnem
Pelle animo noxam pro viribus: hoc tibi pacto
Mors levis ac facilis fiet, nulloque timore
Depoſitum reddes naturæ, & lætus obibis.
Quin hæc tecum animo verſa, ſic cogita, & inque,
Quid mihi mors oberit? quo me lux ultima damno
Afficiet? nullo nimirum; quid mihi demet?
Divitias: ſed divitiis tunc neutiquam egebo,
Nec re ulla prorſus: cur non ditiſſimus ergo

Cenſeri potero? nempe eſt locupletior ille.
Non qui plura tenet, ſed qui minus indiget aurum,
Argentum, gemmas, palatia, prædia, veſtes,
Atque alia id genus, omnino aſpernabor, uti nil
Apta mihi: nec me torquebit adempta voluptas.
Ut neque torquentur pecudes, quod mollia vina
Non habeant, vel mellitas croceasque placentas,
Quæ non optantur, quid tum ſi non habeantur?
Sed dulces natos, & dulces linquere amicos
Cur adeo miſerum eſt? nonne eſſet deterius ſi
Me ſuperante illi morerentur? perpetuoque
In mœrore manerent? ut ſcribunt, Neſtora acerbo
Antilochi fato, aut Evandrum funere nati,
Quem Rutulus ferro ſtravit, Phrygia arma juvantem,
Æterno in luctu vitam duxiſſe moleſtam
Præcedant? at parvo poſt tempore noſtra ſequentur
Quum volet ipſe Deus, veſtigia, meque reviſent:
Si modo ſunt aliquid manes, ut credere par eſt,
Ut Chriſti præcepta docent, multique ſophorum.
Quicquid erit, non propterea mihi dura videri
Mors debet, quod divitias & dulcia vitæ
Gaudia ſurripiat, namque hæc ſunt tradita nobis
Mutuo, & uſuram rerum natura benigna,
Non res conceſſit miſeris mortalibus: ergo
Quum nil ſit noſtrum, moriendo aliena relinquam,
Nilque meum amittam: quid tum ſi aliena relinquo?
Quid doleam, ſi quæ ſua ſunt natura repoſcit?
Nudus ego huc veni, ſimul hinc ego nudus abibo.
Mundus enim quoddam hoſpitium eſt, ubi turba animantum
Diverſorum ingens habitat, quæ tempore certo
His fruitur dapibus, quas convivator habendas

Uber-

Ubertim, & gratis permittit: ſumite, dicens,
Sumite: non meritis veſtris ſed munere noſtro,
Hæc bona tradidimus vobis obſonia, donec
Mi fuerit viſum vos hinc dimittere, donec
Eja agedum, dicam, noſtris decedite menſis,
Veſcimini, & genio læti indulgete; ſed hora
Ultima quum veniet qua vos hinc ire jubebo,
Parete æquo animo, & venturæ cedite turbæ,
Convivasque alios iisdem gaudere ſinatis.
Ergo quis, niſi ſit demens, ingratus, iniquus,
Talibus auditis alieno excedere tecto
Nolit, & invito domino reſidebit? at ille,
Peſſime vade foras, clamabit, & ejiciet vi,
Tunc male confuſus, lacrymans, querulusque recedet.
Cur ego ſortiferæ ſi me vocet arbiter urnæ,
Mordicus invitam vitam retinebo? vel ægre
Migrabo ut multi: neque enim fas: imo libenter
Deſtituam mundum hunc fœdum innumerisque refertum.
Fraudibus atque dolis, inceſtibus atque rapinis,
Eſt ubi nulla fides, pietas ubi nulla, nec ulla
Juſtitia & pax & requies, ubi crimina regnant
Omnia, ubi frater fratri inſidiatur, ubi optat
Interitum patris natus, mulierque mariti,
Atqui vir uxoris: nemo eſt, vel rarus ubique
Qui non furetur (modo poſſit) non rapiatque.
Qui non ſit fallax, qui non ficto ore loquatur;
Ut merito poſſit mundus ſpelunca latronum
Dicier, en reges ſub honeſto nomine, nec non
Pontifices, ſpoliant populos; en depeculantur
Certatim cives, laniantes viſcera matrum.
Quid tot ſtupra loquar? ſunt cuncta libidine plena.

Et

Et paſſim proſtant, & clam fodiuntur ephebi.
Quis non mœchatur? myſtæ, vafrique cuculli,
Quos caſtos decet eſſe, palam cum pellicibus, vel
Furtim cum pueris, matronis virginibusque
Nocte dieque ſubant: ſunt qui conſangvinearum
Ingvinibus gaudent: ineunt pecudes quoque multi,
Et rura, & ſilvæ infames, urbs quæque lupanar,
Adde tot inſtantes caſus, tam multa pericla
Quæ impendent ſemper mortalibus: adde labores
Aſſiduos, & tot ridenda ſuperſtitionum
Agmina, queis opus eſt cervicem ſubdere: quando
(Proh pudor) ignari ſophiæ, craſſique cerebri,
Doctrinæ oſores (quibus eſt ſola alea curæ,
Aut nutrire canes & equos, volucresque rapaces,
Continuisque jocis puerilem ducere vitam)
Sceptra tenent, præſunt populis, urbesque gubernant.
Hinc tanta errorum ſcabies, tot ſtultitiarum
Colluvies, hinc & tot millia flagitiorum.
Talia ſi tecum reputas, animoque revolvis,
Non metues mundum hunc tam ſtultum, tamque malignum,
Linquere: ſed potius recte feciſſe Calanum,
Atque alios dices, qui ſeſe ſponte necarunt,
Et ſponte hanc ſcelerum caveam, ſtabulumque fe-
Deſeruere, manu ceſſantia fata vocantes (rarum
Nec voluere ultra moribundum paſcere corpus,
Et miſeræ carni tanto ſervire labore,
Quod niſi religio obſtaret, legesque Platonis,
Et Deus, hortarer te ultro dimittere vitam,
Et ſortem inſanem & ſceleratas linquere terras.
Non vinum; ut vinum appetitur, ſed tale, bonumque,
Sic & vita, ut vita, eſt nil niſi bona: quodſi
Eſt miſera, ut vinum corruptum deſpiciatur.

Eſſe

Eſſe quidem, per ſe nec amandum, nec fugiendum eſt:
Quippe habet hoc quamvis viliſſima recula vermis,
Muſca, lapis, cortex: nihil eſt optabile, dempta
Conditione boni: niſi ſit tale, eſſe, bonumque
Non video cur optari, cur poſſit amari.
Quare qui mortem metuit, valde inſipiens eſt,
Quum mala tot tantosque pati ſine fine labores
Corporis atque animi malit quam vel cruciarum
Omnem cum carne exuere, & requieſcere ſemper,
Æternaque frui ac tranquilla pace, vel ipſis
Depoſitis membris, nulla re prorſus egentem
Vivere, nec ſentire aliquem jam poſſe dolorem,
Atque una cum diis totum percurrere mundum
Singula ſpectando, & ventos ſuperare volando,
Si fuerit pingvi vitiorum fæce gravatus,
Cogaturque imas terrarum habitare latebras.
Poſtquam ſic fata eſt, Muſarum maxima, ſurgit,
Et me Phœbea renuentem fronde coronat:
Deinde abiens per inane amplum, ſeſe abdidit aſtris.

LIBER SEPTIMUS.

Synopſis LIBRI VII.

Unitatem Dei, omnium rerum primi principii demonſtrat: quem ſumme perfectum, ſimplicem, exiſtentem, ſapientiſſimum, ſumme bonum, ſempiternum, infinitum & incorporeum eſſe apodictice oſtendit. De levitate & gravitate pauca. Cum ſenſus fallaces ſint, rectam rationem veritatis normam infallibilem eſſe aſſerit. Ætheri ſuos colonos rationales

nales, hominibusque nobiliores aſſignat. An plures orbes dentur diſquirit. Naturam animæ cognoſcere difficile eſt. Cauſam motus in corpore humano voluntati & calori attribuit. Deinde ſententiam ſuam de dolore, laſſitudine, paſſionibus animæ & ſenſibus exponit: ubi animam ſolam, non vero oculos videre, auresve audire &c. ſolidiſſimis & ex intimis philoſophiæ purioris penetralibus depromptis argumentis manifeſtiſſime evincit. Tandem animæ immortalitatem; hujusque dogmatis necesſitatem & utilitatem evidenter ſatis demonſtrat & inculcat; objectionibus reſpondet.

LIBRA.

MUSA agedum ſurge, & melioribus utere pennis:
Alta pete, atque humiles jamdudum deſpice curas:
Rebus in excelſis decus eſt et gloria major.
Contemplare deos, totumque per æthera curre,
Eſt ubi ver æternum, ubi pax æterna, ubi ſemper
Lucidus apparet Titan, nullisque tenebris
Læditur alma dies, non illic nubifer Auſter,
Væſanusve Aquilo: Zephyri ſed blandior aura
Spirat, & ambroſiæ lætiſſima gramina mulcet.
Hac ſpatiare igitur: tamen inde relapſa viciſſim
A centro ad centrum vario diſcurre volatu,
Ac veluti ſpeculam quærit, quicunque videre
Optat multa procul, ſic te ſuper aſtra neceſſe eſt
Scandere, adusque Jovis ſolium: hac ſublimis ab arce
Subjectum claro ſpectabis lumine mundum.
Principium primum, immenſum, admirabile, ſummum,
Ex quo cuncta fluunt, tanquam de fonte perenni,
Unum

Unum eſt duntaxat, nec recte plura putantur:
Nam ſi plura forent rerum primordia, vel nil
Inter ſe prorſus differrent, ſic erit unum:
Vel mage differrent, & ſic fateamur oportet
Eſſe aliquod majus, melius, præſtantius, inter
Cætera principia, unde aliis tribuatur origo,
Arbitrio cujus moveantur cætera. Nam ſi
Plura movent pariter, ſi vires omnibus æquæ,
Si par imperium eſt, non eſt tamen æqua voluntas,
Parque illis animus, crudelia prælia fient
Jugiter, atque omnem impediet diſcordia motum.
Ut ſi forte ratem parili conamine plures
Impellant venti, nunc huc, nunc flatibus illuc
Ambiguis agitata hæret, cui pareat, aut quem
Audiat: unde loco ſemper verſatur eodem.
At ſi animus cunctis idem eſt, eademque voluntas
Principiis, fruſtra ponentur plura, ſed unum
Sufficiet, nam ſi non ſufficiet, atque aliorum
Indiget auxilio, ſi non niſi juncta movere
Poſſunt, haud dubie imperfectum erit unum quoque
Nec poterunt vere primordia prima vocari,
Nam perfectum imperfecto prius eſſe neceſſe eſt,
Nec non compoſito ſimplex, & pluribus unum,
Et mixto purum: quod prudens nemo negabit.
Eſt operæ pretium tamen hoc ratione probare.
Cauſa ſuo effectu prior eſt, auctorque opere ipſo.
Perfectum vero, quia partes continet omnes,
Nilque illi deſit, longo eſt robuſtius, atque
Fortius, ergo facit, movet, imperat, unde putatur
Jure quidem cauſa atque autor: ſed debile contra
Eſt imperfectum, quia partes non habet omnes,
Huicque aliquid deſit: proin vincitur, atque movetur
Perfecti juſſu paret, non imperat: ergo

Jure quidem effectus dici, atque opus eſſe meretur,
Poſteriusque ipſo perfecto debet haberi.
Quod ſi principium primum, quo cuncta creantur,
Imperfectum eſſet: miſerum foret usque, & ab illo
Nil poſſet fieri perfectum, ſicut ab arte
Quæ non perfecta eſt, perfectum non opus exit.
Quare non poſſunt plura eſſe exordia rerum,
Aſt unum: quia perfectum non amplius uno eſt.
A quo ſic rerum æternus deducitur ordo,
Ut monade a prima innumeri numeri generantur.
Eſt etiam purum ac ſimplex, nam poſteriora
His ſunt compoſita & miſta: an componere quisquam
Aut miſcere poteſt, ſi non prius inveniantur
Ex quibus id fiat? prius hæc extare neceſſe eſt
Singula per ſe, deinde ſimul conjuncta manere.
Ergo principium primum (ceu diximus) unum eſt,
Ac ſimplex, nec non purum: quod vivere ſi non
Credimus, erramus; quoniam niſi viveret, unde
Eſſet vita aliis, cum vivant cuncta per ipſum?
Vivit nimirum, atque ſapit: quia condere nunquam
Tot bona, tam varia & pulchra, & tanto ordine poſſet,
Ni ſapiens foret, & cognoſceret omnia ad ungvem.
Nec dubitandum, etiam ſed corde atque ore fatendum.
Hoc ipſum eſſe bonum; nunquid bonitate carebit
Illud cunctorum quod origo & cauſa bonorum eſt?
Num fonte ex dulci rivi effunduntur amari?
Num dulces rivi ex fonte effunduntur amaro:
Aut opus eſt nihil eſſe bonum, aut bonus ille putandus
Qui rerum fons eſt, & mundi maximus auctor.
Hunc homines varie appellant: nos ore Latino

Qui

Quid loquimur, plerumque Deumque, Jovemque vocamus.
Qui quum ſit primum ens, & ab ipſo cætera fiant,
Idcirco eſt per ſe vivens, ſapiensque, bonusque,
A nullo accipiens quod habet, verum omnia ab illo
Accipiunt; igitur quod habent, amittere poſſunt,
Si modo nil conferre velit dator ille ſupremus.
Ut rivi poſſunt areſcere, ſi neget undas
Fons ſolitas: tamen haud ideo fons deficit ipſe.
Nam per ſe producit aquas, neque pendet ab ullo:
Sic Deus eſt per ſe, idcirco non deficit unquam:
Nec ſi cuncta ſimul pereant, ideo ipſe peribit.
Quicquid enim per ſe eſt, ſemper durare neceſſe eſt.
Quum nullo indigeat, quum ſolo pendeat a ſe:
Quum vi non poſſit, quum nolit ſponte perire,
Demum ipſe eſt totum, ſunt autem cætera partes.
Tale tamen totum non eſt, quod conſtituatur
Partibus ex ipſis, quum ſit ſuper omnia ſimplex.
Sed virtute (inquam) totnm eſt, quia condidit orbem
Tam vaſtum, & quicquid tam vaſtus continet orbis.
Omnia quæ vivunt, & quæ viventia non ſunt,
Omnia quæ apparent, & quæ apparentia non ſunt,
Hæc facit ſolus, ſolus quoque facta tuetur.
Hac ratione igitur totum eſt, totumque vocatur.
Ut ſemen tota eſt arbos, quia viribus ejus
Quanquam ſit minimum, tamen ingens naſcitur arbos,
Quæ validis ramis ſpatioſas explicat umbras.
Multi autem dubitant an corpus corporeusve
Sit Deus, eſſe etenim nil præter corpora credunt,
Atque ea corporeo quæ ſenſu percipiuntur.
Quare nos utrum hoc ſit verum deſpiciamus.

Omne quod eſt corpus, quantum & quale eſſe neceſſe eſt,
Atque quo hæc propter nimirum ſenſibile corpus
Redditur: his demptis, quid ſenſu percipietur?
Quod vero quantum & quale eſt, componitur: atqui
Simplex eſt Deus ipſe, velut jam diximus. Ergo
Neutique corpus habet: prædictis adde quod omne
Corpus materia ſaltem, formaque coactum eſt.
Præterea non finitæ virtutis oportet
Eſſe Deum, æternus quum ſit ne deſinat orbis,
Nullum infinitam virtutem corpus habebit,
Quodlibet eſt etenim finitum, nempe rotundum
Corporibus cunctis majus, meliusque ſuis eſt
Limitibus cinctum: ſic quod quater angulus, aut ter
Format, ſic alias quod habet quaſcunque figuras.
Ergo infinitæ non eſt virtutis, & iſtud
Monſtro ſic: partes hoc divide corpus in æquas.
Sique A dimidium, ſit B, pars altera: quæro
An poſſit tantum A, quantum B, & utrique poteſtas
Infinita ſit? hoc pacto pars altera fruſtra eſt,
Altera ſufficiet, quod ſi pars utraque vires
Finitas habet, & totum tale eſſe neceſſe eſt.
Finitis etenim conſtare ex partibus ipſum
Infinitum, audet qui dicere, deſipit. Ergo
Corporis eſt expers, qui corpora cuncta creavit.
Forte aliquis reſpondebit, Deus infinitum
Eſt corpus, nos vero iſtud poſſe eſſe negamus.
Omne etenim ſpatium compleret: nec locus ullus
Reſtaret vacuus qui claudere cætera poſſet:
Sic nec mundus erit, nec nos, nec denique quicquam,
Præterea corpus vivens quum nobilius ſit
Ac melius quam quod vita caret, haud dubitandum
Nobiliorem eſſe ac meliorem corpore vitam,

Pro-

Propter quam corpus melius ſit nobiliusque.
Quæro igitur nunquid vita eſt ſubſtantia? vel quid
Accidit? hoc ſi ſit, ſubſtantia vilior eſſet,
Nec non deterior quem quod ſubſtantia non eſt:
Quod certe abſurdum clamabit turba ſophorum
At ſi vita ipſa eſt ſubſtantia, corpore nullo
Indiget adjuncto ſibi: ſolaque purius atque
Commodius per ſe quam corpore juncta manebit.
Nam quare adſciſcat corpus ſibi, vivere liber
Quum valeat mundi ſator, & ſine corporis uſu?
Nempe ſupervacua eſt moles, & carceris inſtar
Continet incluſas vires, animamque coërcet,
Impediens, ne quo vult pergere libera poſſit.
Ille igitur ſummus princeps, bonus, omnipotensque,
Æternus, ſapiens, prorſus ſine corpore vivit.
Sed quare hoc multi nolunt concedere? dicam,
Nempe quia in craſſo demerſi corpore, craſſo
Obducti ſenſu, nil præter corpora norunt.
Ut ſi forte oculis vitrum quocunque colore
Infectum objicias, quicquid ſpectabis, eundem
Qui vitro, credas deceptus habere colorem.
Scire tamen debemus, & omni errore fugato
Credere, nec dubie, eſſe alia & quamplurima vere
Entia, vel nullo viventia corpore: vel quæ
Corpus habent tenue imprimis: ut cernere noſtri
Haud poſſint oculi, nec noſter tangere ſenſus,
Atque ideo nobis meliora & nobiliora.
Quod forſan tali poterit ratione patere.
Omne grave & craſſum quanto plus continet in ſe
Terrenæ fæcis, tanto fit vilius illo
Quod tenue atque leve & ſubtiles materiai
Maſſa eſt compoſitum: docet hoc quodcunque metallum:

Nam ſimul ac validis Vulcani viribus arſit,
Loquitur, & partes illius deteriores,
In quibus eſt terræ plus & gravitatis, habentur
Pro nihilo, in ſcoriamque abeunt: leviora magisque
Pura, nitent, meliore ſono, meliore figura.
Sic panis melior, qui purior & levior ſit
Ex ſimila: hunc domini comedunt: ſed craſſior eſcam
Dat famulis: rurſus graviori & deteriori
Cuſtodes pecoris paſcuntur rure moloſſi.
Sic aqua, ſic vinum, atque oleum, & liquor omnis habetur
Nobilior tanto, quanto eſt ſubtilior atque
Lucidior, leviorque cibus quoque: craſſior, & cui
Plus gravitatis ineſt, in ſordes verſus ab alvo
Pellitur: aſt alius terreni ponderis expers.
Fit caro, fit ſangvis, fitque utile nutrimentum.
Cur lapides viles, craſſoque gravique & opaco
Corpore ſunt, gemmæ pretioſaque marmora lucent?
Nempe quia his minus eſt terrenæ fæcis: at illis
Materies concreta magis, denſataque tellus
Dat pondus, lucemque adimit, pretiumque decoris.
Sunt ſpecioſa igitur minus, & pretioſa, tenent quæ
Plus terræ: unde etiam poſſunt minus entia dici!
Ut minus eſt aurum ſcoria, & quod vilius aurum eſt.
Namque elementorum certe eſt viliſſima tellus,
Et quaſi fæx quædam: idcirco faber optimus illam
Inferiore loco fixit, multumque remoto:
Ut quantum poſſet, diſtaret ab æthere puro:
Denſavitque globum, ut minor & contractior eſſet,
Cœlicolumque minus turbaret lumina, quando
Immenſi ſpectare velint penetralia mundi:
Ergo ubi tam pulchrum abſolvit Deus amphitheatrum,

Orna-

Ornavitque ipſum ſtellantibus undique gemmis,
Quicquid ubique fuit ſcobis, immundæque relictum
Paſſim materiæ, ventos abſtergere juſſit.
Illi confeſtim domini mandata faceſſunt.
Hinc Aquilo, inde Notus, Zephyrusque, Eurusque patentes
Certatim verrunt campos, glomerantque redactas
In medium ſordes, variisque afflatibus urgent:
Sic facta eſt tellus, quæ prorſus ab æthere toto
Expulſa, ad centrum ſeſe miſeranda recepit.
Non locus alter erat diſtantior, inferiorque,
Ad quem confugiens tandem requieſcere poſſet.
Nonne etiam reliquis infirmior eſt elementis,
Debiliorque? etenim ſi diſcindatur ab æſtu,
Aut ferro, aut alia quavis ratione, redire
In ſeſe nequit, ac diductas jungere partes.
ſt aqua ſi fuerit diviſa, recurret in unum
xtemplo, & rurſus veluti prius integra ſiet:
ic aër, ſic ipſe ignis quum dilaniantur,
Quamprimum coëunt diſſectaque membra reducunt,
t remanet facto de vulnere nulla cicatrix.
nde hoc? nimirum quia ſunt meliora magisque
erfecta, & propria poſſunt virtute moveri:
erra autem per ſe ſtabili gravitate quieſcit,
nmo aliis cauſa eſt ut ſint immota, locumque
Ne mutare queant: ſiquidem plus eſt ubi terræ
us gravitatis ineſt: minus illic mobilitatis,
t quæ ſunt leviora, eadem ſunt mobiliora,
vitæ propiora quidem: nam cauſa movendi
orporibus vita eſt, patet hinc quod mortua motu
uncta carent, ſed quum viventia ſint meliora
Quandoquidem nihil eſt vita precioſius ipſa)
aud dubie, levius quodcunque eſt, mobiliusque,

Illud idem melius dicendum nobiliusque.
Ergo errant prorſus qui credunt entia tantum,
Quæ apparent oculis, vel tactu percipiuntur.
Et quæ craſſa magis: quid enim ſubtilius ipſo
Aëre, quidve poteſt tangi minus atque videri?
Unde ipſum multi vacuum, & nihil eſſe putarunt.
Apprime eſt tenuis: quid ni? veruntamen eſt ens,
Et verum corpus, primis de quatuor unum,
Nobilius terra, & terram humectantibus undis.
Tradita proinde fuit ſedes ſublimior illi.
Nam quæ ſunt cœlo & ſtellis propiora beatis,
Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
Nonne omnes venti tenues, ut lumina fallant!
Quis tamen eſſe neget ventos? qui ferrea poſtquam
Carceris Æolii fregere repagula, montes
Ingentes quatiunt: validaque a ſtirpe revulſas
Dejiciunt ornos, pontumque a ſedibus imis
Evertunt, cogunt nubes, ſolvuntque coactas.
Terribilesque ciunt tonitrua: & fulmina trudunt:
Quum tantas habeant vires, non entia dices,
Cernere quod nequeas, vel prenſos ſtringere palmis
Nimirum ſtultum eſt committere ſenſibus omne
Judicium, fallunt oculi perſæpe videntem,
Proque alio monſtrant aliud, demergite in undas
Perſpicuas baculum rectum, apparebit in illis
Incurvus: currat prope littus adacta phaſelus,
Currere tunc littus credas, ceſſare phaſelum.
Fallaces igitur ſenſus, ætate frequenter,
Aut morbo, aut aliis cauſis mutantur & errant:
Nec ſunt cuique pares, quod pulchrum judicat ille,
Contra hic turpe putat, dulce ille, hic ducit amarum
Ille alget, calet hic: variantur corpore ſenſus,
Inque alia ſunt carne alii, partesque ſequuntur

In

Interdum per quas operantur: ut ebrius unam
Eſſe duas credit flammas, & fixa moveri:
Quippe mero turbati oculi, turbant quoque viſum.
Aër præterea ſolet ipſos vertere ſenſus:
Namque modo eſt clarus, modo turbidus, humidus eſt nunc,
Nunc ſiccus, nunc eſt denſus, nunc rarus: ita ipſos
Illudit varie ſenſus: hinc ſangvineus ſol
Apparet, minor hinc vel major luna videtur:
Hinc clamante aliquo ſinuoſa reſultat imago,
Decipiens ſtolidas iteratis vocibus aures.
His aliisque modis poſſunt errare: ſed ipſa
Certior eſt ratio, duce qua mens invenit inter
Mille latens nugas & inania ſomnia verum.
Hanc amat, hanc ſequitur, totis huic viribus hæret,
Qui ſapit, ingenioque valet, cui vivida mens eſt,
Æthereusque animus: ſed craſſa obtuſaque turba
Non videt hanc lippis oculis: hinc plurimus error
Vanaque credulitas, & opinio cæca tenaxque
Prudentum rectrix ratio eſt, at opinio vulgi.
Nos igitur rationis iter, qua poſſumus, omni
Conatu ac ſtudio quæramus & ingrediamur.
Ipſa etenim ratio ſol eſt, qui tramite certo
It ſemper, per quam a brutis diſtare putamur:
Obſcuram, incertamque imitatur opinio lunam
Quid demum ratio dictat? viventi multa
Eſſe quidem, noſtros fugiant quæ tenuia ſenſus,
Nam niſi feciſſet meliora & nobiliora,
Quam mortale genus, fabricator maximus ille,
Nempe videretur non magno dignus honore,
Nempe imperfectum imperium atque ignobile haberet.
Infra etenim naturam hominis, pecudesque feræque

Exiſtunt, viles omnes ac mente carentes,
Et miſeræ, & ventri tantum ſomnoque vacantes:
Quod ſi nullum animal melius natura creaſſet,
Quidnam aliud foret hic mundus quam turpe ferarum
Ac pecudum ſtabulum, ſpinisque fimoque refertum?
Quidnam aliud foret ipſe Deus quam paſtor herusque
Multorumque gregum, multorumque armentorum?
Atqui hominem fecit: nimirum maxima laus hæc,
Nimirum ſatis hoc: ohe, fieri melius nil
Debuit aut potuit? jamjam perfectior orbis
Eſſe nequit; fuit hæc Jovis infinita poteſtas?
Sed videamus utrum ſit fas hoc credere: non eſt,
Non eſt hoc (inquam) fas credere, nec ratio vult.
Nam quid homo eſt? animal certe ſtultum atque malignum,
Præque aliis miſerum, ſi ſe cognoſcat ad ungvem.
Quis non ſponte malus? vitiorum lubrica & ampla
Eſt via, qua properant omnes, ultroque feruntur,
Nec probibere valent monitor, lex, pœna, metusve
Contra virtutis ſalebroſa, anguſta, nimisque
Ardua, qua pauci tendunt, iidemque coacti.
Quis ſapit? an mulier? nunquid puer? aut cerdonum
Tota cohors? eheu ſtultorum maxima turba eſt.
Cæcis verſamur tenebris, & ducimur omnes
Affectu: aut nulli, aut pauci, quos rector Olympi
Præcipue ſibi delegit, ratione reguntur.
Quis contemplari valet: aut unde otia nobis
Sunt, ut poſſimus latitans inquirere verum?
Diſtrahimur variis juris, pars plurima vitæ
Conteritur ſomno, reliquum morbi atque labores
Aſſidui impediunt, paupertasve improba turbat.

)eſidia interdum, interdum furioſa voluptas.
-Iinc ſtulti ſumus, hinc nobis ſapientia deſit,
Namque ea continuo ſtudio longoque paratur,
'acatumque animum poſcit, mentemque quietam,
Quam vero genus humanum miſerum ſit, abunde
Ni fallor) ſexto libro monſtravimus ante.
heu pœnarum ſcelerumque & ſtultitiarum
o. Hic locus eſt; hæc eſt tenebroſi regia Ditis,
1 qua nemo quidem non multa incommoda ſuffert.
'urba tamen ſtupida & craſſa hoc non cogitat, imo
nter continuos, deteſtandosque labores,
æpe canit demens, & ridet, nec miſeram ſe
gnoſcit, patitur, pœnas, obiterque jocatur,
t ſubito oblíviſcitur omnia, dummodo parva
ulcedo ſubeat; lethen hæc mentibus infert.
rovida ſed tales voluit nos eſſe, ſagaxque
atura; utiliter certe, nam ſi ſaperemus,
). Quis ferret miſeræ tot tantaque tædia vitæ,
riſtitiam, curasque graves ſapientia gignit,
ſa etiam natura hominem ſpe lactat inani,
ua ſine quisque ſibi mortem conſciſceret ultro.
go ſtultitia & ſpes, ſunt duo pharmaca nobis
radita prudentis naturæ & conſilio, ne
ot tantisque malis affecti deficiamus.
uod ſi hodie haud ullum eſt animal præſtantius ipſo,
undi auctor quid erit? ſtultorumque & miſerorum
ſceleratorum dominus, princeps pater, & rex.
O bellum imperium, o ſummum ac mirabile regnũ
bellos comites! quid quæris Juppiter ultra?
n non es ſolus: tam pulchrum condere mundum
licet hos propter decuit te, ſerviat iſtis
elum, ſol, luna, aſtra, aër, tellus, mare: quid ni?

Sed mox in nihilum redeant, pereantque velut nix
Adveniente æſtu, aut hyberno tempore frondes.
Quanti ſunt quæ tam imbecillo corpore conſtant?
Quanti ſunt quæ tam imperfecto tempore durant?
Nunquid credibile eſt terram pontumque habitari
Duntaxat? quæ ſunt cœlo collata fere nil
Quid tellus pontusque ſimul? punctum prope dicas,
Si mundi ſpatium immenſum ac mirabile acuto
Perpendas animo: quin ipſis quodlibet aſtrum
Eſt majus, veluti perhibent qui talia norunt.
Ergo tam exiguus locus, & tam vilis habebit
Tot piſces, homines, pecudes, volucresque ferasque:
Cætera erunt vacua, & proprio cultore carebunt?
Atque aër deſertus erit, deſertus olympus?
Delirat quisquis putat hoc, hebetisque cerebri eſt:
Immo illic longe plura & longe meliora
Vivere credendum eſt, longeque beatius atque hic.
Denique ſi verum volumus, ſine fraude fateri,
Eſt hominum ſedes, brutorumque infima tellus;
Aſt aër ultra nubes, cœlumque beatum.
Pax ubi perpetua & nitidi lux clara diei
Aſſidue regnant, domus eſt & regia divum,
Quos licet haud poſſit mortalis cernere viſus
(Eſt etenim tenuis nimium natura deorum)
Sunt tamen innumeri, bibulæ quot corpora arenæ
Littoribus cunctis, cunctis quot gramina campis:
Qui credit cœlum tam immenſum, tamque decorum,
Deſertum omnino ac ſolum, vacuumque colonis,
Quum teneat vilis tam multa animalia tellus:
Delirat, craſſa mentis caligine preſſus,
Nec minus ac pecudes terrena in fæce ſepultus.
Nec mirum puto ſi fortunatæ inveniuntur
Inſulæ in Oceano, loca cunctis plena bonis &

Deli-

Delicius, veluti quidam ſcripſere, ubi vitam
Nunquam ullus dolor, aut caſus contaminat ullus,
Sed cœlum, Oceani nomen, quia concolor illi eſt
Et velox apprime, ideo fortaſſe recepit:
Omnis ſtella autem cenſebitur inſula: quid ni?
Nonne domos etiam multas ita ſæpe vocamus,
Quod ſolæ a reliquis ſint omni ex parte remotæ;
At ſi aliter dicunt quam nos exponimus, errant:
Non etenim in noſtro Oceano ſunt talia: Reges
Hæc loca non ſinerent armis intacta, ſuoque
Imperio vellent adjungere, ſi quis ad illa
Acceſſus foret, & cuperent conſiſtere in illis.
Sed quid non fingit nugarum Græcia mater?
Nempe ſuos aër cælumque ac ſidera cives
Indigenasque tenent: quod qui neget, ille beatis
Invidet, atque Dei majeſtatem inſipienter
Blaſphemat: nunquid non eſt blaſphemia, cœlum
Dicere deſertum, & nullis gaudere colonis?
Atque Deum nobis tantum brutisque præeſſe.
Tam paucis, & tam miſeris animalibus, & tam
Ridiculis? certe ſcivit, potuit, voluitque
Omnipotens genitor, nobis meliora creare,
Quæ vivant meliore loco: ut ſua gloria major
Majus & imperium foret, & perfectior orbis.
Nam quo plura facit, quo nobiliora, relucet
Hoc magis & mundi decus, & divina poteſtas.
Sed dubium eſt, an ſint puræ & ſine corpore formæ:
An varia, ut nos, membrorum compagine conſtent.
Nimirum dictat ratio, quod in aëre & igni
Corpus habent quæcunque manent animalia: nam ſi
Non ſunt corporea, ergo aër deſertus & ignis
Prorſus erit, vacuusque locus dicetur uterque.
Quippe locum præter corpus, nihil occupat: illi
Cui

Cui non eſt corpus, non eſt locus, idque loco nil
Indiget: ut ſatis oſtendunt præcepta ſophorum
Sed nunquid morti debentur? credere par eſt,
Vivere longa quidem & felicia ſæcula, tandem,
Deſinere, atque mori: nam ſi corrumpitur aër
Atque ignis, cur non pereant viventia in illis?
Nempe loci naturam haurit ſequiturque locatum.
Forte aliquis, quali ſpecie, qualive figura
Sint hæc ſcire velit: par eſt quoque credere talem
Eſſe illis faciem, qualem nec terra nec unda
Ferre ſolet, noſtra meliorem ac nobiliorem:
Qualem nec fas eſt, nec cernere poſſumus ipſi.
At quibus in ſtellis vita eſt, & in æthere puro
Cœlicolæ nunquam pereunt: quia nulla ſenectus
Aſtra terit, nulla unquam ætas labefactat olympum,
Credendumque, ipſis majora & lucidiora,
Et formoſa magis, magis & valida & levia eſſe
Corpora, quam reliquis quæcunque ſub æthere vivunt,
Atque elementa colunt, & tempora menſurantur.
Sed quid agunt? gaudent ſenſu ac ratione viciſſim
Nunc hoc, nunc illa utentes; miriſque fruuntur
Deliciis, quas humanum nec fingere poſſet
Ingenium, nec mortalis percurrere lingva.
Illic eſt verus mundus, vera entia, veræ
Divitiæ, veri mores & gaudia vera:
Aſt hic ſunt umbræ tantum, ſimulacraque rerum
Frivola, quæ parvo momento ut cera liqueſcunt.
Illius mundi quædam eſt hic noſter imago:
Quantum pictus ab hoc, tantum hic quoque diſtat ab illo.
Extra ipſum vero cœlum & ſupra omnia corpora,
Eſſe alium mundum meliorem incorporeumque

Qui

Qui non percipitur ſenſu, ſed mente videtur,
Nonnulli credunt: nec res eſt diſſona vero.
Nam, ſi nobilior ſenſu, & præſtantior eſt mens,
Cur habeat proprium mundum, propria entia ſenſus
Quæ vere exiſtant, quæ præcipiantur ab ipſo:
At mens ſola manens, proprio non gaudeat orbe,
Nilque habeat per ſe exiſtens? ſed ſomnia tantum
Apprendat, tenuesque umbras, & inania ſpectra?
Quæ non exiſtunt per ſe, vera entia non ſunt.
Aut igitur mens eſt nihil, aut natura creavit
Menti conſimilem mundum, qui continet in ſe
Res veras, ſtabiles, putat, immateriales;
Quæ per ſe exiſtunt melius quam ſenſibiles res.
Hic ille archetypus mundus, perfectior iſto
Senſibili, quanto ſenſu perfectior eſt mens:
In quo ſol Deus eſt ſummus, diique aſtra minores.
Ergo plura etiam quam ſit perfectior in ſe
Continet, ac diverſa magis quam materialis
Corporeusque orbis; ſed nil corrumpitur illi,
Nil motum, nil tempus habet: ſunt omnia fixa,
Æterna, abſque loco, & nullis obnoxia damnis,
Illic ſunt cauſæ, & cunctarum ſemina rerum.
Senſibilis mundus mundo defluxit ab illo
Mentali archetypo, & quædam eſt illius imago.
Omnia ſed perfecta illic, atque undique tota:
Hic ſunt particulæ rerum, quæ multiplicantur
Materiæ vitio: ſic plures efficiuntur
Cervi: namque illic virtus eſt una creatrix
Cervorum: vulpes facit hæc, facit illa leones.
Sic de aliis dico, quæ noſter continet orbis:
Quæ numero plura, at ſpecie clauduntur in una,
Omnia proveniunt, ſuntque a virtutibus illis.
Haud aliter fabri magna exercentur in urbe,

Quiſ-

Quisque ſuo incumbens operi diverſa laborat.
Quare ex particulis hic mundus conſtat, at ille
Ex totis, vivis per ſe, diſtantibus a ſe.
Singula nonnulli credunt quoque ſidera poſſe
Dici orbes, terramque appellant ſidus opacum.
Cui minimus divum præſit: quia nubibus infra
Imperium teneat, producatque omnia ſolus
Corpora quæ æquor habet, tellusque atq; infimus aër:
Umbrarum dominus ſimulacraque viva gubernans,
Cui data ſit rerum cura & moderamen earum:
Quæ quia non durant, ſed tempore corrumpuntur
Exiguo, prope nil poſſunt, umbræque vocari.
Hic reor eſt Pluton, a quo tenebroſa teneri
Regna canunt vates: namque infra nubila nox eſt,
Supra autem lux clara nitet, ſplendorque perennis:
Huic igitur, tanquam minimo, Deus ille deorum
Rex genitorque dedit viliſſima regna, aliosque,
Ut quisque eſt melior, melioribus addidit aſtris,
Imperiumque ſuum natis diviſit habendum.
Sed tamen hæc hominum nulli certa eſſe putamus.
Nam ſecreta Dei quis novit? quis fuit unquam
In cœlo, rediitque iterum, potuitque referre?
Non tanti eſt mortale genus, mens noſtra labaſcit
In rebus ſummis, nec ſpectat noctua ſolem.
Quisque ſuo ingenio fretus, nova fingere gaudet:
Præſertim vates, quibus eſt fiducia major.
Traditur his: quacunque velint, impune vagari:
Nam furiis agitantur Jacchi & Apollinis æſtro:
Quanquam nil prohibet furioſos dicere verum:
Et verum dixit quondam furioſa Sibylla.
Sit ſatis hoc (veluti promiſimus) oſtendiſſe
Multa eſſe, nobis longe meliora, videri
Quæ nequeunt, vivunt tamen, & ratione fruuntur.

Imo

Imo aliqui, inprimis docti, ſcripſere ſophorum,
Tales eſſe animas quoque noſtras, corporibusque
Exutas non poſſe mori, æternasque fatentur.
Sic Plato, ſic Samius voluit, ſic ſenſit & ille
Divinus vere Plotinus, ſicque poëtæ
Non pauci cecinere: igitur par eſſe videtur,
Atque operæ pretium (quoniam digniſſima ſcitu
Res eſt) hanc etiam meditando evolvere partem.
Quid melius quam ſe cognoſcere? corpora quid ſint
Norunt vel pueri: pulvis de pulvere: verum
Difficile eſt naturam animi cognoſcere ad ungvem.
Quare hanc Pierio confiſus numine, totis
Viribus ingenii & ſolerti indagine, poſthac
Quærere conabor, facilique oſtendere verſu.
Quo facto, Libram egreſſus, tua Scorpia adibo
Signa, ubi fatorum vires ac jura requiram,
Si modo non obſtant ſcribenti fata poëtæ,
Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
Progreſſus bonus eſt ac debitus ordo, ut ab illis
Quæ manifeſta magis ſunt & certa, incipiamus,
Hoc nos facturi ſumus hac in parte? etenim ſi
Principia obſcuris fuerint abſtruſa tenebris,
Quæcunque ex illis veniunt, incerta ſequentur.
Frivola ſi fuerint fundamina, tempore parvo
Deficiet quicquid ſuper his fabricare volemus.
Effectus vero certi magis ac manifeſti
Sunt nobis, quam cauſæ: igitur ſumamus ab illis
Principium, & foribus rem perſpiciamus apertis,
Jamque ideo a motu (quia per ſe ſponte moveri
Poſſunt quæ vitam retinent: quia denique motus
Præcipuum vitæ indicium eſt) prius incipiemus.
Nempe ipſum corpus, nec non membra ipſa
quieſcunt

Per ſe, & putreſcunt: calor eſt fortaſſe movendi
Cauſa, aut calfactus ſangvis, ſed via frequenter
Stant immota, inſit licet his ſangvisqve calorque,
Quandocunque volunt requieſcere: proinde voluntas
Ipſius motus fons & cauſſa eſſe videtur.
Sæpe volunt tamen, & nequeunt animata moveri:
Ergo utrumque ſimul motum creat: imperat unum,
Exequitur reliquum: jubet hoc juſſa efficit illud.
Velle quidem nihil eſt, ſi deſit poſſe, ſed unde
Vult animal mutare locum? quia nempe voluntas
Mente bonum monſtrante videt, deinde ipſa movetur
Virtute objecti, & trahitur, velut ignis ab eſca,
Ut lapidi Idæo ferrum, paleæque minutæ
Heliadum lacrymis, miro ſic ordine mundum
Inſtituit pater omnipotens, ut plurima nexu
Jungantur facili, & coëant, ſed plurima contra
Diſcordent inter ſeſe, pugnentque viciſſim.
Unde aliqui merito eſſe ajunt primordia rerum,
Litem & amicitiam, perque hæc fieri omnia credunt.
Ergo bonum movet, a quo deinceps mota voluntas
Membra agitat, corpusque urgens huc mittit & illuc.
Non tamen eſſe bonum cunctis animantibus unum
Credamus: neque enim cunctis eſt una cupido.
Diverſis diverſa placent, ſua gaudia cuique
Diſtribuit natura: aliud puer optat amatque
Quam matura ætas: nam qualia corpora, tales
Sunt plerunque animi, & talis plerunque voluntas,
Propterea nunc hoc volumus, nunc illud amamus:
Et quæ grata prius fuerant, mox deſpiciuntur:
Nimirum, quoniam corpus mutabile, nunc hos
Nunc illos habitus diverſo tempore ſumit.

Natu-

Jaturamque animi ſecum trahit, hinc vitia, hinc &
Macra fames, Venerisque oritur genitiva cupido.
Atqui ipſum corpus mutant complura, vel ætas,
Vel tempus, vel caſus, item potus, cibus, aêr,
iideraque interdum, ut quidam ſcripſere periti.
Jon igitur ſolum objectum, ſed corporis ipſa
Conditio, nos velle facit diverſa, movetque,
ed ratione aliqui potius ducuntur, & illa
Procedunt, monſtrante viam, & virtute trahuntur:
Qui perquam rari exiſtunt: nam lumina mentis
Haud ſecus obducunt affectus corporei, quam
Phœbeum jupar inſpiſſantes, aëra fumi
His demum cauſis corpus mortale movetur.
Vis autem motiva animæ, cui mota voluntas
mperat, imperium exequitur, membrisque quietis
Indupedita modo hæc non ſint) infunditur, horſum
llorſum impellens: ſed cur laſſata labore
Langueſcunt? ſic crura dolent, ſic brachia torpent.
Hinc credo, quoniam ſangvis fervore ſolutus
(Fervet enim motu nimio) ſubducitur, atque
Deficit exhalans, paulatim, non aliter quam
Egrorum extenuant quum pallida corpora febres.
Sanguis enim, aut alius vice ſangvinis humor in ipſis
Diffuſus membris, animam vehit, atque alit ipſum
Corpus: quo vegetante, movens vis concitat artus.
Spiritus eſt etiam quidam tenuisque levisque,
Quem generat calor, ac ſangvis reſolutus ab ipſo,
Ceu ſolet a radiis ſolis reſoluta creare
Unda leves agilesque auras: hic ſpiritus intra
Viſcera concluſus paſſim fluitansque cavernis
Corporeis, animæ præſto eſt animæque miniſtrat.

Quum vult ipſa aliquid fieri, corpusque moveri.
Verum hi qui ſomno oppreſſi ſunt, quomodo motum
Exercent? nam ſæpe aliquis per ſomnia ſurgens
Arma capit, vel ſternit equum, vel ſcribit, ut ajunt
Vel citharam digitis pulſat ſopitus inertem.
Scire opus eſt, rerum in nobis ſimulacra manere.
Quas viſu aut alio ſenſu percepimus: hinc eſt
Quod quaſi præſentem, abſentem ſpectare videmur
Quod jam præteritas voces audire putamus.
Has igitur ſpecies, cerebri penetralibus altis
Incluſas: turbat ſtomacho qui ſurgit ab imo
Evolitatque vapor: tunc mens deluſa, movetur
Atque movet corpus, fuerit ſi fortis imago.
Sed caudam colubri abſciſſam, caudamque lacertæ
Motantem ſeſe, nunquid movet ipſa voluntas?
An potius vis illa animæ, quum nomine Graii
Phantaſiam dicunt? ceu quos vel dira phrenitis,
Vel Bacchi liquor immodicus, vel ſomnia vexant?
An ratione alia id contingit? forſitan intra
Nodoſas caudæ partes vegetabilis ille
Spiritus incluſus, toto conamine quærit
Qua data porta fugam, & ſinuoſa volumina torqvet
Perque vias tenues ſenſim eluctatur in auras:
Vel pars illa animæ, qua corpus ſenſit, in illo
Stat diviſa loco; & motum ciet; arbitror autem
Judicio quæcunque carent, non poſſe dolorem
Aut aliquid ſentire: etenim vis maxima ſenſus
Cognitione fluit: qui plus cognoſcit, habetque
Judicium majus, patitur magis, & magis idem
Gaudet: ſed ſtupidi atque hebetes minus omnia curant,
Læduntur minus, & metuunt minus, & minus algent

Atque

Atque calent, vix dignoſcunt adverſa ſecundis.
Non igitur quoniam doleat cauda illa movetur:
Nil etenim ſentit, quia vis, quæ judicat, illic
Non eſt, ſed capitis parte in meliore remanſit.
Unde prior mihi cauſa magis vera eſſe videtur.
Sic igitur motus fit, quo viventia ſeſe
Proripiunt; tamen hoc prædictis addimus unum,
Quod quandoque bonum præſens quum poſſit haberi,
Non movet aut petitur, quia non cognoſcitur, ergo
Cognitio motus etiam cauſa eſſe videtur:
Imo præcipua eſt, quis enim cupit illa petitve
Quæ prorſus neſcit? cæca eſt per ſe ipſa voluntas.
Nec quicquam ſibi velle poteſt ſine lumine mentis:
A quo ſi fuerit minus illuſtrata, ſiniſtrum
Carpit iter, ſpecieque boni decepta labaſcit.
Verum hæc de motu ſatis. Hinc videamus, ut ipſum
Viventis corpus grandeſcit, quomodo fiat
Crementum, & certo cur tandem limite ſiſtat.
Æthereus quidam eſt ignis, qui animantia quæque
Vivificat clauſus membris ac pectore cæco,
Hunc humor genitivus alit, ceu flamma lucernæ,
Occaſo jam ſole, levi nutritur olivo.
Hic ſtomacho immiſſas epulas coquit, inde per artus,
Sparguntur partes ſubtiles, unde medullæ,
Oſſa, caro, nervi, ſangvis gignuntur, & omne
Paulatim augeſcit corpus: velut imbribus herbæ
Ac plantæ creſcunt, ſolis virtute juvante.
Si multus fuerit validusque hic ignis, & humor
Conveniens adſit, quantum calor ipſe requirit:
Fit magnum augmentum: tandem finitur, & ultra
Non tendit, quum ſit virtus finita caloris:
Quo demum langvente, ſolet decreſcere corpus.

Hoc patet in ſenibus: fiunt hi namque minores
Incurvique, cavo ſpectantes lumine matrem,
Deficit ignis enim, & langvet calor ille animalis:
Deficit humor item nativus, quo ſine vita
Stare nequit: veluti non lucet flamma lucernæ,
Si deſint alimenta illi, redeuntque tenebræ.
Jam vero motus animi dicamus, & unde
Proveniant: res abſtruſa eſt, tamen excutiemus,
Qua mens noſtra tenus poterit pertingere verum:
Ac de ira primum. Audaces facit ira, pericli
Contemptrix, auget robur, viresque miniſtrat:
Qua ſvadente, hoſtem impavidi, Martemque cruentum
Aggredimur, raptisque in prælia currimus armis.
Cauſa eſt nimirum ſanguis qui accenditur, & cor
Flammivomum fellisque liquor diffuſus amari
Iræ etenim ſedes vel creditur, ipſaque bilis
Materiam præbet ſtimulis, cæcoque furori,
Hinc, quæ felle carent animalia, neutique poſſunt
Iraſci, pacemque colunt, ac bella recuſant.
Hinc quibus eſt ſangvis ferventior, atque caloris
Vis major, tumidam citius labuntur in iram.
Sic juvenes, ſic & quorum mera vina replerunt
Plus æquo fibras, facile excandeſcere notum eſt.
Ergo anima indignans, bilem quam ſangvine miſcet,
Deinde manus ad bella armat, mox vulnera fiunt;
Nam prius ipſam animam ledens injuria turbat:
Quæ turbata, dehinc corpus movet: unde videntur
Errare hi, quicunque animam non poſſe moveri
Contendunt: nam ſi nunquam moveatur, oportet
Stare loco, atque gradu corpus quoque ſemper eodem.
Motus enim varius varium ſimul indicat eſſe
Motorem: ſol mutatur, mutantur & umbræ

Cur nunc has reddunt, nunc illas organa voces?
Nempe quia huc illuc volitat manus, & diverſos
Dum tactus agitat, varium dat fiſtula cantum:
Sic animæ affectus prius accipit ipſa latenter:
Quos ubi vult fieri notos, tunc utitur hujus
Aut hujus membri officio, impertitur & illi
d quod habet latitans in ſe, ut videatur & extet,
Haud aliter quam quum fido rex dicit amico,
Atque aperit ſecreta animi, quæ poſtmodo cunctis
Divulget populis, & divulgata pateſcant.
Sic etiam ſit amor: nam quum mens dulce quid optat,
Iſa miniſterio cordis, tunc pandit amorem:
Corde amor, ira, timor, votum, ſpes, cura, voluptas.
Tanquam arce in quadam, cum anima verſantur,
& inde
Membrorum officio excurrunt per corporis urbem
At de iſtis alias forſan dicemus abunde
i Deus annuerit nobis facilesque Camœnæ,
ufficiat nunc, affectus fieri prius omnes.
n natura animi, cauſis venientibus extra:
Deinde hos vel membri vel ſangvinis aut humoris
Cujuscunque opera effundi, in lucemque propelli
uncta etenim cum ſint corpusque, animusque neceſſe
Communes motus, communia vulnera utrisque (eſt
Accidere, inque vicem ſeſe mutare: quod uni
nfertur quamprimum aliud quoque ſentit, habentque
Sympathiam, tanto ſe fœdere complectuntur.
Poſt hæc de ſenſu, quoniam properamus ad ipſum
Chelarum finem, breviter mea Muſa loquatur.
Quinque dedit ſenſus natura amantibus illis
Quæ ſunt perfecta: aſt aliis non tradidit omnes.
Atque ideo poſſunt merito imperfecta vocari,
Quales lumbrici, & talpæ, conchæque marinæ.

Cocleaque & ſpinis circumvallatus echinus.
Hos inter ſenſus præſtantior eſſe putatur
Viſus: quandoquidem menti certiſſimus hic eſt
Nuntius oſtendens illi quæ plurima terris
Naturæ ingenio ac mira virtute creantur,
Tot flores, herbas, fructus, animalia, plantas,
Tam multas lapidum ſpecies, tam multa metalla:
Oſtendens etiam quos paſcit in æquore Proteus
Squammiferos populos, & monſtra natantia ponto:
Quodque his eſt majus, cœleſtia templa deorum,
Stellarumque globos & ſancti lumina ſolis:
Mitto ea quæ faciunt homines, quæ lingva referre
Nulla poteſt: ergo hic ſenſus pulcherrimus atque
Optimus eſt, in quo ſedes bene creditur eſſe,
Præcipuumque animi hoſpitium: quotiesque videre
Aut affari aliquem volumus, tunc lumina noſtra
Ejus in adverſos oculos intendimus, ac ſic
Totus homo atque animus totus conſiſteret illic,
Nempe oculos, animi ſpeculum quicunque vocarit
Verus erit: nam blandus amor luceſcit in illis,
Apparentque odium, feritas, clementia, mœror,
Lætitia, improbitas, pietas, prudentia, nec non
Stultitia, ambitio, timor, ira, audacia, culpa.
Sed viſus, quo fit pacto? diverſa ſophorum
Judicia exquirant alii, nos prodere paucis
Conemur quicquid vero quadrare putamus.
Scire opus eſt unam eſſe animam, minimamque videri
Ut nequeat: tamen innumeris prope viribus aptam.
Quas illi natura dedit, ſummusque creator,
Hæc auget, nutrit, generat, movet, afficit, audit,
Guſtat, odoratur, tangit, videt, & cognoſcit:
Quæ vis præcipua eſt & maxima, cœlitibusque
Cognata

Cognata ac propria: has igitur per corporis artus
Diffundit vires, quæ certis patribus hærent,
Perque oculos lucem admittit, variosque colores
Percipit, atque omnes dijudicat ipſa figuras
Pupillæ officio, & totum conſiderat orbem,
Sic quoque per nares diverſos prendit odores,
Perque aures haurit voces, ſtrepitusque, ſonosque
Per guſtum hæc eadem ſentit genus omne ſaporis
Per tactum a calidis diſcernit frigida, duraque
A minime duris, a lævibus aſpera, demum
Sunt quinque ipſius comites, fidique miniſtri,
Per quos cognoſcit res omnes: queis ſine prorſus
Inſcia, lethæo torpebit preſſa ſopore.
Ergo oculi quum ſint vitrei, denſoque nitore
Perſpicui, apprehendunt rerum ſimulacra, tenentque
Non ſecus ac ſpeculum ſoleat, præſentia quando
Luminis interſit: cujus virtute creantur
Senſificæ ſpecies, fuerit niſi pupula læſa,
Has ſpecies menti (capitis namque arce ſupremà
Mens habitat, ſolioque ſedet regaliter alto)
Oſtendunt oculi: tunc prudens illa, ſagaxque
Cognoſcit rem, cujus adeſt formalis imago,
Hæc eadem, vocum diſcrimina mille, ſonosque
Innumeros, mira vi percipit, ingreditur quum
Incolumes aures aër eliſus ab ipſis
Corporibus: namque eſt aër tenuiſſimus, atque
Mobilis in primis: qui quum ſe corpora pulſant,
Deprenſus medio actu, tum diſſultat ab ictu,
Irrumpitque cavas penetrans violenter in aures,
Janua clauſa licet fuerit, clauſæque feneſtræ:
Uſque adeo tenuis eſt, & penetrabilis aër.
Quin etiam piſces, piſcantum gurgite ab alto
Horreſcunt ſtrepitus, pavidique in retia currunt:

Quippe aër penetrare poteſt in viſcera Nerei.
Inde tument fluctus, inde importuna, minaxque
Sævit hyems, qua urgente vovent pia munera nautæ.
Dura igitur quoties collidunt corpora ſeſe,
Aut quoties aër pulſus vehementer, in illa
Concava præſertim per ſtricta foramina tranſit,
Diverſæ ac variæ fiunt, vocesque ſonique.
Ut varia eſt rerum natura, & forma locorum,
In quibus ipſe aër gignit vocesque ſonosque.
Sic tuba longe alium reddit quam tibia cantum:
Sic Peluſiacis diſcordant nablia ſiſtris.
Ac veluti jactu lapidis perculſa movetur
Unda in multiplices orbes, ſic percitus aër
Diffundit ſpiras longe lateque rotantes:
Atque ideo multis vox inſonat auribus una,
Ut multis etiam ſpeculis una hæret imago.
Aſt odor ut nares intret dicamus, ab ipſis
Rebus pertenues ſumi egrediuntur, & auras
Inficiunt late: veluti quum thura videmus
Panchæa aut prunis cinyreia dona cremari.
Fit guſtus lingvæ officio, curvique palati,
Namque his percipitur rerum guſtabilis humor,
Qui penetrans tangit ſenſum, ingeneratque ſapores.
Tactum autem, ſanguisque & ſpiritus efficiunt, qui
Paſſim per corpus fluitant: animantibus iſte
Senſus ineſt cunctis, cunctis quoque guſtus ineſſe
Creditur: aſt homini meliorque, & major uterque eſt:
Hinc etiam eſt homini quam aliis prudentia major.
Sunt qui aliter credant fieri prædicta, negantque
Acceptas oculis ſpecies cauſam eſſe videndi:
Aere nec medio eſſe opus ajunt, ut videantur.
Res, aut audiri poſſunt: namque omnipotens rex

Tot vires animæ conceſſit, quot genera ipſe
Effinxit rerum: ut poſſet comprendere cuncta.
Quæque ſuum agnoſcit genus apte, ac percipit ultro:
At contemplatur mens omnia, & omnia cauto
Judicio expendit, quæcunque a ſenſibus hauſit.
Et verum atque bonum divino examine librat.
Mens igitur ſol eſt animæ, ſunt ſidera ſenſus.
Sic perhibent quidam: ſed nos properamus, & iſta
Linquimus excutienda aliis, finemque propinquum
Appetimus: quia jam chelarum extrema tenemus.
Colligitur tamen ex dictis, ac perſpicitur, quod
Eſt anima æthereum quiddam, ſine corpore vivens,
Omnia vivificans, cognoſcens omnia, divum
Quatenus ille hominumque pater permiſit: ab illo
Tradita cuique rei eſt certa & finita poteſtas.
Illi autem ſoli vis eſt ſine fine, poteſtque
Omnia quæ fieri poſſunt, a lege ſolutus.
Nam ſi anima & ſentit, & cuncta intelligit, ergo
Non eſt corporea, aut corpus: quia corpora nulla
Non terra, unda, aër, ignis, neque condita ab iſtis
Has per ſe vires retinent: non eſt dubitandum
Eſſe animam ſemen quoddam cœleſte, Jovisque
Progeniem æternam, qui tantum cognitionis
Ceſſit, ut immenſum valeat comprendere mundum.
Quid ſi atomi, quas nonnulli finxere ſophorum,
Sunt animæ potius, quam corpora? corpora namque
Omnia ſunt quanta, & poſſunt utcunque ſecari:
Nempe anima eſt individua, atque immaterialis,
Et veluti centrum quoddam, ad quod plurima tendit
Linea per ſenſus, quia cuncta feruntur ad illam
Undique, ceu fluvii concurrunt undique in æquor.
Quare illos miror qui: dicunt tempore eodem
Ipſam animam extingvi & corpus, pariterque perire.

Nam licet hoc eſſet, debet tamen uſque taceri:
Non ſunt hæc dicenda palam, prodendaque vulgo
Quippe hominum plerique mali, plerique ſceleſti:
Qui ſi animam credant nihil eſſe a funere, nilque
Poſſe pati, poſtquam ſemel eſt egreſſa, nec ullam
Defunctis pœnam infligi, formidine adempta
In ſcelus omne ruent, confundent faſque nefaſque:
Præterea multi, qui ſperant poſſe beati
Poſt mortem fieri, & verſari cum Jove ſemper,
Atque ideo ſeſe dedunt virtutibus ultro,
Ac bene de multis qua poſſunt parte merentur:
Si poſt fata dari ſibi præmia nulla putarint,
Illico torpebunt, & tot benefacta peribunt:
Tot ſpatioſa etiam templa & ſpecioſa, tot aræ
Inſignes auro & perigrino marmore, demum
Relligio, & pietas, & honor, cultuſque deorum
Ad nihilum venient, ſi homines nil morte relinqui
Crediderint, animaſque in ventos prorſus abire.
Semiferum vulgus frænandum eſt relligione.
Pœnarumque metu: nam fallax atque malignum
Illius ingenium eſt ſemper, nec ſponte movetur
Ad rectum: virtus inviſa moleſtaque vulgo eſt.
Relligio generis decus eſt & gloria noſtri,
Quæ nos conciliat ſuperis, & jungit olympo.
Nemo igitur bonus & prudens audebit aperte
Dicere, mortalem eſſe animam, & corrumpere vulgus.
Nunc tamen eſt multa nobis ratione probandum ,,
Hanc eſſe immunem lethi, æternamque manere,,
Ut Chriſti cultor teſtatur, bruciphaguſque
Judæus credit, præputia noſtra peroſus:
Quæ Deus haud faceret, ſi non facienda putaret:
Ac gens ferme omnis concordi prædicat ore.

Prin-

Principio, quicquid ſimile eſt magis omnipotenti
Cunctorum domino, diuturnius eſſe fatendum eſt,
Perfectumque magis: nam quod durabile non eſt,
Sed cito dilapſum perit, imperfectius eſſe
Quis neget? atque ideo durant cœleſtia ſemper,
Quod divina magis ſunt & perfecta: ſed iſta,
Proxima quæ terris, quæ cœlo amota videntur,
Quum ſint imperfecta, brevi fugiuntque caduntque,
Ergo animus noſter, quum vita & cognitione
Divinæ ſimilis naturæ appareat, intra
Corporeos fines claudetur, nec magis ipſe
Quam caro durabit, neque vivet longius ævum?
Præterea corrumpi animus nequit: hac ratione,
Quod ſimplex, & materia ſecluſus ab omni eſt,
Huc accedit item quod corpore debilitato
Vis animi creſcit: quare imbecilla ſenectus
Conſilio ſuperat juvenes, mentiſque vigore.
Ingenio plerumque caret qui robore præſtat.
Raro utrumque Deus cuiquam largitur, ut idem
Sit ſapiens, & ſit robuſto corpore pollens.
Quare, ſi longo fractis jam viribus ævo,
Fortior eſt animus, non ipſe a corpore pendet,
Sed per ſe eſt aliud quiddam, & poſt funera vivit.
Nonne etiam quum pes dolet, hunc mens ipſa dolorem
Indicat? haud dubium eſt: ſed quomodo mentis ad arcem
Pervenit iſte dolor? num ſurſum tendit ab imo,
Paulatim aſcendens ut fumus? non: quia multæ
Partes, non ſolum (ſi ſic) pes ipſe doleret,
Nec pedis, at potius partis quæ proxima menti,
Tunc ſentiretur dolor: unde probatur aperte,
Corpoream non eſſe animam, & ſic morte carere,

Quum

Quum medii nullius egens diſtantia tangat.
Adde his quod quoties reminiſci aut fingere quic
quam
Egregie volumus, vel quicquam intelligere apte.
Tunc animum revocare opus eſt a ſenſibus, unde
Nonnulli ut melius meditentur, lumina claudunt,
Aut ſeſe a turba abducunt: loca ſola petentes:
Vel quum nox piceo terras velamine texit;
Et jam lethæo torpent animalia ſomno,
Pervigilant, tacitique toro, extinctaque lucerna
In tenebris acuunt contractam a corpore mentem.
Nempe animum turbant ſenſus: populantur eun
dem
Affectus, redduntque hebetem involvuntque tenebris
Non ſecus ac nitidum prætexunt nubila ſolem.
Ergo ſi propriis reſides penetralibus, intra
Ipſe ſuas latebras, fugiens a ſenſibus, atque
Corporeis crucibus, melius ſapit: eſſe profecto
Quum poterit liber, moribunda a carne ſolutus,
Cuncta animus meliore modo cognoſcit, & ipſi
Hærebit vero magis ac perfectius absque
Corpore, & æternum vivens durabit in ævum.
Denique quum ſit homo medius bruta inter & ipſos
Cœlicolas, commune aliquid retinebit utrisque.
Corpus brutorum eſt, animi natura deorum.
Altera pars moritur, neſcit pars altera lethum.
Non igitur prorſus delet mors omnia: namque
Lethiferis animus lædi nequit ipſe ſagittis:
Prædictis etiam poſſum connectere, quod ſi
Nil ſuperat noſtri poſt fata, videbitur eſſe
Injuſtus Deus, atque malis præbere favorem.
Quippe hi dum vivunt, lætis plerumque fruuntur,
His neque divitiæ deſunt, neque grata voluptas.

Hos

Ios decorat præclarus honos, & gratia vulgi
ontra ſæpe bonos vexat fortuna, malignis
aſibus involvens: nunc paupertate premuntur,
Iunc morbis, aliquo ſemper triſtantur amaro:
uare animus buſto ſupereſt, ſcelerumque ſuorum
at pœnas: vel ſi bonus eſt, bona præmia ſumit.
Iis aliisque modis multis oſtendere poſſem
Immortalem animi naturam, incorporeamque
ed ſatis eſt: jam me finis vocat; haud equidem ſum
Ieſcius, harmoniam dici quoque, non tamen apte,
pſam animam: ac veluti miſtis ex vocibus exit
Iarmonia, & variis fiunt bona pharmaca rebus
ompoſitis ſimul, unde oritur vis ipſa medendi:
ic elementorum certa ratione modoque
unctorum, & cœli pariter virtute creari
uidam animam rentur: quæ partim corporis intra
epta manet, partim cauſas ſortitur ab extra.
Ut viſus, virtute oculi, externoque creatur
umine: nam cœlum cauſa eſt, qua hic omnia fiunt:
uo ſine nec tellus quicquam, nec gigneret æquor.
Iimirum hæc falſa eſt, & peccat opinio: namque
ſic, non poſſet corpus conſurgere contra,
t carni unde oritur capitale indicere bellum
pſa anima, & vario motu in contraria ferri?
ed ſemper foret una eademque, ut quælibet eſt vis,
uæ ſolet ex miſtis divino numine naſci:
t patet in genere herbarum, gemmiſque beatis.
Quidam etiam cenſent, animam nihil eſſe ſoluto
orpore, quod ſomnus, qui mortis fertur imago,
t ſenſum & mentem nobis auferre videtur;
el quia diverſis cauſis ægreſcere cernunt,
c multis variiſque modis, ne munere poſſit
pſa ſuo fungi, mentem lædique premique

Aſpi-

Aſpiciunt, nec non cum corpore creſcere, & una
Deficere, ut patet in pueris, ſenibusque, viriſque,
Ignarus puer eſt, prudens vir, deſipit ætas
Ultima, corrumpit corpusque animumque ſenectu
Quin etiam dicunt: Si anima eſt divina, poteſtq
Vivere ſejuncta a membris mortalibus, ut quid
Se miſeræ carni inſinuat? cujus vitio tot
Perpetitur mala, & admittit tot flagitia? ergo
Stulta eſt, ſi ſponte hoc facit: at ſi invita nefand
Corporis ingreditur latebras, quis cogit? an ip
Juppiter? ergo Deus nequaquam hanc diligit: im
Carcere quam clauſit tam turpi, odiſſe videtu
Et quum nec corpus, nec quanta exiſtat, ab ipſi
Corpore non credunt ulla vi poſſe teneri.
Præterea per ſe (niſi diſcat ſollicite) quum
Nil ſciat, ac ſubeant per crebra oblivia mentem:
Per ſe animum nihil eſſe putant poſt corporis uſum
Diſcere tunc etenim poterit nil, ſenſibus ipſis
Corruptis morte, unde omnis doctrina paratur
Quidam ajunt unam aſſe animam duntaxat in orbe
Quæ vitam tribuat cunctis viventibus: ut ſol
Unicus, eſt oculis animantum cauſa videndi.
Æternamque putant illam, licet extingvantur
Corpora: ut extinctis oculis æternus adeſt ſol.
Has non difficile eſt nugas ratione potenti
Vincere: ſed vereor ne ſim prolixior æquo.
Non deerit qui recte iſtis reſpondeat olim
Quæſitis, nodosque omnes diſſolvat ad ungvem.
Vir macte ingenio, vivet tua gloria mecum,
Noſtraque (quid dubitas?) laudabunt ſcripta minores
Aude opus egregium, & cœleſtia diſſere terris,
Unum hoc adjiciam, quod quivis noſſe valebit:
Æternam eſſe animam, & divino ſemine natam,

Si

ſenſus atque affectus compreſſerit omnes.
ſpernens prorſus mortalia gaudia ſeſe
. Abdicet a curis terrenis, aſſiduoque
onetur ſtudio ad ſuperos extollere mentem,
unc etenim ſapiens fiet, poteritque futura
ernere, vel vigilans, vel ſomno oppreſſus inerti.
oc pacto cecinere olim ventura prophetæ.
brius ergo animus propior fit ad æthera, quanto
terris magis, atque a carnis amore recedit.
t pecudum ritu ſequitur pars maxima ſenſum,
ec bona cognoſcit niſi quæ ſunt corporis: hinc eſt
uod plerique putant animam ſuccumbere morti,
. Quandoquidem nequeunt infirmo lumine quicquam
vinum ſpectare, atra caligine preſſi.
d de anima ſint iſta ſatis: redeamus ad ipſum
uctorem mundi, quem concludamus ab omni
orpore ſejunctum & ſine corpore millia multa
ſe, quot in ſilvis frondes gignuntur opacis:
el ſi corpus habent, tenue eſt, nec prorſus ab ullo
rcipitur ſenſu, ſed ſola mente videtur.
que hæc in primis ſunt entia vera, ſuique
ris: nulla etenim carnis contage laborant.
. Tu vero hic jam Muſa tace: mox quum volet ille
ui mea labra movet, mecum ſcrutabere cauſas
rum quas fieri ſub Lunari orbe videmus,
ontingant fato, an nulla ratione ferantur,
terea dum ſol Nemæi terga leonis
rret, & inſanæ ſub opaco fronde cicadæ
geminant raucos ſtrepitus, quæramus in umbra
ut lauri aut myrti ſvavem ſpirantis odorem,
opter aquæ crepantis iter Pimplæa, quietem.
a quies animum reficit, revocatque vigorem.

Mox

Mox ubi regreſſæ fuerint poſt otia vires,
Rurſus ad altiſonos (adſis modo diva, tuoque
Numine me foveas) tentabo accepere cantus:
Et ſi forte mihi vultu fortuna benigno
Auxilium tulerit, longos miſerata labores,
Pauperiemque procul, curasque fugarit amaras,
Totus ero tecum, tuaque intra limina ſemper
Verſabor, ſola hæc fuerint ſolatia nobis:
Tunc Aganippæis ubertim explebimur undis,
Inſvetumque melos Cirrhæa in rupe canemus.

LIBER OCTAVUS.

Synopſis LIBRI VIII.

De fato hic agit author, quod definit: id quod Deu[s] ſemel fatus eſt, a quo omnium cauſarum ſecunda[rum] ſeries dependet: unde caſum & fortunam n[il] niſi nomina inania ſine ſenſu eſſe recte conclud[it]. Providentiam Dei cum libero arbitrio conciliar[e] annititur; explicando quid ſit liberum arbitrium, nempe rectæ rationi obediens: quod Dei providen[tiæ] non adverſari, verum cum ea ſemper concurrere probat. Cumque animi affectus rectæ rationi bellu[m] continuo moveant, his demum debellatis mens hu[mana] libera dici meretur, quæ ſi contra libidinibu[s] indulget, & ab illis quocunque rapitur, minime li[bera] dici poteſt: quam ſententiam fuſe tractat & adſtruit. Duas tresve alias objectiones proponit, i[n] quarum ultima reſolvenda nimium Epicureis fave[re], Deumque humana non curare, contra ſuperiu[s] allata, ſtatuere videtur. Poſtremo tandem objectio[nem], quare boni ſæpe miſeri, mali vero haud rar[o] fortu[...]

fortunati evadant; diſtingvendo inter animi & corporis, ſive vulgi & ſapientum bona, feliciter ſatis reſolvit, & per totum porro librum, Dei providentiam a pravis conſequentiis virili vindicat.

SCORPIUS.

Cur tam diverſo mortalia tramite pergant,
Hæc in honore ævum ducant feliciter, illa
n tenebris jaceant, multo vexata labore,
ieri pulchra doce: tibi enim fas noſſe deorum
Conſilia, & rerum cauſas aperire latentes.
unt qui cuncta putent cæco contingere caſu,
Nec mundum ratione regi, quod plurima cernunt
ndignis decorata bonis, & plurima contra
ndignis agitata malis, diſcrimine nullo
Prudentes juſtosque premi, regnare ſceleſtos,
irtuti vitium præferri, & templa cremari
ulminibus, prodeſſe etiam ſua crimina multis.
alia quum fieri videant, pars maxima credunt
ut non eſſe deos, aut illos ſpernere quicquid
terris fiat, ſolique incumbere cœlo.
inc temere incertoque ajunt ferri omnia caſu.
ſt aliqui tibi dant regimen Fortuna, vocantque
e dominam rerum mortalia ſceptra tenentem,
ſtabilique rota verſantem cuncta proterve,
Erexitque aras tibi quondam ignara vetuſtas,
cecidit votiva tuis ſæpe hoſtia ſacris:
on deſunt quoque qui committant omnia fatis,
credant certis fatorum legibus orbem
ſponi atque regi, æterno ſtabilique putantes
rdine, ceu choreas & pompas, cuncta moveri,
iique ſuas partes tribui, ac ſi fabula agatur.
uas implere opus eſt, dum totum tranſigat ævum,

 Uti-

Utilis eſt certe, & pulcherrima, difficilisque
Quæſtio, nec noſtris prætermittenda Camœnis.
Nunc igitur primum dicamus, quod ſine caus
Eſſe poteſt nihil, aut fieri, ſed cauſa neceſſe eſt
Ut ſuo ab effectu diſtet, diverſaque res ſit;
Quandoquidem nil ſe gignit, nil provenit a ſe,
Nilque ſui cauſa eſſe poteſt: ergo infinitus
In cauſis proceſſus erit? minime: ſed oportet
Nimirum eſſe aliquid primum, a quo maximus ord
Cauſarum incipiat, qui a ſummo tendit ad imum
Hanc igitur ſeriem cauſarum diximus eſſe
Fatum: quod Deus ipſe ſemel quaſi fatus, ut iſt
Omnia ſic fierent, decrevit lege perenni.
Sed quo quæque magis cauſa eſt contermina prima
Et vicina, hoc eſt aliis mage digna, potensque,
Subjectasque ſibi movet, ac dominatur eisdem.
Ens primum cauſa eſt, & non effectus: at imum
Effectus tantum debet, non cauſa vocari.
Quæ media exiſtunt, his nomen adhæret utrumqu
Quod ſi cauſarum non eſſet nexus & ordo
Perpetuus, ſi alia ex alia non pendeat, ac ſi
A ſummo junctis nodis ducatur Olympo
Longa catena, uſque ad nigri regna infima Ditis
Quod dictu abſurdum eſt, plura uno prima dabuntu
Principia, & cauſæ primæ multæ invenientur
Tunc diſcordabunt inter ſe, ac magna ciebunt
Prælia tot reges, quia regni ſumma poteſtas
Non patitur plures: ſic mundus non erit unus,
Nec pulcher: namque eſt ordo pulcherrima rerum
Sed dicet fortaſſe aliquis, deſcendere ab uno
Principio rerum ſummo plures ſimul, inter
Seſe diſtinctas cauſas, ut ſolis ab orbe
Plures emanant radii diſcrimine quodam

Dis-

Disjuncti, quorum non hic dependet ab illo,
Sed pariter cunctia fonte egrediuntur eodem:
Sic non eſſe opus ut pugnent ſeſeque viciſſim
Impediant: ſiquidem via non eſt omnibus una.
Non modus hic malus eſt, non hæc ſententia multum
Diſplicet, ac forſan vera eſt: tamen aſpiciamus
Interius, procul excuſſis a mente tenebris.
Quippe humana nequit mens lucem attingere veri
Tam cito tam facile, & falli ſolet ipſa frequenter.
Hinc tam diverſæ ſectæ, & contraria dicta.
Hic ait, ille negat: propria eſt ita opinio nobis,
Ut divis ratio: certi mortalibus eſt nil.
Ergo ſi plures cauſæ ſunt immediate
A prima (ut dictum eſt) quæro an ſit quælibet æque
Perfecta: haud ullus tunc ordo patebit in illis.
Namque ubi nil primum, & nullus gradus, aut diſſcrimen
Cernitur, ordo illic poterit quoque nullus haberi,
In quovis genere invenies primum, mediumque,
Nec non poſtremum: genus eſt abſque ordine nullum:
At ſi non æque perfecta eſt quælibet, ergo
Imperfectum aliquid Deus efficit? hoc mihi dictu
Difficile eſt: aliis poſſum concedere cauſis,
Quare unus primæ cauſæ tribuatur, & idem
Optimus, atque omni perfectus parte putetur
Effectus: reliquas autem, quo quæque recedit
A prima magis, hoc plures, minus at perfectos
Crediderim facere: ut plures quoque gignere fructus
Arbor non bono conſvevit, ſed deteriores.
Semper plura bonis mala ſunt, & triſtia lætis.
Verum inter cauſas quo quæque potentior, atque

Altior eſt, hoc & vitæ & rationis habet plus,
Simpliciorque eadem, magis & ſubſtantia pura eſt.
Inferior contra quæcunque eſt, debiliorque,
Poſſidet illa minus vitæ, minus & rationis.
Sed concreta magis a ſubſtantia abhorrens.
Quod patet in terris: ubi parvo tempore durant
Omnia, ubi ratio apparet vix ulla, ubi purum
Nil eſt, ſed multis ex rebus omnia conſtant.
Miſta & compoſita in terris ſunt cuncta, videri
Ut nuſquam poſſit ſubſtantia: quin nihil ipſa
Penditur, hic, ſolis honor obtingentibus illi eſt:
Conditur illa intus, cæſis abſtruſa latebris.
Hinc eſt quod pluris bona corporis ac fortunæ
Fiunt quam virtus animi: ſubſtantia namque eſt
Ferme hominis virtus: at in hoc ſubſtantia mundo
Exulat: ille etenim patria & domus, & ſua ſedes
Cœlum ubi habent fidos comites, verumq; bonumq;:
Hoc igitur pacto ex cauſis contexitur orbis,
(Ut dictum eſt) ſervans æterno fœdere cuncta:
Nec talem, niſi forte Deus, ſolviſſe catenam
Ulla poteſt vis, aut ſeries immenſa dierum.
Ex his quicquid erit, vel nunc eſt, vel fuit olim,
Exoritur cauſis, vires quibus omnibus ipſe
Rex ſuperum, certis metis, & tempore certo
Conſtituit, certisque modis procedere juſſit.
Atqui non neſcire opus eſt, concurrere plures
Interdum cauſas, ut quicquam fiat ab illis.
Contingit tamen haud temere hic concurſus, & iſta
Miſtio cauſarum, ſed fatorum ordine certo
Cuncta meant, certis ſubjecit legibus omnia
Omnipotens ille aſtriferi faber amphitheatri,
Menſuramque dedit rebus, quaſcunque creavit,
Quare non verum eſt quod nonnulli aſſeruere,

Eſſe nihil certi in rebus, contingere caſu
Omnia, nec curare Deum mortalia quenquam.
Errant nimirum quibus hæc ſententia adhæſit.
Quandoquidem caſus nihil eſt, niſi opinio quædam
Futilis, haud multum diſtans ab imagine ſomni,
Quicquid Ariſtoteles, vel quivis dicat, eorum
Dicta nihil moror, a vero quum ſorte recedunt.
Sæpe graves, magnosque viros, famaque verendos
Errare & labi contingit, plurima ſecum
Ingenia in tenebras, conſuerunt nominis alti
Auctores, ubi connivent, deducere easdem:
Tantum exempla valent, adeo eſt imitabilis error:
Nemo putet ſibi me addictum, mihi flectere mentem
Sola ſolet ratio, ratio dux fida ſophorum eſt:
Hanc ſcrutator amet veri, inprimisque ſequatur.
Quod vero caſus nil ſit, me credere cogit
Ipſa rata atque potens ratio: nam ſi omnia certis
(Ut dictum eſt) caſis certo ordine, tempore certo
Supremi juſſu rectoris progrediuntur,
Quo fit perfectus mundus, ne noxius error
Tantum ſolvat opus, quam ſedem caſus habebit,
Ambiguus, varius, Vertumnum & Protea vincens?
Ut vacuum, ſic & caſum natura recuſat.
Incertum in mundo nihil eſt, ſunt omnia certa:
Ipſe Deus, natura, æther, elementa, & ab illis
Quicquid vel factum eſt, vel fit, vel fiet in ævum.
At ſi quid foret incertum, non omnia certe
Mens ſciret divina, aliquis cadet error in illam
Quod dictu abſurdum eſt: nam qui facit omnia, novit
Omnia, nilque poteſt ipſum ulla ex parte latere.
Quanquam aliqui dicunt, quod ſi mortalia noſcet
Ætherei mens illa patris, vileſceret: atqui

Errant: namque malus nemo eſt, quia non bona novit,
Nec vilis, quia non pretioſa intelligit: albus
Non fit proinde aliquis, quod rem bene percipit albam:
Nec ſol deterior, quoties illuſtrat iniquos:
Nec quia ſorte lutum radiis ferit, eſt ideo ipſe
Fœdus: non ſordet lumen quum ſordia tangit:
Sic non vileſcit quum vilia forte capit mens:
Imo decet noviſſe malum, at feciſſe nefandum eſt.
Ergo deus nil ignorat, ſcitque omnia quæ ſunt,
Quæque fuere olim, & quæ mox ventura ſuper ſunt:
Quæ niſi certa forent, ſciri non poſſe fatendum eſt,
De certis etenim tantum ipſa ſcientia habetur,
Quin etiam vates, referunt ſi quando futura
Prædicunt certosque dies, & nomina rerum
Certa canunt: quod non fieret niſi quæque futura,
Certa forent, veluti quæ ſunt, quæ & præterierunt.
Attamen hic fieri caſu nonnulla videntur:
Ut ſi imbrex dejecta alto de culmine tecti
Vi boreæ quenquam feriat, vel ſiquis opertos
Theſauros repetit, puteum dum defodit alte:
Talia nimirum caſu contingere vulgus
Autumat: aſt eadem non eſt ſententia nobis.
Nam licet eveniant præter ſpem talia multa,
Incertis nobis atque imprudentibus; ergo
Propterea in rebus debemus ponere caſum?
Noſtrum ſcire quidem, aut neſcire, nihil variat res.
Non eſt proinde ignis calidus, nix alba, nitens ſol,
Quod ſcimus ſic eſſe: imo magis ordine verſo,
Naſcitur ex ipſis humana ſcientia rebus:
Atque ideo ſcimus ſic eſſe, quod ipſa ita res eſt,
Et mens noſtra poteſt falli, non res: ego de re
Nunc loquor, & quæro an caſus dominetur in illam.

Nec

Nec mihi nunc cura eſt fieri rem nec neſciamus.
In nobis igitur tantum, non rebus in ipſis
Eſt caſus: quoniam fieri caſu illa putamus,
Quorum cauſa latet nos, ipſis cognita divis.
Omnia certa igitur: nam motu ſemper eodem
Verſatur cœlum, atque eadem naſcuntur eiſdem
Seminibus ſemper, ſemperque elementa tenorem
Ipſa ſuum ſervant: & partes annus easdem
Semper habet: ſiquidem poſt ver, ferventior æſtas
Extemplo ſubit, hanc pomis comitatus & uvis
Autumnus ſequitur, poſt quem ſua frigora ſecum
Ducit hyems, gelidisque Aquilonibus omnia torpent.
Non herbæ mutant vires: animalia ſemper
Ex iisdem conſtant membris, & moribus iisdem.
Nec fieri aut errore, aut caſu monſtra putandum,
Quum certas habeant cauſas, ut triſtia monſtrent:
Unde illis nomen, quare & portenta vocantur.
Sponte ſua hæc natura facit: quæ ſæpe jocatur
Informes edens partus, ludicra creando:
Ut pictor, qui cauſa animi quandoque figuras
(Sit licet ipſe opifex bonus, egregiusque magiſter)
Gibboſas, naſo ingenti, labroque tumenti,
Pingit, digna ſatis vano ſpectacula vulgo.
Ergo cuncta modo quum fiant ſemper eodem,
Rarus & inſtabilis caſus nil juris in orbe
Prorſus habet: quem ſumma Dei ſapientia torquet:
Ut facile agnoſcet qui quam miro ordine, quamque
Perpetuo, quam concinne & bene machina mundi
Condita ſit, ſecum reputet, quam membra animantum
Sint propriis aptisque locis diſpoſta, ſuisque
Utilia officiis & convenientia pulchre

Quam nihil incaſſum faciat natura, Deusque
Qui ſecum hæc reputat, non caſu, ſed ratione,
Conſilio, juſſuque Dei fieri omnia dicet.
Sed nunquid fortuna regit mortalia ſicut
Non pauci credunt? pulchrum & laudabile ſcitu et
Hoc quoque quare animi vires huc flectere oportet
Ipſa tamen fortuna prius cognoſcere quid ſit,
Eſt operæ pretium, hanc priſci coluere, putantes
Eſſe deam quandam terris, cœloque potentem:
Atque illi ſtruxere aras & vota tulere.
Aſt ego non reor eſſe deam, nec cœlicolarum
Fœmina vel mas eſt quisquam, nam ſexus ab illis
Prorſus abeſt: nec gignuntur, nec morte teruntur
Ut quidam cecinere olim: fortaſſe putantes
Eſſe deos noſtri ſimiles: o pectora cœca!
O capita Anticyræ! ſuccis curanda meracis!
Creditis eſſe deos, ut nos? thalamosque dearum
Ingreſſos, blando compreſſu gignere prolem?
Ergo Deum quendam potius dicamus, & imum
Degeneremque ideo terræ pelagisque tenentem
Vilia regna, ubi tot ſunt crimina, totque dolores,
Tot peſtes, ubi nil tutum: namque inſidiarum
Omnia ſunt plena & fraudum, Deus iſte vocatur
A Chriſto & Paulo princeps mundi hujus: eundem
Laurigeri appellant Ditem ac Plutona poëtæ,
Qui ſtultis favet atque malis, inſontibus aſper,
Hæc domus, hæc ſedes, hæc tali digna tyranno
Regia, quem vulgo Fortunam dicimus: atqui
Omne malum eſt infra lunam: nox atra, procellæ
Terribiles, frigus, calor importuna ſenectus,
Pauperies maleſuada, labor, dolor, improbitas, mors:
Supra autem lunam, lucis ſunt omnia plena,
Nec non lætitiæ, & pacis: non tempus, & error,

Et

: mors & ſenium eſt illic, & inutile quicquam.
elix o nimium felix, cui ſedibus illis
am pulchris, & tam jucundis, tamque beatis
ivere conceſſum eſt ſupremi munere regis.
æterum opinantur quidam, plenum eſſe deorum
undum hunc, & multos ipſorum degere vitam
. Aëris in campis latis, quos dæmonas Argi
digitant, curamque hominum gerere atque animantum
uotquot alit tellus, & naufraga Amphitrice:
rbitrioque ſuo bona vel mala tradere, honores,
audia, divitias, atque his contraria: quare
rande operæ pretium eſt, illis utcunque placere:
uod fieri & ſacris & carmine & arte magorum
enſent nonnulli: ac nobis (modo rite vocentur)
pparere ajunt, noſtrisque adſiſtere votis:
ilque homini melius contingere poſſe, nihilque
. Dulcius in vita quam converſarier iſtis
um diis, præſentes affari, audire loquentes:
uod certe paucis mortalibus arbitror eſſe
onceſſum: juſtis tamen, & qui deſidioſæ
ecebras carnis, laſcivaque gaudia temnunt,
rrenasque abigunt curas, cœleſtia tantum
irantes, tantumque pium rectumque colentes.
uanquam etiam ſunt qui credant, hos dæmonas inter
e malos quosdam, atque malis parere, coactos
rminibus magicis, fierique hoc plurima pacto
Turpia; nil moror hoc, nec nunc locus, ultima ſolis
era, ſquammoſis radiantia fratribus, iſtud
rſitan expedient, ubi de diis plurima dicam,
Deus ipſe volet, qui nunc mihi carmina dictat.
ſſa ergo hæc faciamus, ego vix credere poſſum;

Eſſe Deum quenquam pravum, ſapientia nunquam
Peccatum parit: at contra eſt inſcitia mater
Erroris, culpæ, & ſceleris: mihi nemo videtur
Sponte malus: vult namque bonum ſibi quæq; volun-
Semper, judicio niſi falſo decipiatur. (tas
At dæmon ſapit, id nomen ſi convenit illi
Verum utcunque ſit, aut terras fortuna gubernet,
Dæmones aut ipſi humanas moderentur habenas,
Nil extra fatum eſt, metiturque omnia ſummi
Mens regis, cujus ſine nomine fit nihil uſquam.
Sed dubium ex dictis oritur, nodusque profecto
Difficilis, qualem Alcides vix, aut Macedum rex
Solveret: hoc multorum animi turbantur & hæ-
rent.
Nam ſi cuncta jubet fatum, & fieri illa neceſſe eſt.
Libera non nobis, non diis eſt ipſa voluntas:
Tollitur arbitrium prorſus, nec præmia virtus,
Nec pœnas vitium (quod dictu eſt turpe) meretur.
De diis non locus eſt nunc dicere, ſed ſpeculemur
De nobis quid ſit: deque his quæ ſubdita noſtro
Sunt generi, & poſſunt humana luce videri.
Dico igitur quod in his quæ ſub ditione locantur
Fortunæ, nihil eſt ſine fati numine nobis.
Divitiæ, ſiquidem, ſolatia, gaudia, honores,
Imperia ex alto veniunt: nec noſtra voluntas
Hæc tribuit: quis enim nollet ſibi talia, ſed nil
Velle juvat, potiusque nocet, ſi fata repugnant
Quam multi fatis in vitis tendere ſurſum
Conantur, magis atque magis, ſed ad ima recurrunt
Semper, & augeſcunt fato adverſante ruinæ!
Contra illi quibus aſtra favent, ullo abſque labore
Nec ſperata quidem, ſed ſponte oblata frequenter
Commoda percipiunt: quorum Rhamnuſia rete,

um ſternunt, multo diſtentum piſce reducit.
n aliquos claro de patre ac divite naſci
ernimus, atque frui primo cum lacte repertis
Deliciis, & nutriri in faſtigia rerum,
Jt præſint aliis, indigni ſæpe, regantque
pſi oculis capti luſcos, vivantque licenter,
ſt aliqui obſcuris miſeriſque parentibus orti,
n pœnam & lacrymas, magnum caſſumque laborem
ſſidue tolerant, nullaque expellere poſſunt
edulitate famem, ſemperque in ſordibus hærent.
Quis neget hæc ſatis contingere damna ſiniſtris?
unt formoſi, agiles, robuſti corpore multi:
Multi etiam turpes, ægri, imbelleſque creantur:
Unde iſtud? nunquid meritis aut crimine noſtro
Aut noſtro arbitrio fieri dicemus? ab ipſo
Nimirum hæc veniunt mortalibus omnia fato
Denique jus rerum noſtrarum, & corporis hujus,
atum habet: eſt penes hoc etenim genus horaque mortis,
Hic laqueo, hic ferro, hic flammis, hic frigore, hic undis
lle fame, ille cibo moritur, multique dolore,
Aut morbo, aut caſu intereunt, ſeniove fatiſcunt.
Certa dies lethi eſt cunctis, diſcrimina nulla
Ætatis: nec fas vivendo excedere metas,
Præſcripſit tetrici quas cuique potentia fuſi.
Sic periit ſcirpo magni laudator Achillis;
Sic olim, dum Trinacriis ſpatiatur in oris
Æſchylus, occubuit valido teſtudinis ictu.
Sic paſſæ, Anacreon, te granum perdidit uvæ.
Heu quot habet mors ſæva vias, arteſque nocendi!
Quo magis eſſe procul credis, magis imminet. Unde
Certius eſt quam mors, quam mors incertius eſt nil,
Nonnulli tamen aſtrorum qui noſcere vires,

Et

Et magni ſecreta poli pertingere poſſunt,
Fatidici vates etiam, qui numine pleni
Neſcio quo, ventura vident, prædicere mortis
Sæpe ſolent genus atque diem, quia certa futuri
Natura eſt veluti præſentis præteritique:
Certa (inquam) in cauſa prima, cauſisque ſecundis
Quæ nexu longo a prima extenduntur ad imam.
Aſt animi quæ ſunt bona vel mala, nunquid ab ipſo
Proveniunt fato? ingenium ac doctrina videntur
Hinc manare, etenim poterit quis diſcere, ſi non
Polleat ingenio, ac vires natura miniſtret,
Si fortuna obſtet, vel pravo in corpore langvor
Hic rhetor, ſophus ille, alius myſteria divum,
Sidereasve plagas quærit: ſunt & quibus undæ
Caſtaliæ vili cum paupertate bibantur,
Et placeat cognata fami dulciſſima fama:
Hæc ſtudia unde fluunt? a rerum præſide fato:
Hinc omnes artes, & munia diffunduntur.
Diverſis etenim gaudet natura miniſtris,
Ut fieri diverſa queant, ornantia terras:
Nec patitur cunctos ad eandem currere metam,
Sed varias jubet ire vias, variosque labores
Suſcipere, ut vario cultu ſit pulchrior orbis,
An vero mores fatum, vel noſtra voluntas
In nobis pariat, permagni inquirere refert?
Nec parvus labor eſt hac in re tangere verum,
Arbitrii certe remanet quota portio noſtri?
Actum eſt de nobis, libertas prorſus adempta eſt
Humano generi, ſi fati ſumma poteſtas
Eſſe malos cogat nos, invitique trahamur
In ſcelus, & nulla liceat ratione reniti.
Quare operæ pretium eſt huc totam intendere mentem:

Et

t quantum Deus ipſe ſinit, verum excutiamus.
rincipio arbitrium quid ſit nos dicere oportet.
rbitrium eſt, homini data libera & ampla poteſtas
b Jove, quæ libeant juſta aut injuſta ſequendi:
on ideo tamen ut peccet virtute relicta:
d contra, ut vitium vitans incumbat honeſto.
am malefacta nocent, laudem benefacta merentur
uærendum ulterius, nunquid ſi in omnibus æque
rbitrium? nunquid quocunque in tempore duret?
. Non certe in pueris, nec in illis eſſe videtur
uos animi vehemens nimium vel corporis angit
orbus, vel quorum ſopor occupat altus ocellos:
uandoquidem ſomnus mortis perhibetur imago,
uare ſi verum ſubtili indagine quæras,
venies paucos inter tot millia, qui ſe
rbitrio moveant, & libertate fruantur.
tatis culpam mitto, puerilibus annis
noſco: & veniam damus his quoque lumina quorum
theus preſſit ſopor, aut quos fervida torret
. Febris, vel morbi ſtimulat vis durius æquo.
agna quidem turba hæc: ſed longe major eorum
nge & deterior quorum mens oblita fœdis
iminibus, morbisque animi labefacta recedit
ratione procul, rectoque a tramite vitæ.
unquid habent iſti arbitrium? aut dicenda voluntas
era in his? nempe ambiguum eſt, multique negarunt.
ide advertendum, quod liber ſolus haberi
bet qui recta regitur ratione, nec ullo
ncitur affectu, nec ventorum impetu vaſto
Fertur in undifragos ſcopulos, ſed fortiter obſtat,
repidusque hæret clavo, portumque capeſſit.

Recte

Recte igitur quidam, liber ſolus ſapiens eſt,
Dixere: hic etenim ſolus ratione magiſtra
Caſtigat motus animi, ſenſumque rebellem:
Cætera turba nequit facere hoc: cur? an Deus ill
Non dedit arbitrium? ratio eſt ubicunque profect
Eſt ibi & arbitrium, ſemperque hæc juncta cohære
Atque ideo pecudes, quoniam ratione carere,
Creduntur, nullum arbitrium dicuntur habere.
Aſt hominum cuivis ratio data fertur: in ipſis
Omnibus idcirco arbitrium quoque creditur eſſ
Eſt autem ratio lumen quoddam, atque animi vi
Qua curvum a recto ſecernimus, atque ab honeſt
Turpe, oculusque ſolet mentis quandoque vocar
Qualem oculum fortaſſe tibi Polypheme fuiſſe
Significant vates, quo lactea membra videbas
Dilectæ liquido ludentis æquore nymphæ.
Sed malus (heu) malus hunc, urenti ſtipite Vlyſſe
Quis poterit caviſſe malos? extinxit, & ora,
Ora prius formoſa, ſuo ſpoliavit honore,
Qualem oculum Lynceus habuit quoque, nubi ſolus
Qui penetrans viſu noctem vincebat opacam.
Hunc igitur cunctis oculum mortalibus æque
Diſtribuit figuli ſapientia ſumma Promethei:
Sed pauci utuntur, pauci quos æquus amavit
Juppiter; hinc tantæ errorum ſcelerumque ſcatebr
Nam ſi omnes rationis iter ſequerentur ad ungve
Pax foret in terris æterna, & Martius enſis
Non tantas paſſim clades, tantosque cieret
(Heu fletus, ſtarentque ſuis cum mœnibus urbe
Armaque tartareis primum conflata caminis,
Et primum Stygiis inventa ſororibus, agros
Excolerent, rigidi mutata ligonis in uſum;

Tun

Tunc & apes, & ruris opes, pecudesque beatis
Agricolis large affluerunt, ac ſecla redirent
Aurea, & una domus divosque hominesque teneret,
Seque oculis noſtris paterentur numina cerni,
Cur autem pauci utantur ratione ſequentes
Avia, & arbitrium nullum videantur habere,
Viventes pecudum ritu, pro viribus eadem:
Eſt quiddam in nobis divinum, mensque vocatur,
Ac ratio: id capite in ſummo natura locavit,
Atque illi voluit famulos aſſiſtere ſenſus,
Quorum opera cœlum, terras, mare, & omnia poſſet
Percipere, immenſo quæ comprenduntur ab orbe,
Eſt aliud quiddam mortale in pectore clauſum,
Cujus ope augemur, vegetamurque igne miniſtro
(Sic placitum eſt ſuperis) hoc mentem hoſtiliter
urget,
Detrahit, infeſtat, turbat: multusque ſatelles
Huic etiam parti non deeſt, ignava voluptas,
Ira, dolor, metus, atque timor, ſimul ardor habendi
Improbus, ambitioque nocens, capit obſita fumo.
His igitur famulis, hoc milite, prælia menti
Infert: hi ſunt qui ſummo conantur Olympo
Deturbare Jovem, inſignes feritate Gigantes,
Japetusque, Gygesque ferox, tumidusque Typhœus.
Hortatorque mali Enceladus, Briareusque timen-
Scilicet ingeſtis curarum molibus, angunt (dus,
Divinum in ſummo poſitum, niſi fulminis inſtar
Gratia præſto, adſit, cœlo delapſa ſupremo.
Nam ſemel amiſſis ubi præceps currus habenis
Effudit ſeſe, ac vehemens trahit impetus illum,
Ne quicquam retinere volens auriga laborat,
Principiis obſtare opus eſt; quum parva favilla
Langvet adhuc; poſtquam crevere incendia, jamque
Flam-

Flamma furens tecto erumpit, cœloque propinqua
Præſertim Boreæ ſi flabra ruentis ab arcto
Immineant (heu) fruſtra undas vicinia clamet.
Quum ſemel ex alta ſaxum rupe exilit ingens,
Quis retinere queat? ſecum trahit omnia ſaltu
Perfringens rapido cognatas montibus ornos.
At prius exiguo poterat molimine ſiſti.
Sic motus animi, ſi totis viribus ipſam
Invadunt mentem, vix (heu) vix tendere contra
Infelix audet ratio, clavoque relicto
Per fluctus agitur, late bacchantibus Euris,
Datque manus plerumque hoſti, & captiva tenetur.
Ergo dum nova ſunt vitiorum ſemina, cautus
Opprime quamprimum, & cauſas averte priusquam
Præcipites: tunc arbitrium, tunc libera mens eſt,
Victor Idumæis tunc exornabere palmis.
At ſi jam cœpta eſt pugna, & jam concutit arcem
Hoſtis atrox, valido labefactans ariete muros:
Crede mihi, niſi quis Deus adſit numine dextro,
Succumbit ratio, & tantos non ſuſtinet ictus.
Nonne vides, menti quantum liquor obſit Iacchi?
Quas ſæpe immittat furias, ſi plus ſatis intret
In ſtomachum merus? arbitrium dic eſt ubi poſt-
quam
Ebrietas caput invaſit, fumisque replevit?
Sobrius arbitrium tenet, ac jejunus, agitque
Id quodcunque jubet ratio: contra, ebrius illa
Quæ nolit neſcitque facit, mox pœnitet in ſe
Quum rediit, multoque dolet ſua facta pudore,
Ebria ſic mens affectu fit, nec minus ac ſi
Aſcendat temeti vapor, invertatque cerebrum,
Turbatur miſera, & nebulis involvitur atris.
Quocirca eſt ſolus liber, ſolusque profecto

Poſſi-

ſſidet arbitrium, ratio quem ſola gubernat:
ui affectus omnes ſuperant, fingitque premendo.
oc poterit facere, a primis qui inſveverit annis
irtute; atque bonas jam pridem invaſerit artes.
ſque adeo valet uſus, & eſt nil fortius uſu.
ætera turba agitur pecudum ritu: unde poëtam
ure puto dixiſſe, trahit ſua quemque voluptas.
rbitrium multis oppreſſum atque indupeditum eſt.
rgo qui vere liber cupit eſſe, reſiſtat,
. Quam primum incipiant, affectibus, & rationi.
los ſubjiciat, ſemperque utatur habenis.
amque caro adverſus mentem conſurgit, & illam
ontinuo exercet bello, levis aſtra petit mens:
t gravis aſtra caro refugit, terrenaque tantum
ppetit: eſt etenim terra. In terramque redibit.
c duo tam diverſa Deus compegit in unum
ſto autem quod ſis ſapiens, ſolaque regaris,
Ut dixi) ratione, habeas & liberum ad ungvem
rbitrium: nunquid vi tunc agitabere fati?
. Imo magis fato tunc ſubjicieris, & illi
arebis? ſiquidem fatum eſt divina voluntas,
um qua vir ſapiens concordat ſemper, & ejus
ſſa facit: contra inſipiens atque improbus horret
c refugit præcepta Dei cervice ſuperba.
t dices: Ergo eſt liber, nec vincula fati
lla tenet? non: ſed dominis pejoribus atque
fandis ſervit, ſceleri ſcelerisque ſorori
ultitiæ: quanquam hoc etiam divina voluntas,
d quæ permittit, non quæ jubet (eſt quia duplex)
. Efficit, unde patet, cuncta eſſe obnoxia fato:
u bona ſeu mala ſint, namque hæc permittit at illa
ult fieri fatum, & fati Deus optimus auctor.
libus admoniti quidam rationibus, ajunt,

Vivite mortales læti, dum ſtamina veſtra
Nec Lacheſis, triſteſque animo depellite curas,
Neu vos ſollicitent præſentia: neve futura:
Lege etenim ſtabili fiunt, incerto ordine cuncta
Procedunt: cur vos dolor aut metus urget inanis
Sors ſua cuique data eſt, ſcriptamque in pectore geſta
Quiſque ſuo, ignorans quæ ſit, verum explicat illam
Paulatim ipſa dies, atque experiundo pateſcit.
Quid gemitu aut lacrymis opus eſt? cœleſtia retr
Corpora non remeant, non eſt mutabile quicqui
Inſtituit ſemel ipſe Deus: namque optimus ordo
Et ſeries perfecta, ſuum ſi forte tenorem
Deſerat, aut pejor fiet (quod neutique fas eſt)
Aut melior, ſed perfecto perfectius eſt nil.
Eſt aliud dubium magnum ac mirabile: nam ſi
Omnia ſunt (veluti modo dixi) obnoxia fato,
Cur Deus hæc premit & cruciat? contra illa benigno
Proſpectat vultu? cur non eſt omnibus æqua
Conditio? cur hæc vivunt felicius illis?
Cur his blanda parens, illis natura noverca eſt?
Hunc igitur par eſt etiam diſſolvere nodum
Multi hoc aut culpa, aut meritis contingere noſtri
Dixerunt: juſſuque Dei mala ſontibus eſſe,
Et bona conferri juſtis, ego non ita credo:
Nec verum eſt, nam quid meruere experria menti
Bruta? quid arboribus culpæ vel criminis hæret?
Sors tamen eſt illis multum diverſa, nec uno
Verſantur caſu pecudes: namque improbus illam
Fur rapit, hanc lanius laniat, pars ore luporum
Interit, aut morbo, aut undis, aut frigore vitam
Exuit ante diem: quædam periere ſenecta:
Durior his ætas agitur, jucundior illis.

Sors

Sors diverſa etiam arboribus contingit, ab Euro
Frangitur hæc, aut eruitur radicitus: illa
Cæditur in varias artes, aut pabula flammæ:
Quædam fulmineo in præceps detruditur ictu.
Piſcibus atque feris, & rebus denique cunctis,
Arbitrio fati ſors eſt ſua cuique tributa.
Bruta tamen nunquam poſſunt peccare, nec arbos.
Præterea plerumque bonis adverſa videmus
Accidere, & juſtos agitare ſorte ſiniſtra:
Contra fortunam plerumque favere ſceleſtis
Cernimus, ac magnos illis concedere honores.
Non igitur meritis reſpondent munera fati.
Quare aliam potius cauſam indagare neceſſe eſt.
Forte aliquis dicet, cauſa eſt divina voluntas.
Nilque ultra quæret: non eſt ſatis iſtud, oportet
Scrutari in terius dubii penetralia veri.
Non etenim quum ſit Deus optimus & ſapiens, vult
Quicquam quod careat ratione: ſed optima ſemper
Eligit, atque jubet fieri divina voluntas.
Quocirca eſt aliter dicendum, quod cauſarum
Quælibet a prima quo diſtat longius, hoc fit
Illi diſſimilis magis, & magis undique diſcors.
Ergo quum Deus & ſimplex ſit ſemper, & idem,
Ultima cauſarum quæ diſtat maxime ab illo,
Et minime ſimplex erit, & diverſa, ſuosque
Effectus ſemper varios pro viribus edet.
Hæc eſt quæ terras regit, & terrena gubernat,
Idcirco in terris certi nil eſſe videtur:
Quandoquidem variat ſemper fortuna tenorem
Diverſo gaudens mortalia volvere caſu.
Cur tamen hunc potius quam illum jubet eſſe beatum?
Et cur hunc potius quam illum peſſundat & urget?

Cur onera huic, illi gratos largitur honores?
Horum difficile eſt veram cognoſcere cauſam.
Nec minus ac ſi quis cupiat cognoſcere quare
Ignis ſit calidus, nix alba, abſinthia amara:
Quare hæc herba obſit, juvet illa: & quælibet arbos
Cur tales habeat frondes? animalia cur hæc
Callida ſint, alia obtuſo, male provida ſenſu?
Cur paleas electra trahant, & pondera ferri
Magnes, cur nequeat facere hoc adamante propinquo?
Talia multa Deus tenebris involvit opacis,
Conſtituitque ſuos fines mortalibus, ultra
Quos fruſtra humanum ingenium ſenſusque laborat
Si figulus maſſam argiliæ diſtinxit, & illam
Diſtinctam in partes varias vult fingere, quare
Hanc partem potius quam illam transformat in ollam,
Aut patinam, aut ſcaphum? cur ex hac fabricat urnam,
Ex illa urceolum? nunquid ratione movetur?
Aut nulla eſt prorſus ratio, ſed ſola voluntas?
Arbitrioque ſuo (ut libuit) ſic omnia fecit?
Difficile eſt nimium artificis pernoſcere mentem.
Sic qui ſcire velit, cur hunc fortuna vel illum
Aut premat aut ſurſum tollat, nimis ardua quærit:
Terrarum ſiquidem eſt illi conceſſa poteſtas
Maxima, & huic illam præfecit Juppiter orbi,
Ut poſſit quodcunque libet facere, ordine fati
Scrutato tamen: auſcultant namque omnia fato.
Cur igitur quæcunque illi feciſſe libebit,
Non faciet jure? aut quæ lex jure arguet illam?
Num ſervi debent dominis imponere leges?
Nos certe huic ſervi ſumus, hic dum vivimus: & nos
Ille poteſt quocunque velit compellere dæmon.

Non

Non tamen in noſtros animos dominatur, habetve
Imperium, quando eſt animæ cœleſtis origo.
Hanc ſolam excepit Deus a ditione tyranni.
Cætera permiſit, quæ ſunt terraque marique,
Illius arbitrio, & fieri ſinit omnia ab illo,
Qualiacunque libet, juſta atque injuſta licenter:
Forte aliquis dicit, Deus ergo eſt cauſa malorum,
Injuſtusque poteſt dici: nam qui facit, & qui
Non prohibet fieri peccatum, dummodo poſſit,
Committunt ambo ſcelus æque, peccat uterque,
Supplicioque pari dignum lex cenſet utrumque.
Quare ſi Deus in terris mala tot patitur; ſi
Quum poſſit prohibere, tamen non illa coërcet:
Eſſe mali cauſa, & ſceleri aſſentire videtur.
Huic etiam parti ſum reſpondere paratus,
Si modo divini radius mihi luminis adſit.
Eſt igitur primum ſolerti mente notandum,
Quod cauſarum aliæ ſunt viles, atque minutæ,
Sunt aliæ egregiæ & præſtantes nobilitate,
Præpoſitæque aliis: veluti quum exercitus ingens
Præfectos habet atque duces, pars cætera grex eſt.
Has (inquam) cauſas primores egregiasque
Præpoſuit mundo, mira ratione modoque
Maximus ille pater rerum, & dominus dominantum,
Immenſam qui lucem habitat ſuper extima mundi
Mœnia, & aſtriferos nutu circumvehit orbes.
His tribuens cauſis vires & munera, easdem
Limitibus certis, velut aggere, circumſepſit,
Ne liceat cuiquam tales tranſcendere fines.
Et quia diſpoſuit ſapienter cuncta, neceſſe eſt
Cuncta ſuum æterno curſu ſervare tenorem.
Nam quæcunque ſemel recte ſunt facta, ſine ullo
Errore, haud ullo mutari tempore debent.

Eſt igitur prorſus rerum immutabilis ordo,
Quandoquidem recte ſummus Deus omnia fecit.
Quare ſi dæmon qui terris præſidet, errat,
Aut malus eſt, hoc fit quia cauſa eſt ultima, longe
A prima diſtans, longeque a luce remota:
Atque ideo magis eſt cœcis vicina tenebris,
Duntaxat veri ſimulacro & cortice gaudens:
Quam Deus idcirco patitur, quia debitus ordo
Exigit hoc rerum, & magni perfectio mundi.
Nam veluti lucis ſpatium determinat umbra,
Dantque ſibi finem contraria cuncta viciſſim,
Sic cauſarum etiam ſeriem numerumque bonarum,
Deſinere in cauſam pravam miſeramque neceſſe eſt,
Quæ miſeris præſit regnis, & prava gubernet.
Hinc igitur veniunt diſcordia, jurgia, rixæ,
Prælia, bella, doli, fraudes, incendia, cædes,
Furta, latrocinia, inſidiæ, penuria, peſtis,
Diri terrarum motus, diræque procellæ,
Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla:
Et demum quodcunque mali contingit ubique,
A cauſa hac miſera & terrarum principe manat.
Hei mihi, quam vere dixit ter maximus Hermes,
Congeries mundus cunctorum eſt iſte malorum,
Nimirum quoniam dæmon qui præſidet orbi
Terrarum, malus eſt, ſævaque tyrannide gaudet.
Ac veluti fons eſt cunctorum prima bonorum
Cauſa, ita cunctorum fons eſt poſtrema malorum:
Quare ſi in terris dominantur Sardanapali:
Si diadema tenent aſini ſub imagine regum:
Si tutela ovium cura eſt commiſſa luporum:
Si in templis habitant meretrices atque cinædi;
Si Chriſti pia ſacra hodie manus impia tractat:
Si cupidus vendit cœlum & phlegethonta ſacerdos

Deni

Denique ſi impune paſſim tot turpia fiunt,
Non eſt culpa Dei ſummi, ſed dæmonis hujus,
Quem nos Fortunam, quem etiam Plutona voca-
mus.
ſarcotheus poſſet tamen apto nomine dici:
Quippe illi carnis jus arbitriumque tributum eſt.
Huic igitur ſervit, quicunque eſt carnis amator
mmodicus, corpuſque ſuum plus diligit æquo.
Corpora ſunt hujus, propter quod corpora ſemper
n vitium tendunt, animisque inimica repugnant,
Cœleſtis quoniam vis eſt & origo animorum,
Corpora ſunt autem terrena, adverſaque cœlo.
rgo hic Sarcotheus, mundo qui præſidet imo,
Cœleſtes homines, carnalia deſpicientes
Gaudia, virtute addictos, animumque colentes,
Odit, perſequitur, ſtimulat, premit, impedit, angit,
Ut ſolet inſanus princeps, ſævuſque tyrannus
nfeſtus ſemper ſapientibus eſſe boniſque.
uſpecta eſt etenim pravis odioſaque virtus.
Hoſtes quæque ſuos odore, timentque caventque.
tque ideo malus hic dæmon incommoda multa
Objicit his, quorum mens eſt ſublimior, & qui
œlicolum ſedes, naturæque abdita quærunt.
ollet enim agnoſci: nam ſi bene cognitus eſſet,
um omnes ſcelerum patrem, noſtrique cruentum
arnificem generis deteſtarentur, & omnes
Odiſſent merito, ac maledictis inſequerentur,
rudelem, inſanum, deceptoremque vocantes.
oinde latet ritu loliginis, & ſapientes
oſus refugit, ne cognoſcatur ab illis:
on metuit talpas, at lyncea lumina vitat.
fures etiam faciunt, omneſque ſceleſti
derunt lucem, ac tenebris lætantur opacis,

Ut ſua non poſſint furta & malefacta videri,
Inde ſit ut quoties adverſi quid patiuntur
Mortales, rerum ignari, & caligine mentis
(Oppreſſi namque errorum ignorantia ferme eſt
Cunctorum cauſa) irati querulique putantes
A ſummo ſeſe vexari auctore bonorum,
Devoveant ſanctum illius ac venerabile nomen:
Tunc malus exultat dæmon, furtimque cachinnat
Et gaudet ſe neſciri, & ſua facta latere:
Et nocuiſſe tamen, ſed non nocuiſſe videri.
Summi namque Dei eſt inimicus, & æmulus a quo
Ejectus cœlo, preſſus clauſusque tenetur
Lunam inter terrasque graves, & regnat ibidem.
Quocirca, o miſeri mortales, diſcite tandem,
Quæ veſtri ſit cauſa mali, tot triſtia vobis
Unde fluant, & carnificem cognoſcite veſtrum.
Nempe hic Sarcotheus, nempe hic eſt, qui cruciat vos
Dulcia qui veſtris damnis ſibi gaudia quærit:
Haud aliter quam quum proles Mavortia terris
Jam domitis, jucunda ſibi ſpectacula cæde
Quærebat miſerorum hominum, vel cæde ferarum
Ipſe ſenator, eques, populus, diverſa manebant
Per loca diffuſi, ut lex præcipiebat Othonis.
Ecce theatralem ingreſſus gladiator arenam,
Aut alius ſua membra feris lanianda daturus,
Vel leo, vel tigris, vel quævis bellua ludis
Opportuna aderat, delectatura Quirites
Morte ſua, & fuſo per vulnera crebra cruore:
Sæpe aliis dolor alterius ſolet eſſe voluptas.
Quare peſſime agunt, qui verbis turpibus audent
Irritare Deum ſummum, qui cauſa bonorum
Cunctorum eſt, a quo per ſe proprieque mali nil
Eſſe poteſt unquam, niſi contingenter: uti ſol

Producit tenebras quoties deſcendit ad imos
Antipodas, frigusque abſente creatur ab igni:
Non tamen obſcurus ſol eſt, neque frigidus ignis.
Inde ſatis miror quoſdam doctos alioqui
Aſſerere, offendi atque iraſci, & ſumere pœnas
De nobis, illud ſummum verumque bonumque,
Hinc bellum atque famem & peſtem prodire putantes
Offendi ſi poſſit enim mortalibus actis,
Quid quæſo in mundo foret infelicius illo?
Quoque die atque horæ momento plurima fiunt
Crimina, ubique hominum blaſphemia turpis in ore
Sentitur: certe poterit requieſcere nunquam,
Nunquam lætus erit: neque erit Deus ipſe beatus,
Si quoties peccant homines offenditur, & ſi
Injuſtis hominum factis dictisque movetur.
Nimirum Deus offendi lædive nequit, ſi
Verum perſpicimus, nam adeo perfecta potensque
Ipſius eſt natura Dei, tantumque remota
Sordibus a noſtris, ut nos diſtemus ab illo
Longius atque magis, quam a nobis diſtet aſellus,
Quam muſca aut pulex, & quicquid vilius his eſt.
Quomodo tam miſeri & viles offendere tantum
Tamque potens numen, vel lædere poſſumus unquam?
Nonne impaſſibilis Deus eſt, penituſque doloris
Expers, atque ideo æternus, ſemperque beatus?
Num decet iraſci regem, ſi morio verbis
Indignis illum petat: an contemnere præſtat?
Nunquid cum puero decus eſt pugnare Giganti?
Præterea quum ſit ſapiens, videatque futura
Omnia, dic quæſo, num debuit illa creare
Quæ ſibi poſt nocitura forent, unde ipſe doleret?
Nonne illum decuit, qui toti conſulit orbi,

Conſuluiſſe ſibi? vel dic, ſi offenditur, an vult
Offendi? ſi vult, jam non offenditur, imo
Gaudet: ſi non vult, aut hoc permittit? an ipſe
Non eſt omnipotens? certe eſt, omnesque fatentur.
Deberet prohibere igitur, quod non facit: unde
Vult ratio ut credam, nihil illum poſſe moleſti
Sentire omnino, & tranquillam ducere vitam.
At dices, ſi non offenſa iraſcitur ulla,
Curramus proni in vitium, in ſcelus omne hiamus.
Non ſic: ſed noſtris aures nunc arrige dictis,
Recludamque tibi jamjam penetralia veri:
Quando aliquis peccat, tunc ſeſe abducit ab ipſo
Fonte boni, rectum, lucem, pacemque relinquens.
Unde fit ut peccans ultro in ſua damna feratur.
Quandoquidem talis natura eſt oppoſitorum,
Ut quanto refugis magis atque recedis ab uno,
Ad reliquum tanto accedas magis atque propinques:
Sic fugiens peccando Deum, ſeſe admovet ipſi
Sarcotheo: cujus poſtquam juga ſæva recepit,
Afficitur variis pœnis, juſſuque tyranni
Nunc hoc nunc illo torquetur ſæpe dolore.
Non impune igitur cuiquam peccare licebit:
Quamvis nullorum poſſit Deus eſſe malorum
Cauſa, (ut jam dictum eſt) per ſe, proprieque: ſed ultro
Qui peccat ruit in pœnam, & ſua damna requirit,
Carnificique miſer cruciandum ſe exhibet ultro.
At dubia hinc duo conſurgunt ſatis ardua: nam ſi
Peccare eſt nobis noſtrorum cauſa malorum,
Cur ſæpe injuſtus, ſceleratus, & impius, omnem
Lætus agit vitam, & laudato funere finit?
Contra, vir bonus atque pius, mala plurima vivens
Suſtinet, & tandem miſeranda morte recedit?

Præterea

æterea ſupra oitenſum eſt, planeque probatum
on culpa aut meritis noſtris contingere nobis
el bona vel mala, ſed cujuſdam numine divi,
ui mare, qui terras, quique aêra poſſidet imum.
uomodo nunc igitur mihimet contraria dico,
Et mea nunc diſcors ſecum ſententia pugnat?
uiſquis es, o Lector, poteris dignoſcere verum,
tque tuo tenebras animo procul ire videbis,
præbere aurem noſtris dignabere dictis.
rgo duplex ſcito eſſe bonum, vulgi ac ſapientum:
cque malum duplex; atqui ſententia vulgi
eterior ſemper: nam craſſi hebetiſque cerebri eſt,
idicioque caret, propter quod corporis & quæ
ortunæ bona ſunt, ſola hæc miratur & optat:
ſt animi bona vel neſcit, vel frivola credit.
Contra autem ſapiens, animi bona ſola requirit,
ætera deſpiciens: quare ſumus ante ſecuti
udicium vulgi, & vulgi de more locuti:
Nunc vero a vulgo, ſententia noſtra recedit,
Deque bono atque malo ſapientum dicta probamus.
ic non diſſideo mecum, aut contraria dico.
Tali igitur pacto aſſerimus, bona nulla ſceleſtis,
Et juſtis mala nulla quidem contingere poſſe.
Quod clare oſtendam, & clara ratione patebit.
Primum hoc ſcire opus eſt, vitium quodcunque ſce-
lusque
Eſſe animi quendam morbum: nec corpore ſolo
Ægrotant homines, quoque vulnera ſentit,
Nec leviora quidem quam corpus: quilibet ergo
Improbus eſt æger: quippe illi eſt ægra voluntas,
Judiciumque ægrum, propter quod noxia præfert
Utilibus, miſer, & præponit turpia honeſtis.
Quod ſi non ægra eſt illi mens atque voluntas,
Impro-

Improbus eſſe nequit: ſed erit juſtusque piusque
Hoc etenim ſolo diſcrimine diſtat uterque.
Ac veluti totum corpus male langvet, ubi ullo
Hæc duo læduntur morbo, cor atque cerebrum
Sic (heu) ſic animus totus male langvet, ubi ullo
Hæc duo læduntur morbo, cor atque voluntas.
Utque cibus ſvavis ſtomacho langvente videtur
Inſvavis, prodeſtque nihil neque competit ægris:
Sic animo langvente, boni nihil eſſe ſceleſtis,
Nil prodeſſe poteſt, quod ſic verum eſſe docebo.
Eſt aliquis legum jurisque utrisque peritus,
Sed vafer, injuſtus, cupidus, contemptor honeſti:
Quid ſua quæſo illi prodeſt doctrina? boni quid
Inde habet? heu miſeros fallit, ſpoliatque clientes
Atque alios multos lædit, doctrina ſceleſti
Eſt gladio inſani ſimilis, nam ſemper abuti
Improbus ipſe ſolet rebus quas poſſidet, unde
Fert aliis damnum, nomen ſibi turpe, odiumque
Quasque ſerit ſpinas, pedibus ſæpe excipit ægris:
Vel ſaltem metuit quos lædendo efficit hoſtes,
Ergo bona illius dicenda ſcientia, multis
Quæ nocet, ut ſævus coluber, neque parcit habenti?
Sic de aliis dico doctrinis, quas habet ipſe
Improbus: eſſe bonæ ſimili ratione negantur.
Sed malus eſt dives, gemmis auraque refertus:
Divitiæ ne bonæ illius? non; dic mihi, quare?
Ecce ego jam dico, quia turpiter utitur illis.
Scorta alit, ignavamque gulam lenasque doloſas
Conducit, pretio pueros corrumpit avaros:
Aggreditur donis, ſi qua eſt paupercula virgo:
Utque ſibi indulgens quodcunque libido ſvaſit,
Efficiat, leges hominum pariterque deorum

Juſque:

ſque piumque nihil curat: quod ſi ſit avarus,
. Heu quid non audet ſceleris? lupus iſte cruento
re furens, nulli non inſidiatur ovili:
præceps, quodcunque rapit ſcelerata cupido.
tolerabilius nil eſt quam dives avarus.
uam ſtultus locuples, quam fortunatus iniquus,
ut igitur pecudum ritu carnalia tantum
audia ſectatur, ſibi noxius atque crumenæ,
ut parto nimium parcens, fit Tantalus alter:
ongregat, & neſcit cui congreget: utque ſolet ſus,
on ſibi ſed multis aliis ſeſe ipſe ſaginat,
. Qui mox diripiant longo cumulata labore,
nde patet non eſſe bonas quæcunque ſceleſtus
vitias habet, at ſi ſit robuſtus & acer,
uid faciet? crebro rixabitur, & violentus
unc hunc nunc illum lædet, plerumque ſequetur
ilitiam, aut latro fiet, quia more ferarum
udelis, cæde atque alieno ſangvine gaudet:
ma & bella ferox, ſceleris, non laudis amore,
liget, unde ſuis damnum feret atque pudorem.
orporæ vires, mente ac probitate carentes,
. Heu quam ſæpe nocent homini, quam tempore parvo
urant quam raro ad primam venere ſenectam.
d quid opus multis percurrere ſingula verbis?
ec poſſunt exempla ſatis bene pandere verum.
unc operæ pretium eſt ſolerti inquirere cura
n juſtis ſanctisque mali contingere quicquam
ſſit, ut a multis dici credique videmus.
dua res certe: tamen hanc audacter adibo,
etus ope Aonidum, & Cyrrhæi numine vatis.
ncipio quisquis bonus eſt, ſit ſanus oportet
. Mente animoque licet gravis ægro in corpora languor

Sævi-

Sæviat, & vario vexentur menbra dolore:
Ne rectum illi judicium neu recta voluntas
Deficiat, namque his ſine vir bonus eſſe, piusque:
Nemo poteſt: duo virtutis fundamina ſunt hæc.
Talis homo quæcunque tenet, recte utitur illis:
Atque ideo bona ſunt, doctrina, pecunia, vires
Illius, & demum quæ poſſidet omnia: namque
Maxima pars rerum bona vel mala fertur ab uſu.
Et ſi cura hominum diis immortalibus ulla eſt,
Præcipue hi debent juſtosque piosque tueri:
Quod ſi non facerent divi ratione carerent,
Nec ſacris eſſent digni, nec thure, nec aris.
Quare non video qua lædi parte bonus vir,
Quidve mali vel mente pati vel corpore poſſit:
Quum Deus hunc amet & foveat, dextraque potem
Propugnet, tutumque omni diſcrimine reddat.
Nam quis non juvet, eut quis non tueatur amicum
Quandocunque poteſt, ſi vere diligit illum?
Sed tamen interdum juſtus miſer eſſe videtur,
Pauperiemque pati, & morbos caſusque ſiniſtros
Quum non ſit vere juſtus, ſed hypocrita, quales
Invenies paſſim multos, qui pelle ſub agni
Vipereum celant virus, moresque luporum,
Et ſtolidos ficta virtutis imagine fallunt.
Proinde Deus, cui corda patent, arcanaque mentis
Hunc non cuſtodit, nec amat: nos pectore craſſo
Et cerebro inſulſo, decepti ab imagine recti,
Tunc juſtum mala multa pati, & miſerum eſſe pu-
tamus.
Heu quam ſæpe hominum falſa & ſtulta inveniun-
tur
Judicia, & quam mens humana eſt neſcia veri!
Quiſque ſibi placet, & ſapiens ſibi quiſque videtur.

Hinc

Hinc riſum excutimus ſuperis, hinc plurimus error.
Eſto tamen, juſtus morbos patiatur, agatque
Deſpectam in tenebris & paupertate pudenda,
Ejectus patria, vel clauſus carcere, vitam,
Atque aliis etiam vexetur caſibus, eſto:
Proptereane malum patitur? non, quippe ferendo
Talia, fit melior, fit clarior: omnia juſto
n melius cedunt, juſſu Jovis: utque medentes
Sæpe aloën ægris adhibent, ſuccosque moleſtos
Quo fiant validi, & pulſo langvore reſurgant:
ic plerumque Deus juſtos exercet, ut ipſos
Excitet, atque magis virtuti incumbere cogat.
Atque homines reddit ſtultos, pravosque voluptas:
ic dolor ad mentem revocat, vitiumque coërcet,
Criminibus frænum, calcar virtutibus addit.
Nonne vides, igni fieri pretioſius aurum?
Uberiusque ſolum præduri dente ligonis?
t putreſcere aquam quæ non fluit? aſpice ferrum,
Pulchrius eſt uſu, ceſſans rubigine ſordet.
Multa igitur ſunt, quæ adverſis agitata niteſcunt:
ræſertim virtus, quæ in rebus clarior atris
erſpicitur, velut in tenebris magis enitet ignis,
Quare aut nil prorſus patitur bonus & pius, aut ſi
Quid patitur, parit hæc illi patientia lucrum,
ertque illi, ſit amara licet, medicina ſalutem.
t ne quis fortaſſe putet me fingere nugas,
es eadem quæ uni prodeſt, quandoque venenum
ſt alii: ſic nonnullis ſunt noxia vina,
Atque caro, ſic nonnullis abſinthia proſunt:
ic calor ipſe nivem, ceram, glaciemque reſolvit:
grillam contra durat: ſic talia multa
iverſos pariunt diverſo in corpore fœtus.
t quoties iisdem verbis hic ridet, at ille

Contra

Contra triſtatur, vel mota bile tumeſcit?
Non eadem cunctis eadem ſunt: Bachus aceſcit
Egregius, ſi tu vitioſa in dolia mittas.
Nimirum ſanis ſunt omnia ſana: ſed ægris
Quæ bona ſunt quandoq; nocent, læthumq; minantu
Sic ergo (ad noſtrum ut redeam) mala corpori
atque
Spicula fortunæ, ſunt pernicioſa ſceleſtis:
Expediunt vero juſtis proſuntque nocendo.
Sufficiant hac dicta tenus: jam claudere librum
Muſa jubet, Chironque vocat, qui ſcribere mores
Humanos cupit, & ſacraria pandere vitæ.
Quocirca eſt operæ pretium, me linquere cantus
Aonios, tacitumque ſacris requieſcere ſilvis,
Pieridumque tholo citharam ſuſpendere, donec
Tempora prætereant hæc peſſima, tempora multum
Deploranda, quibus procerum diſcordia totam
Nititur Italiam bello vaſtare ſuperbo.
Unde ſuos queritur direptos Roma penates:
Narnia, Ticinum, Melphi ſenſere ruinam:
Unde & Parthenope, Sirenis clara ſepulchro,
Nunc ſua Gallorum manibus pomaria cernens
Vaſtari, heu triſtis gemit ad Sebethidas undas.
Quid memorem viſæ cœlo miracula flammæ
Vincentis ſplendore diem? triſteſque locuſtas
In morem nebulæ nitidum prætexere ſolem?
Et teneras avido ſegetes abrodere morſu?
Quam multas miſeranda fames, miſerandaque peſti
Civibus exuerit, vacuasque reliquerit urbes?
Quot loca diluviis prope deſolata videntur?
Heu mihi quam juſtas de nobis numina pœnas
Sumunt! nam ſceleris quid non committimus au
quid

Juſti

ſtitiæ eſt uſquam? quis amor cultuſque deorum?
elligio, aucupium facta eſt: cœleſtia venum
mnia nunc dantur, violantur ſacra profanis
nonum manibus: tamen hæc ſpectantque tacentque
. Magnifici reges: & Chriſti prorſus honorem
l curant: ſic nos miſeros idola gubernant?
go ibo interea, & Parnaſſi in rupibus altis,
onec Muſa iterum jubeat me exire, latebo.

LIBER NONUS.

Synopſis LIBRI IX.

ber hic culturam animæ, quoad mores, continet. Fingit enim author ſe in lunam abreptum fuiſſe; ubi, dum quid viderit exponit, dogma Pythagoricum de metempſychoſi proponere videtur. Stultitia & ſcelus humanum genus populantur, & ad voluptatem, avaritiam, ſuperbiam, invidiamque incitant. Cum quibus in aëre Dæmones conſpirant, quorum reges quatuor uni ſummo ſubjectos, eorumque agmina quadruplicia, quatuor prædicta vitia excitantia analogice depingit. Inde ad rerum humanarum ſpectaculum converſus, quinque hominum ſpecies diſtingvit; pios nempe, prudentes, aſtutos, ſtultos & furioſos: quorum aſtutos & ſtultos ſola doctrina morum emendat. Doctrina & ſapientia differunt; & hæc quidem fere prorſus negligitur, cum tamen maxime neceſſaria ſit. Qua occaſione diverſa præcepta ad culturam animæ, quoad mores pertinentia ſuccincte nec minus nervoſe tradit. Monachos vero ipſumque Papam in fine libri obiter quidem ſed acriter tangit.

SAGITTARIUS.

LUGESCIT jam Muſa: ſatis requievimus antris
Caſtaliis: agedum plectro citharaque reſumpt
Effice concordes nervos, ſolitoque favore
Antiquum cane Diva melos, bona carmina menti
Sint tibi, quæ quondam blandus dictabat Apoll
Laurifera in ſilva, Pormeſſi ad fluminis undam.
Nos vocat ecce alius labor haud inglorius: alta
De ſpecula, & ſummo Parnaſſi vertice, mores
Spectemus varios hominum, vitamque notemus.
Jam medium mea cymba fretum tranaverat, & j
Canebant gelidis ſilvarum ſumma pruinis:
Quum mihi neſcio quis Deus adſtitit, & procul atr
Expulit affulgens divino lumine noctem.
Tunc ſcopulum quendam aſpexi, qui vertice nu
Exuperans, late cœlum ſpectabat apertum,
Difficilis primo acceſſu: namque aſpera circum
Saxa arctam fecere viam, plenamque laboris,
Imaque cinxerunt ſilveſtres undique dumi:
Mitior in medio: quantumque accedit ad arces
Æthereas propius, tanto clementius idem
Præbet iter ſurgens, ſcopuloque Theorea nomen
Illuc me Genius duxit meus, utque cacumen
Venimus ad ſuperum, plana & plena omnia vidi
Deliciis miris: quas ſi mea lingva referre
Nunc velit, antipodas citius ſol ibit ad imos,
Et nox humenti terras velabit amictu.
Dum moror, & miror latos lætosque ſagaci
Mente locos, vox ecce polo delapſa ſupremo,
Flecte (inquit) Stellate genu, regemque precare
Cœlicolum ſupplex, cujus ſine numine frut
Carpere delicias ſcopuli conaberis hujus.

E

Ergo humilis venerare Deum, favor omnis ab alto
Defluit in terras: nihil eſt mortalibus ægris
Utilius quam cœleſtem ſanctèque pieque
Orando ſibi quærere opem, & cognoſcere divos.
Talibus auditis, facie, manibusque ſupinis,
Et genibus flexis, effudi has pectore voces:
Magne pater divum, mundi ſuprema poteſtas,
Quo nihil eſſe poteſt, nec fingi majus, ab omni
. Corporea ſtans more procul, tamen omnia fingens
Corpora, vel prorſus mutari neſcia, vel quæ
Temporis anfractu longo labefacta fatiſcunt:
Principium ſine principio, fons unde bonorum
Effluit omne genus, naturæ rector & auctor,
Omnia comprendens, at non comprenſus ab ullo,
Majeſtas immenſa, bonum, ſapientia, vita,
Ordo, decus, finis, mens, verum, lux, via, virtus:
Nuſquam habitans, & ubique habitans: immobilis, & dans
Aſſidue motum cunctis: a quo omnia, & in quem
. Omnia, per quem etiam ſunt omnia, ſemper eadem
Conditione manens, nullo mutabilis ævo:
Maxima cauſarum, quæ certa lege revolvens
ſidéream molem, fatorum jura gubernas:
Rex regum, cui mille adſtant, & mille miniſtrant
Agmina divorum, lætantum hymnosque canentum,
Lucis in immenſæ campis, extra extima mundi
Mœnia, ubi eſt veris ſedes aptiſſima rebus:
Te colo, te veneror, te nunc reverenter adoro,
Teque precor ſupplex, ut me ſpectare benigno
. Digneris vultu, vocemque audire precantis.
Mitte tuæ lucis radios mihi, pelle tenebras
Oppreſſæ (heu) nimium moribundo in corpore mentis,

Da rectam reperire viam, ne noxius error,
Vanaque credulitas, & opinio cæca trahat me
Præcipitem in ſalebras rerum & contagia vitæ.
Nam ſine te ingenium mortale, humanaque virtu
Dum ſe tollere humo ſperat, velut Icarus olim
Disjuncta compage ruit, pennisque ſolutis:
Nec potis eſt ſine te occulti penetralia veri
Cernere, nec qua parte ſalus aut arte petatur.
Largire ergo mihi, Rex o digniſſime regum,
Ut te cognoſcam, & placeam tibi: deinde ſciam mi
Quid ſim, qua in terris cauſa productus, & unde
Huc veni, ac tandem quo vita functus abibo;
Quid mihi dum vivo ſit agendum, ſitque cavendum
Ut quum finierit Lacheſis mea fila, dieſque
Ultimus abdiderit membra hæc exhauſta ſepulchr
Mors fiat mihi grata quies, portusque ſalutis.
His dictis iterum noſtras vox impulit aures:
Placaſti æthereum numen, votisque litaſti:
Eſto animo Stellate bono, tibi poſſe manere
Hoc datur in ſcopulo, & cœleſtes carpere fructus.
Confeſtim his dictis tacuit, nilque addidit ultra.
Aſt ego ſenſi animo magnum acceſſiſſe vigorem
Atque oculis lumen, quo latius omnia cœpi
Cernere, & antiquum ſuperabam Lyncea viſo.
Mox me ſenſi etiam vento ad cryſtallina cœli
Convexa extolli blande, ſurſumque levari,
Alitis in morem vulcania tela ferentis,
Diſcuſſura polum tonitru flammiſque coruſci
Quandocunque Jovem mortalia facta laceſſunt.
Jamque propinquabam lunæ, portaſque videbam
Partim auro inſignes, partim candore nitentes
Argenti puri: ingredior viſu omnia luſtrans,
Ecce mihi occurrit venienti forte Timalphes,

gregius juvenis forma, & virtutis honore:
uem Jove diva Arete quondam eſt: nixa parente.
ic me quamprimum agnovit (nam matre jubente
Iulta diuque alias fuerat mecum ipſe locutus)
. Utque ſalus dicta eſt nobis ultroque citroque,
dmirans me multa rogat: mox ducit in urbem
gentem, quantam terrarum non habet orbis:
œnia ſurgebant ſolido ex adamante, ſed ipſa
ropugnacula erant flammante extructa pyropo.
quæ illic, quanta, & quam pulchra palatia vidi,
empla, theatra, fora & magnarum ſtrata viarum,
ncta ex argento, atque auro, gemmisque beatis!
nge plura etiam vidi pulcherrima ibidem,
gula, ſed nequeo memorare, & ſingula quamvis
Poſſem, dii nolunt memorari ſingula vulgo.
rabar populum ingentem, innumeroſque per ur-
bem
ſtibus indutos niveis incedere cives,
ta quibus comptos cingebant florea crines.
ti omnes, manibus geſtabant lilia, & hymnos
narchi memores lunaria regna tenentis,
tture dulciſono & concordi voce canebant:
narchum ingeminant, Menarchum carmine lau-
dant
rula Menarchum referebat ſæpius Echo.
adas hic domuit felice Marte Gigantes,
Ut mihi tunc retulit fido ſermone Timalphes.
nque ait, Arcadiam totam ſine montibus olim
itie ingenti campos habuiſſe patentes,
ribileſque illud regnum tenuiſſe patentes,
nalon & Pholoën, & amantem luſtra Lycæum,
tantemque humeris aprorum terga Eryman-
thum,

Et flagrantem odiis in cœlicolas Cyllenen:
Qui primi ante alios nativo robore freti,
Turpia ſunt auſi convicia dicere lunæ:
Se prius eſſe illa genitos, & nobiliore
Stemmate conſpicuos, ideoque in ſede locand
Ætherea magis, & divorum nomine dignos.
Quin etiam inſani ſtruxere ad ſidera turrim,
Majorem, Nemrothe, tua, ferroque recurvo
Ter ſunt conati de cœlo evellere divam,
Sangvineam vultu, mortaliaque arma timentem:
Ter Menarchus eos multa vi reppulit, & ter
Expreſſos nigro Saturni e gramine ſuccos
Injecit miſeris, viruſque per oſſa cucurrit.
Obtiguere illi extemplo, victique dolore
Informes liquere animas, quas Tartarus imo
Excepit fundo, cruciandas omne per ævum:
Corpora ſed valido penitus labefacta veneno,
Membrorum molem in montes vertere ſuperbos;
Mutataque ſuum nomen tenuere figura,
Unde hujus facti memores, tantique triumphi,
Solenni pompa celebrant pia feſta quotannis
Lunicolæ, regemque ſuum venerantur ovantes.
Progreſſi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
Auro gemmarumque coloribus intertexis:
Hanc nulli fas eſt mortali intrare, meus dux
Inquit: proinde foris ſtetimus, ſpatiumque per a
plum
Ingentis plateæ, diverſa e parte videmus
Adventare animas, conſiſtereque ante tribunal
E regione arcis poſitum, & mira arte paratum.
Illic jura dabant animis, alteque ſedebant,
Crimina cenſentes, nec non benefacta notantes,
Quæ quiſque in terris vivendo geſſerat olim,

res Jovis & Doxæ nati, Teleſcopus, atque
orophonus, ſemperque volens ſibi recta Philotthus.
. Hi merita & culpas æquata lance videbant,
rbitrioque ſuo paucos aſcendere ad aſtra,
numeros vero ad terram deſcendere rurſus,
omplures etiam in luna perſtare jubebant,
bſtupui tacito obtutu, tandemque locutus
ic bone dux mihi quæſo, inquam, ſi tartara in imis,
int latebris terræ (ut perhibent) centroque propinquis,
tque animas illuc vectas poſt corporis uſum
acus & Minos & terrificus Rhadamanthus
dicat, & meritas pœnas aut præmia confert,
. Cur eadem hic fieri video, repetique peracta
dicia, expendique iterum mortalia facta?
e autem, humanam mentem (reſpondit) opaco
rcere membrorum clauſam, ignorantia & error
pprimit, & longe oppreſſam per devia ducit,
nc hominum genus in nugas & ſomnia pronum eſt.
procul a vero, niſi quis Deus adſit, aberrat.
on mirum eſt igitur ſi veſtri multa poëtæ
lſa canunt, quoniam paucis via cognita veri eſt.
tamen hæc memori myſteria pectore habeto:
. Omne quod eſt ſupra lunam, æternumque bonumque
ſe ſcias, nec triſte aliquid cœleſtia tangit:
uicquid vero infra lunæ convexa creavit
mniparens natura, malum eſt, mortiſque ſeveras
rpetitur leges, & edaci abſumitur ævo.
æc loca diſjungit medius lunæ orbis, utrique
undo interjectus, cœli confinia ſervans.
go ubi terrenos artus liquere, feruntur

Huc omnes animæ, atque ipſis commiſſa fatent
Judicibus: quorum juſſu, loca certa, ſuiſque
Moribus apta petunt, & habent ſua præmia illis.
Quanto quæque magis vitiorum fæce gravata eſt,
Tanto etiam magis ad centri turbida tendit.
Contra quo melior quæque eſt ac purior, hoc ſe
Altius attollit, ſummoque propinquius orbi.
Ait quibus æqua boni eſt animis menſura, maliqu
Hic remanent, habitantque diu lunaria regna;
Donec poſt multos longævi temporis annos,
Aut lapſæ in vitium rurſus terrena reviſant,
Aut bene purgatæ æthereas mittantur ad arces.
Hæc ait, aſt ego tunc, Cur tam paucæ ardua (dix
Aſtra petunt animæ, & ſummo potiuntur Olympo
Cur ſic in vitium pronæ labuntur, & ipſam
Virtutem fugiunt miſeræ, lucique tenebras
Præponunt? cur fœda magis quam pura ſequuntu
Unde illis tantus furor, & tam cæca voluntas?
Tunc ita reſpondit nobis Areteïus heros;
Et cupio, & fas eſt tibi me recludere multa,
Judice te, pulchra & ſcitu digniſſima, quando
Non te huc adveniſſe reor ſine numine divum,
Et divi hæc te ſcire volunt, ad limina quoru
Nemo venire poteſt vivus niſi vectus ab illis.
Ergo audi, & quæcunque loquar, fac mente repon
Sed prius hinc operæ pretium eſt ſecedere paulum
Ivimus, atque alia in ſpecula conſedimus ambo,
Unde maris terræque orbem ſpectare licebat.
Tunc has divino deprompſit pectore voces:
Eſſe malæ per ſe nequeunt, nec ſponte ſuapte
In vitium tendunt animæ, quarum æthere ab ali
Eſt genus, & quarum divino e ſemine origo eſt:

Nec prava eſſe poteſt per ſe natura animarum:
Quas Deus ipſe creat, quod nil auctore mali ſit:
ed ſunt quædam aliæ cauſæ, quæ in tartara cæca
Detrudunt miſeras, & multo crimine fœdant:
n primis vero corpus: nam carceris inſtar
ſt animæ, quam dum membrorum nexibus arcte
mplicat, æthereæ mentis ſuffocat acumen,
Haud ſecus ac intus poſitam vas fictile flammam.
t nebulæ nitidum obducunt Hyperionis orbem.
unc anima ipſa ſubit cunctarum oblivia rerum.
Tunc bibit infernam lethen, raſæque tabellæ
fficitur ſimilis, quam dextera nulla notavit.
rgo ita captivam, & moribundo in carcere clauſam,
Mille quidem illudunt peſtes, mille undique monſtra
Oppugnant quaque arte valent evertere tentant,
Qualis viminea dum forte quieſcit acanthis
n cavea, mulcens vario ſua facta canore:
d quam prorepit ſummiſſo corpore fallax
Elurus, miſeramque infeſtans undique terret
enator murum ælurus, volucrumque peremptor.
Illa autem meruens rabiem prædonis, in omnes
bvolitat partes, ac ſe fugitando tuetur.
nterea alter adeſt hoſtis, ſimilique furore
ttonitam infeſtat, donec per latius æquo
ngvibus immiſſis prenſam extrahit intervallum,
t ſolito extractam mandens cum murmure glutit.
alis diverſo hinc illinc urgetur ab hoſte
nfelix anima, & fugiens hæc retia, in illa
ncidit, humano dum corpore clauſa tenetur.
eſcit etenim quid agat, quo ſe retrahatque feratve
Et decepta boni ſpecie velut ebria nutat.
nde niſi auxilio monitoris, & arte docentis

O 5 Paula-

Paulatim in lucem e tenebris ducatur opacis,
Deteriora petit ſemper, meliora refutans.
Prima igitur labes animæ, & contagio prima,
Præcipuumque malum, quod culpa corporis illi
Evenit, eſt veri atque boni ignorantia, de qua
Judicium falſum exoritur: quæ maxima peſtis
Humano eſt generi, de qua duo monſtra creantur,
Stultitia atque ſcelus, ſed ab his mala cuncta duobus
Proveniunt, quæcunque homines patiuntur aguntve.
Quippe omnes peccant, vel quod bona falſa ſequuntur,
Stultitia monſtrante viam: vel quod ſcelus illis
Immittit ſtimulos, quibus in facta impia aguntur.
Propterea recte aut ſtultus dici, aut ſceleratus
Ille poteſt quiſquis peccat ratione relicta.
Verum in parte animæ quæ concupit, ipſa recedit
Stultitia atque illic habitans tentoria fixit:
In parte autem alia quæ iraſcitur, eſt ſcelus, armis
Terribile atque dolis, & lethiferis aconitis.
Hi duo ſunt reges magni, & magna agmina ducunt
A tergo, humanumque genus populatur uterque.
Ambo etenim veri expertes, falſoque creati
Judicio (ut dictum eſt) animas in carne ſepultas,
Naturæque ſuæ immemores, ac lucis egentes,
In tria ſtagna erebi & mortis ducuntque trahuntque:
Quorum unum fertur limoſum, illique voluptas
Præſidet: aſt aliud ſpinoſum dicitur, in quo
Regnat avaritia, & lucrandi effræna cupido:
At reliquo eſt nomen fumoſo, cujus habet jus
Imperiumque tenet ſitibunda ſuperbia honoris:
In tribus his ſtagnis animarum maxima toto

Turba

urba perit mundo, hæc illis immenſa ruina eſt.
am quæcunque undis merguntur talibus, illas
erdit amor carnis, fugitivorumque bonorum:
ec ſe ultra agnoſcunt, cœlique oblivia potant,
ſque adeo ut vitam præterquam corporis, ullam
ſſe negent, ſeſeque aboleri in funere credant.
viles craſſaſque animas, & ab æthere prorſus
verſas, nil egregium, & ſublime putantes,
Sed pecudum more in terras tantum aſpicientes?
unt & cauſæ aliæ propter quas efficiuntur
ravæ animæ, unde malis multis jure afficiuntur.
amque ubi denſatur nubes, pluviæque creantur,
t venti horriſono concurſu fulgura gignunt,
llic pravorum ſedes eſt dæmoniorum,
Quorum opera fiunt peſtes, inſanaque bella,
t tempeſtates, terra pelagoque furentes.
Horum aſtu, ſuaſu, hortatu, impulſuque doloque,
urba ignara hominum ruit in turpiſſima quæque
Flagitia: hinc recti, hinc obliviſcuntur honeſti.
ed quoniam tentatores & dæmones iſtos
erverſos, paucis conceſſum eſt poſſe videre,
auci ideo credunt uſquam reperirier illos:
mo aliud nihil eſſe putant quam nomen inane
lerique, ac veluti ægrotorum inſomnia rident.
u tamen hunc abs te errorem propelle, meiſque
Crede, fidemque adhibe (nam ſunt veriſſima) dictis
tque ſcias melius nullus me fingere nugas,
amjam oculis faxo propriis tute omnia cernes.
Sed prius hic tentare opus eſt Thaumantida votis,
Quæ mandata ſolet Junonis ferre per auras.
Diſſipet ut vento nubes, cœlumque ſerenet,
mpediat ne te ſpectantem turbidus aër.
Ergo Irin ſupplex tali ſum voce precatus,

Iri decus cœli, vario ſpectanda colore,
Quæ nube ingentem roranti porrigis arcum,
Adverſoque ſinu radiantis lumina Phœbi
Excipis, abſorptasque ad nubila convehis undas:
Iri hominum ſtupor, & Junonis nuntia magnæ,
Thaumantis vere proles miranda vetuſti,
Redde precor nobis pulſa caligine clarum
Æthera, & Æolio imbriferos pulcherrima claude
Carcere diva Notos, proque his permitte ſerenos
Stellati cœli Boream percurrere campos.
Continuo his dictis ſeptem de parte trionis
Emicuit Boreas, & ſic cis flatibus omnem
Aëra purgavit late, purumque reliquit.
Poſt hæc neſcio quo irrorans mea lumina ſucco
Dux meus, aſpice, ait, jam mundi arcana videbis.
Pandite nunc veſtros fontes, veſtra antra ſorores,
Quæ juga lauriferi Parnaſſi excelſa tenetis,
Et mihi (namque opus eſt) date centum in carmina lingvas,
Ut poſſim aëreos reges, populosque referre,
Ludificatores hominum, ſcelerumque magiſtros
Qui aſſidue vexant mortalia cuncta, ſuisque
Artibus humanas tradunt in tartara mentes.
Hic ubi puniceo conjux Tithonia curru
Oceano emergit primum, primumque niteſcit,
Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
Ingentem vidi regem: ingentique ſedentem
In ſolio, crines flammanti ſtemmate cinctum,
Pectus & os illi turgens, oculique micantes,
Alta ſupercilia, erectus, ſimilisque minanti
Vultus erat, latæ nares, duo cornua lata.
Ipſe niger totus: quando nigra corpora pravis
Dæmonibus natura dedit, turpesque figuras,

Denſ

)ens tamen albus erat, ſannæ albæ utrinque patentes
.læ humeris magnæ, quales veſpertilionum,
1embranis contextæ amplis, pes amplus uterque,
Sed qualem fluvialis anas, qualemve ſonorus
.nſer habere ſolet: referebat cauda leonem.
Iudus erat, longis ſed opertus corpora villis.
1ulta illi adſtabat turba, innumerusque ſatelles.
ircum aderant longe lateque, quot agmina Xerxem
Ion habuiſſe puto, peteret quum Marte Pelasgos,
ıfelix, vix inde fuga rediturus inermi.
Quisque ſuis uncum manibus, follemque tenebat.
olle quidem ut capita inflarent, ventoque replerent
lorum quibus aut magnas fortuna dediſſet
Divitias, vel quos doctrina, robore, forma,
Iobilitate, aliis multis præſtare viderent:
nco autem, ut quos impleſſent petulantibus auris
ım ſatis atque ſuper, fumoſa in ſtagna tumentes
ertraherent, prædam ranis colubrisque futuros
tque aliis habitant illo quæ gurgite monſtris.
egi huic (quem dixi) nomen fuit, eſtque Typhurgo,
c etenim ajebat declarans cuncta meus dux.
oſt hæc occiduas qua Titan vergit in undas,
t prono curru extremis impendet Iberis,
Sollicitam direxi aciem, ſimilemque priori
roſpexi regem ſublimi in ſede locatum,
pleſto cui nomen erat: populosque regebat
piriтuum innumeros, Solis quoscunque cadentis
ert regio, atque plagis quicunque morantur in illis.
ipſada quisque manu dæmon geſtabat & uncum,
unc Jovis atque Aretes natus, viden, inquit, ut ipſos
uisque ſuum irritent angves, digitisque laceſſant?
t morſu graviore petant, graviore veneno
ficiantur terrenorum hominum viliſſima corda?

Nam

Nam qui peſtiferi læduntur vulnere dentis,
Amittunt mentem miſeri, & cœleſtia prorſus
Deſpicunt, tantaque ſiti vexantur ut unquam
Expleri nequeant, fruſtraque bibendo laborent,
Dumque ita nequicquam ſemper ſitiuntque bibuntqu
Immemores mortis, ſortis, cœlique, ſuique,
Ecce adſunt diris armati dæmones uncis,
Abripiuntque illos, & adhuc ſitientia figunt
Guttura, ſpinoſi ſtagni mergenda ſub undas,
Illic innumeris pœnis plectuntur, & illic
Plurima monſtra latent, præſertim plurima hirudi
Morſibus aſſiduis quorum noctesque dieſque
Intolerabiliter cruciati, denique reddunt
Quem vivendo aliis olim extraxere cruorem,
Nec tales minuunt longiſſima ſæcula pœnas.
Ergo hic rex facit, & punit quos fecit avaros.
His dictis cenverti oculos ad frigida mundi
Sidera, qua geminam noſter polus aſpicit arcton,
Et ſua ſemper agit circum ſarraca Bootes.
Illic regem alium, video innumeraſque malorum
Spirituum turbas, Aquilonia regna colentes,
Geſtanteſque hamos manibus, tunc dux meus inquit
Rex hic, qui gelidis Boreæ dominatur in oris,
Luxuriæ atque gulæ eſt princeps, idemque Philocreu
Nomen habet, non fraude aliis neque viribus impar
O quantum noxæ cæcis mortalibus affert!
Namque hamis quos ipſe vides, dulcem inſeri eſcam,
Infectam tamen occulto, Stygioque veneno,
Hisque capi jubet inſulſos, ſtagnique lutoſi
In vada nigra trahi captos, & gurgite mergi,
Qui mox mutati in brutorum corpora, fiun
Porci, aſini, tauri, vulpes, urſique, lupique,

Atque

tque alia, humanæ quæ ſunt expertia mentis.
ec ſatis hoc, veſpis, crabonibus, & ſcarabeis
orquentur miſeri aſſidue, quæ plurima in illis.
bvolitant ripis animalia, ibique morantur.
alibus oblectant placantque Philocroa pœnis,
audia qui carnis, ſpreta virtute, ſequuntur.
æc ait, aſt ego, qua vertex declivior auſtrum,
ubiferumque Notum gignit, genitumque per oras
Angviferæ Libyes, ſpatia in contraria mittit,
roſpiciens viſu intento, quanta agmina cerno,
t quantos paſſim conventus dæmoniorum,
inc atque hinc nigris alis per inane volantum.
ex erat in medio magnus, magnaque corona
nſignis, qui torva acie, vultuque maligno
ibrabat ſtridens lingvam patulo ore triſulcam,
ipereum in morem, & virus ſaniemque vomebat:
ualem murenæ coluber ſtimulatus amore,
audia conjugii metuens temerare veneno?
Effundit ſummo in ſcopulo, effuſamqe reponit
autibus in rigidis, mox ſaltu præcipitem ſe
ejicit in medias ſinuoſi fluminis undas,
ibilaque ingeminans charam veſtigat amicam:
la ſono audito, confeſtim occurrit amanti,
ultiplicique ambo contingunt corpora nexu.
ſt ubi jam Veneris tandem eſt expleta voluptas,
mergit lætus coluber, peſtemque relictam
ſcopulo repetit prudens, ſuaque arma requirit:
uæ ſi amota videt, vel proculcata, dolore
Afficitur tanto, ut mœrens, vitamque peroſus,
erque quaterque caput ſaxis illidat acutis,
onec morte animam & curas ſimul exuat omnes;
te igitur rex talis erat, talesque videbam
ſſe ſuos populos: plerumque eſt regis imago

Vul-

Vulgus, & ad mores accedere principis optat.
Dextra erat ipſorum fallaci armata dolone,
Lividaque ora, atri dentes ſpumoſaque labra:
Regem hunc invidiæ eſſe patrem dominumque Timalphes
Ajebat referens, ipſumque Miaſtora dici,
Quo inſtigante ſui mortalia corda miniſtri
Tartareis implent ſpumis; tunc improba peſtis
Diffundens ſeſe, tolos contaminat artus:
Præſertimque oculos angit, ne proſpera ferre
Alterius poſſint, intabeſcantque videndo.
Poſtremo infixis per terga dolonibus, ægras
Extrudunt animas, triplici quas gutture mandit
Cerberus, & manſas aconita in triſtia vertit:
Corpora ſcorpiones fiunt, & acumine caudæ,
Quamvis blanda illis videantur brachia, lædunt.
Sed tu jam medias contemplare aëris oras,
Sarcotheumque vide qui rex eſt primus, & idem
Peſſimus hunc alii reges metuuntque coluntque:
Huic ſervit quicquid tenet orbis dæmoniorum,
A quo ceu quodam centro genus omne malorum
Emicat, ut radii ſolis de corpore manant,
Aſpexi hunc igitur, ſævum horribilemque ſuperbo
Extantem ſolio, ſceleratque ſceptra tenentem.
Sangvineæ criſtæ huic ſurgunt, & cornua ſeptem
Erecta, & totidem ingentes referentia turres.
Auribus atque oculis lucent, & naribus ignes,
Oraque fumoſas evolvunt grandia flammas.
Heu quod habet ſecum comites,quantasque phalanges
Inſtructas telis & bombiferis tormentis
Iſte tyrannus agit, tanquam perfringere cœlum
Vellet & ætherea ſuperos depellere ab aula.
Tunc mihi ductor ait. Fuit hic pulcherrimus olim,

Su-

upremoque Jovi chariſſimus: at mala mentis
Conditio, & lætis cognata ſuperbia rebus,
Attulit exitium miſero, par namque volebat
Eſſe Deo, cupiens æqualem ſedis honorem.
Proinde relegari meruit, juſſusque Michaël
Conſtituit certos illi inter nubila fines.
æpe tamen priſcæ laudis, veterumque bonorum
Non oblitus adhuc, & ſpe deluſus inani,
Bella movet ſuperis cœlumque irrumpere tentat:
Hinc fragor, hinc tonitrus, metuendaque fulmina fi-
unt,
Horrificique ignes nigranti nube coruſcant
Terrentur pecudes, humanaque corda tremiſcunt.
Sed furit incaſſum, & vexat labor irritus illum,
Nec potis eſt ultra æthereos intrare penates:
Quique prius lucis lator, dicique ſolebat
Lucifer, eſt nunc noctis amans, gaudetque vagari
Per noctem, lemures ſecum & phantaſmata ducens:
Perque diem interdum, quoties committere quærit
Armatas nebulonum acies, & ſternere cæſis
Corporibus campos: vel quum crudelia nautis
Fata parat, miſerasque undis operire carinas:
Aut quum grande aliud tentat ſcelus: ille enim tunc
In lucem prodit, ſed clam: mittitque latenter
At loca certa ſuos famulos, qui corda malorum
Inſtigant hominum, furiiſque audacibus implent:
Et taciti inſpirant mentem, non voce loquuntur.
Aſt ego, quæſo (inquam) mi dux, jam dæmones iſtos
Mittamus, resque humanas tandem aſpiciamus
Namque de hac ſpecula facile eſt terramque fretumq;
Cernere: non leviter nos hæc ſpectacla juvabunt.
Cœpimus ergo ambo mortalia contemplari.
Mirabar primum vario diſtincta colore

P Cor-

Corpora: nam media gens eſt quæ proxima Zon
Nigra erat, & craſſis labris, criſpiſque capillis,
Et nuda, aut ſimæ corio male tecta capellæ.
Quæ vero gelidis Boreæ reperitur in oris,
Vincebat candore nives, & frigora longis
Veſtibus, ac multo vix defendebat amictu.
Hanc illamque inter gentem quicunque morant
Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
Sed magis atque minus: quanta eſt diſtantia ſolis.
Talia dum ſtulte admiror: quid frivola curas?
Quid vanos ſpectas humana in carne colores?
Dux meus inquit: erit melius perpendere mor
Atque animorum habitus varios, operumque figur
Ex quibus agnoſces, meque oſtendente videbis,
Quæ ſit vita hominum, & quantum chaos erret i illa.
Principio tibi finge manum, quæ pollice cœlum
Aſpiciat, paſſis digitis: & pollice in ipſo
Pone hominum genus illorum quibus optima men eſt:
Qui res humanas ſpernunt, divinaque tantum
Mirantur, quibus in primis ſapientia cordi eſt,
Qui contemplari naturam atque æthera gaudent,
Innocui mites, juſtumque piumque colentes,
Quos neque divitiæ capiunt, neque turpia carneis
Gaudia, nec tumidi ſplendor titillat honoris:
Cœleſtes homines, humano in corpore divi,
Rari adeo: perfecta etenim ſunt omnia rara.
O utinam talem te Juppiter eſſe juberet!
Proximus huic digito eſt index, ubi ponere oporte
Prudentes homines: genus hoc eſt quippe ſecun-dum.
Eſtque bonum, tamen in terras declive, regendis
Urbi-

Urbibus ac populis aptum, rebusque gerendis.
Juſtitiam colit atque fidem, moresque pudicos:
Non tamen exutum eſt terreno prorſus amore.
Cui ſi quando Deus rerum permittit habenas,
Imperiique decus, tunc aurea ſæcula fiunt,
Tunc floret virtus, terrasque Aſtræa reviſit,
Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.
Poſt ſequitur medius digitus, qui infamis habetur.
In qua ſede aliud genus eſt tibi conſtituendum,
Illorum quibus eſt magnæ ſolertia mentis:
Ingeniique vigor, nec non vis magna loquendi.
Sed pravi ſunt, injuſti, vitiisque referti,
In terras curvi, nunquam æthera ſuſpicientes,
Aſtuti in primis, falſoque in pectore vulpem
Geſtantes, turbamque ignarum decipientes.
Quumque odio virtutem habeant, quum numina temnant
Se ſimulant juſtos tamen ac virtutis amantes,
Proque albis nigra, & pro nigris alba loquuntur:
Omnia vel lucri faciunt vel laudis amore,
Nec niſi præſentem vitam ſperantve timentve,
Hi ſunt qui ſemper prudentibus adverſantur,
Armatique dolis, confidentesque favori.
(Quem ſibi ſervitio turpi vel munere blando
Conciliare ſolent) ſanctis conatibus obſtant
Prudentum, & nubem veris rationibus obdunt:
Quæ ſi non proſunt artes, tunc res agitur vi,
Utuntur ferro, flammis, atroque veneno:
Lædere ſi nequeunt furtim, graſſantur aperte,
Ergo his militibus, ſeſe ac ſua regna tuetur
Ipſe malus dæmon, tali ſe robore fulſit,
Tali præſidio terram ſibi ſubjicit omnem.
Nam longe plures ſunt, & longe aſperiores

Aſtuti quam prudentes, ideoque reportant
Palmam plerumque, & victa probitate triumphant.
Qui quum ſceptra tenent,& præſunt urbibus, ætas
Ferrea regreditur, mavortia bella reſurgunt:
Juſtitiam & leges vincit furor; omnia demum
Bachantur vitia impune, & jacet obruta virtus.
Hoc hominum genere eſt nullum ſcelaratius inter
Mortales, nec cœlicolis odioſius ullum eſt.
Proxima ſtultorum eſt ſedes, quartoque locari
In digito debet, ſtultorum maxima turba eſt.
Quis neſcit? gaudet ſtultis natura creandis,
Ut malvis atque urticis & vilibus herbis.
Hi ſunt obtuſo ingenio, craſſoque cerebro.
Et nihili pendunt animi bona, ſolaque ventris
Et Veneris, pecudum ritu, oblectamina quærunt,
Quos bipedes aſinos ipſi mille artibus atque
Inſidiis capiunt aſtuti, plurima eiſdem
Perſvadere ſolent injuſta & falſa, ſuoque
Eloquio quocunque volunt ducuntque trahuntque:
Credula quandoquidem eſt ſtultorum, ceu puerorum
Turba, ſed in vitium magis: hæret opinio ſemper
Illis deterior quibus eſt quoque deterior mens.
Hinc eſt quod ſtulti aſtutorum quam prudentum
Promptius auſcultant dictis, & credere malunt:
Quippe ferunt prava aſtuti, & plerumque doloſa
Conſilia, & vitium pulchro ſub cortice velant.
Sed licet in multis aſtuti ludificentur
Hos quos dixi aſinos, tamen una ſuperſtitionis
Eſt faciliſque via, & cunctis jam cognita ſeclis,
Qua aſtuti in primis utuntur. Namque deorum
Addicunt ſeſe templis, ac ſacra miniſtrant:
Tunc implent urgentque metu inſulſiſſima corda:
Stulto-

Stultorum, terrentque minis, niſi numina placent
Muneribus, redimantque datis ſua crimina nummis,
Quos ipſi mox accipiunt, quibus & ſua ſæpe
Scorta ſacerdotes caſti, mulasque ſaginant.
Nempe ſacerdotum qualis ſit vita, modusque
Fallendi ſtultos, quis non videt? attamen ipſis
Hæc impune licent: tanta eſt clementia regum,
Duntaxat ludo, ventri, Venerique vacantum.
Hæc quoque dii faciles tolerant, parvique videntur
Pendere, quo ſua ſacra manu, quo pectore fiant:
Quo probro in terris, quoque afficiantur honore.
Sed redeo ad ſtultos, quos quando extollit, & alto
Collocat in ſolio, cupiens Fortuna jocari:
O quot ſtultitiis tunc omnia plena videbis?
Quas memorare nimis longum foret, improbitas tunc
Exultat, virtusque movet contempta cachinnum.
Tum choreis lautisque epulis, variiſque vocatur
Ludis atque jocis, tum ſcurrarum ac meretricum
Agmina cernuntur paſſim, tunc ſola voluptas
Turpis & inſipiens, toto dominatur in orbe.
Qualis enim rex eſt, talis quoque ſubditus illi
Eſſe ſolet populus, ſtudiiſque tenetur eiſdem.
Non eſt ſola tamen ſtultis cognata voluptas:
Ira frequens etiam quatit illos, pronus in iram
Stultorum eſt animus, facile excandeſcit, & audet
Omne ſcelus, quoties concepta bile tumeſcit:
Tunc ferri ſceleratus amor, rixæque cruentæ
Surgunt, & gelidæ dant plurima corpora morti.
Ergo ferum genus hoc hominum eſt, valdeque cavendum,
Ultimus eſt digitus minimus, quo ſæpius aures
Scalpuntur, dicique ideo ſolet auricularis:

Hic locus eſt inſanorum qui mente videntur
Exuti, quibus eſt uſus rationis ademptus.
Quorum ſi nunquam ceſſet furor, expedit illos
Oppetere, & tantum moriendo relinquere morbum
Ergo hominum duo ſunt genera, & non plura bonorum.
Cætera (nam mala ſunt) vitato ſedulus: aut ſi
Non vitare potes ſaltem irritare caveto:
Nam furit atque ferit ſæviſſima bellua vulgus.
Poſtquam ſic fata eſt proles Areteia nunquid
A vitiis (inquam) poſſunt ad honeſta vocari
Officia, aſtuti & ſtulti? an via nulla medendi eſt
Criminibus? vel ſi qua via eſt, ediſſere quæ ſit.
Tali autem mihi tunc reſpondit voce Timalphes:
Natura aut multos humano in corpore morbos
Ingenuit, ſic multa animo mala contulit ægro.
Atque ſuos parti utrique eſt largita labores.
Aſpice quanto hominum genus amplectatur amore,
Opportuna tamen medicamina multa creavit:
Quod niſi feciſſet, nimis iracunda fuiſſet.
Ergo eadem nocuit, quæ profuit, utque nocendo
Ingenioſa fuit, fuit ingenioſa medendo:
Ut dubites materne an ſit dicenda noverca.
Sed nunc mittamus morbos, & pharmaca, quæ ſunt
Corporis, iſta patent jam multis edita libris.
Deque animo (ut melius quæ me paulo ante rogaſti
Percipias,) quantum res poſtulat ipſa, loquamur.
Principio ut juſſu naturæ ruſtica tellus,
Vrticas tribulosque & vilia gramina gignit,
Ni cultura frequens adſit, multoque labore
Ingratas raſtris ac vomere diſſipet herbas:
Nec ſatis hoc, opus eſt etiam bona ſemina ibidem

Sparge-

argere, & aſſidua ſparſis inſiſtere cura:
c animus dum corporeo ſtat carcere vinctus,
orreſcit denſis vitiorum ſentibus, & fit
ene ferus, niſi prudenti cultore juvetur
ui vitia expungat, virtutesque inferat apte.
Sed quæ ſit cultura animi, fortaſſe requiris.
t ſophia, eſt inquam ſophia: hanc intellige, mores
uæ docet, atque probos homines facit, & vivendi
ecte monſtrat iter mortalibus, ut pietatem
ſtitiamque colant ſvadens, & crimina vitent.
la hæc nimirum ſophia & ſapientia vera eſt,
on ea cui paſſim medici vafrique cuculli
emporibus noſtris incumbunt nocte dieque,
uærentes rerum abſtruſas evolvere cauſas,
aturæque intus latitantis pandere clauſtra,
Materiam primam, vacuamque, ac mille Chimeras
flatis buccis ructantes, ut videantur
octi, & rugoſas diſtendant ære crumenas.
bellam ſophiam, cujus ſtudioſa juventus
ut inhiat lucro, aut ſterili ambitione tumeſcit!
ed nil candidior, ſed nil moratior exit.
on hæc eſt cultrix animi, & ſapientia dici
ure nequit: potiusque vocanda ſcientia, ſi non
mbiguos veri calles decepta relinquit.
rgo hanc qui didicit, ſcit, non ſapit: atque ſcientis
Nomen habere poteſt forſan, ſed non ſapientis.
æc duo ſunt etenim ſpatiis disjuncta reductis,
untque operum diverſorum, ſapientia fructum
roducit vitæ, fert ipſa ſcientia florem.
rodeſt illa, ſed hæc ornat: conſiderat illa
Quæ ſunt intra hominem, hæc circa exteriora vagatur
lla pium ac juſtum, hæc doctum facit atque diſertum.

 Proin-

Proinde animi cultrix ſola eſt ſapientia, mores
Quæ docet, ut dixi, hæc etenim vitia omnia pelli
Virtuteſque ſerit, quas cœleſti irrigat imbre.
O humani generis lux, o via vera ſalutis,
Præſidium, portus, ſolamen, regula vitæ,
O pax & medicina animi, o venerabile aſylum,
Svavior ac potior ſapientia nectare! quis te,
Quis te nunc amat aut ſequitur? tibi quis locus, au quis
Eſt honor in terris? quondam regnare ſolebas
In templis, in porticibusque, & gymnaſiis &
Conſiliis, regumque aulis. Nunc cognita nulli e
Sed pro te regnant nugæ, & mera ſomnia vatum
Quid nunc in ludis pueri, imprudenſque juventu
Diſcit? fabellas turpes, vel prorſus inanes.
Ecce ſedens alte præceptor, codice aperto
Excreat: & poſtquam circumſpectavit hiantes,
Arrectaſque aures tironum, voce ſonanti
Aut tragicas larvas, aut comica ſcorta referre
Incipit, aut veterum inſanos effutit amores:
Aut quod monſtroſum & ſævum & plorabile narra
O caput ellebro dignum! ſic pectora pura
Imbuis? & rerum ignaros hac fruge ſaginas?
Hoc ſale conditur tenera ac petulantior ætas?
Non pudet his nugis abſumere turpiter ævum:
Hinc tot ubique vides pravos, tot ubique ſceleſtosſ
Hinc & tanta ſeges vitiorum creſcit ubique,
Quando nulla animis cultura adhibetur honeſta.
O corruptores, non cultores puerorum!
Diſcite vos prius, inde aliis oſtendite rectam
Vivendi formam, & ſanctos inducite mores,
Ne pecudum ritu vitam ducatis inertem.
Tu vero Stellate audi: id namque docebo.

Ei

paucis, qua animus tibi ſit ratione colendus:
In primis unum eſſe Deum meditare frequenter,
Immenſum, æternum, ſummum, optimum & omnipotentem,
Qui cœlum, & toto fulgentia ſidera cœlo,
Cæteraque aut oculis apta, aut non apta videri,
Ex nihilo, nutu ſolo, ſine tempore fecit,
Factaque perpetuo ſtudio ſervatque regitque.
Hunc venerare, time, cole, lauda, & ſæpe precare,
Nocte dieque, oritur quum ſol, quumque occidit, & quum
Aequali ſpatio meta disjunctus utraque eſt.
Nam prima eſt virtus, prima eſt ſapientia, regem
Cœlicolum patremque hominum cognoſcere, amare,
Sinceroque animo laudare, timere, precari,
Hoc ſine virtutes alias nihil eſſe putato:
Hoc vero ſolum pene eſt ſatis. Ergo teneto
Corde ac mente Deum ſæpe, & ſæpe ore vocato:
Hac pietate poteſt tibi nil contingere majus.
Hæc ad virtutes alias eſt janua, quippe
Divino nequeunt prorſus ſine numine haberi
Virtutes aliæ, & nequeunt vitia ipſa caveri.
Præterea cives cœli, angelicasque cohortes,
Et ſummi regis famulos, ſanctosque miniſtros
Divinæ majeſtatis juſſa efficientes,
Adſtantesque illi feliciter omne per ævum
Aetheris in campis puri ſemperque ſereni,
Sæpe piis precibus ſupplexque orare memento,
Ut tibi præſto adſint, ut ſæva pericula pellant,
Dignenturque Deo te commendare, profecto
Poſſunt atque ſolent multum prodeſſe rogantes
Angelicæ mentes, humanaque vota ſecundant.

Nec ſis tu e numero illorum (cave quæſo) putant qu
Nil melius naturam homine, ac nil dignius uſquam
Finxiſſe, inſani: quum tot terraque marique
Vivere conſpiciant animalia: in æthere credunt
Stellarumque globis nullos habitare colonos,
Et deſerta poli cenſent ſpacia ampla beati.
O curvas animas, o pectora plena tenebris?
Percipere humani ſenſus non omnia poſſunt:
Plurima ſunt quæ oculos fallunt, ſed mente videntur,
Unde acies mentis potius retioque ſequenda eſt,
Quæ docet eſſe deos, cœlumque habitarier: ergo
Aut ſtellæ dii ſunt, aut lucida templa deorum:
His fundamentis jactis, amplectere deinde
Juſtitiam, & per te nulli unquam injuria fiat,
Sed verbis aliisve modis fuge lædere quenquam:
Quodque tibi nolles, aliis feciſſe caveto:
Quodque tibi velles, aliis præſtare ſtudeto.
Hæc eſt naturæ lex optima: quam niſi ad ungvem
Servabis, non ipſe Deo (mihi crede) placebis.
Poſtque obitum infelix non aurea ſidera adibis.
Alterius famam vel honorem tangere, vel rem
Invidia, aut ira, aut ſvadente cupidine, noli:
Immo juva, quos eſſe bonos intelligis, omni
Sedulitate: maliſque interdum gratificare,
Quo tibi vel nunquam noceant, vel parcius obſint.
Nec te a juſtitia retrahant mala munera, amorve,
Aut odium, namque hæc tria ſunt quæ lumina mentis
Præſtringunt, rectosque homines a limite trudunt:
Sed memor eſto Dei ſemper, mortiſque futuræ.
Poſt hæc illecebras omnes fuge corporis, atque
Fræna voluptati duriſſima pone: voluptas

mproba perniciem ingentem mortalibus affert:
magis adverſum eſt virtuti, tendere ſurſum
tur aſſidue cognato ad ſidera virtus:
tra inimica polo, ſemper petit ima voluptas,
ecudum it morem deſpectat cernua terram,
ocans animi vires & corporis: unde
vos facit, & morbos inducit amaros.
: illa eſt Circe, hæc Syren, hic hamus iniqui
nonis: hoc laqueo innumeros capit, & probibet ne
t mortem patrii redeant ad limina cœli,
Callidus, & ſecum tenebris includit avernis.
s ergo inſidias, hoc blandum & dulce venenum
ſtis tartarei, quantum potes aufuge cautus:
te pœniteat fruſtra, quum ſerior ætas
tiet ingenium, famam, rem, membra periſſe
guo mellis guſtu, & dulcedine inani.
nc etenim, ut multi, dices, O tempora pulchra
am male vos novi! quo fugiſtis? miſerum me,
mihi nunc reddat pueriles Juppiter annos,
liceat Samios iterum contingere ramos,
Pergam illuc dextro quo tendit littera cornu:
licet anguſtus limes, perque ardua ſurgat.
t melius virtute nihil, quæ permanet omni
mpore, quæ laudem tribuit, largitur honorem,
nſum auget, vitam ſervat, poſt funera durat,
: me infelicem decepit blanda voluptas,
uæ jam pridem abiit, meque inter damna reliquit.
amque ego dum juvenis meretricia luſtra frequento,
um ventri & ſomno, & ludo ſum deditus amens,
iſcere nil volui, ſtudium librosque peroſus,
o. Contempſique bonas artes: nunc (heu) video me
doctum, inſanem, ſine nummis, corpore fracto.
Mente

Mente hebeti, ſenſu obtuſo: vixi hactenus, ut
Dum ſtetit, vigilare tamen ſe credit, & errat.
Talia ab ignavis jactari verba frequenter
Conſuerunt, ubi jam morti vicina ſenectus
Expendit ſero male ductam examine vitam.
Maxima pars pecore amiſſo præſepia claudit,
Tumque ſapit quum calva retro fortuna receſſit:
Et medicum quærit, quum ſpes eſt nulla ſalutis.
O miſeri, dum tempus adeſt, cognoſcite temp
Nam fugit hora levis, nec ſcit fugitiva reverti.
Nil lacrymæ & gemitus defuncto corpore proſu
Utilis eſt medicina ſuo quæ tempore venit.
Quare tunc opus eſt quum florere incipit ætas.
Virtutem amplecti: tunc rectum carpere oportet
Videndi callem, & ſtudiis incumbere honeſtis:
Tunc eſt utendum ratione, animuſque regendus
Conſilio, dum mollis adhuc, ne forte malarum
Melle voluptatum captus, petat avia præceps.
Qui ſapit, hic ſapiat cito: nam ſapientia ſera
Proxima ſtultitiæ eſt, fertque importuna dolorem,
Deplorans fruſtra grave & irreparabile damnum
Eſt tibi præterea ſitis improba divitiarum
Omnino, & ſcelerata auri vetanda cupido:
Namque ubi avaritia eſt, habitant ferme omnis ib
dem
Flagitia, impietas, perjuria, furta, rapinæ,
Fraudes atque doli, inſidiæque & proditiones,
Jurgia, & infandæ cædes, quid ſingula narrem,
Denique ſordidius nil eſt, nil pejus avaro:
Qui totus terræ immerſus, ceu talpa, cupit ni
Nil amat agnoſcitve aliud, quam munera terræ;
Propter quæ ſolet omne ſcelus patrare, Deumqu
Nullum, alium, præter nummum, væſanus adora

Ne

t videt infelix, quam ſit fragiliſque brevisque
a hominum, & quam moras contracto ſemper ab arcu
utiat gelidas humana in corda ſagittas,
c juveni parcat, nec docto, nec locupleti,
quodcunque caput nullo diſcrimine pulſet:
e etiam proprius tunc ſit quum longius eſſe
Creditur & ſubitos ferat improviſa tumultus.
tu divitias terrenas, & bona cæcæ
bjecta imperio ſortis, nec pendere magni,
c multum curare velis, nam propria cuiquam
on ea ſunt, quæ pro arbitrio largitur & aufert
ſtabilis Fortuna ſuo; vel morte recedunt.
verſos dominos permutatura viciſſim.
nt alia inquirenda tibi bona, ſunt potiores
vitiæ cupiendæ, omni quæ tempore durant:
quas nec morti, nec ſorti eſt ulla poteſtas.
. Has cumulare tibi ſtudeas noctesque diesque:
am vere tunc dives eris, vereque beatus.
etera, quæ vulgus demens miratur & optat,
tibi ſint, nummi, fundus, domus & pecus, illis
ere, (quis prohibet?) juſte tamen atque modeſte:
uumque potes, miſerere inopum, & ne deſpice egenos,
oc pacto acquires laudem, æternamque ſalutem,
pro terrenis cœleſtia munera habebis.
on homo, ſed lupus eſt, quem non clementia tangit,
ui non alterius miſeranda ſorte movetur,
. Qui negat auxilium ſocio præſtare roganti.
t ſi pauper eris, patienter ſuſtine, & æquo
ectore pauperiem tolera: magis ille ſiniſtris
aſibus afficitur, plus curarum atque laborum

Per-

Perperitur, qui plura tenet, cui plura dedit ſors.
Deprimiturque adeo rerum gravitate ſuarum,
Ut contemplari nunquam cœleſtia poſſit.
Eſſe levem & vacuum terrenæ fæcis oportet
Illum, qui æthereas animo vult tendere ad arces
Nam quo quiſque magis terram petit, hoc magis
Abſtrahitur cœlo, ſuperaque a luce recedit,
Atque ubi quiſque ſuos theſauros poſſidet, illic
Aſſidue cor habet, ſemper convolvitur illic.
Eſt igitur multis paupertas utilis, illos
Exonerans, ut ad aſtra volent levioribus alis.
Sed tibi non minus eſt vitanda ſuperbia, mater
Rixæ odiique urbes ſtudia in contraria ſcindens,
Excidiumque ferens multis. Hac peſte laborans
Olim Roma ruit, civili oppreſſa furore.
Hoc fuge tartareum monſtrum, ſi quæris amicus
Eſſe Dei, & tandem cœlo poſt fata potiri,
Nemo ſuperbus amat ſuperos, nec amatur ab illi
Vult humiles Deus ac mites, habitatque libenter
Manſvetos animos procul ambitione remotos:
Inflatos vero ac ventoſos deprimit idem,
Nec patitur ſecum puro conſiſtere Olympo.
Ergo utres tumidi quid veſtra ſuperbia vobis?
Quid tituli illuſtres, præclaraque nomina proſun
Quæ cito mors rapit, & lethæas mergit in undas
Laudari a vulgo cupitis, vulgoque placere:
Dicite, judicii quid habet plebecula veri?
Vos putat eſſe deos: quid tum? quum ſitis aſell
Humana exterius tantum apparente figura?
Fallitis ignaros homines, non fallitis ipſos
Cœlicolas: imo his riſum ſtomachumque movetis
Nam veſtros mores, occultaque crimina norunt.
Sed vos, o cæci, divos nihil eſſe putatis:

Nec

ec ſupereſſe animas, extincto corpore, veſtras
editis, atque ideo præſentis commoda vitæ
Optatis tantum, deridetisque futuram.
uam multæ pecudes humano in corpore vivunt!
nc veſtri erroris cauſa eſt, veſtræque ruinæ,
uod nil craſſa acie niſi corpora craſſa videtis,
ec veras res, ſed rerum cognoſcitis umbras.
axima pars fumo gaudet, fumoque repletur.
ulti, quid fumo eſt levius? quid inanius? aut quid
diculum magis eſſe poteſt quam quærere hono-
rem
nmeritum, & cauſas veri contemnere honoris?
ſpicimus pravos, indoctos, mentis egentes,
Sublimi in ſolio poſitos, dominarier illis
ui ſe ſunt longe meliores, & quibus ipſi
eberent ſervire magis; nempe improba ludit
ebus in humanis Fortuna, & lege ſine ulla
mnia confundit, plerumque ad ſidera tollens
gnavos ſervos, piſtrino & carcere dignos.
t ſi ſana foret, ſolis ſapientibus orbem,
t decet, ut par eſt, committeret ipſa regendum,
uncta etenim recte fierent, legesque vigerent:
acraque tractarent puri innocuique miniſtri,
Et dii ſe ſinerent mortali luce videri:
ed perſonatis gaudet temeraria nimis,
ert tamen iſta Deus ſummus, qui talia poſſet
orrigere & cur nos etiam non iſta feramus?
uid prodeſt verum firma ratione tueri,
t nihil proficere, atque odium ſibi quærere fruſtra?
pernitur, ac damnum patitur ſapientia, cui non
eſpondent vires, quam nulla potentia fulſit
Inde tacere quidem præſtat: tu deſpice laudes
nſulſas vulgi, & fortunæ munera cæcæ:

10. Atque

Atque Deo ſtudeas omni virtute placere
Poſt cineres eſt verus honos, & gloria vera,
Quæ datur aſtrifero in cœlo juſtiſque piiſque,
Tunc mites humilesque ſuo lætantur honore.
Aſt Stygia mæſti lacrymans in valle ſuperbi.
Poſtremo compeſce iram, parit ira furorem,
Turpia verba furor: verbis ex turpibus exit
Rixa: ex hac oritur vulnus: de vulnere læthum.
Ira adeo mentem confundit, ut ebria bile
Ferventi, nequeat dignoſcere quid ſit agendum:
Judiciique expers plerunque per avia tendat.
Mox dolor atque pudor facta conſulta ſequuntur.
Ergo cave hanc, animumque rege, & te vince, ferendo
Fortiter: egregia eſt etenim patientia virtus:
Qua quicunque caret, careat probitate neceſſe eſt:
Sitque ferus, ſemper rixas & jurgia ſemper
Exercens: propria eſt nimirum rixa ferarum,
Pax vero tranquilla decet mortalia corda.
Vir bonus & ſapiens quærit ſuper omnia pacem,
Vultque minora pati, metuens graviora, cavetque
Ne parvo ex igni ſcelerata incendia ſurgant.
Qui nil ferre poteſt, hominum commercia vitet,
Et ſolus degat ſilvis aut montibus altis.
Qui vero humanos cœtus urbeſque frequentat,
Diſcat multa pati, frænisque coërceat iram,
Diſſimulans conceptam arcano in pectore bilem:
Nec facile, atque levi de cauſa, abrumpere pacis
Vincla velit, quantumque poteſt ignoſcat amicis,
Ut poſſit quam aliis veniam dedit, ipſe mereri.
Pauca hæc de cultura animi dicenda putavi,
Sufficiuntque ſatis. Potuiſſem his addere plura:
Sed cui ſunt hæc pauca, illi non cætera deerunt:

Ad-

dvenientque ultro quæcunque videntur omiſſa:
Jam comprenduntur tacite, & clauduntur in iſtis.
ttamen interea ſapientum incumbere libris
ſt operæ pretium, & rerum perquirere cauſas,
Denique doctrinis variis componere mentem:
Quippe animus ſine doctrina eſt ignavus hebeſque.
Hoc igitur pacto (ut dictum eſt) floreſcere poſſunt
Virtute ac meritis ſtulti aſtutiqe colentes
o. Seſe animumque ſuum, & cœleſti ſede potiri
Talia dum memorat ductor meus, ecce deorum
Nuntius, Atlantisque neposque Jove miſſus ab ipſo,
ſtitit, atque jubet ſupera ad convexa Timalphen
e cito, namque ajebat dudum eſſe vocatos
œlicolas omnes Jovis ad tecta aurea ſummi:
elleque de rebus gravibus nonnulla referre
Momum, utrum quoſdam monachos in colle ma-
nentes
xtra urbem, cujus prope mœnia labitur atque
ntrat in Adriacas piſcoſus Ariminus undas,
Divitiis deceat privari, & partibus illis
Quas auferre ſolet criſtatis villica gallis:
Quum ſint laſcivi nimium, nimiumque ſuperbi,
t ſpernant omnes, & turpia multa licenter
ommittant, ſenis exemplo qui præſidet illis.
roh pudor, hos tollerare poteſt eccleſia porcos,
untaxat ventri, veneri, ſomnoque vacantes?
Quo audito confeſtim abiens Areteius heros,
Mercurio me commendat, qui a tartara iturus,
lutoni ſecreta patris mandata ferebat,
Hic comprenſum arcte tenuit me, & nubila vexit
er media in terras, quo Thuſeus tempore Clemens
ntra Felſineos habitans cum Cæſare muros,
lorentinam urbem longa obſidione premebat,

Ergo Atlantiades, quatiens talaribus auras,
Pervenit tandem ſancti ad prærupta Marini
Saxa, & ſtelliferum ferientes æthera rupes.
Inde, brevi lapſu, poſuit me in pingvibus agris
Verruculi mox infernas properavit ad oras.

Liber Decimus.

Synopſis Libri X.

Hoc libro culturam animæ, quoad ſcientias & art pleniſſime abſolvit author. Sub principio autem hementer ſatis & ironice in Monachorum hypo ſiam & luxuriam invehitur. Deinde Methoda ſtudendi proponit. Sapiens omnia ſua, quocunq tendit, facile ſecum portat, dives agris non Sophi veteres Deum precati lapidem philoſophor acquiſiverunt: cujus parandi modum ænigma deſcribit. Sapientem connubio adſtringi non dec bellum niſi pro aris & focis omnino dedecet. H mines ad virtutis amorem excitat author, Erem cujusdam exemplum proponens, cui ſcelera ho num nauſeam moverant. Spiritus Dei corda ſo purificat, quo imbutus paucis ad vitam ſuſtenta dam indiget. Vita duplex animi & corporis, ha vulgus, illam ſapientes vivunt. Pravi anim mortalem eſſe credunt & optant, boni contra. M ditatio miſeriarum humanarum hominem ad D um adducit, de quibus egregie perorat. Aulam P palem ipſumque Papam Clementem per tranſe nam lepide perſtringit. Conſideratoque quam i poſſibile ſit, in terris ad veram Sapientiam pe venire, huic libro finem imponit.

CAPR

CAPRICORNUS.

SALVE Atlantiades: Stygia de valle rediſti.
Tam cito? dic quæſo, quidnam Plutonis in aula
Nunc agitur? Fit rixa ingens, ingensque tumultus
Cur hoc? Dicam equidem, quamquam feſtino reverti
Ad ſuperos, tanta eſt Turcarum, Chriſticolumque,
Ac Judæorum turba illic, ut locus illam
Non capiat. Vacuni nihil eſt, ſunt omnia plena,
Veſtibulum plenum, plena atria, regia plena,
Templa, domus, plateæ, fora, mœnia, denique tota urbs,
Et campi, & colles, & frondiferæ convalles,
Uſque adeo ut ſeſe impellant, trudantque viciſſim
Calcibus & pugnis & morſibus, aſpra gerentes
Prælia: nam ferro nequeunt decernere manes,
Nec fas eſt illis iterum ſuccumbere morti,
Vix potui tranſire, & Ditis limina adire,
Per denſas umbrarum acies, cuneosque coactos.
Fit via vi: irrumpens aditus, arctiſſima laxo
Agmina, disjicens crebro hujus verbere virgæ.
Tandem pervenio ad nigri penetralia Regis,
Quem video triſti efflantem ſuſpiria vultu.
Poſtquam illi expoſui patris mandata, jubentis
Solvi Antichriſtum e cavea, terrasque per omnes
Emitti, ut faciens miracula falſa, docensque
Jam ſummam adveniſſe, mundique ruinam,
Omnia perturbet, pecudes, hominesque, deoſque:
Imperat hoc etenim fatorum immobilis ordo:
Quæſo (inquam) Pluton, cur ſic es triſtis? at ille
Nonne tibi indignum, injuſtum, infandumque videtur,

Vos adeo latum cœlum, immenſumque tenere,
Quum ſitis pauci, quumque illuc vix hominum tres
Vel paulo plures, longo poſt tempore pergant:
Et me tam anguſto in regno & parvo eſſe locatum
Quo innumeri veniunt mortales qualibet hora?
Omnes Judæi, Turcæ omnes, non tamen omnes
Chriſticolæ (fateor,) ſed certe portio major
Huc huc deſcendunt, hæc ad vivaria currunt,
Cur ad noſtra magis mittuntur limina? vel cur
Ille meus frater, qui poſſidet æthera, ſaltem
Presbyteros, fratres, monachos, non accipit intra
Septa poli, ſedesque ſuas, & continet illic?
Non pudet hos homines qui in templis tam bene cantant
Quaque die, & ſacris in turribus æra fagitant,
Qui tot thura adolent, tot ſcortorum miſerentur
Qui ſolvunt alios, ſua crimina ſolvere nolunt,
Qui veſpillonum funguntur munere, & ornant
Templa Deûm ſtatuis, picturis, atque ſepulchris:
Mittere ad infernas ſedes, & plectere pœnis
Millia quot non fert ſitiens Apulia muſcas?
Pontifices etiam ſummos nihil ille veretur:
Imo jubet cunctis aliis pejora ſubire
Supplicia: unde Erebo miſeri clauduntur in imo,
Atque illic miris cruciatibus afficiuntur.
Quare Cylleni quum ſidera ſumma reviſes,
Dic fratri, dic (quæſo) meo me cuncta libenter
Facturum quæcunque jubet: ſed conſulat idem
Regno etiam noſtro, & noſtras non deſpiciat res:
Aut trahat hinc aliquot manes, aut tartara laxet.
His dictis, Faciam, reſpondi, atque inde receſſi.
Nunc redeo ad ſuperos, & me properare neceſſe eſt.
Infelix, noſtrique memor, tu Muſa memento

Verſiculos dictare mihi: nam charta parata eſt,
Et calamus, nec ſcribenti grata otia deſunt:
Incipe, meque doce, quali ſophus ordine fiat,
Principio naſci fauſto ſub ſidere oportet
Illum, quicunque eſt ſapiens felixque futurus:
Diſtat enim multum quali ſub imagine, quali
Sub facie cœli quiſquam naſcatur: ut ajunt,
Qui aſtrorum motus, vires, & nomina norunt,
Et geneſes hominum obſervant, & fata recludunt,
O quam magna, &, quam miranda potentia cœli eſt,
Quo ſine nil pareret tellus, nil gigneret æquor
Cœlum eſt Oceanus, rerum pater: aſtra, ſorores
Sunt nymphæ: omne bonum in terras delabitur inde.
Eſſe igitur ſapiens & felix nemo poteſt qui
Naſcitur adverſo cœlo, ſtellisque ſiniſtris,
Per magni refert etiam, quos quiſque parentes
Accipiat, quo ſit pacto nutritus, & a quo
Inſtructus, nam quos mores puer adbibit, & quas
Artes a teneris didicit, retinebit adultus.
Illa diu durant, animisque tenaciter hærent,
Quæcunque a primis naſcentes hauſimus annis.
Ergo ſit probus & doctus prudenſque magiſter
Qui puerum inſtituat, cogatque aſſveſcere honeſtis
Utque peritus eques, nunc huc nunc torqueat illuc
Indomitum, frænis ſimul & calcaribus utens.
Nec tantum verbis moveat, ſed validius ipſum
Exemplis moveat, quid enim bene dicere prodeſt,
Si malefacta aliud monſtrant, verbiſque repugnant?
In primis ſtudeat laſcivis atque ſceleſtis
Arcere a ſociis: commercia turpia ſanctos
Corrumpunt mores: multi hoc periere veneno.
Vis tu noſſe hominem qualis ſit? perſpice amicos
Illius: aſſociant ſimiles natura, Deuſque:

Cum paribuſque pares habitant, vivuntque libenter.
Valde igitur caveant cum præceptore parentes,
Ne puer aut juvenis laſcivus & improbus illum,
Quem fore felicem ac ſapientem gnaviter optant,
Moribus obſcœnis contaminet: (heu facile omnes
Labimur in vitium, & facile ad pejora movemur!)
Interea puer hic quem fingimus, ut ſapiens ſit,
Græcis incumbat libris, pariterque Latinis:
Et quantum potis eſt, evadat doctus, honeſtos
Perlegat auctores, & ſcripta inhoneſta refutet.
Indoctum raro eſſe probum contingit, & atras
Errorum in tenebras mentem ignorantia trudit.
Attamen a ſtudio nimio, nimioque labore
Abſtineat: ne dum ſapientia quæritur, amens
Fiat, vel morbum incurrat, ſeſeque trucidet
Immodica officiunt, nec longo tempore durant.
Interdum genio indulgens, animumque relaxans
Et vacet, & ludat nempe interjecta vigorem
Fert requies, reparant tempeſtiva otia vires.
Sed quanquam dignæ ſcitu pulchræque bonæque
Diſciplinæ omnes videantur, ſunt tamen iſtæ
Præcipuæ, & quæ naturam & quæ ſidera pandit.
Hiſce igitur totis incumbat viribus, haſce
Perdiſcat ſophus hic noſter, jam grandior ævo,
Inque harum ſtudio graviores conterat annos,
Et ſimul (ut dictum eſt ſupra libroque priori)
Culturam exercens animi, juſtuſque piuſque
Fiat & exornet duplici ſua tempora lauro
Quam pulchrum eſt hominem pariter doctum eſſe probumque
Et ſcire & ſapere! inſipiens doctrina timenda eſt.
Ut furioſus habens gladium, ſic doctus iniquus.
Verum non ſatis eſt animum curare, boniſque

Moribus & doctrina æque componere, quando
Corporis eſt etiam ratio non ſegnis habenda.
Corpus enim male ſi valeat, parere nequibit
Præceptis animi magna & præclara jubentis.
Quare danda opera eſt ut victus ſit bonus, unde
Gignatur ſangvis purus, nam noxius humor
Plerumque ex pravis epultis per membra creatur.
Ebrietas eſt vitanda, ingluviesque ciborum:
Quippe caput ſtomachumque gravant, fumisque cerebrum
Involvunt, ſtupor hinc ſequitur, ſomnusque diurnus.
Parcus edat, parcusque bibat, vir doctus & æquus.
Exercere etiam corpus mediocriter apto
Tempore conducit multum, viresque reducit.
Segnities robur frangit, longa otia nervos
Debilitant, ignava quies effœminat artus.
Præterea calor immodicus, frigusque cavendum eſt,
Atque aër craſſus nimium, regioque paluſtris:
Præſertim ſole æſtivo, quum Sirius agros
Diffindit, viridique canunt ſub fronde cicadæ:
Denique conandum pro viribus ut bene ſanum
Sit corpus, præcepta animi ut bene cuncta faceſſat,
Quod facile haud fieri poterit, ſi dura vetabit
Pauperies: opus eſt nummis vel morte relictis,
Vel ſorte inventis, vel quavis arte paratis.
Quippe inopem mala multa pati contingit ubique
Nec ſine divitiis fas cuiquam ducere vitam
Felicem. Heu quam ſæpe gemit rerum indiga virtus
Quam contempta jacet ſi ſacra pecunia deſit?
Ille autem dives vere proprieque vocatur,
Qui valet ingenio, eloquio, prudentia, & arte:
Atque ubicunque manet, victum ſibi quærit honeſtum:
Et quamvis loca multa petat, diverſaque longe,

Fert ſua quæque tamen ſecum bona: nec ſibi deſunt
Commoda, quæ poſſint lætam producere vitam:
Nec metuit fures, nec lævorum arma latronum:
Seque iterum veſtit cito, ſi quando expoliatur.
Vera etenim virtus fortunæ cedere neſcit.
Quælibet urbs, totuſque orbis patria eſſe videtur
Egregio fortique viro, & bene vivit ubique.
At virtute carens, quamvis ampliſſima paſſim
Prædia poſſideat, quamvis exuberet auro,
Non tamen ire poteſt quo vult, terrasque per omnes
Currere, diverſos hominum perpendere mores,
Diverſos ſpectare locos, & vivere ubique.
Quippe domos, agrosque ſuos, ſcrinia ſecum
Ferre nequit quocunque meat, ne forte latronum
Hæc rapiat manus, aut fallax voret omnia Pontus,
Mox mendicus egens aliena cibaria quærat.
Sedibus ergo iiſdem patriaque moratur eadem,
Semper ubi vinum & ſegetes ſua prædia reddunt,
Utque relegatus metuit tranſcendere fines
Quos ſibi præſcripſit ſua ſors, & inertia mentis;
Unde videre nequit vaſto quæ plurima in orbe
Fiunt pulchra, ſuis latebris ut carcere clauſus,
Proinde ſophi veteres ſubtili indagine quendam
Commenti lapidem, ſibi fida viatica cunctis
Permanſura locis nunquam interitura pararunt,
Quo auxilio varias terras, diverſaque regna
Cernere, & multis quamplurima diſcere poſſent
Quondam igitur triſtes imploravere deorum
Numina mactatis de more bibentibus ante:
Mercurium in primis, ſolem, lunamque precari
Funderunt tales puro de pectore voces:
O mundi decus, o divum pulcherrime Titan,
O quæ nocturnas Latovia disjicis umbras.

O Jovis

O Jovis & Majæ inſtabilis fugitivaque proles,
Cui datur in varias ſe transformare figuras,
Adſitis placidi, & noſtras audite querelas.
En pauci, quorum mens eſt ſublimis, & altum
Ingenium, quibus aſſidue ſapientia cordi eſt:
Dum cauſas rerum & naturæ arcana videre
Nitimur, immenſumque animo metimur Olympum,
Pauperie premimur, patimurque incommoda multa,
Deficimusque fame: interea plebs vilis & amens
Cuncta ſibi rapit, & nummos ſibi congregat omnes,
Nec noſtri quenquam miſeret: ſi poſcimus ullam
Rem, digitum oſtendunt medium, & nos ludificantur.
Unde agros fodere, aut jumenta ſtrigare coacti,
Aut ſtabulis efferre fimum, vix quærere victum
Poſſumus, & ſtultis miſeri ſervire jubemur.
Quare vos divi ſaltem miſereſcite noſtri,
(Si qua cælitibus pietas & cura bonorum)
Et facilem monſtrate viam, qua vivere honeſte,
Et veri latebras inveſtigare queamus.
Talibus auditis, divi advenere vocati,
Reſponditque prior Phæbus, Veneranda propago,
Semideum cœlo digni, ſuperumque favore,
Audite, atque animis mea dicta recondite veſtris:
Hunc juvenem Arcadium, infidum, nimiumque fugacem
Prendite, & immerſum Stygiis occidite lymphis.
Poſt Hyales gremio impoſitum Deus excipiat, quem
Lemnia terra colit, ſublatumque in cruce figat:
Tunc ſepelite utero in calido & diſſolvite putrem:
Cujus ſtillantes artus, de corpore noſtro
Spiritus egrediens penetrabit, & ordine miro

Paulatim extinctum nigris revocabit ab umbris,
Aurata indutum chlamyde, argentoque nitentem:
Projicite hunc demum in prunas, renovabitur alter
Ut phœnix? & quæ tanget, perfecta relinquet
Corpora, naturæ leges & fœdera vincens:
Mutabit ſpecies, paupertatemque fugabit.
Phœbus ab his tacuit: dictis Cyllenius ales
Annuit, atque eadem præſens Diana probavit:
Mox abiere omnes, cœli ad convexa volantes,
Tunc mentis divinæ homines oracula cæca
Volventes animo ancipiti, vix tempore longo
Experti multa, & non parvis ſumptibus illam
Invenere artem, qua non ars dignior ulla eſt.
Fingendi lapidem æthereum: quem ſcire profanis
Haud quaquam licet, & fruſtra plebs improba quærit.
Quem qui habet, ille poteſt, ubi vult, habitare decenter:
Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum,
Sed paucos tanto dignantur munere divi.
Forſan & hoc aliquis roget, an deceat ſapientem
Connubio adſtringi, & generandæ incumbere proli,
Atque materiali ſeſe vincire capiſtro.
Quanquam aliqui laudant, tamen hoc (me judice) ſanctis
Æthereiſque viris non convenit, impedit uxor,
Natorumque effrænus amor, divina ſophorum
Ingenia, & mentes contemplari alta volentes,
Gaudeat uxorum & natorum amplexibus ille
Qui tantum terrena ſapit: crebroſque hymenæos
Advocet: at ſapiens lætetur cœlibe vita,
Sit caſtus, puruſque & mente & corpore, nam qui
Exiguo & raro victu contentus, ab omni

Abſti-

Abſtinuit Venere, orando aſſidueque pieque
Et contemplando, mentem & cœleſtia tollens.
Ille Deûm crebro viſu & ſermone fruetur,
Et felix fiet, proſpectabitque futura.
Candida virginitas res eſt gratiſſima divis:
Huic ſeſe oſtendunt, huic multa arcana recludunt.
Contra luxuriam immundam, luſusque pudendos
Odere ac fugiunt, deteſtanturque ſalaces.
Nemo tamen virgo eſſe poteſt, niſi cui Deus adſit,
Auxiliumque ferat, donum hoc deſcendit Olympo
Humanis meritis, humanis viribus impar,
Quo ſine non poterit ſapiens perfectus haberi.
Pulchrum etiam ſcitu eſt, an conveniant ſapienti
Horrida Mavortis tractare ferociter arma,
Hoſtilique ſuam temerare in ſangvine dextram,
Et ſibi pugnando immortale acquirere nomen,
Quandoquidem multis virtus, laus, gloria, fama,
Major nulla quidem quam bello parta videtur.
O cœci, o miſeri, quid bellum pace putatis
Dignius, aut melius? nempe hoc nil turpius & nil
Quod magis humana procul a ratione recedat.
Nam ratio & leges ſi ſemper ubique vigerent,
Nuſquam bella forent, pax inviolata maneret.
Jura ſilent bello, bello lex opprimitur vi.
Tunc furor & vitium laxis bacchantur habenis:
Tunc pravi tollunt criſtas, & cornua ſumunt,
Impune occidunt, feriunt, rapiuntque, nec ulla
Judicis admoniti formidine cuncta profanant.
Pax decet alma hominem, gaudet fera bellua bello.
Arma amens amat, arma cupit, quicunq; laborem
Odit iners & inops, qui vivere luxurioſe
Vult, quamvis nequeat, non reſpondente crumena.
Proinde animam vendit pretio, ſeſeque periclis

Ob-

Objicit, ut raptis alienis victor ovansque
Ad proprios referat prædam & ſpolia ampla penates:
At quicunque domi eſt dives, vel ſufficienter
Arte poteſt aliqua ſeſe nutrire, ſuoſque,
Militiam refugit, pacemque libentius optat.
Sic niſi mens inſana illi, inſulſumque cerebrum.
At dices, etiam magni regesque ducesque
Sæpe armis delectantur, Martemque ſequuntur.
Quid tum? nonne etiam magni regesque ducesque
Delirant ſæpe, & vitiorum peſte laborant?
Stultitiisque ſuis ſæpe urbes exitio dant?
Et quum multa habeant, cupiunt plura? omnis avarus,
Et ſi poſſideat: quantum Tagus excipit auri,
Pauper inops & egens tamen eſt. Hoc ergo furor:
Reges atque duces dira impelluntur in arma,
Imperiumque ſibi miſerorum cæde lucrantur.
Sed quanquam bellum turpe, exitiale, nefandum eſt:
Non tamen utilitatis habet nihil, omnia vafri
Fallacesque homines, uſuræ & fraudibus apti,
Agglomerant cumulantque ſibi, quo tempore pax eſt:
At quum bella fremunt, miles male parta rapit vi.
Tunc merito vulpes ulciſcitur ira luporum.
Præmia tunc fortes aſtutis digna rependunt,
Parque pari referunt. Variat ſic omnia tempus.
Præterea reges mille artibus atque rapinis
Quum pax eſt, ſpoliant populos, atque undique nummos
Corradunt, unde omne aurum argentumque voraret
Fiſcus, ni bellum erueret quod pace latebat,
Diſtribuens multis quantum congeſſerat unus.
Poſtremo eſt hominum turba haud mediocris, habetque

Nec

Nec rem, nec doctrinam, artemve, fugitque laborem
Dedita nequitiæ, prona in ſcelus, impia & audax.
Tales ergo homines, imo umbras, tempore certo
Mittit in arma Deus, crudeli morte necandos:
Sic genus humanum purgat: multosque per annos
Qui remanent, vivunt hilares, hac peſte remota:
Donec ſuccreſcant iterum mala gramina, rurſus
Evellenda acri bello, gladioque ſecanda.
Tunc iterum immundas deſpumat Juppiter ollas,
Tunc iterum immiſſis furiis purgamina verrit.
Hic eſt perpetuus mundi ordo ab origine prima:
Has olim ſtatuere vices fata ipſa, Prometheus
Quum ferula æthereos in terram detulit ignes,
Et quum Deucalion hominum tot millia naſci
De lapidum jactu Pyrrha cum conjuge fecit.
Ergo decet ſapientem uti ratione, & amare
In primis pacem: pacem complectier omni
Conatu ac ſtudio, niſi forte aliquando coactus
Pugnet pro patria, pro ſeque ſuisque tuendis:
Tunc venia eſt dignus, tunc fit ſine crimine bellum:
Nam jus fasque ſinunt vim vi propellere, fraudem
Fraude, velut meritum merito penſare decorum eſt
Quærendum ulterius ſapiens an debeat ullam
Exercere artem, ſibi qua ſuccurrere egenti
Poſſit ſi quando infelix patrimonia caſus
Abſtulerit, ſi quando ferox fortuna malignam
Pauperiem intulerit rebus violenter ademptis,
Ne mendicus eat, patiens frigusque famemque,
Nimirum eſt aliquid, fieri quod poſſit honeſte
A ſapiente, juvet quo ſe, ſi cogat egeſtas.
Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
Sufficiens lucrum domino, morbosque fugabit,
Hanc olim Phœbus coluit, Phœbeïus atque

Filius, hac ſeſe immortali nomine dignos
Effecere: hanc didicit Chironis alumnus,
Quanvis Æacidæ, quanvis Nercide natus:
Hac fuit illuſtris Pæon, clarusque Machaon,
Hippocratesque ſibi æternum quæſivit honorem
Quid memorem cunctos, quibus hæc ars contu
olim
Et lucrum & laudem, & demum poſt funera famam
Egregius medicus mendicus non erit unquam.
Adde huc quod plena eſt occultæ cognitionis.
Hæc florum, herbarum, lapidum ſecreta recludo
Et quicquid tellus intra ſua viſcera celat,
Perſpicit, ac vires natura provida pandit;
Corporis humani partes conſiderat omnes,
Et revocat multos regnum ad Plutonis ituros:
Ergo quid hac potius ſapientem ſcire decebit?
Ut non ſolum animos poſſit ſanare monendo,
Verum etiam membris ægris prodeſſe medendo:
Sic utramque hominis partem tutabitur idem,
Sic hominem totum ſapiens ſervabit ad ungvem.
Aſt ubi jam ſeros Lacheſis nere incipit annos,
Et jam canities fœdat barbamque comamque,
Tunc ipſum decet in primis requieſcere, & uſqua
Siſtere, nec varias ultra percurrere terras,
Sed certam ſedem, certos habitare penates,
Atque ibi degendæ vitæ opportuna parate,
Ne deſint alimenta ſibi veniente ſenecta.
Interea tamen a turba ſecedere, paucis
Contentus ſociis debet, ſolusque frequenter
Nocte dieque Deum purgata mente precari,
Et penitus ſeſe divinis contemplandis
Dedere, & humanas animo propellere curas.
Tunc aderunt divi ſecreta in valle moranti,

Au

Aut colle, aut nemore umbroſo, aut in vertice montis
Exiguas ædes deſertaque tecta colenti.
Non adeo tutum eſt cum multis vivere, & urbes
Stultorum plenas habitare, interque latrones
Sacrilegos, cupidos, rixoſas, ambitioſos
Verſari fugiat ſapiens commercia vulgi.
Quandoquidem inviſa eſt vulgo ſapientia, propter
Diſſimiles nimium mores: contraria ſemper
Se oppugnant ſemperque ſibi adverſantur & obſtant,
Hinc periere ſophi complures, quod voluere,
Quando aliquid fieri prave injuſteque videbant,
Carpere ſtultorum mores, ac dicere verum:
Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
Afflicti a ſtultis, interfectique fuere.
Quare ne videat ſapiens tot turpia, neve
Diſcrimen ſubeat, dum vera & honeſta tuetur,
Secernat ſeſe a vulgo, ſtudeatque latere,
Et ſocios habeat paucos, doctosque probosque.
Quanquam illi raro deerit præſentia divum.
Nam ſapiente ſolent ſuperi gaudere, & ab illo
Permittunt ſeſe audiri cernique libenter,
Illius & mira pectus dulcedine complent.
Felix in terris ſapiens, & in æthere felix.
Ite ergo o cœci mortales, ite, & avaras
Cogite divitias, loculos diſtendite nummis
Per fas atque nefas, digitos onerate lapillis,
Aureaque indigno glomerate monilia collo,
Et Serum veſtes paſſim oſtentate ſuperbas,
Perque forum medium tumidis incedite buccis,
Ite, inquam, o cœci mortales, ſceptra coronas
Imperia, & demum quicquid temeraria vobis
Largiri fortuna poteſt, nunc pectore toto
Affectate

Affectate: brevi tamen hæc tam pulchra recedent,
Somnia ſunt cuncta hæc durantia tempore parvo,
Quæ cito vel vobis ſors auferet, aut rapiet mors:
Quæ facile ut fumus fugiunt, nequeuntque reverti!
Ite ite, o miſeri, nebulasque capeſſite inanes
Quum poſtrema dies, atque hora noviſſima vitæ
Adveniet, tunc tunc veſtrarum ſtultitiarum
Nequicquam memores, vos deliriſſe ſcietis
Et neſciviſſe viam rectam, fruſtraque pigebit.
Heu dum tempus adeſt, errorem agnoſcite veſtrum:
O curvas nimirum animas: o vilia corda,
Cur pecudum more in terram tantum aſpicitis? cur
Nunquam oculos ad ſidereas extollitis arces?
Ille ille eſt verus mundus, vera omnibus illic
Vita datur, quicunque Deum metúuntque coluntque,
Illic nec ſorti, nec morti eſt ulla poteſtas:
Divitiæ veræ ſunt illic, deliciæque,
Quas pater omnipotens ſolis ſapientibus affert,
Quas non ulla poteſt ſeries abolere dierum.
Huc igitur veſtros animos intendite, donec
Fata ſinunt dum veſtra trahunt ſubtemina Parcæ
Nonne hominum vitam tenui pendere capillo,
Nonne perire brevi mortalia cuncta videtis,
Ac veluti fumus, tenues vaneſcere in auras?
Quo nunc tot reges auro gemmisque ſuperbi?
Quo tot pontifices ſummi, qui ſe eſſe putabant
Æquales ſuperis, abiere? in fœda ſepulchris
Oſſa jacent, forſanque animas ſtyx atra coërcet,
Expulſas procul a felici ſede piorum:
Atqui ibi dant pœnas faſtus, ſcelerumque ſuorum
Quam vellent nunc, ſi poſſent, ſua corpora rurſus
Induere, atque novis iterum ſe includere membris,

Ut proſtergatis opibus, regnoque relicto,
Vitam agerent puram & ſanctam ſub paupere tecto
Juſtitiaque ſua cœli ſibi numen amicum
Efficerent, ac morte obita fruerentur Olympo!
Sed qui ſero ſapit, fruſtra ſapit. Ocyus ergo
Pro ſe quiſque Deo ſtudeat virtute placere,
Terrenisque bonis ſpretis cœleſtia quærat.
Denique ab exemplo ſapientis diſcite, qui res
Humanas parvi faciens, & commoda vitæ
Præſentis fugitura brevi, bona vera futuræ
Sperat, & agnoſcit diis oſtendentibus ipſis.
Talis Appollineo Soractis vertice montis
Vivebat ſapiens, paucis contentus amicis,
Tempeſtate mea, macer & barbatus in æde
Exigua, & ferrugineo veſtitus amictu:
Præſtantis vir doctrinæ, vultusque verendi:
Semotam & cinctam ſilvis habitabat eremum.
Enthea mens cujus venturi præſcia fati,
Vera nimis quoties vellet reſponſa canebat,
Reſponſa antiquis nunquam cedentia Delphis.
Hujus ego impulſus fama per longa viarum
Perrexi ſpatia ad ſacri faſtigia montis,
Convenique ſenem ſub aprica rupe ſedentem.
Qui poſtquam acceptam mihi reddidit ore ſalutem,
Svadet ut aſſideam, aſſedi, & ſimul iſta rogavi,
Cur ſibi tale genus vitæ delegerit, æquo
Ipſe modo poſſit dura inter ſepta manere.
Plurima ubi deſunt humanis uſibus apta.
Tunc mihi vir ſanctus reſpondens, talibus inſit:
Intra urbes olim placuit mihi vivere, quando
Junior ac rerum ignarus nihil eſſe putabam
Optandum, niſi divitias & commoda vitæ

Præſentis, vulgi exempla erroremque ſecutus.
Tunc, ego gaudebam turba cœtuque virorum,
Cumque aliis præceps in gaudia vana ruebam,
Deceptus falſa ſpecie verique bonique.
Sed poſtquam ſubiit gravior labentibus annis
Ætas, acceſſitque mihi prudentia major,
Cœpi hominum mores (divino numine credo
Impulſus) mecum perpendere & acta notare,
Vivendique modos varios, examine acuto.
Turpia multa quidem fieri & ſcelerata videbam,
Juſtitiæ ſupereſſe nihil niſi nomen inane,
Puniri inſontes, ſontes impune vagari:
Virtutem in vitio, vitium in virtute latere:
Pauperiemque premi, & meritis plus poſſe favorem
Jus venale, fidem extinctam, amiſſumque pudorem
Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
Latrones quoque cauponas conducere, ut illic
Sopitos melius peregrinos perdere poſſint.
Contemplabar item, multos furtoque doloque
Ditatos, licet obſcœnos, dignosque capiſtro,
Laudari tamen atque coli, multumque timeri:
Imperia indignis committi & honoribus illos
Ornari, quibus eſt hominis duntaxat imago.
Denique avaritia labefactam relligionem,
Atque ſacerdotes tantum venerique gulæque
Intentos, lucrum ficta pietate latenter
Quærere, & aſtute vulgi exhaurire crumenas,
Dum pretio cœlum reſerant, & tartara claudunt,
Dum jactant ſe poſſe animas huc mittere & illuc,
Et precibus quocunque velint impellere divos.
His igitur cauſis ſeceſſi, atque oppida liqui:
Tutius eſſe ratus deſerta habitare, & in iſto
Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte,

Mont

Monte ubi Sylveſtri eſt venerabilis ara beati,
Et tanti monumenta viri celebrata renident.
Quæ loca ſint quamvis ſalebroſa & inhoſpita, ſanctis
Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
Delectat ſervire Deo mentique vacare,
Qui ſeſe æthereis conjungere civibus optant,
Sed tibi difficile ac mirum fortaſſe videtur,
Me poſſe has inter rupes & ſaxa manere,
Quo pauci & rari veniunt, ubi plurima ad uſum
Quæ faciunt hominis vitæque aptiſſima deſunt:
Non tamen eſt ita difficile aut mirabile, ſi quem
Spiritus afflavit, cœli demiſſus ab arce?
Spiritus ille Dei ſanctus, qui pectora purgat
Sublimatque animas moribunda in carne ſepultas:
Ceu ſublimatur ſubjecti viribus ignis
Mercurius, nivemque capit purgando colorem.
Spiritus hic mentem illuſtrat, cor dirigit, aufert
Terrenas curas, cœleſtem inducit amorem:
Quo flagrans animus nil non tolerabile ducit,
Nil non ferre poteſt, levis eſt labor omnis amanti
Præſertim ſpem aliquam magnæ mercedis habenti
Spes & amor, duo ſunt calcaria fortia, quæ nos
Audaces faciunt, contemptoresque laboris.
Propterea aſſiduis votis precibusque petendum eſt,
Ut delabi in nos dignetur ſpiritus iſte,
Qui cum ſpe ingenti ingentem producat amorem,
Quo mens accenſa aſcendat ſublimis Olympum,
Deſpiciens, terras & gaudia corporis hujus
Frivola, ſeque Deo quantum pote jungere tentet,
Non adeo mirum eſt igitur, ſi adjutus ab iſto
Flamine divino, poſſum hic perſiſtere, & inter
Has cautes duram patienter degere vitam,

Quanquam nec victus nec cultus defuit unquam
Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
Non luxus. Paucis nempe hæc ſervantur ad ungvem,
Paucaque ſufficiunt homini virtutis amanti,
Qui ſibi quod ſatis eſt optans, nil cætera curat,
Qui mavult animi quam carnis vivere vitam.
Nam vita eſt duplex, (ne tu ſis neſcius,) una
Corporis, hanc ſequitur ſtultorum maxima turba,
Vulgus iners, plebs inſipiens, quæ nil ſapit altum
Egregiumque ignava colens pro numine ventrem,
Hæc pecudum propria eſt, propria eſt hæc vitæ ferarum,
Altera vero animi diis convenit atque deorum
Nobilibus pueris, qui ob facta ingentia poſſunt
Vere homines, & ſemidei, heroesque vocari.
Tales conſvevit rarenter gignere tellus,
Tellus injuſtis mater, juſtisque noverca.
Sed quoniam video te nunc audire paratum,
Quædam de hac animi vita non vilia dicam.
Quæ debent cuicunque bono intellecta placere
Principio eſſe hominem non ſolo ex corpore conſtat,
Verum etiam ex anima: hæc vitam viventibus affert,
Hæc motum ſenſumque humana in viſcera mittit,
Hæc tribuit nobis mentem: qua dignius eſt nil,
Per quam multa homines miranda operantur in orbe,
Sed multi dubitant an ſit mortalis, & una
Cum membris anima hæc pereat, lethine ſit expers
Et maneat ſemper nullum interitura per ævum.
Nimirum pars deterior, quæ dedita carni eſt,
Ac vitiis, divum contemptrix, credit & optat

Mortalem eſſe animam, ſcelerum quia digna ſuorum
Supplicia (heu) metuunt propter quod tartara nollent
Illa dari, aut manes usquam reperier ullos.
Sic malefactorum cupiunt evadere pœnas.
Altera pars hominum melior, qui fœda peroſi
Crimina, virtutis pulchro ſtimulantur amore,
Eſſe putant æternam animam nec morte reſolvi,
Atque putant, vellent, quod præmia digna bonorum
Expectant operum, & ſperant poſt fata ſalutem,
Et promiſſa ſibi melioris munera vitæ,
Utra igitur potior ſententia? nonne bonorum?
Nimirum in dubiis ea ſemper opinio debet
Præferri, quæcunque placet melioribus, & quam
Egregii ſanctique viri plerumque ſequuntur.
Tutius eſt hærere bonis quam credere præſtat,
Non quot, ſed quales aliquid dixere, notandum eſt,
Quare cum paucis juſtis te credere iniquis.
Morte carere animas, quam multorum injuſtorum
Judicio inniti, & nullos concedere manes.
Sed magis ut credas, etiam hac ratione docebo
Eſſe immortales animas, nam ſi Deus id quod
Eſt melius, ſemper facit (ut ſapientia dictat,
Atque fateri omnes debent juſtique piique)
Haud dubie æternas animas feciſſe putandum eſt.
Quandoquidem longe eſt melius has vivere ſemper,
Quam cum carne una extingui in nihilumque reverti
Quod ſic oſtendo: ſi mors animas quoque delet,
Si non vita datur nobis niſi corpore in iſto,
Cenſeri injuſtus poterit Deus, atque vocari
Improbus, innumeros etenim florere videmus
Divitiis opibusque & honoribus imperiisque
Ignavos homines, indoctos atque ſceleſtos,

Qui peccant impune, ac læta ſorte fruuntur:
Contra ſæpe bonos adverſis caſibus, atque
Paupertate premi, & contemptam ducere vitam.
Aut igitur Deus eſt injuſtus talia qui fert,
Aut ſua poſt obitum partitur munera cuique,
Aut quid agant homines in terris ſcire recuſat,
Præterea quæ & quanta Dei clementia poſſit,
Quæ bonitas dici, ſi ſolam hanc ipſe dediſſet
Nobis tam exiguam, tam in certo limite vitam;
Cujus dimidium dormitur: cætera curis
Innumeris variiſque laboribus atque periclis
Exagitata, fugit rapidis velocius undis.
Ergo agite, o miſeri mortales, grandia templa
Conſtruite, egregiis onerate altaria donis,
Feſtivam ſacris foribus ſuſpendite laurum,
Solennes cantate hymnos, producite pompas,
Thura adolete, Dei nares diſtendite fumis:
Hæc facite, atque alios etiam ſuperaddite honores
Ut vitam hanc vobis tam bellam præbeat, in qua
Vos cruciat nunc frigus iners, nunc fervidus æſtus,
Nunc peſtis, nunc dira fames, nunc Martius horror,
Nunc morbus, caſusve aliquis, nunc triſtis egeſtas,
Nunc muſca atque culex, nunc & cum cimice pulex.
Exultate, inquam, quod mille laboribus ævum
Ducitis; & victum multo ſudore paratis,
Et breve poſt ſpatium mortem toleratis amaram,
In tumulo jacituri, & vermibus eſca futuri.
O vitam egregiam, o pulcherrima dona Deorum!
Natus homo in mundo hoc, inter pecudesq; feraſque
Inter tot ſtultos & iniquos vivit, ubi imber,
Nix, glacies, cœnum, pulvis, nox, noxius aër,
Et nebulæ & nubes, ventique, atræque procellæ,

Et dolor, & luctus regnant, ubi denique mors eſt.
Hæc felix patria, hæc ſtatio ſedesque beata,
Propter quam tantos divis debemus honores;
Propter quam precibus fas eſt obtundere divos.
Quod ſi non aliam vitam quam corporis hujus
Tam fragilis tamque immundi poſt funera habemus
Non video cur tanta Deo præconia laudis,
Cur tantos illi in templis tribuamus honores,
Qui nos tam miſeros miſera ac in ſede creavit
Tot mala paſſuros, in æternum pærituros.
Ergo ne injuſtus Deus & crudelis haberi,
Ac dici merito poſſit, fateare neceſſe eſt,
Non aboleri animas letho, ſed vivere ſemper,
Non ſecus ac divi in cœlo vel in aëre vivunt,
Corporis expertes, nec non ſomnique cibique.
Et fateare opus eſt etiam ſua quemque manere
Præmia poſt mortem, aut meritas perſolvere pœnas.
Sed ſatis hæc ratio tibi ſit: namque iſta malignis
Si dicas, rident: lux nulla illuminat orbos.
Tu vero crede omnino, certumque teneto
(Namque hoc principium eſt, fundamentumque ſalutis)
Æternam eſſe animi naturam, & prorſus ab omni
Parcarum imperio exemptam, nil fata timere.
His ita præmiſſis, compertisque incipiamus
De vita tractare animi: quæ cœlicolarum
Nos ſimiles reddit, per quam affectamus Olympum.
Sed quoniam apparent melius contraria, quando
In conſpectu ambo adſiſtunt, & juncta cohærent,
Proinde operæ pretium eſt de vita corporis ante
Dicere, quæ in terram nos detrahit æthere ab alto,
Brutorumque facit ſimiles, contraria menti.

Hanc igitur vitam vivit, quicunque ſuperbus,
Sit quanquam virtutis inops, venatur honores,
Et laudes captare ſtudet ventoſus inanes,
Tantum oculis hominum cupiens utcunque placere:
Et qui divitiis virtute aut fraude parandis
Invigilat nimis, & totum cor fixit in illis,
Talpa bipes, atra ſemper tellure ſepultus,
Aſpiciens nunquam ſublato lumine cœlum:
Et qui luxuriæ atque gulæ devinctus amore,
Illecebras carnis ſequitur, ſpretoque pudore
In Venerem præceps fertur, ventremque ſaginat
Demens, ut vermes majore funere paſcat.
Omnes hi turpes, & vero nomine poſſunt
Carnales homines a carnis amore vocari:
Quorum vita parum a brutorum ſorte recedit.
Contra qui humanas laudes, terrenaque prorſus
Gaudia contemnit, vivens caſteque pieque,
Spiritualis homo fertur: nam ſpiritus ejus
Corpore jam domito, victaque libidine, liber
Imperat, & ſumma capitis dominatur in arce:
Ergo vita animi eſt, in primis ponere turpi
Fræna voluptati, & ventrem Veneremque domare,
Subdere ſpiritui carnem: contemnere quicquid
Naſcitur in terris, ſolique inſiſtere cœlo,
Cœlum optare, & amare omni conamine cœlum:
Illic ſpirituum patria eſt, ſedesque bonorum,
Illuc contendunt animæ poſt funera juſtæ:
Illuſtres anima, illuſtri virtute nitentes:
Æterna in luce, æterna mercede fruentes.
Præcipue mentem ſtudiis exerceat, illos
Perlegat & libros avide qui vel de anima, vel
De diis, de miſera vitæ hujus conditione
Tractant, de morte, aut aliis de rebus honeſtis:

Spiri-

Spiritualis homo & ſapiens nocte dieque
Sedulus incumbat ſcriptis, & talia ſæpe
Gaudeat audire atque loqui, ſecumque volutet.
Auctores vero turpes, & turpia vitet
Colloquia, heu quantum bona mens corrumpitur iſtis:
Lectio nimirum eſca animi eſt: quæ ſi bona prodeſt
Si mala ſit non parva ſolet dare damna legenti,
Non ſecus atque malus cibus eſt damnoſus edenti;
Quæ ſervanda licet ſint omnia, nil tamen eſt quod
Plus hominem a vili carnis ſecernat amore,
Pluſque Deo admoveat, quam non raro meditari
Vitæ hujus miſeram ſortem, quæ tam brevis, & tot
Plena malis quum ſit, mihi mors, non vita videtur,
Immo aliquid pejus morte. Et quis non videt? ecquis
Non adeo ſentit quantum ſit fellis ubique?
Singula ſi excutias, ſincerum comperies nil.
Omnibus infudit rebus natura venenum.
Plurima habent geminas facies: foris alba, ſed intus
Nigra, ſuo fallunt oculos ſpectata colore.
Si tamen eſt quicquam in vita hac pulchrumque bonumque
Fumi inſtar, nebulæque fugit: revolubile tempus
Nil ſinit eſſe diu in terris, vana omnia reddit
Atropos, & faſtus hominum conculcat inanes.
Heu quam cuncta abeunt celeri mortalia curſu:
Quam fluxa atque fugax humana eſt gloria, bullæ
Perſimilis, quæ olim ſumma turgeſcit in unda,
Mox perit, & vento exiguo diſpulſa fatiſcit.
Hora brevis bona cuncta rapit, tunc fabula reſtat:
Hic fuit, hic fecit, pugnavit, vicit, amavit,
Regnavit, gentes domuit, populoſque ſubegit,

Compoſuit libros. At nunc ubi talia? nusquam.
Ipſe ubi nunc? nusquam. Quod nunc? nihil. Aut abiit quo?
In ventos. Heuheu nugæ, & mera ſomnia ſunt hæc
Quæcunque in terris pulchra & miranda videntur.
Quid mihi cum Fuit, aut Fecit? nempe Eſt valet unum
Plus quam mille Fuit, verum hoc Eſt utitur alis,
Transvolat, & ſecum noſtros abducit honores.
Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
Qui ſolet, ille hujus mundi deponit amorem,
Et facile exoſus terram, ſuſpirat Olympum.
Præſertim ſi etiam ſecum bene cogitet idem,
Corporis humani quam ſit miſerabilis, & quam
Sordida conditio: fragili quod carne coactum,
Contextum duris ex oſſibus & cute tectum,
Fæcibus immundis plenum eſt, & ſangvine fœdo
Semper ſordeſcens, niſi ſemper proluat ipſum
Abſtergatque frequens cura, inſtaurando nitorem.
Quas, hoſpitiumque animi illætabile, per quod
Tot morbos patimur, per quod tot rebus egemus!
O veſtis gravis, o carcer, vivumque ſepulchrum,
Suffocans mentem ac ſenſum, involvensque tenebris
Unde hominum generi tanta ignorantia adhæret.
O terra in terram citius reditura, brevique
Vermibus aptam eſcam in tumulo gratamq; datura!
Quam miſer eſt quicunque tui ſeductus amore,
Veram animi vitam & cœleſtia dona relinquit,
Dum tibi plus æquo indulgens, tua commoda tantum
Sectatur, curatque parum juſtumque piumque,
Nec putat eſſe aliam quam hoc vili in corpore vitam,
Demens atque ſui oblitus, patriæque prioris:
Unde has in tenebras & triſtia regna receſſit,

Ut

Ut carne incluſus miſera miſer efficeretur.
Omnis enim qui corporeo ſtat carcere clauſus
Spiritus, & membris terrenis conſociatur,
Eſt miſer haud dubie: donec ſolvatur ab illa
Compede, & æthereas redeat jam liber ad oras:
Ni forte impediat vitiorum pondus euntem,
Et teneat preſſum in terris aut aëre in imo.
Nil etenim immundum patitur puriſſimus æther,
Nec pravi aut ſtulti cœleſtia limina tangunt.
Hæc dum vir ſanctus loqueretur, finierat ſol
Pene diem laſſo jam curſu, & juxta aderat nox,
Paulatim inficiens atro velamine mundum.
Diſcedo, & Romam verſus veſtigia duco.
Dumque iter inceptum perago, jam Cynthia pleno
Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
Ibam igitur ſolus, meditans audita: ſed ecce
Tres comites hæſere mihi, quos forte repertos
Affatus blande, quo vellent ire rogavi.
Romam, dixere interea me conſpicit unus,
Nomine me appellans: unde is nunc, inquit, ab illo
Reſpondi ſapiente, manet qui in vertice ſummo
Rupis Apollineæ, ſubriſit protinus ille,
Atque ait: o demens, reperiri qui ſapientem
Poſſe putas quemquam in terris ſapere ille videtur,
Qui minus eſt aliis ſtultus, licet inſipiens ſit.
Convenit haud dubie ſolis ſapientia divis:
Quorum de numero ſumus hic tres, namq; ego dicor
Sarracilus, verum hic Sathiel, hic Jana vocatur.
Quamvis humanam videamur habere figuram,
Dii ſumus, & lunæ contermina regna tenemus.
Namque illic habitat divum ingens turba minorum
Eſt quibus imperium telluris & æquoris alti.
Talibus auditis ſtupui, cœpique timere:

Me tamen audacem oſtendens, rectoque timore.
Cur Romam peterent quæſivi, tunc ait ille,
Eſt ſocius nobis illic qui dicitur Ammon,
Hunc ſibi ſervitio adſtrictum, magicaque coactum
Arte tenat juvenis quidam, cui Narnia tellus
Eſt patria, Vrſinique colit qui præſulis aulam.
O quanta eſt hominum generi conceſſa poteſtas:
Coguntur divi, vobis hinc ſcire licebit
Divinas animas veſtras, & morte carere.
Nam ſi nil veſtri ſupereſſet, ſi moreretur
Veſtra anima, ut corpus moritur, quid juris haberet
In ſuperos tam vile animal, tam frivola imago?
Si foret in vobis nil ſanctum, quomodo divi
Tanti hominem facere, aut homini ſuccumbere poſſent?
Ipſe etiam quandoque fui ſervire coactus
Germano cuidam, Cryſtalli in corpore clauſus:
Sed me barbatus tandem fraterculus illis
Exemit vinclis, & fracto carcere fugi.
Romam igitur petimus cupientes ſolvere duro
Servitio ſocium, ſi qua eſt via: deinde ut ad Orcum
Romanos quoſdam proceres hac nocte trahamus.
Hæc dicente illo, flavit levis aura repente,
Tunc Sathiel ait, O ſocii, jam noſter ab urbe
Remiſſes remeat: præcedens indicat aura.
Non vanus fuit hic ſermo: namque ilicet illic
Egregius juvenis Remiſſes aſtitit, omnes
Adveniſſe illum gaudent, lætique ſalutant,
Atque rogant quidnam Romana ageretur in urbe
Cuncti luxuriæ atque gulæ, furtisque doliſque
Certatim incumbunt, noſterque eſt ſexus uterque,
Reſpondit: ſed nunc ſummus parat arma ſacerdos

Cle-

Clemens Martinum cupiens abolere Lutherum,
Atque ideo Hiſpanas retinet nutritque cohortes:
Non diſceptando, aut ſubtilibus argumentis
Vincere, ſed ferro mavult ſua jura tueri:
Concilium valeat, valeant commenta Lutheri:
Pontifices nunc bella juvant, ſunt cœtera nugæ:
Nec præcepta patrum, nec Chriſti dogmata curant.
Jactant ſe dominos rerum, ſibi cuncta licere.
Cui vis eſt, jus non metuit, jus obruitur vi.
Sed nos hinc ſocii lucrum ſperamus, & inter
Tot cædes, multorum animas ad averna feremus.
Sic ait: & mox inter ſe nonnulla locuti,
Decedunt, & me ſolum triſtemque relinquunt
Namque ubi Serracilus nullum dixit reperiri
In terris ſapientem, extemplo pectora triſtis
Invaſit cura, & cœpi ſic volvere mecum:
Ergo nequicquam petitur ſapientia nobis?
Laudatur fruſtra, fruſtra ſperatur, & ipſis
Cœlicolis tantum conceditur? ergo neceſſe eſt
Hac miſera in vita mortales deſipere & omnes?
Ridiculosque eſſe, & ſpectecula tradere divis?
O humanum genus infelix, o effræna parentum
Luxuria, & natos gignendi infanda libido!
Quid tandem facitis? ſtultos miſerosque creatis,
Mas puer eſt natus: læti celebrate choreas,
Fundite vina, epulas feſtivis addite menſis:
Sed mox ille puer fiet ſtultusque miſerque
Aut cito pallentes moriens migrabit ad umbras.
O mens cœca hominum, & venturæ neſcia ſortis!
Mortales miſeri lætantur ſæpe dolendis.
Hæc igitur mecum meditabar, triſtitiaque
Plenus paulatim hoſpitium requiemque petebam:
Namque oculos jam ſomnus iners & crura gravabat.

Hæc ſint de ſapiente ſatis. Deponere feſſam
Muſa chelym par eſt, & raucis parcere chordis.
Interea mundi auctorum dominumque precemu
Ut nos clementer permittat, quæ duo reſtant
Sidera Zodiaci cantando, abſolvere noſtri.
10. Sunt majora etenim dictis dicenda, timetque
Mens mea tam tenuis myſteria tanta referre.
Naturam Hydrochoos noſter ſcrutabitur omnem
At labor extremus divum penetralia pandet.

LIBER UNDECIMUS.

Synopſis LIBRI XI.

Hic liber præcepta aſtronomica tradit. Omnes Mun circulos & ordinem motumque planetarum, ſecun dum ſyſtema Ptolomaicum recenſens. Deinde no ſolum Zodiaci, ſed & omnia cœli ſigna eorumqu ſtellas exacte enumerat, ſingulorumque ortus & occaſus deſignat. His abſolutis de materia & form diſputat. Æther ſummus adamante durior eſt. Ecli pſis a Luna interpoſita oritur. Cœlum rotando ſo num non edit. Aſtra mutant & regunt omnia, & cum ſole moventur. Planetæ quare non ſcintillant Cœlum primum mobile: atque eodem modo, qu illud omnes orbes immutabili ordine a creator poſito, indeſinenter circumrotantur. Formæ dar eſſe rebus. Æther ſuos cives ſine cibo aut potu vi ventes habet. Unde Lunæ maculæ? An materi ſit æterna; Phyſice affirmat Theologice nega Tandem de elementis & meteoris, ſub finem huju libri, ſecundum philoſophiam breviter agit, ſuamq que ſententiam exponit.

AQVA

AQVARIUS.

NATURÆ omniparentis amor, cauſasque videndi
Occultas rerum nobis innata cupido
Aonios iterum fontes haurire, jugisque
Parnaſſi umbriferis iterum conſiſtere ſvadet.
Muſa redi, citharamque refer: nunc divide vena,
Nunc opus ingenio eſt, & doctæ munere vocis.
Non levia hic tractanda. Libet ſpecularier omnem
Naturæ faciem, totumque evolvere mundum.
Principio quicquid fuit, aut eſt, aut erit unquam,
Dicitur ens, quippe hoc complectitur omnia nomen.
Sed rerum, quascunque Dei ſapientia finxit,
Quædam funguntur vita ſine corpore; quædam
Aut ſunt expertes vitæ, aut in corpore vivunt.
De primis liber iſte nihil, ſed proximus olim
Tractabit: nunc de reliquis mea muſa canamus
Mundanæ molis loca ſumma, atque extima cœlum
Immenſis ambit ſpatiis, motumque perenni
Circuiens intra ſeſe facta omnia claudit.
Quinque ſecant ipſum Zonæ: ſed quælibet harum
Eſt habitata ſuis nihilo prohibente colonis.
Nam neque diis frigus, neque torrens officit æſtus.
Talia conveniunt terris, ſacer æther ab omni
Semper abeſt glacie: nulloque incenditur igni:
Qui licet aſſidue circum volvatur, ibidem
Permanet, & nunquam prima de ſede recedit.
Namque duos inter ſtabiles fixosque locatus
Divina ratione polos. Retinetur ab illis:
Quorum alter nobis apparet ſemper, & ambas
Aſpicit, oceanoque procul circumvenit arctos

Alter

Alter ſub terris adverſa in parte moratur,
Antipodumque oculis nocturna luce videtur.
Hanc vero æthercam molem dicuntur ab ortu
Occaſum verſus parili diſtinguere tractu
Tot cycli quot ſunt Zonæ, qui proximus Arcto eſt
Arcticus eſt dictus; poſt hunc eſt circulus ille
Qui medium Cancrum ſecat, & decedere ſolem
Paulatim a nobis cogit, retroque reverti.
Hunc alius ſequitur, medium qui dividit orbem,
Atque dies nitidos obſcuris noctibus æquat.
Non procul hinc alius medium ſcindit Capricornum:
Ultra quem prodire nequit, rurſusque redire
Incipit ad noſtras paulatim Cynthius oras.
Poſtremus vero cyclus, qui proximus auſtro eſt,
Ut polus oppoſitus noſtro, ſic ipſe vocatur,
Ultra hæc ſegmenta obliquus quoque circulus alt
Signantur cœlo, per quem pulcherrimus it Sol,
Biſſenis complens obeuntem menſibus annum.
Lacteus eſt etiam cyclus, qui Tyndaridarum
Genua ſecat, caudamque Nepæ, tropicos quoq; bino
Obliquamque viam ſolis, medium ſimul arcum
Arcitenentis, item Centauri crura, Aquilamque,
Nec non Aurigam, Cygnumque, & Perſea tangit
Suntque paralleli cycli, ſic nomine dicunt
Hos Græci: motumque ſuo Sol efficit unum,
Quaque die occaſum repetens, ortumque relinquen
In ſuper eſſe duos Coluros dicitur: alter
Solſtitia oſtendens, Cancrum ſecat & Capricornum,
Percurrens utrumque polum; ſed dividit alter
Phryxœam pecudum & chelas: hic tempora monſtrat
Sunt quibus æquales & luci & noctibus oræ.

Ultr

Ultra hos ſunt cycli multi variique ſecantes.
Hinc atque hinc utrumque polum: mediæque diei
Nomen habent, noſtrumque caput ſuper ingrediuntur.
Circulus eſt etiam quidam, qui fertur Horizon:
Dividit hic ſphæram mediam, noſtrumque videre
Terminat: unde vocant hoc illum nomine Graji.
Præterea in multos cœlum diſtingvitur orbes.
Suntque novem: quorum ſummus, quod mobile primum
Dicitur, extremis volvens decedit ab Indis,
Hiſpanos Maurosque petens, ſpatioque diurno
Complent iter, nec non rapidus cœleſtia ſecum
Corpora cuncta trahit, nullo ſpectabilis aſtro.
At reliqui oppoſitis volvuntur moribus orbes,
Et Gangem verſus curru a Gadibus. Horum
Maximus innumeris ſtellis eſt lucidus, atque
Curriculo annorum centum vix perficit unum
Ipſe gradum. Juxta hunc Saturni ſphæra locatur
Inferius, triginta annis hæc tota movetur.
Juppiter huic ſubſtat, totusque revolvitur annis
Bisſex. Hunc ſequitur Mavors, annisque duobus
Vertitur in gyrum. Poſt hunc Sol ipſe trecentis
Sexaginta (velut dicunt) & quinque diebus.
Adde his ſex horas, totum pertranſit olympum.
Poſt ſolem inferius Veneris rota volvitur, & ſe
Circumfert, quam ſol ſeptemque decemque diebus
Ocyus. Aſt huic Mercurii ſubvolvitur aſtrum:
Quod Venerem ſuperat curſu, citiusque movetur
Quam Venus ipſa novem (ſi vera eſt fama) diebus.
Ultimus eſt orbis Lunæ, ſpatioque dierum
Viginti atque novem, nec non bis quatuor horis
Finit iter, remeatque illuc prius unde receſſit.

Sidera ſunt ſeptem quæ Græci errantia dicunt
Voce ſua, quorum ſummus Saturnus habere
Pro domibus fertur puerum Jovis & Capricornum
Juppiter ipſe domos etiam tener æthere binas,
Piſces atque arcu pugnantem: Scorpius autem,
Phrynæusque Aries, ſtolidi ſunt tecta Gradivi:
Dat propriam ſedem Nemees fera bellua Soli:
In Libra & Tauro mollis Cytharæa quieſcit:
Mercurius Geminis, & pulchra Virgine gaudet:
Carcinus hoſpitium præbet tibi Luna benignum,
Dicere de ſignis cœleſtibus aggrediamur,
Zodiaco qua ſol gradiens totum efficit annum,
Signa quidem duodena manent: Borealia ſunt ſex
Adverſo totidem ſumpſerunt nomen ab Auſtro.
A capite auratæ pecudis, finem usque puellæ
Erigones, ſeptem dicuntur ſigna trionis.
Aſt a principio Libræ, finem usque duorum
De grege Neptuni, quodcunque eſt, ſpectat ad au-
ſtrum.
Nomina ſignorum jam nunc mea carmina pan-
dent:
Sunt, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo
Libra, Nepa, Arcitenens, Capricornusque, Hydro-
choosque,
Et duo cœleſtia radiantes lumine piſces.
Septima quæque ſibi opponuntur: quum venit illud
Conditur hoc. Aries ad nos quum ſurgit ab ortu
Libra cadit: Tauro ſic Scorpius Europæo
Objicitur: naſcente illo, hic deſcendit in undas
A Cancri capite ad Centauri extrema, vocantur
Directa: a prima Aegocerotis parte gemellos
Usque ad Tyndaridas, obliquo limite pendens
Triginta gradibus longum, latum duodenis

Quod

Quodlibet eſt ſignum; terreſtria ſunt, Capricornus
Taurus & Erigone: ſunt aëris hæc tria, Libra,
Hydrochoos, Gemini, naturam ſervat aquarum,
Piſcibus & Cancro ſimilis Nepa: quæ tria reſtant,
Ignea ſunt, Aries, Chiron, Leo: maſcula ſunt hæc
Cum tribus aëreis, fortunata vocantur.
Cætera ſemineo dicuntur nomine, ſuntque
Infortunata, ut perhibent qui ſidera norunt.
Mobilia hæc, Aries, Cancer, Libra, & Capricornus
Fixa, Leo, Taurus, Nepa cum Canymede vocantur.
Sunt Gemini, Virgo, Chiron, communia, Piſcesque:
Ultra hæc, triginta ſunt & tria ſigna beato
Fixa polo, quorum boreali in parte locantur
Viginti, at pluvius ſibi cætera vendicat auſter.
Hæc ſunt quæ ſpectant ad ſeptem ſigna triones:
Binæ Vrſæ, quarum eſt Helice majoribus aſtris
Splendidior, Cynoſura minor Phœnicibus eſt dux,
In quas medius ſerpit Draco fluminis inſtar.
Hic micat & Cepheus, hic Caſſiopeia, Coronæ
Proxima Gnoſiacæ. Niveo vicinus Olori eſt
Engonaſis, dulcemque Lyram miratur & audit.
Nec non Arthophylax monſtrat ſua ſidera ibidem.
Perſeus hac etiam cœli in regione locatur,
Ora Meduſæo geſtans rorantia tabo,
Hoc eodem cœlo nitet Auriga Angvitenensque,
Illius & ſerpens, cumque hoc Serpente Sagitta.
Adde Aquilam, æthereoque mari Delphina natantem,
Hic & equus ſplendet, qui Pegaſus appellatur.
Andromede ſequitur: poſtremum Delta vocatur:
Signa tria atque decem adverſo retinentur ab auſtro:
Cetus Perſæi vix tandem falce peremptus.
Hac etiam parte armatum Oriona videbis,

Multiplicemque vadis Nilum, Leporemque fugacem,
Hunc Canis haud unus ſequitur, majorque minorque:
Inter & auſtrales Argo micat inclyta flammas,
Hic Aram, magnumque potes Cratera videre
Nec non phœbeum fulgenti ſidere Corvum,
Centaurumque trucem, domitamq; laboribus Hydram
Herculeis, peſtem Lernæ, mirabile monſtrum.
Hac eadem Piſcis quidam regione videtur.
Quæ ſint ſigna poli patefeci verſibus. At nunc
Singula quot ſtellas habeant quoque verſibus edam:
Aſtra Helice ſeptena tenet, quæ dicitur urſa
Major, quod cœlo majori lumine fulget.
At Cynoſura minor fertur, quod luce minori
Apparet: quamvis viginti unamque favillam
Corpore contineat. Vigilem quindena Draconem
Sidera conficiunt, geminas qui dividit arctos.
Cepheus ipſe decem atque novem complectitur aſtra.
Caſſiopeia decem atque tribus ſtat lucida flammis.
Ipſa novem ſtellis ſolita eſt ſplendere Corona.
Dant tria dena modum Ledæo ſidera Cygno.
Ignibus Engonaſis lucet bis quinque novemque.
Quattuor atque decem deſignant aſtra Bootem,
In cujus Zona Arcturus ſtans clarius ardet.
Ipſe decem ſeptemque faces tenet æthere Perſeus:
Heniochus ſeptem: aſt, humero quæ clara ſiniſtro eſt
Fertur Capra duas alias, quas læva manus fert
Hædi dicuntur, nautis ſæpe anxius horror.
Septenis denisque nitet flammis Ophiuchus
Ipſius ac Serpens viginti eſt clara duabus.
Eſt Lyra luminibus fulgens Orphea novenis
Quattuor ætheream deſignant aſtra Sagittam,
Quadruplicique nitet raptor Ganymedius igne.

Delphin

Delphin ipſe polo fulget bis quinque favillis.
Octo decemque micat nocturnis Pegaſus aſtris.
Ignibus Andromede bis denis ardet Olympo,
Sed tria Deltoton duntaxat ſidera ſingunt.
Stellarum, quas Zodiaci dicuntur habere
Signa, dehinc numerum aggrediar comprendere verſu.
Eſt Aries primus: tenet hic aſtra octo decemque.
Taurus habet ſtellas viginti, unamque: ſed harum
Septem, quæ ipſius poſtrema in parte renitent,
Virgiliæ, nec non Atlantiades appellantur.
Sunt totidem in capite, atq; Hyades dicuntur ab imbri,
Tyndaridæ fratres denis octoque favillis
Splendeſcunt: alter denas, alter tenet octo.
Bisque novem flammis cœleſtis Carcinus ardet:
Binæ inſunt dorſo, quæ Aſini & præſepe vocantur.
At Leo bisdenas ſtellas retinet minus una.
Virgo tenens ſpicam micat aſtris octo decemque,
Chelæ ignes utrinque duos, libramque figurant.
Quindenas reliquo flammas Nepa corpore monſtrat:
Quindenis etiam facibus ſplendere videtur
Arcitenens: quandamque pedes tenet ante coronam,
Septenis quæ ſideribus conſtare putatur.
Viginti Ægoceros ſtellis nitet atque duabus.
Hiacus puer eſt bis ſeptem lucidus aſtris.
Octo novemque faces piſcis tenet alter: at alter
Huic junctus bis ſex ſplendeſcit in æthere tædis.
Nunc quot habent ſtellas auſtralia ſigna docebo:
Quanvis ſint procul, atque oculis male cognita noſtris.
Lumina terribilis triadena habet æthere Priſtis:
Sunt totidem Nilo: Leporem ſex aſtra perurunt,
Sideribus ſeptem atque decem præfulget Orion:

Octo atque undenis incendit Sirius orbem
Ignibus: at Procyon triplici micat æthere flamma.
Viginti atque tribus decorata eſt Argo favillis.
Unam plus Chiron retinet: ſed Victima, geſtat
Quam manibus, reſupina, decemque unamq; recepit:
Luminibus vere ſpecioſa eſt Ara quaternis.
Sex & viginti facibus ſpectabilis Hydra eſt,
Longa trium ſpatio ſignorum, corpore Cancrum
Occupat, Erigonemque ſimul, tumidumq; Leonem.
Septem aſtris Corvus, Crater ſpectabilis octo eſt:
Biſſeno at notius decoratur lumine piſcis.
Occaſus nunc ſignorum dicamus & ortus:
Signorum eſt ortus triplex, occaſus eorum
Eſt etiam triplex. Namque ortus Coſmicus, atque
Occaſus fertur quum tempore matutino
Sole oriente, aliquod ſignum quoque ſurgit eoa
De regione ſimul, vel quum mane occidit undis.
Dicitur Achronicus, quoties ſurgitve caditve
Signum aliquod, quum primum alto ſe gurgite condens
Jam patitur ſtellas alias ſplendeſcere Titan.
Heliacus vero eſt ortus, quum ſole propinquo
Jampridem occultum ſignum, poſtquam ille receſſit,
Ingrediens aliud, doſſe incipit orbe videri.
Occaſus contra Heliacus tunc dicitur eſſe,
Quando aliquod ſignum, per quod tunc ingreditur Sol
Obtenebrat ſplendore ſuo, prohibetque videri.
Nunc quo quæq; modo exoriantur ſigna, cadantque
Verſibus expediam: tribuant modo carmina nobis
Pegaſides, vatemque ſuum non ſpernat Apollo.
Quando Aries oritur, conſurgit pars quoque læva
Andromedæ, Perſeique caput, media tenus alvo.
Oppoſita tunc parte poli pars occidit Aræ:

A verſ

A verſo Taurus per cœlum corpore fertur:
Ipſo aſcendente, aſcendit totus quoque Perſeus.
Heniochi conſurgit item pars maxima, nec non
Priſtis cauda, etiam penitus tunc occidit Ara.
Ipſe autem Arctophylax tunc primum abſconditur undis
Cum Geminis totus Cetus, parteſque priores
Eridani ſurgunt, cumque his armatus Orion.
Angvitenens utrumque pedem tunc æquore mergit.
Carcinus exoriens partem apparere Coronæ
Dimidiam vetat, & caudam Ceti, notiumque
Piſcem, atque Engonaſis caput, alvum dimidiamque
Ejusdem: a genibus ſcapulis tenus Angvitenentem,
Ipſius Anguem, excepta cervice: Booten
Totum pene, oritur ſed contra Orionis uſque
Ad zonam corpus, toto cum flumine Nili.
Hæc cum magnanimo naſcuntur ſigna Leone.
Tota aquila atque Lepus, Procyon quoque primaque crura
Majoris Canis, exurgit caput inſuper Hydræ.
At contra Arctophylax totus, totuſque Ophiuchus
Cum capite & cervice ſui quem continet Anguis
Quæque ſuperfuerat nitidæ pars illa Coronæ.
Engonaſis ſimul ipſe, genu tamen ac pede lævo
Exceptis. Tunc heſperias merguntur in undas.
Virginis exortu totus Canis Hydraque ſurgit
Uſque ad Cratera, apparet quoque Theſſale puppis
Quatenus erecto dependent carbaſa malo.
Oppoſita ſed parte latent hæc ſidera. Delphin,
Totus Olor, cauda excepta: ſimul ipſa ſagitta,
Atque Chelys, Nilque prior pars. Pegaſus autem
Cum capite abſcondit collum, pars cætera fulget:

Tota Argo cum Libra oritur, totuſque Bootes.
Extremam præter caudam tota Hydra videtur,
Engonaſis dextrumque genu, dextram quoque ſuram
Tunc & Centauri caudam ſplendere videbis,
Tunc & dimidiam poteris ſpectare Coronam:
Corpus equi aligeri reliquum, poſtremaque Cygni
Celantur, nec non cervicem Cetus adusque
Deſcendit totus: tunc & caput occulit undis
Andromedæ: tunc & deſcendere Cephea cernes,
Ipſius Andromedæ patrem, manibusque humeriſque
Et capite extremas ponti fluitantis in undas.
Scorpius exoriens hæc ſecum ſidera ducit,
Caudam Hydræ, Chironis equum, reliquamque Co-
ronam:
Quamque manus geſtat Chiron tunc Hoſtia ſurgit
Surgit item caput Angvis, item caput Anguite-
nentis.
Andromedæ reliquum corpus tunc occidit, atque
Cepheus a capite ad Zonam, flexuraque duplex
Eridani: reſupina cadit quoque Caſſiopeia.
Tunc etiam abſcondi Canis incipit atque Orion:
Arcitenens quum oritur, jubet apparere Ophtu-
chum,
Ipſiusque Angvem totum, caput atque ſiniſtram
Engonaſis, totamque Lyram, pectusque caputque
Æthiopum regis Cephei: tunc totus Orion,
Et Lepus, & major Canis occidit, Heniochusque,
Exceptis capite ac pedibus: tunc Perſeus una
Tendit in occaſum totus, dextro pede nec non
Crure manet. Puppi excepta tota occidit Argo.
Ægoceros quum ſurgit, Olor, ſimul atque Sagitta,
Ara quoq; atque Aquila aſcendunt, ſed cætera puppis
Deſcendit, Procyonque mari ſua ſidera condit.

It

It quoque ſub terras toto tunc corpore Perſeus,
Sidera quum pulchri apparent Ganymedis ab ortu,
Prima Meduſæi conſurgunt membra caballi.
Tunc contra caput & cervix deſcendit Echidnæ,
Occultatur item poſtremo corpore Chiron.
Quum gemini ſuperum tolluntur in æthera Piſces,
Andromedæ dextrum corpus quoque ſurgit, & ille
Qui notius fertur Piſcis: tunc corpore toto
Hydra & Centaurus manes rapiuntur ad imos.
Hæc de ortu atque obitu ſignorum dicta putamus
Eſſe ſatis, nunc ad reliqua incunctanter eamus.
Sed prius Uranien libet huc ad noſtra vocare
Carmina, ut auxilium tribuat, ſecretaque pandat.
Uranie, cui nota alti penetralia cœli,
Quæ ſuperum ſedes gemmataque templa frequentas:
Uranie formoſa adſis, arcanaque divum
Tecta aperi, vatemque juva tua regna canentem:
Æthereos da mente lares, animoque tueri
Mœnia ſtelliferi circumlabentia mundi.
Et primum mihi Diva aperi, nam corpore duro
Ac ſolido conſtet cœlum, an fluxo tenuique,
Non ſecus atque aër facili quem ſcindimus ictu.
Poſt hoc, me nonnulla etiam quærenda docebis.
Sunt duo naturæ primordia prima, vocantur
Materia & forma: ex his corpora cuncta creantur,
Ex his eſt tellus, unda, aër, ignis, & æther.
Unde errant, qui materiam cœleſtibus ullam
Corporibus non eſſe putant, contraria in illis
Quippe forent, & ab his corrupta aliquando perirent
Sic ajunt: verum hæc ratio (me judice) peccat,
Nam neque materiæ culpa eſt, ſi corpora ſolvit
Longa dies: neque corrumpunt contraria per ſe,
Si æquales habeant vires, niſi fortius unum

Sit reliquo quia quum vis æqua eſt atque poteſtas:
Tunc fit par pugna, & nulli victoria cedit.
Ergo Deus cupiens æternum condere cœlum,
Optima materiæ primæ puriſſima legit,
Temperiemque illis talem addidit, ut nihil unquam
Se lædant, ſemperque habeant contraria pacem:
Sic cœlum æternum eſt, ſic nullo abſumitur ævo.
Sed quoniam quæ dura magis, diuturna magis ſunt,
Læduntur que minus, proinde eſt duriſſimus æther
Plus adamante, adeo ut ferrum contemnat & ignem,
Ubique omnem, præter Domini, a quo conditus ipſe eſt.
Eſt alia id monſtrans ratio: nam mobile primum
Intra ſe poſitas ſphæras rapit, ac violenter
Occaſum verſus ſecum trahit, atque diurno
Motu (obſtent quanvis) ſpatia in contraria verſat:
Quod fieri nequeat, ſolido niſi corpore conſtent.
Adde huc quod lunæ pars illa ſimillima cœlo eſt,
Quam ſol non ſpectat, fraternaque lumina tangunt.
Sic etiam ſtellæ, manifeſta in luce diei
Conſimilem cœlo creduntur habere colorem.
Luna tamen ſtellæque ipſæ ſunt corpora dura,
Sunt & opaca. Hoc eclipſis declarat aperte:
Nam radios Phœbi Luna interjecta repellit,
Nec ſinit in terras claram deſcendere lucem.
Cur non durities eadem tribuatur Olympo?
Nempe aliter nunquam ſidera fixa teneret:
Sed paſſim errarent, nec certa in ſede manerent,
Non tamen eſt cœli, ut ſtellarum, corpus opacum:
In terris etenim poſiti ſumma aſtra videmus,
Et penetrat noſter ſuprema ad ſidera viſus.
Quum vero ſint (ut dixi) duriſſima cœli
Corpora, ſintque eadem puriſſima, forſitan illis

Eſſ

Eſt etiam ſonus: & quum ſe tangantque rotentque,
Concentum faciunt aliquem, cœleſtibus aptum,
Ut quidam ſcripſere olim doctique probique:
Hunc tu Muſa etiam nodum mihi ſolve roganti,
Dura & plura licet ſacri ſint corpora cœli,
Perviaque humanis oculis, tamen illa ſonorem
Efficiunt nullum: neque enim pulſantur ab ullo,
Nec ſi pulſentur reſonant, craſſiſſima quum ſint,
Cumque illic aër nullus ſit, quo ſine fruſtra
Speratur ſonus, atque ideo ſine murmure currunt.
Præterea ſphæræ bis quatuor inferiores,
Auroram verſus omnes vertuntur eodem
Progreſſu: nec ſe collidunt concutiuntque
Occurrendo ſibi, ſed certa lege modoque
Una eademque via leni vertigine pergunt,
Et choreæ in morem placidi taciteque feruntur:
Mobile duntaxat primum adverſatur eundo,
Orbibus (ut dixi) reliquis: tamen haud ſtrepit unquam
Nilque ſonat prorſus: quippe illic deficit aër,
Quippe ſuperficies multo eſt leviſſima ſphæris:
Unde fluunt celeres, nullo impediente rigore,
Et ſua contactu molli confinia lambunt:
Propter quod motum faciunt ſine voce ſilentem.
Non igitur recte veteres ſenſere, putantes
Sphærarum motu harmoniam conflarier, at non
Sentiri: quoniam humanas excelleret aures,
Ceu Nili non auditur, quæ decidit altis
Rupibus unda prope: at longe fragor editur ingens
Nugantur certe, & ratio hæc eſt prorſus inanis,
Nam ſi nemo unquam audivit, cur fingere debent
In cœlo eſſe ſonum? turpe eſt ea dicere quæ non
Oſtendi poſſunt, quæ poſſunt jure negari.

Non

Non nova ſunt fingenda, niſi hæc vera eſſe probentu
Nullum verba fidem amota ratione merentur.
Sed nunquid cœlum eſt, ut fertur, (Muſa) rotundum
Sphærica nimirum perfectior eſſe figura
Cenſetur cunctis aliis, quod non habet in ſe
Principium finemque, capax quod ſit magis, atque
Simplex & formoſa magis, magis apta moveri:
Præſertim circa medium, ceu vertitur æther
Circa ipſam terram, in medio quæ condita mundo eſt
Convenit hæc igitur cœlo tam digna figura,
Convenit hæc eadem Soli, Lunæ, omnibus aſtris,
Quanquam aliter pictorum audax inſcitia fingit.
Stellæ autem ſuntne (ut fertur) pars denſior orbis
Non ita: quippe ſuam ſortita eſt quælibet horum
Diverſam a cœlo ſpeciem, diſcrimine magno:
Ipſæ etiam inter ſe diſtant: ceu ſorbus ab ulmo,
Ceu pyrus a ceraſo differt, fœtu atque figura.
Indicat id color haud unus, diverſaque earum
Virtus & ſplendor: ſtellæ eſt ſua cuique poteſtas:
Quandoquidem natura etiam ſua cuique tributa eſt.
Cœlum ergo eſt ſedes tantum opportuna, locuſque
Stellarum, non materia aut ſubſtantia earum.
Quid virtutis habet cœlum? eſt vis omnis in aſtris:
Aſtra regunt orbem terrarum, atque omnia mutant:
Aſtra creant cuncta in terris, & cuncta gubernant:
Hoc docet aſtronomus, communis opinio fert hoc.
Quare non ſolum raro denſoque putandum eſt
Diſtingui a ſtellis cœlum, diverſa ſed ipſis
Natura eſt etiam, & diſpar facieſque vigorque,
Quanta etiam ſint aſtra, & num ſine fine rotentur,
Quo ſint fixa loco, ut viſum eſt aliquando Platoni:
An ſint deſerta, an quiſquam verſetur in illis,
Muſa velim ſcire: unde precor mihi ſingula pande.

Non

Ion ſunt aſtra quidem magna æque. Namque minora
o.Plurima ſunt numero,ut poſſit comprendere nemo,
unt aliquot majora etiam, ſed pauca: ſereno
Quæ paſſim cœlo veneranda luce refulgent,
t quibus aſtronomi varias fecere figuras,
t pinxere amplum diverſis æthera ſignis:
x his ergo aſtris majoribus (ut perhibent, qui
ſtra ſciunt, utque eclipſis phœbia monſtrat:
n qua Luna pater quanto ſit corpore, fratris
Dum ſubjecta ſui ſpecioſum lumen opacat)
Quædam ſunt tanta, ut totam terræque mariſque
o. Excedant molem, ac ſpatio majore niteſcant:
Quamvis parva adeo videantur, propterea quod
Tam longo diſtant a nobis intervallo.
Quippe aliquid quanto eſt longinquius, eſſe videtur
Tanto etiam minus, & ſpectantum lumina fallit
tellæ autem fixæ (veluti Plato maximus inquit)
Quæque ſuum circa centrum volvuntur ibidem
emper: & hæc ratio eſt cur ſcintillare videntur:
Ion ea quam fingunt quidam, quia longius abſunt,
roinde illas tremulum nobis oſtendere lumen.
o. Nimirum hæc ratio vana & puerilis habenda eſt.
Ion etenim quicquam ſcintillat, quod procul abſit
noſtro viſu: minus, atque obſcurius illud
ed tunc apparet, nec ſcintillatio motu
lla carere poteſt, quare fixa aſtra moventur,
um Sole una, illo motu quem diximus ante.
t non Saturnus talem, nec Juppiter, & Mars
fficiunt motum, nec Lunæ Mercuriive
ut Veneris ſidus: verum hæc gaudent epicyclis:
ur non ſcintillat Saturnus, Juppiter, & Mars,
o. Ut Sol? quum tamen a nobis longe altius abſint,
ec magno a ſtellis fixis diſcrimine diſtent?

Nimi-

Nimirum, quoniam non ſic volvuntur uti Sol,
Sed ſua permittunt epicyclis corpora ferri.
Forte aliquis ſolem non ſcintillare putabit.
At ſi hunc perſpiciet ſummo quum mane reſur
Vel quum deſcendit brumali tempore in undas,
Quando acies illum melius tolerare valebit.
Tunc circum volvi, tunc ſcintillare videbit.
Nec quiſquam hoc adeo magnum ac mirabile di
Singula ſi tali volvuntur ſidera motu:
Nonne magis mirum eſt, tam immenſi corpora cœ
Tam celeri ſemper ferri vertigine, ut omnes
Prævertant volucres, ventosque & fulmina vinc
Unde nota: Ille pater rerum, mundique creator,
Omnia quæ fecit, diſtinxit in hæc duo, motum
Atque quietem, atqui in terris, centroque locata
Ipſa quies proprie, poſſedit cætera motus.
Unda fluit, ſemperque aër agitatur & ignis,
Præcipue tamen in cœlo eſt vis maxima motus:
Et quo quæque magis ſphæra eſt ſublimis, in
Fortior eſt motus, mundumque rapacius ambit.
Quare illud cœlum, quod primum mobile fert
Maximum habet motum: ſed motus maximus ille
Tempore qui minimo ſpatia & loca maxima tranſit:
Ergo nictu oculi totum percurreret orbem,
Ni obſtarent illi ſphæræ, quas continet in ſe,
Frænantes curſum illius, ne protinus omnem
Volvendo raperet ſecum terram, Oceanumque
Quippe animal nullum poſſet tunc vivere in illis,
O rem mirandam in primis! quis non ſtupeat, quum
Secum agitat, tantam tam parvo tempore mole
Tam longas tranſire vias, iterumque reverti,
Nec ceſſare unquam, & nullum ſentire laborem?

Hinc aliqui credunt, a diis totum æthera volvi,
Aſſignantque ſuum motorem cuilibet orbi:
Qui quaſi priſtinn addictus, non deſinat unquam
Tam vaſtam verſare molem noctesque dieſque.
Nec quamvis cupiat, minimum requieſcere poſſit.
Felix ſervitio tali Deus ille profecto.
Sed nugæ ſunt hæc, commentaque inania eorum
Qui cupiunt primi mortales inter haberi.
O quot moroſophos tellus parit, & philodoxos.
Quare non tutum eſt facile omnia credere cuivis,
Ille licet magni ſit nominis, innumerasque
Scribendo impleri nigra loligine chartas
Magni ſæpe viri mendacia magna loquuntur,
Et nemo eſt adeo prudens quin ſæpius erret.
Eſt igitur ratio in primis quærenda, fidesque
Major in ambiguis rationi eſt ſemper habenda,
Quam dictis hominum: namque hæc ſunt falſa frequenter
Quid ratio oſtendit? cœlum ſtellasque moveri
A diis, an per ſe, natura alique vigore?
Qualis honor, vel quale lucrum, vel quanta voluptas
Eſſe poteſt divis, verſantibus æthera ſemper,
Ut ſtultorum hominum vitæ opportuna miniſtrent
Utque feras pecudes, volucres, piſceſque gubernent?
Sicne decet dominos ſervis ſervire? deoſque
Servitio æterno damnari, ut pabula brutis,
Ut ſtultis praviſque ferant mortalibus eſcam?
Nonne decet potius libertas, maxima divos,
Ut quocunque velint faciles accedere poſſint?
Ne tanquam dura devincti compede, nuſquam
Ire queant, ſemperque loco teneantur eodem
Aut tanquam figuli inſtantes operique rotæque,
Nunquam decedant ſcamno, nunquam otia captent

Eſtne illis adeo dulcis labor ille rotandi?
An labor ille poteſt divis nunquam eſſe moleſtus?
O ſapientum hominum ſententia digna notatis.
Sed ratio obſiſtit, ratio manifeſta reclamat:
Nil etenim per ſe æternum eſt, niſi conditor orbis.
Poſt ipſum æterna eſt rerum natura ſuarum,
Quas ipſe ex nihilo, ſtabili ſed lege creavit,
Ut non eſſe queant aliter quam juſſerat olim,
Quum primum immenſi jaceret fundamina mundi.
Sic aqua ſemper erit mollis, ſic ignis adurens:
Sic ſtabilis tellus, ſic ſemper mobilis aër,
Sic & circumagi cœlum ſine fine neceſſe eſt:
Sic forma & virtus herbis ſua cuique tributa eſt,
Nec non arboribus, nec non animalibus ipſis,
Ut nullo poſſint mutari prorſus ab ævo:
Uſque adeo ipſius naturæ immobilis ordo eſt,
Uſque adeo eſt eadem ſemper divina voluntas:
Quare ſi motus cœli eſt æternus, oportet
Naturalem eſſe, ut gravium leviumque videmus.
Nam quod naturæ eſt proprium, non deficit unquam.
Si vero eſt alius motor, quandoque quieſcit;
Nil etenim æterno violentum tempore durat.
An gravium & levium natura potentior eſt quam
Aſtrorum & cœli, ut poſſint per ſe illa moveri,
Hæc vero nequeant, niſi diis agitentur ab ipſis?
Terra ergo atque ignis ſunt æthere nobiliores,
Saltem ex hoc quod non motoris egent alieni.
Sed per ſe a centro aut ad centrum tendere poſſunt
Credendum eſt igitur, cœleſtia corpora per ſe
Atque ſuis formis, ut terra ignisque moveri.
Natura eſt ſiquidem motore potentior omni,
Naturam vincit ſolus Deus: & nihil (ipſo
Excepto) eſt melius natura & majus in orbe.

Natu-

Naturam vero appello, legem omnipotentis
Supremique patris, quam prima ab origine mundi
Cunctis impoſuit rebus, juſſitque teneri
Inviolabiliter, dum mundi ſecla manerent.
Nam legem hanc rerum formis Deus indidit: unde
Quum rebus dant eſſe, Dei mandata libenter
Efficiunt formæ, & nequeunt hanc fallere legem.
Nempe ſuis res a formis tales generantur,
Quales præcepit qui formas condidit ipſas.
Hæc vere ac proprie natura eſt, & melius quam
Forma aut materia, ut quidam poſuere, etenim ſunt
Hæc duo cunctarum potius primordia rerum,
Vel cauſæ primæ, vel componentia prima,
Non autem natura placent ſi nomina vera,
Et niſi malimus dare falſa vocabula rebus.
Sed de hoc jam ſatis: ad reliqua accedamus, & utrum
Sint deſerta poli pulcherrima regna beati,
An quisquam ſedes illas teneatque colatque,
Præſens hora monet ſolito nos dicere verſu
Quum cœlum ſit tam immenſum, tantique decoris,
Conſpicuum tot ſideribus, tam nobile corpus,
Deſertum & vacuum & ſolum incultumque
manebit?
Terra autem innumeris gaudebit & unda colonis?
An mare vel tellus, locus eſt jucundior atque
Pulchrior & melior, vel toto major Olympo?
Propter quod potius, quam æther, mereantur habere
Tot cives, & tam variis animalia formis?
An regis prudentis erit, fabricare parati
Ingentem molem, peregrino marmore & auro
Egregiam, & mire ſpecioſam intusque foriſque,
Nolle tamen (ſtabulo excepto) permittere quen-
quam

Tam pulchras habitare ædes, vacuaque tenere?
Nempe eſt totius mundi ſtabulum terra, in qua
Sunt omnes ſordes, pulvis, cœnumque fimumque
Oſſa, putres carnes, varia excrementa animantum
Quis memorare unquam tot fœda immundaq; poſſet
Quæ tellus & pontus habent, ac ſemper habebunt
Quis neſcit pluvias, nebulas, nubesque, nivesque
Prælia ventorum, tempeſtatumque furores,
Quæ mare perturbant, quatiunt terram, aëra verſant
Terra tamen pontusque tenet animalia multa:
At cœlum vacuum, vacuum cœlum eſſe putatur
O vacuæ potius mentes, quæ creditis iſtud?
Quippe ſuos etiam cives habet æther: & aſtra
Singula, ſunt urbes cœli, ſedesque deorum
Illic & reges, populi inveniuntur & illic.
Sed veri reges, populi veri, omnia vera:
Non velut hic, umbra ſimulacraque inania rerum
Quas cito mors rapit, & tempus terit, inquinat, aufert
Illic felices, immortales, ſapientes:
Hic habitant miſeri, mortales, inſipientes:
Illic pax & lux regnant, & ſumma voluptas:
Hic bellum aſſiduum & tenebræ, & genꝰ omne dolori
I nunc, & lauda terram hanc, hanc dilige vitam.
Imo aude, o demens, ſtabulum hoc præponere cœlo
Verum aliquis dubitare poteſt, ſi durior æther
Eſt adamante, & nil vacui reperitur in illo,
Quomodo dii poterunt illic habitare, vel illas
Pergere, nimirum hoc fieri non poſſe videtur.
Præterea quum cœlum ipſum non poſſit arari
Atque fodi, quonam pacto Bacchusque Ceresque
Naſcentur, frugesque aliæ, quarum indiget uſus
Frivola ſunt hæc, & rugoſo digna cachinno.
Namque ſit ipſe licet multo ſolidiſſimus æther,

Pervi-

Pervius eſt tamen, & cedens cultoribus, & nil
Obſtat quin facile huc poſſint ſe ferre vel illuc,
Et quacunque libet nihil impediente moveri.
Cœlicolis etenim tenuiſſima corpora cunctis
Ille auctor mundi dedit; atque leviſſima: quare
Ipſis non opus eſt foribus, patulisve feneſtris.
Per medios intrant muros, & marmora tranant,
Usque adeo eſt illis tenuis natura, potensque.
Quis, niſi vidiſſet piſces habitare ſub undis,
Sub limo ranas, ſalamandras vivere in igne,
Aëre chameleonta, & paſci rore cicadas,
Crederet? at vera hæc tamen & mira eſſe fatemur.
Plurima ſunt, quæ cum fieri non poſſe putemus,
Sæpe tamen fieri poſſunt, & facta videmus.
Cur non ergo Deus potuit quoque condere tales
Cœlicolas, qui per cœlum facile ire valerent,
Nulliusque, cibi vel potus prorſus egerent?
Si potuit, certe voluit: nam turpe fuiſſet,
Tam pulchras ſedes, tamque amplas linquere inanes.
Atqui cœlicolis non eſt opus, ut vel arando,
Vel fodiendo parent alimenta juvantia vitam:
Quandoquidem non ſunt illis mortalia membra,
Quæ inſtaurare ſolet ſenſim labantia victus:
Nec ſitiunt unquam divi, eſuriuntve beati.
Denique nulla illos penitus contriſtat egeſtas:
Quippe ultra fines Lunæ illætabile nil eſt.
Cuncta mala in terris poſuit Deus, illaque clauſit
In medio, & vetuit ſacrum contingere cœlum.
Ergo felices vivunt, nectarque bibentes,
Ambroſiæ viridi paſcuntur gramine, cujus
Copia magna oritur paſſim cœleſtibus arvis.
Cœlicolûm vero illorum felicior atque
Nobilior vita eſt, loca qui magis alta frequentant,

Nam quanto æthereis locus eſt ſublimior oris,
Tanto etiam melior, tantoque beatior idem eſt,
Sed quid ſunt maculæ illæ atræ, quæ in corpore lunæ
Apparent? nam de his homines diverſa loquuntur.
Nil per ſe in cœlo lucet, niſi Phœbus: ab illo
Accipiunt lucem ſtellæ omnes, ipſaque Luna:
Quæ quia cunctarum ſtellarum eſt ultima, & imam
Sortita eſt cœli ſedem, terriſque propinquam:
Ut ſit opaca magis, minus & ſincera neceſſe eſt,
Unde ejus partes quum non æqualiter omnes
Sint albæ & denſæ, & leves, luciſque capaces:
Hinc non tota nitet luna, & maculoſa videtur:
Nam partes albæ & denſæ, leveſque receptant
Nocturnum ſolem, reliquis ſine luce relictis.
Nocte igitur lucet, ſed tempore luna diurno
In faciem nubis maculoſæ albeſcit Olympo.
Sic & lampyrides lucent in nocte volantes,
Mox redeunte die amittunt in lumine lumen,
Et proprium oſtendunt amota fraude colorem,
Namque dies vera oſtendit, nox fraudibus apta eſt,
An vero, æternum ſit cælum, an cœperit olim,
Expectetque ſuum poſt plurima ſæcula finem,
Pulchrum etiam ſcitu eſt, unde hoc diverſa ſophorum
Scripta extant: ait hic, negat ille, & opinio diſcors
Fruſtra aliquid facere? hic etenim inſipientibus eſt mos.
Cauſa aliqua ergo fuit. Sed quæ? nempe illius ingens
Haud dubie bonitas, nec non immenſa poteſtas,
Ne fruſtra intra ſe ſemper concluſa maneret
Utraque, ſed potius cunctis effuſa pateret:
Fruſtra etenim bonus atque potens is dicitur, a quo
Nil unquam fieri magnum egregiumque videtur.
Si Deus ergo fuit ſemper bonus atque potens, cur

Non

Non voluit ſemper tam pulchrum condere mundum?
Cur in tam ſeros tantam rem diſtulit annos?
Nulla quidem ratio eſſe poteſt, niſi fingere quis-
Aſtutus velit, & nugas præponere vero. (quam
Quare ſi humanæ rationi credere par eſt,
Æternus certe mundus dicetur, & omni
Principio prorſus quoque fine carere:
At ſi aliter quondam dixit Deus, & ſua Moſi
Facta revelavit, debemus credere Moſi:
Succumbat ratio fidei, & captiva quieſcat.
Namque Deus nunquam fallit, nec fallitur ipſe,
Si modo dignatur quicquam mortalibus unquam
Dicere, ſi quicquam apparens arcana recludit.
At qui materiam æternam poſuere, chaosque
Nugantur, nam cur Deus hanc liquiſſet inanem:
Tamque diu informem, potuit ſi condere mundum
Confeſtim, & primo momento cuncta creare?
Fruſtra differtur diverſa in tempora quicquid
Una eademque poteſt fieri perniciter hora.
Sunt vero quidam æternum mundum eſſe putantes,
A nullo factum tamen, a nulloque creatum:
Sed per ſe ut nunc eſt ante omnia ſecla fuiſſe,
Et per ſe ut nunc eſt poſt omnia ſecla futurum.
Quod certe falſum eſt: ratio quippe ipſa repugnat
Eſſe etenim nunquam duo perfectiſſima poſſunt:
Nam diſſentirent forſan, bellumque cierent.
Eſto quod ſemper concordi pace manerent,
Fruſtra ponuntur duo maxima, ſufficit unum.
Quod ſaltem natura aliis prius eſſe neceſſe eſt.
Si prius eſt aliis, ergo eſt quoque cauſa aliorum:
Namque prius cauſa efficiens eſt poſteriorum.
Quocirca haud dubie mundum hunc Deus ipſe creavit
Ex nihilo æternum, ſed quomodo? ſi libet, audi.

Eſt bonitas æterna Dei, eſt æterna poteſtas:
Nonne ejus potuit ſimul eſſe æterna voluntas
Gignendi mundum? quæ ſi fuit, ut ratio vult,
Nil obſtat quin æterno ſit conditus ævo
Mundus ab artifice immenſo, compagine mira.
Ut ſi quis ſolem æternum conceſſerit, idem
Æternam ſolis lucem concedere debet.
Lux tamen effectus ſolis, ſol cauſa vocatur.
Sed decedentes jam cœlo elementa gradatim
Scrutemur, deque his quædam haud indigne loquamur.
Quidam ſub cœlo eſſe ignem dixere, propinquum
Contiguumque orbi lunæ, ſed luce carentem:
Urentem tamen inprimis, mireque calentem.
Quod verum eſſe docet ratio, nam nocte videmus
Per ſydum volitare faces, flammasque vagari
Aëra per liquidum, & delabi ſidera cœlo.
Quæ proinde veniunt, tenues quod in aëra fumi
Altius aſcendunt, ſuperoque cremantur ab igni.
Namque vapor duplex, alter levis, aridus, aptus
Incendi, unde ignes fiunt per inane volantes:
Alter frigidior, graviorque & craſſior, ex quo
Gignuntur nebulæ, pluviæ, nubesque, nivesque,
Fulgura cum ventis, tonitru, ros, grando, pruina.
Quod niſi ſub cœlo foret ignis, non vapor illic
Accendi poſſet, noctisque volare per umbram.
Præterea quum ignis levitate ipſum aëra vincat,
Altior haud dubie locus illi convenit: ergo
Sub cœlo eſt ejus ſedes, & proxima lunæ.
Infra ignem vero eſt aër, qui parte ſuprema
Accipit æthereum vicino ex igne calorem,
Pars media ipſius multo eſt gelidiſſima, & illic
Concreſcunt nubes, conflantur fulmina vaſto

Cum

Cum tonitru, variiſque agitantes nubila venti.
Infima pars calida eſt, atque humida, ne vapor ipſam
Humectat liquidis exhalans jugiter undis,
Et calet ob ſolis radios tellure reflexos.
Hic nebulæ, hic pluviæ, hic tenui cum rore pruinæ
Atque nives, varia ventorum ſorte creantur.
Quippe data eſt ventis hujus non parva poteſtas
Aëris: hi poſſunt æſtivo tempore frigus
Gignere, & hybernis diffundere menſibus æſtum:
Hi nobis auferre valent & tradere fruges,
Hi nobis inferre valent & demere morbos.
Jurus ab aurora, Libycis venit Auſter ab oris.
Spirat ab occaſu Zephyrus, borealia flabra
Montibus a Scythicis, gelidaque oriuntur ab arcto.
Inter quos alii quoque ſunt, quibus omnibus aër
Inferior ſervit, cumque aëre terra fretumque.
A ventis igitur nubes coguntur, ab ipſis
Nubibus emanant imbres, floccique nivales,
Fulmen, ros, grando, matutinæque pruinæ:
Tempore ſed vario, varia ratione modoque,
Et variis etiam perſtantibus aëra ventis.
Quorum qui mediæ veniunt de parte diei,
Nubeſque & nimbos pariunt, cœlique calorem:
Qui vero ex Scythicis regionibus, horrida gignunt
Frigora: ab his fiunt glacies, nix, atque pruina,
Tempore brumali: ſed cœlum æſtate ſerenant.
Fert Zephyrus flores, terramque virentibus herbis
Veſtit, dans avibus cantum, ſilviſque decorem.
Eurus plerumque eſt bonus: at quandoque procellas
Concitat ingentes, terris, pelagoque timendas.
Hos ventos vel dii aërei, vel ſidera mittunt.
Sæpe etenim quum theſauros tellure latentes
Vult auferre magus, vel conſecrare libellam,

Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere divum:
Audivi exortum ventum, ſubitamque procellam,
Aut ſata ſtraviſſe, aut hærentes vitibus uvas.
Materiam ventis præbet vapor ortus ab undis.
Cauſa movens ipſos, dii ſunt quibus aëris eſt juss.
Verum hæc non ſapiunt vulgo, neque talia vulgus
Credere vult. Quid tum? gemmas ne apponite porcis
Credite vos docti, quibus eſt mens altior, eſſe
Non ſolum in cœlo, ſed in aëre plurima divûm
Millia qui ventos tempeſtatesque ciere.
Et tonitru facere, & detrudere fulmina poſſunt.
Non tamen eſſe nego cauſas alias quoque, naſci
Quæ faciunt ventos: veluti ſol, lunaque & aſtra,
Præſertim ſeptem quæ vulgo errantia dicunt:
Quorum opera exhalans vapor ad diverſa movetur.
Vidi ego, dum Romæ, Decimo regnante Leone,
Eſſem, opus a figulo factum, juvenisque figuram,
Efflantem anguſto validum ventum oris hiatu:
Quippe cano infuſam retinebat pectore lympham,
Quæ ſubjecto igni reſoluta exibat ab ore,
In faciem vento validi, longeque furebat.
Ergo etiam ventus reſoluta emittitur unda,
Dum vapor exhalans fugit impellente calore,
Namque fugare ſolent ſeſe contraria ſemper.
Hac in parte etiam quam diximus aëris ima,
Apparere ſolent regalia fata cometæ,
Apparere ſolet variata coloribus Iris.
Hanc radii ſolis roranti in nube figurant:
Illos ſtella facit de ſeptem errantibus una,
Dum ſibi ſubjecto radios impreſſa vapori,
Aſſimulat caudam, lumenque in nube relinquit.
Haud aliter quam quum circumnitet area lunam,

Area

Area venturi (ut perhibent) prænuntia venti:
Aut cum tres ſoles lucere aliquando videntur,
Nec ſunt tres tamen. At ſubjectæ in corpore nubis
Ceu quodam in ſpeculo, ſolis formatur imago,
Sub regione autem craſſa imaque aëris unda eſt:
Unda inquam Oceani, quæ terram circuit omnem,
Anguſtoque freto Herculeas ingreſſa columnas,
Diffundit ſeſe, longe lateque pererrans.
Hinc varium nomen ſortitur, & hinc mare fertur
Aegæum, Jonium, Tyrrhenumque, Adriacumque,
Et mare Erythræum, & quod Perſidis alluit oras.
Hæc terræ occultas perlabitur unda cavernas,
Et fluit ac refluit ſemper, variumque ſaporem
Accipit, ut varia eſt tellus, per viſcera cujus
Tranſit, ſulphureumque a ſulphure mittit odorem.
Hinc æterno quod tempore flumina current:
Quippe ſuos repetunt fontes, iterumque marinos
Ad fluctus properant, illinc reditura viciſſim,
Hac abeunt, illac redeunt, & aguntur in orbem
Aſſidue, vegetantque ut ſangvis corpora, terram:
Hæc eadem facit unda lacus, craſſaſque paludes,
Nec non perſpicuos fontes, puteoſque perennes.
Denique ab Oceano emanat vis omnis aquarum
Quaſcunque orbis habet, lymphas hic edidit omnes,
Partim ſub terra, partim ſupra ingredientes.
Partim etiam nigris de nubibus egredientes.
Sed cur eſt adeo ſalſum mare, nunquid ab ipſa
Natura iſtud habet? non arbitrior. At ſapor omnis
Undarum a terra cauſam trahit, inveniuntur
In terra ſiquidem montes ſalis, hoc tegit æquor,
Exſugitque ſalem, liquidasque reſolvit in undas.
Ergo ſal, non Sol cauſa eſt ſalſedinis hujus.

Nam cur Sol non ſtagna etiam ſalſa efficit idem?
Nempe illam terræ partem, quæ non erat apta
Uſibus humanis, nimia ſalſedine abundans,
Natura Oceano ſubſtravit provida: at illam
Quæ fuerat melior, quæ dignior, uberiorque,
Detexit nobis, nobiſque reliquit apertam:
In qua ſunt montes, colles, clivi, tumulique,
Convalles, campi, rupes, fauces, juga, rura,
Silvæ, ſtagna, lacus, fontes, fluvii, atque paludes,
Oppida parva, urbes magnæ, pagi, villæ, arces,
Saxa, metalla, hominum vitæ opportuna tuendæ
Huic terræ, illiusque opibus natura Deuſque
Præpoſuere hominem, & regem fecere animatum
Quotquot pontus habet, quotquot tellure moran-
tur
Ingeniumque iſli ac mentem tribuere: quibus ſe
Præponat cunctis, terrarumque imperet orbi:
Atque Deum agnoſcens, illum metuatque colatque.
In medio terræ eſt centrum, quod ſuſtinet ipſam.
Nam Deus ad centrum juſſit gravia omnia ferri.
Nec naturali motu decedere ab ipſo
Poſſunt. Atque ideo terra eſt immobilis, & ſi
Suſtinet in medio, ac propria gravitate tenetur.
Undique enim ad centrum concurrit prona, globum-
que
Efficit immenſum, & denſum, ſolidumque & opacum
Circa quem roſeis noctesque dieſque quadrigis
Sol vehitur: ſed nox adverſa in parte creatur.
Quippe aliud non eſt quam terræ atque æquoris um-
Quæ ſi forte ferit nocturnæ corpora lunæ, (bra
Eclipſin facit, & populos terroribus implet,
Credentes magico labefactam carmine divam.
Umbra hæc tunc noctes majores efficit, eſt quum
Diſtan-

Diſtans a nobis ſol longius: at breviores,
Quum redit, & Cancri borealia ſigna reviſit.
Cauſa hujus tumor eſt terræ, monteſque ſuperbi,
Quos interpoſuit prudens natura, ſuis ut
Verticibus noctes mutato ſidere mutent.
Nam quanto magis accedit ſol pronus ad auſtrum,
Tanto majores veniunt a montibus umbræ
Umbræ, quæ abſcondunt lucem, auroramq; morantur,
Et ſpatio breviore diem procedere cogunt.
Tunc ſpargit glacialis hyems ſua frigora nobis,
Tunc æſtas regna Antipodum declivia torret.
Quum vero ſol ad Cancri loca ſumma recurrit,
Tunc nox ſit brevior nobis, redeuntque calores.
At bruma Antipodas magno tunc frigore torquet.
Sic vario curſu variat Sol tempora, & annum
Quattuor in partes totum diſcriminat æquas:
Circuiensque orbem terrarū ſervit utrisque
Gentibus, & quæ ſub terra verſantur, & illis
Quæ ſupra, atque pari moderamine temperat omnes,
Nam ſub terra homines etiam ſunt, non mare tantum
Aut ſilvæ, neque enim Solem natura diemque
Juſſiſſet radios illic effundere inanes,
Et ſolum ſervire feris, generiſque natantum
Nimirum tellus habitatur tota, nec ullus
Eſt locus, aut zona ulla, in qua non vivere poſſint
Mortales, aptaſque ſibi componere ſedes:
Sit licet immodicum frigus, vel maximus æſtus
Illic aſſidue: natura ubi triſtia fixit,
Læta adhibet, miſcetque ſagax adverſa ſecundis:
Atque ubi fert morbos, medicamina debita gignit.
Ergo ubicunque calor nimius reperitur, ibidem
Non gelidi montes, non frigida flamina deſunt,

Non

Non ſilvæ umbriferæ, & multis cum fontibus amn
Quæ valeant homines tanto defendere ab æſtu.
Præterea eſt illic ſemper nox æqua diei,
Quæ ſolis radios æquato frigore frænat.
Unde fit ut zonam mediam non eſſe putemus
Deſertam omnino: multos ſed habere colonos,
Et proprio ingenio, & naturæ munere tutos.
Zonæ etiam extremæ, quas non habitarier ajun
Aſſiduis nivibus preſſas, glacieque perenni,
Poſſunt nempe coli, ut ratio non frivola ſvadet.
Maxima namque locis lignorum copia in illis
Naſcitur, & fiunt illic hypocauſta, graveſque
Veſtes, ex variis animantum pellibus, unde
Calfaciunt ſe mortales, hyemique reſiſtunt,
Et multis arcere modis mala frigora norunt.
Congrua nec deſunt illis alimenta, ciboſque
Indigenas partim, partim illuc undique vectos
Accipiunt large, & dapibus veſcuntur opimis.
Non igitur verum eſt, quod quidam Græculus inqui
Unius tantum zonæ partem, exiguamque
Naturam humano generi tribuiſſe colendam:
At reliquum terræ deſertum prorſus, ab ipſis
Piſcibus atque feris duntaxat ſemper haberi.
Ah foret indignum certe hoc, natura minoris
Feciſſet nos quam bruta, imperiumque dediſſet
In terris majus quam homini & ſpatioſius illis.
Quare ſi qua fides adhibenda eſt vera loquenti,
Haud dubie tellus tota eſt habitabilis, & nil
Obſtat quin poſſint mortales vivere ubique.
Naturæ auxilium in rebus non deficit ullis.
Ingeniumque hominis duriſſima quæque refringit,
Poſtremo, quoniam ad finem properamus, & hora
Jam dudum monet æthereos invadere piſces.

Pro-

ropterea exponam paucis cur terra tremiſcat,
Quæ vis tanta illam quatiat, cogatque moveri.
cire igitur licet, innumeras vaſtaſque cavernas
ub terris eſſe, atque illic quandoque creari
Ingentes ventos: qui dum crudelia miſcent
rælia, concutiunt terram, nimioque furore
ongreſſi evertunt totas cum mœnibus urbes.
onec parte aliqua erumpant facto agmine, & auras
iffuſi in vacuas non longa pace quieſcant.
ignuntur vero hi venti telluris in alvo
x fumis, quos vicina trahit ignis ab unda.
uippe ignes in ſe multos magnosque perenni
empore nutrit humus (dictu mirabile,) ſed non
alſa tamen refero. Credet qui viderit Aetnam,
Qui ſcatebras calidarum uſquam ſpectarit aqua-
t qui vitiferi bene noverit acta Veſuvi. (rum,
os agitant ventos qui ſubterranea regna
ii manes habitant, cæcisque morantur in antris
on etenim nugæ prorſus, nec inania verba
unt, quæ Stygii rebus memorantur Averni.
empe locus nullus fruſtra eſt: habitatur ubique
ub terris, ſupra terras, inque aëre & igni,
cœlo & ſupra cœlum, eſt ubi regia ſummi
duperatoris, mundum qui poſſidet omnem.
Muſa vale: interea extremum meditare laborem.

LIBER DUODECIMUS.

Synopſis LIBRI XII.

mmus Æther rerum terminus non eſt; ſed extra cœlum eſt immenſa ſine corpore lux. Veterum ſomnia de triplici cœlo ſuis habitatoribus culto huc referuntur lucemque ſine corpore eſſe poſſe probare an-

niti-

nititur: quia ſcilicet forma dat eſſe rebus. Qu que ideo lux corporeis oculis cerni nequit. Mira quoque de formis ſine materia occurrunt. Mi innumera Divum Ætherem lucemque prædictam i habitant: quorum dignitatem vitamque deſcrib Æternam Atheis ruinam minatur. Juſtos pioſq ad rerum terrenarum deſpectum cœleſtiumque morem excitat, & ſpe vitæ æternæ ſolatur. M dæmones facile ab hominibus ad colloquium e cantur, boni vero non adeo: quod tamen a rite p rificatis aliquando impetratur. Quæ omnia aliis perperam negari aſſerit. Gratiisque ta dem Deo actis, totius operis finem facit.

PISCES.

SUMME Deus, rex omnipotens, pater optim cujus
Tam pulchrum tamq; immenſum ſapientia mundu
Condidit ex nihilo, & regit, aſſidueque tuetur,
Principium & finis rerum, cui omnia parent:
Quo majus, melius, ſpecioſius, altius eſt nil:
Qui ſupra omne habitas cœlum: ſine fine beati
Mens mea nunc ac te cupiens conſcendere, Muſis
Non eget, aut Phœbo, aut Parnaſſo, aut fontibus il
Vaniloqui quoſcunque ſolent haurire poëtæ,
Magnifica inſano ſcripturi ſomnia vulgo.
Quippe alio auxilio nobis, alioque favore
Eſt opus, atque alias ſitientes quærimus undas?
Te voco, te imploro, te poſco, te precor unum,
Ut cœpto jam pridem operi, extremoque labori
Aſpires, tribuasque optatum attingere finem.
Mitte tuum quæſo Deus in mea pectora numen

Qu

Quo afflatus miranda tui penetralia regni
Spectare, & ſpectata aliis exponere poſſim,
Carminibusque meis æternum acquirere honorem,
Sunt qui extra cœlum credant nihil eſſe putentque
Ætheris in ſummo dorſo conſiſtere fines
Rerum, quos ultra natura extendere vires
Non queat ipſa ſuas, ac debilitate quieſcat.
Quod falſum ratione mihi ſvadente videtur.
Nam ſi illic finis rerum eſt, ubi deſinit æther,
Cur nil ulterius fecit Deus? an quia ſcivit
Nil facere ulterius, propria defectus ab arte?
An quia non potuit? ſed jure negatur utrumque:
Quippe Dei nullis eſt clauſa ſcientia metis,
Et nullum patitur divina potentia finem.
Non etenim res ulla Deum concludere certis
Limitibus potuit, nec ſeipſe coërcuit ultro.
Magna loquor: tameu hæc ratio quoque magna probavit.
Si res ulla Deum finit vel terminat, ergo
Fortior eſt res illa Deo: nam quomodo poſſet
Efficere id, ſi non ipſum ſuperaret agendo.
Quem finire cupit, quem circumſcribere quærit?
At res nulla Deum ſuperat, neque fortior ipſo eſt.
Quare nec finire poteſt, nec ſe Deus ultro
Limitibus cinxit; quis enim ſibi ponere finem
Vellet, quum poſſet liberrimus eſſe, ſuasque
Quantumcunque ſibi libeat diffundere vires?
Nemo eſt qui cupiat ſeſe feciſſe minorem:
Imo omnes quærunt majora capeſſere ſemper,
Atque aliquid ſemper jam partis addere rebus
Et licet ingentes expandere latius alas.
Num Deus ergo volet, quum poſſit maximus eſſe,
Ac ſine fine potens, proprium cohibere vigorem,

Sponte

Sponte ſua, anguſtasque ſibi circundare metas:
Non decet hoc certe. Quare nec credere fas eſt
Eſſe Deo finem, ſi non accepit ab ullo,
Nec dedit ipſe ſibi: ut ratio jam noſtra probavit.
His ita præpoſitis, concludimus, infinitum
Eſſe Dei omnipotentis opus, ne vana poteſtas
Illius dici, & ne vana ſcientia poſſit.
Nam ſi extra cœlum ſcivit potuitque creare
Plura quoque & majora Deus, ſed noluit: ergo
Scire ac poſſe ſuum fruſtra eſt, & prorſus inane.
Si ſciret quiſquam, & ſi poſſet gnaviter artem
Exercere aliquam, nollet tamen, ac nihil unquam
Efficeret, fruſtra artificis ſibi nomen haberet,
Et fruſtra propriam verbis extolleret artem,
Quæ non ars, imo deberet inertia dici.
Verum in divina natura credere par eſt
Eſſe nihil fruſtra aut vanum, pulcherrima quum ſit.
Quæcunque ergo Deus potuit, fecit quoque virtus
Ne ſua vana foret, ne ſemper pigra lateret.
Sed quoniam potuit facere infinita, putandum eſt
Feciſſe infinita, omnemque expleſſe vigorem,
Nec ſervaſſe in ſe vanum vel inutile quicquam.
Atqui infinitum corpus poſſe eſſe negavit
Doctus Ariſtoteles, ego in hoc aſſentior illi.
Quippe extra cœli fines non ponimus ullum
Corpus: ſed puram, immenſam, & ſine corpore lucem:
Lucem qua noſtri Solis longe minor eſt lux:
Lucem quam terreni oculi non cernere poſſent:
Lucem, quam ex ſeſe effundit Deus infinitam.
In qua habitant cum rege ſuo dii nobiliores:
Cætera turba minor verſatur in æthere ſemper.
Ergo triplex regnum eſt, ac mundi portio triplex:

Cœleſtis

Cœleſtis, ſubcœleſtis, quarum ùtraque fine
Clauſa ſuo eſt, reliquam non ullus terminus ambit,
Quæ ſupra cœlum ſplendeſcit lumine miro.
Forte aliquis dicet, nullum ſine corpore lucem
Poſſe dari, unde extra cœlum lucem eſſe negabit:
Sed fruſtra oblatrat nobis fruſtraque reſiſtit.
Nam ratio mea dicta probat, verumque tuetur;
Dic quæſo, cur Sol lucet? num quod ſua per ſe eſt
Lucida materia: an potius ſua forma dat illi
Hanc lucem quætam vaſtum complectitur orbem?
Nimirum tribuit rebus forma omnibus eſſe,
Ut perhibent phyſici: quibus & nos adſtipulamur.
Forma igitur ſolis cauſa eſt, ut luceat: & non
Materia, a forma vis & decor effluit omnis.
Quod ſi corporeis formis lux tanta tributa eſt,
Cur in corporeis lucem poſſe eſſe negamus?
Præſertim quum ſint puræ magis, & tenues, &
Participes multo uberius pulchrique bonique?
Ergo Deûm formæ lucent vehementer: at illa
Lux non eſt oculis mortalibus apta videri:
Imo inter divos quo quiſque potentior eſt &
Dignior, hoc etiam majori lùmine fulget.
Non aurum, non gemmæ illis, non purpura honorem
Affert, ut nobis: lux eſt ſua gloria divis.
Utque inter ſtellas multo nitidiſſimus eſt ſol:
Sic inter divos lucet Rex ille deorum,
Non tamen obſcurat reliquos, quin perficit illos;
Tanta ejus bonitas eſt, & ſapientia tanta.
Forte etiam objiciet, ſubjectum eſſe aëra lucis,
Ac fundamentum: proinde aër eſt ubi nullus,
Extra oras cœli ſummi, lucem eſſe negabit.
Sed pariter nunc a vero decedit ut ante.
Non etenim eſt aër ſubjectum luminis, & non

Eſt (ut perverſe arbitratur) in aëre lumen:
Imo aër contra eſt in lumine, ſi bene cernat,
Non quid Ariſtoteles, ſed quid ratio aſſerat ipſa:
Nam ſi adſtans foribus clauſis accenſa lucerna,
Vel fax immittat per rimam lumen in ædes
Obſcuras, quatiatque aliquis tunc aëra, juxta
Luminis immiſſi radium, tranſire per ipſum
Aër cogetur radium, nil lumine moto.
Si vero ipſe aër ſubjectum luminis eſſet,
Nempe eodem motu radius quateretur & aër,
Cumque ſuo haud dubie ſubjecto lumen abiret.
Præterea ſi quis nocturno tempore tædam
Accenſam properans geſtet, lux illa movetur
Aſſidue, mutatque locum illuſtratque tenebras
Nunc has, nunc illas: tamen aër ipſe quieſcit,
Immotusque manet, tæda currente per ipſum.
Quod ſi aër eſſet ſubjectum lucis, abiret,
Progrediens cum luce ſimul, numero unus & idem
Hoc autem non fit, ſed lux ſtante aëre pergit,
Libera per ſeſe, & tædam comitatur euntem.
Unde patet, quod lux non indiget aëre, tanquam
Subjecto: ſed ſtare poteſt absque aëris uſu.
Præſertim lux illa Dei pulcherrima, cujus
Particula impreſſa eſt in noſtri corpore ſolis,
Atque illic tanquam in ſpeculo comprenſa tenetur,
Nam veluti in propria ſphæra non cernitur ignis
Sub luna poſitus, ſed ſi accendatur in ipſo
Materia, apparent tunc aſtra cadentia cœlo,
Ignitæque trabes æſtiva nocte micantes
Atque alia id genus humanas turbantia mentes:
Sic lux illa Dei per ſe nequit ipſa videri
Corporeis oculis: at fixa in Sole niteſcit,
Propter materiam ſolis, quæ aptiſſima luci eſt,

Quippe:

Quippe ipſam talem fecit Deus, ut ſua poſſet
Illic luc recipi & tota fulgeſcere in orbe,
Allatura diem, & vitam, bona plurima rebus.
Illa etiam lux divina eſt impreſſa aliorum
Divorum formis: quanvis non omnibus æque:
Ut non ſtellæ omnes æquali lumine lucent,
Sed magis una alia, quanto hæc perfectior illa eſt.
Utque poteſt candela alias accendere plures,
Non tamen ipſa ſuum amittit minuitve nitorem,
Haud ſecus illa Dei lux inviolata, nihilque
Decreſcens, alios impertit lumine divos.
Verum aliquis nunc me dubitans fortaſſe rogabit,
An præter lucem, quam diximus infinitam,
Quicquam aliud quoque ſit, magni extra mœnia mundi.
Sic licet indignum, atque impar mortalibus auſis,
Ire tamen tentabo viam, quæ nulla priorum
Hactenus apparent nobis veſtigia vatum,
Theſaurosque Dei conabor pandere terris,
Si Deus ipſe volet, ſolitoque favore juvabit.
Principio patrem rerum, auctoremque fatendum eſt
Eſſe Deum, atq; ipſo omne bonum pulchrumq; creari.
Quin ſummũ pulchrum atq; bonum vere ipſe vocatur.
Ergo ubicunque manet Deus, illic gloria ſecum
Stat ſua, omne bonum ac pulchrum reperitur ibidem.
Quocirca quicquid tellus & pontus & æther
Pulchri habet, atque boni, totum illud cernitur extra
Cœleſtes orbes, ubi ſummi eſt regia patris.
Et quanquam rebus non ulla in talibus inſit
Materia, haud ideo tamen entia falſa putato.
Nam ſunt vera magis, magis & perfecta magisque
Pulchra his, materiæ quibus eſt data portio rebus,

Forma etenim quæcunque ipſam ſe ſuſtinet, absque
Materiæ auxilio, longe eſt perfectior illa
Quæ ſine materia per ſe conſiſtere non quit.
Ergo illic formæ rerum ſine materia ſunt
Perfectæ ac puræ, quas nec longæva vetuſtas
Lædere, nec vis ulla poteſt diſſolvere fati.
Plurima ſunt illic etiam pulcherrima, quæ non
Corporeo in mundo omnipotens natura creavit.
Ex quibus emanant felicia gaudia divis;
Gaudia quæ nequeunt humana voce referri:
Gaudia quæ nullo poſſunt amittier ævo.
Has formas incorporeas divina Platonis
Mens olim agnovit: quamvis turba invida tanti
Scripta viri carpat, riſuque illudat amaro.
Sed cunctis non noſſe datum eſt myſteria divûm:
Pauci hæc percipiunt, mundi quibus annuit auctor,
Datque ſuum, ut poſſint ſpeculari talia, lumen.
Poſtremo divûm ſunt illic millia tot, quot,
Vel frondes habet omne nemus, vel littus arenas:
Vel piſces Nereus, vel ſtellas maximus æther:
Imo horum numerus numero non clauditur ullo:
Nam cur finitos fecit Deus, infinitos
Si potuit facere, ut ſua gloria latior eſſet?
Præſertim quum ſit prorſus ſine limite mundus,
Ut ſupra oſtenſum, & ſtabili ratione probatum eſt.
Verum incorporei quum ſint, omnique carentes
Materia, idcirco mutantur tempore nullo:
Non ſenio ægreſcunt, & nil patiuntur amari.
Non ſomno aut eſca utuntur, nullumque laborem
Norunt. Perpetua eſt illis & læta juventus,
Summaque libertas: nulli ſervitur ab ullo,
Nec quisquam cogit, nec quisquam cogitur: unum

Duntaxat Dominum agnoſcunt, Regemque Patremque
Communem cunctis: illum venerantur amantque,
Ultro illi adſiſtunt, parent ultro, atque miniſtrant,
Gaudentes, ejus laudes & facta canentes.
Quisque illi ſtudet obſequio ac pietate placere.
Bella abſunt, odio nullo invidiave laborant.
Pax æterna viget, concordia maxima, amorque
Mutuus eſt illis ſemper, nulla inſidiarum
Suſpicio, nullusve dolus ſentitur ab illis.
Denique totius pars illa eſt optima mundi:
Quæque illic vivunt, ſunt longe nobiliores
Quam qui habitant cœlum,& ſacris verſantur in aſtris.
Nam quanto inferior, terræque propinquior orbis
Quilibet eſt, tanto divos tenet ille minores,
Atque minora bona, & tanto eſt quoque vilior idem.
Unde ut qui ſupra cœli faſtigia vivunt,
Sunt ſumme pulchri atque boni ſummeque beati:
Sic qui obſcura habitant telluris viſcera, ſumme
Turpes & pravi & miſeri inveniuntur, & illic
Non temere eſſe olim finxerunt tartara vates:
Tartara, ubi ſcelerum mortales digna ſuorum
Præmia poſt mortem accipiunt, clauſique tenebris
Æternis fruſtra requiem pacemque requirunt.
Sed quid ego in ventos effundo hæc verba, laborans
Incaſſum, & cæcis cupiens oſtendere lucem?
Usque adeo genus humanum delirat, ut eſſe
Nequaquam credat ſuperos, infernaque regna.
Maxima pars ridet, ſi quis poſt funera dicat
Humanas ſupereſſe animas, & vivere ſemper.
Hinc eſt quod ſolis inhiant noctesque diesque
Divitiis: hæc eſt illorum maxima cura,
Ut fiant præ aliis auro gemmisque potentes.

Aurum omnes utcumque volunt, ſpes omnis in auro eſt,
Hinc currit furioſa audax in prælia miles.
Hinc natis, uxore, domo, patriaque relictis
Mercator maris undiſoni per cærula vectus
Velivola, pinu, extremas procedit ad oras:
Quisque dolis ſtudet ac furtis, ut congerat aurum,
Aurum omnes cupiunt & amant, placet omnibus aurum,
Nec pœnas metuunt ullas, ubi vita receſſit.
O prorſus terreni homines, ſolaque figura
Diſcreta a brutis! ſolum cognoſcitis aurum,
Per quod nil differt a ſtulto vir ſapiens, &
Quod plerumque malis ſors improba donat abunde:
Diſcite nonnulla eſſe auro longe meliora,
Quæ ſtultis praviſque Deus concedere non vult.
Hæ ſunt virtutes, pietas, prudentia, nec non
Juſtitia, & junctis potior ſapientia rebus.
Hæc bona quisquis habet, deus eſt mortalis, & idem
Immortalis homo, felix poſt fata futurus.
At qui non habet, & vitiis ſeſe inquinat atris,
Morte obita in tenebras præceps rapietur avernas.
Hæc non ſunt nugæ, aut fabellæ, aut ſomnia: ſed ſunt
Vera quidem, imo etiam veriſſima. Credite cæci,
Credite: væ vobis, ſi non creditis, abibit
Nam cito vita, & me verum dixiſſe ſcietis
Tunc demum, quum vos Plutonia regna tenebunt.
Ridetis nunc: ſed riſus vertetur amaras
In lacrymas, triſteſque ferent hæc gaudia pœnas.
Tempus erit quum nudi, inopes, miſerique jacebunt,
Auxiliumque humili ac lacrymoſa voce rogabunt:
Multi, qui nunc divitiis regnoque ſuperbi,
Præ ſe deſpiciunt cunctos hominesque deosque.
Unde o vos, quibus eſt cordi juſtumque piumque,

Sortiti meliorem animam, divina propago,
Hæc terrena inſtar nebulæ fugientia, quæ ſors
Improba largiri ſtultis ſolet atque ſceleſtis,
Et quæ poſt paucos annos mors omnibus aufert,
Ne multum curato, & ſpem ne ponite in illis.
Quærite duntaxat quantum vitæ exigit uſus
Exiguum ſat erit: contenti vivite parvo.
Sed ſit veſter amor cœlum, cœleſtia totis
Viribus appetite, huc omnes intendite ſenſus:
In cœlo ſunt vera bona & durantia ſemper,
Quæ nemo ſtultus, nemo ſceleratus habebit.
In terris quæcunque placent, ſunt omnia nugæ,
Quas ſtulti & terreni homines, pecudumque ſodales
Optant in primis, atque hæc bona maxima cenſent:
Propter quæ ſubeunt diſcrimina mille, cientque
Prælia, & opponunt ſtultiſſima pectora morti:
His ſeſe extollunt, ſcarabæi ſtercore gaudent:
Vilia delectant viles, & turpia turpes.
Terrenis igitur terrena hæc linquite: porci
Lætentur cœno, placeant cœleſtia vobis.
Magna decent magnos: ſunt fortia fortibus apta.
Terra breve hoſpitium eſt: patriam Deus æthere veſtram
Conſtituit: patrias optate reviſere ſedes.
Ut quum corporeo egreſſi de carcere edendos
Liqueritis canibus veſtros, aut vermibus artus,
Illic poſſitis felices vivere ſemper.
Exempti a carne immunda, membrisque caducis,
In quibus incluſi, multos fortaſſe labores,
Et multos morbos, & triſtia multa tuliſtis,
In mortis regno, lacrymarum valle manentes.
Nomine enim tali digna eſt hæc terra vocari,
Quæ mundi ſtabulum & genitrix, alitrixq; malorum

Regnat ubi inſanus dæmon, ſcelerum pater & rex
Propterea memores mortis vos eſſe frequenter
Convenit, & verſare animo quam proxima ſit mors
Semper, & immineat, teloque minetur adunco.
Quam de improviſo invadat, quam ſæpe juventam
Occupet, & pulchros importuna auferat annos
O fragilis nimium, innumeriſque obnoxia vita
Caſibus, o nimium brevis atque incerta, recedens
Fumi inſtar! nunc hic moritur, nunc ille: hodie tu,
Cras ego: ſic demum paulatim extingvimur omnes
Non ſecus ac pecudes, lanius quas ſervat ovili
Mactandas, nunc has ferro, nunc percutit illas,
Cras alias, poteſt cras alias, ſic denique cunctas
Dilaniat: donec caulæ reddantur inanes.
Hanc igitur fragilem vitam contemnite, cujus
Principium eſt fletus, medium labor & dolor, at mors
Finis. Quis talem vitam niſi ſtultus amabit?
Vitam aliam ſperate, aliam affectate, ubi nullus
Eſt fletus, nullus labor accidit, aut dolor, aut mors.
Nempe hæc vos manet: hæc dabitur poſt funera vobis,
Qui vitia odiſtis, ſancteque Deum coluiſtis:
Nec veſtram in rebus terrenis ſpem poſuiſtis:
Sed caſti, innocui, veri, purique fuiſtis.
Forte aliqui ex his, qui credunt intra æthera & extra
Eſſe deos, vellent artem quoque diſcere (ſi qua eſt)
Per quam illos poſſent affari, illoſque videre.
O quam ſublime hoc, & quam mirabile donum eſt,
Quo nihil in terris homini contingere majus
Poſſe puto: at pauci tanto dignantur honore.
Nam cum dæmonibus multi fortaſſe loquuntur:
Quos facile alliciunt precibus, ſacriſque, peractis.
Cum procul a terris non ſint, & in aëre vivant,
Atque hominum cœtus videant adeantque frequenter:

Imo

Imo ultro apparent multis, ultroque miniſtrant:
Et juvenum magno interdum capiuntur amore.
Dii vero ætherei terras odere, hominumque
Res dedignantur cognoſcere, & impia facta
Ipſorum deſtantur, renuuntque videre:
Quippe quibus bene compertum eſt quam ſtulta & iniqua
Sit natura hominum, quam fallax, perfida, & audax,
Contemptrix, ſpretrix; blaſphematrixque deorum.
Quare compellare ipſos, & cernere coram,
Difficilis nimium labor eſt, & gratia rara:
Quandoquidem occludunt humanis vocibus aures
Avertuntque oculos ab eorum muneribus, qui
Poſtquam ſe furtis ditarunt atque rapinis,
Particulam exiguam rerum non jure ſuarum
Addicunt templis, cœlum venale putantes.
O bipedes aſini: divos cenſetis avaros?
Et gemmas cupere, & fulvo, lætarier auro?
Aut veſtri auxilii, veſtrique favoris egere?
More hominum donis corrumpi creditis illos?
Non corrumpuntur pretio, nec munera curant,
Cum ſint felices, atque omni ex parte beati.
Cum ſua ſint quæcunque tenent, tellus, mare, & æther
Quomodo quæ ſua ſunt divis donare poteſtis?
Nonne ipſi potius donant hæc omnia vobis?
Ergo cum precibus flecti doniſque recuſent,
Ardua res nimis eſt illis præſentibus uti.
Ardua ſed quanquam res eſt, tamen aggrediemur:
Et quid in hoc valeant vires noſtræ experiemur,
Principio cauſas quibus ipſis gratificari
Poſſimus ſuperis, inveſtigare neceſſe eſt:
Nam neque divitiis, neque nobilitate moventur,

Non regno, imperiove ullo, clarisve triumphis:
Nec curant, ſi quis forma vel robore præſtet.
Talia contemnunt prorſus: nec talia propter
Audire, aut ſaltem dignantur cernere quenquam:
Unde alia eſt quærenda via, ut mereamur eorum
Conſpectu alloquioque frui. Mea carmina forſan
Hanc monſtrare viam poterunt, artemque docere:
Si modo tam pulchris adſpirant numina cœptis.
Prima eſt mundicies animique & corporis, ob quam
Diis homo fit gratus, divumque meretur amorem,
Quippe omne immundum odere, & vehementer abhorrent.
Uſque adeo ipſorum pulcherrima & optima vita eſt,
Quare danda opera in primis, ut ſimus ad ungvem
Purgati, nitidi, puri, & ſine ſordibus ullis,
Veſte atra exuti, & niveo candore decori.
Candida conveniunt ſuperis, at manibus atra.
Difficile hoc fateor: nam quis ſine crimine vitam
Ducit? quis macula mundus reperitur ab omni?
Cuique ſuum impreſſit vitium natura, nilque eſt
Tam pulchrum in terris, aliqua quin labe notetur.
Sunt quædam peccata tamen tam frivola, tamque
Exigua, ut prope nil offendant lumina divûm:
Unde his non indignantur: nam talia non ſunt
Ulcera, ſed tanquam ſpecioſo in corpore nævi,
Queis facile indulgent veniam pia numina, quando
Norunt quam infirma & fragilis natura hominum ſit:
At noxis gravibus valde offerendum, & omnes
Oderunt, ſpernunt, deteſtanturque ſceleſtos,
Nec tales audire volunt: niſi ſe prius ipſi
Mundarint multis lacrymis peccata lavantes,
Abſtulerintque atras maculas candore reducto,
Et veniam precibuſque piis animique dolore

Quæſie-

Quæſierint, iterum virtutis calle reperto,
Et veterem exuerint pellem, ceu tempore verno
Antiquas ſolet exuvias deponere ſerpens:
Qui renovatus abit, ſpolio inter ſaxa relicto,
Et caput in cœlum attollens, animoque ſuperbus
ngeminat trifidis horrentia ſibila lingvis.
Sic dii placantur, ſic ſe, quum rite vocantur,
Oſtendunt, & ſic nobis oracula dantur.
Eſt aliud tamen addendum, niveoque colori
Jungendus roſeus, facies pulcherrima tunc eſt
Quum porphyriaco variantur candida rubro.
Quid color hic roſeus ſibi vult? deſignat amorem,
Quippe amor eſt igni ſimilis, flammasque rubentes
gnis habere ſolet: color & calor exit ab illo.
Ergo opus eſt præter jam dicta, ut numina amemus
Væmenter: nam quiſquis amat, fit dignus amari.
Quiſquis amat ſuperos, & pure vivit, ab illis
Non poterit ſperni, & fructu potietur amoris:
Quodque petet, tandem accipiet, fietque beatus.
Sed quis amat ſuperos? an qui deſiderat hujus
Corporis illecebras, & turpia gaudia quærit?
An qui in deliciis volucres habet? & canibus rem
nſanus patriam vel equis oblimat alendis?
An qui omni ſtudio fumoſos ambit honores,
Hiſtrio fortunæ, & reſidens in culmine bubo?
An qui in divitiis confixit, & omnibus illas
Artibus agglomerat, quas numinis inſtar adorat?
Credite: qui terrena volunt, cœleſtia nolunt.
Nemo poteſt dominis recte ſervire duobus.
Candida quiſquis amat, contemnat nigra neceſſe eſt,
Triſtatur tenebris, qui ſolis lumine gaudet:
Et cui dulce placet, non delectatur amaro:
Qui ad terram accedit, cœlum fugit: æthera amare
Nemo

Nemo poteſt, niſi ſit terrano exutus amore.
Sed pauci, heu nimium pauci contemnere poſſu
Hæc terrena, aliſque animi ſe attôllere cœlo.
Cur? quia difficile eſt, fateor: ſed præmia magna
Efficiunt facilem atque levem quemcunque labore
Quid majus quam præſentes agnoſcere divos?
Cernere & affari? nempe hæc eſt maxima merces,
Propter quam nil debemus non ferre libenter.
Ignavi vellent lucrari, & ſcalpere ventrem:
Difficile eſt virtutis iter: tamen impiger illam
Aſſequitur, nec non pretium virtutis honorem,
Strenuus accipiet ſpecioſa epinicia miles.
Ignavus vero ac timidus ſine laude jacebit.
Ergo laborandum eſt totis conatibus, ut nos
Aſpiciant & ament ſuperi, tunc omnia nobis
Proſpera ſuccedent vivis, ac morte ſolutis.
Quid tanti facimus terram, quam linquere oport
Momento exiguo? cœci, fugitiva putamus
Æternis potiora bonis: quæ inſania noſtra eſt?
Poſtremo reliquum eſt ut crebris ſupplicibuſque
Inſiſtat precibus, qui vult commercia divum.
Non ſatis eſt petiiſſe ſemel: multumque diuque
Orandum eſt donec longo poſt tempore victor
Ac voti compos divina luce fruatur.
Non annoſa uno quercus deciditur ictu,
Non ſtilla una cavat marmor, neq; protinus uno
Condita Roma die: ſegetes, animalia, ſylvæ
Paulatim fiunt, longoque augentur ab ævo.
Tu tantum tamque inſigne ac mirabile credis
Poſſe opus extemplo? fieri, minimoque labore
Non ſic ad magnos facile eſt accedere reges,
Et compellare; & coram auſcultare viciſſim.
Nonne deos longe meliores regibus eſſe

Cenſe

Cenſes? cur igitur venient niſi ſæpe vocentur,
Et niſi ſuppliciter dominorum more rogentur?
Quocirca nos ne pigeant bis terque quaterque
Quaque die ingeminare preces, ſuperoſque rogare,
Ut ſi dignentur quandoque oſtendere nobis,
Alloquioque ſuo nos multa arcana docere.
Hoc ſi fecerimus, venient, mihi credite, tandem
Noſque ſuo adventu miſera hac in carne beabunt,
Et mox in cœlo ſecum ſine fine tenebunt,
Eſt ubi vera ſalus, & feliciſſima vita:
Tunc ire ad mundum archetypum ſæpe, atque redire,
Cunctarumque patrem rerum ſpectare licebit:
Quo melius nihil eſſe poteſt, neque pulchrius uſquam,
Qui cujuſque boni ac pulchri fons, auctor, origo eſt.
Multi autem non poſſe putant contingere, ut illi
In terris poſito divi apparere, loquive
Dignentur, meque arbitrantur fingere nugas.
His facile ignoſco. Neque enim dedit omnibus unum
Natura ingenium: quidam cœleſtia ſemper
Mente agitant, ſemperque aliquid ſublime revolvunt
Nonnulli tantum quæ ſunt mediocria curant,
Nec procul a terris multum ſe attollere gaudent.
Innumeri tellure jacent, nec ſurgere poſſunt
Omnino, totoque animo tellure morantur:
Non ſecus ac volucres ſpatiantur in aëre quædam
Sublimi, & levibus pennis altiſſima tranant:
Nonnullæ medias percurrunt aëris oras,
Nec multum ſublime volant: pars cætera in imo
Verſatur ſpatio, & terris vicina frequentat.
Quare non mirum eſt ſi noſtris credere dictis
Turba nequit: ſiquidem turbæ craſſiſſima mens eſt.
Vera tamen ſunt quæ dixi: nam quomodo quiſquam

Monti-

Montibus in rigidis inter deſerta manere
Solus ſponte ſua, & tam duram ducere vitam
Poſſet? nempe brevi rueret, niſi quis Deus illum
Conſolans blande, tanto mærore levaret.
Credite, qui loca ſola colit, deſertaque vitans
Humanos cœtus, aut prorſus deſipit, aut eſt
Plus homine, & crebro fruitur ſermone deorum.
Hoc pacto priſcos olim vixiſſe prophetas
Fama refert: multos etiam poſt funera Chriſti
Quos ſanctos dixere, patres: & tempore noſtro
Complures tali funguntur munere vita.
Hos tu homines, cum prudenter ſciteque loquantu
Cum faciant miranda, & cum ventura recludant,
Deliros, hebetes, contemnendoſque putabis?
An magis afflatos divino numine credes?
Præterea multos Eccleſia ſancta fuiſſe
Affirmat, qui ſæpe deos videre beatos.
Credere cur nolim, cum ſancta Eccleſia dicat?
Non ſunt nugæ igitur, ſed conſentanea vero,
Poſſe hominem affari divos coram, atque videre:
Quod reor eſſe bonum ſummum, finemque b
norum
Cunctorum quæcunque homini contingere poſſun
Donec præſentis vitæ freta turbida ſulcat,
Cum verè elapſus mortali carcere abibit
Spiritus, abducens ſecum hæc tria, quæ ſibi ſemp
Sunt propria, mentem, ſenſum, motum, æther
oras
Exultans petet, & felix perfecte erit illic:
Quippe habitans cum diis, Deus efficietur & ipſe
O cœlum immenſum, o pulcherrima regia divum
Quam pura es, quam perſpicua & mirabilis, & qu
Undique ſideribus variis ornata renides,

Reg

Regia cunctarum pleniſſima deliciarum.
Nam ſi tot pulchris & gratis rebus abundat
Terra, hominum locus ac pecudum: veliſſima mundi
Portio: quid de te cenſendum? ſtant ubi ſancti
Cœlicolæ, rerum domini, regeſque beati?
O utinam poſtquam mea triſtia fila ſorores
Lanifica implerint, liceat, mihi corporis hujus
Exempto latebris, illuc accedere, & illic
Deliciis tam mirandis ſine fine potiri.
Jamque ego Zodiaci divino munere noſtri
Sidera librorum numero duodena peregi:
Longum opus, & ſtudio longoque labore
Confectum tandem, atque extremo limite clauſum.
Quas tibi agam grates, o mundi maxime princeps,
Qui me juſſiſti tam pulchra & grandia cœpta
Audere, audentique animum vireſque dediſti?
Gloria lausque tua eſt, ſi quid mea pagina pulchri
Continet atque boni: pulchrum namque omne bonumque
Ex te oritur, tu principium finiſque fuiſti
Tanti operis, tu rexiſti mentemque manumque.
Gratulor ergo tibi ſoli, tuus eſt honor omnis,
i quam tamen mihi debetur mercedula: poſco
Te Deus hoc, ut quanto aderit meta ultima vitæ,
Vitæ, quam noctis per inania ſomnia duco:
Quam redeunte die varius labor urget & angit:
Vitæ, quam nemo ſapiens non novit amaram:
arcere digneris miſero mihi, crimina delens
Omnia quæ admiſi (heu) mentis caligine cæca,
tque animam patiare meam requieſcere cœlo.
Tu liber interea diverſa per oppida curre,

Invidiam ſubiture gravem: nam multus ubique
Oblatrator erit, cujus lacerabere morſu.
Non deerunt certe, qui cum nil edere poſſint
Dignum laude, tamen gaudent male dicere ſemper
Carpendiſque aliis famam venantur inanem:
Hos tu lividulos catulos, oriſque maligni,
Exoſus refuge, & doctos inquire bonoſque,
Qui pauci ſunt: ſed paucis potes eſſe beatus.
Nimirum pauca in terris Deus optima gignit.
Hos reverenter adi, & merces his exere noſtras
Quas ſi laudarint, ſatis eſt: quid cætera dicat
Turba parum cura, & vulgi convicia ride.
Judicium vulgi inſulſum, imbecillaque mens eſt
Stulta placent ſtultis: obſonia quiſque palato
Digna ſuo quærit, non omnibus una voluptas:
Sed docti atque boni quæ ſunt pia, vera & honeſta
Auſcultant; avideque legunt, diſcuntque libenter,
Hic cibus illorum eſt, hæc conſolatio mentis.
Talibus ergo viris (niſi me præſagia fallunt)
Gratus eris, vultuque hilari ſpectabere ab illis.
Vade igitur felix liber, & longiſſima vive
Tempora: quumque meos tellus obduxerit artus,
Tu varios populos diverſaque regna ſuperſtes
Quære, ſtudeque meum late diffundere nomen.

F I N I S.

INDEX
Rerum & Verborum toto hoc opere memorabilium.

Primus Numerus paginam, ſecundus verſum denotat.

Acanthis 39. 5
Acheloi cornu ab Hercule fractum 43. 14
Alcidis nobilitas 120. 19
Adverſi ſagitantia quædam niteſcere 207. 7
Eacus 215. 18
Egoceros, vide Capricornus.
Egrotanti quæ obſervanda 105. 24
Eluri aviculæ inſidiantis deſcriptio 271. 18
Eolus ventorum rex 220. 12
Aër an vacuus 150. 13
Aër hominum ſedes 154. 23
Aër ens & corpus 150. 15
Aëris corpus fluxum 281. 29
Aëris tenuitas penetrabilis 167. 26
Aërem dæmonibus eſſe refertum 114. 28
Aëre ſenſus verti 151. 44
Aëre animalia an etiam corporea 155. 34
an moriantur 156. 3
quali ſint ſpecie 156. 8
Æſchili mors 187. 3
Æſtatis incommoda 133. 13
Æternum per ſe præter Deum nihil 288. 10
Æther adamante durior 282. 11
Æther an rerum finis 303. 10
Ætheris decora 142. 3
Æthera neque igne neque glacie infeſtari 271. 23
Ætherei incolæ immortales 156. 4
Æthiopum deſcriptio 226. 9
Æthnæ æſtus 5. 12
Affectus in homine menti contrarius 45. 10
Affectus mentis lumen obſcurant 161. 11
Affectus morborum cauſæ 105. 12

Affectus mentis ſtimuli 45. 14
Affectuũ ebrietas 134. 38
Affect. ſedes cor 165. 19
Affectuum vis in animum 172. 13
Affectibus quomodo recte utendum 45. 23
Affectus in oculis apparere 166. 25
Affectus quomodo prodat anima 164. 30
Aganippe 2. 9
Agilitas 69. 8
Agricultura ob voluptatem 32. 20
Agriculturæ laus 93. 28
Alcinoi pomaria 14. 12
Alcumiſtica ars 250. 13
Alexandri Regis ebrietas 49. 7. Ejusdem interitus 113. 18
Alexandri ſolvendus nodus 186. 15
Amanti levis labor omnis 259. 27
Amantibus metuenda invidia 65. 10
Amaracus 38. 32
Amaranthus 38. 28
Amari volenti quæ obſervanda 75. 28
In ambiguis rationi credendum 287. 19
Ambitio multis ad virtu-tem calcar 129. 1
Ambitio Romanorum in petendis Magiſtratibu 129. 2
Ambroſia 291. 3
Amicitia & lis in rerum primordia 160. 1
Amicitia inter paucos fir-mior 75. 2
Amicus ita amandus, u qui hoſtis fieri poſſi 65.
Amici in rebus adverſi 68.
Amicorum uſus tam i adverſis quam proſpe ris 68. 1
Amygdala 38. 1
Ammon 268.
Amor adverſantibus fat qualis 63. 3
Amor civilis & commu nis qualis 75. 3
Amor durabilis quis 75.
- igni ſimilis 315. 1
Amor in plures diviſus debilior 75. 1
Amor naturalisne, an q virtute conſtat durabi lior 75. 1. ſec
Amor occultandus 65. 1
Amor pacem gignit 67 1

Amo

Amor quomodo fiat 165. 17

Amor paratur obſequio 72. 14

Amor res divina 66. 10

Amor voluntatis motus 68. 19

Amoris calcar 259. 29

Amori omnia obnoxia 66. 15

Amorem verbis, quam rebus quærere, tutius ac levius 73. 14

Amore mundum, & quæ in mundo ſunt, omnia ſervari 66. 30

Amore pacem conſtare 68. 2

In amore quanta vis fati 57. 22

Amore ſincero nihil in hac vita melius, aut dulcius 68. 5

Amores fato jungi ac ſolvi 63. 21

Amphion 41. 2

Anacreontis mors 187. 34

Anaxagoras divitiarum contemptor 24. 13

Ancylia 39. 29

Angelos invocatos multum apud Deum poſſe 233. 38

Angvitenens ſidus 275. 26

Anima quid 169. 18. 28. & 33. an mortalis 260. 34

Anima an una cum corpore interire credenda 169. 38. an recte harmonia dicta 173. 12

Anima an una tantum in orbe 174. 25

Anima fortunæ non obnoxia 197. 11

Anima hominis divina & immortalis 174. 10. individua & immaterialis 169. 33

Anima quomodo æterna & divino ſemine nata deprehendatur 174. 39

Animæ cum corpore certamen 173. 26. & 218. 2

Animæ immortalitatem credere ſalutis fundamentum 170. 10. ſeq.

Animæ ſol, mens, ſenſus autem ſidera 169. 12

Animam mortalem eſſe quibus rationibus aſtruere conentur 173. 30

Anima quomodo a Spiritu Sancto ſublimetur 257. 34

Animas non ſponte malas eſſe, neque per ſe in vitia labi 216. 22

Animalia perfecta & imperfecta 165. 36
Animalium creatio 12. 13
Animalibus motus cauſa quæ 160. 10
Animus a corpore ſolutus perfectior 171. 13
Animus corpore dignior 69. 28
Animus divinæ naturæ ſimilis, ideoque immortalis 260. 23
-- incorruptibilis 261. 28
Animus qua ratione colendus 233. 9
Animi a ſenſibus revocatio 172. 3
Animi bona 69. 10
Animi virtutes ibid. 11. & cultura quæ 231. 10. & 232. 7
Animi culturæ incumbendum 246. 30
Animi morbus qualis 204. 11
Animi munera quanto corporeis præſtantiora 25. 20
Animi vim corpore debilitato creſcere 171. 15
Animo & corpori communes eſſe motus 165. 29
Animum non parentes ſed naturam dare 12
22
Animum turbat ſenſus
172. 11
Antenoris urbs 171. 3
Antheus 43. 11
Anti-Chriſti ſolutio
243. 2
Anticyra 134. 13. 18
184. 16
Antilochus 138. 11
Antipodes 13. 13. 18
299. 11
Aplaſtus Dæmonum re ejusq; deſcriptio 221. 3
Apollo Cyrrhæus vate
205. 3
Apollo Delphicus 53. 2
Apollo medicus 253. 3
Apollinis numen 2.
Apuliæ muſcæ 244. 2
Aqua morborum cauſ
105. 11
Aquilo 149. 10. 142.
Arabs mollis 37. 2
Arena quomodo muſci inſidietur 44. 2
Arborum diverſa ſors
195.
Arborum omnis generi catalogus 38. 8. ſeq
Arctophylax 275. 2
Arcturus 276. 2
Arete Dea 41. 32. & 44. 3

Are-

Aretes filius Timalphes 59. 32 & 213. 7
Arietis ſigni ſtellæ quot 277. 12
- ejusdem ortus 278. 36
Ariminus fluvius 241. 19
Arion citharædus 40. 40
Ariſtæi armenta 14. 10
Armorum deteſtatio 190. 31. 251. 30
Ars omnis ex uſu 102. 28
Arviſia 18. 11
Aſini ſidus 277. 19
Aſini bipedes 228. 36
Aſtræa 227. 6
Aſtrum quodlibet terra & mari majus 154. 13
Aſtrorum imagines variæ ab aſtronomis fictæ 285. 13
Aſtrorum magnitudo ibidem.
Aſtrorum vis 284. 28
Aſtronomia diſciplinarum pulcherrima 246. 24
Aſtuti plures quam prudentes 228. 1
Aſtutorum imperium ferreum ſeculum 228. 3
Atlas 37. 26 & 60. 16
Atlantides 277. 15
Atomi, animæne an corpora 169. 30
Avaritia cavenda 236. 24
Avaritia peſtis & erinnys 26. 8
Avaritiæ ſtagnum 221. 23
Ex avaritia quæ mala naſcantur 26. 12. ſeq. 236. 25
Avarus omnis ſceleratus 205. 10
Avari deſcriptio 14. 25
Avari impietas 27. 13
Avaro nil pejus 236. 29
Avarorum dæmon aplaſtus 221. 32
Auctoritas magnorum virorum, quantum ſæpe judicio obſtet 181. 12
Audaces faciunt ſpes & amor 259. 29
Auditus animæ vis 167. 7
Aulicæ vitæ deteſtatio 95. 16
Auricularis digitus 229. 32
Auroræ deſcriptio 220. 30
Aurum unde 118. 23
Auri vis quam legum & juris major 96. 38
Autumnus 183. 19

B.

BAcchus Tartari & Megaræ filius non Deus 49. 14

Bacchi currum tigres trahunt 78. 11
Balena homini paret 12. 25
Barbæ gratia 55. 37
Beatus quis habeat 82. 22
Beatus quis 25. 12
Beatus vocandus quis 82. 25
Beatum animum non res efficit 23. 1
Bellum quatenus licitum 251. 15
Bello nihil turpius & homine indignius 251. 20
Bellorum ſtudioſi qui 251. 30
Bilis iræ materia 164. 20
Blande vincere prudentia 78. 12
Blandiri pernicioſiſſimum pueris 104. 12
Bonꝰ nemo ſponte 124. 11
Bonus diis amicus 206. 15
Bonus vir Phœnix 72. 24
Bonus vir ſua ipſius conſcientia contentꝰ 130. 12
Bonum virum etiam indoctum pluris faciendum eſſe quam malum quemlibet eruditum 8. 30. ſeq.
Boni pluribus malis obnoxii 125. 15
Bonorum & Doctorum voluptas 320. 11
Bonis hominibus nihil mali accidere poſſe 20
Bonis omnia cedunt in bonum etiam mala 20
Bonis plerumque adverſa fortuna 173. 4. und 202.
Bonum duplex 203. 11
Bonū omne a Deo 319. 2
Bonum ſummum, Deorum converſatio 318. 22
Boni ſummi cognitio vera Sapientia 13. 2
Bona corporis ac fortunæ quare pluris fiant bonis animi 203. 2
Bona externa nugæ 311.
Bona quorum bonus uſus 206.
Bona duplicia 203.
Bona vera quænam 24.
Bonorum tria genera 6.
Bonorum fons prima cauſa 198. 2
Bootis occaſus 279.
-- ortus ibi
Boreas ſerenifer 220.
Borealia ſigna 273. 1
Briareus 191. 3
Britanni 79. 2

C. Cœ

C.

Cœlibatus an conjugio melior 95. 25
Cœlibatus culpatur 61. 1
Cœlibatus ſapientem decet 150. 28
Cœlum an æternum 292. 26. an cœperit olim, ib.
- æternum eſſe 282. 8
Cœlum an colonis vacuum 290. 20
Cœlum an rotund. 284. 8
Cœlum bonorum ſedes 264. 29
-- Dei regia 301. 28
-- Deorum ſedes 154. 26
Cœlum durone & ſolido corpore conſtet 281. 29
Cœlum oceanus rerum pater 245. 12
Cœlum quid 284. 26
Cœli a ſtellis diverſitas 284. 33
Cœli ambitus 271. 16
Cœli corpus non opacum 282. 29
Cœli imagines ab aſtronomis fictæ 285. 13
Cœli laus 318. 38
Cœli motus a diisne an per ſe 287. 21. quatenus æternus 288. 10
Cœli potentia in res naſcentes 245. 8
ad Cœlum omni ſtudio contendendum 311. 23
in Cœlum paucos venire 244. 10
Cœlum petere terrenis rebus gravato non licere 238. 9
Cœlo quo quidque propius eo nobilius 150. 18
Cœleſtes orbes quinque 271. 19
Cœleſtia corpora an materia conſtent etiam 281. 36
Cœleſtium corporum admiranda celeritas 291. 18
Cœlicolorum corpora tenuiſſima 291. 6
Cæſaris ſtirps extincta 121. 9
Calanus 140. 28
Calliope Orphei mater 115. 2
Calor an motus cauſa corporibus 160. 1
Calor nativus 164. 25
Calore alia ſolvi, alia indurari 207. 31
Canis majoris ortus 279. 26. occaſus 280. 27
Canes duo ſid. 276. 5
Canicies præcox ex mœrore 107. 34

Carnis adverſus mentem pugna 193. 12
Caſſiopeiæ ſidus 275. 20 ejusd. occaſus 276. 21
Caſtalius fons 53. 21
Caſte vivere ſalvis ingvinibus quorumnam 61. 25
Caſtos haberi, qui ſunt cauti 61. 32
Caſus quid 181. 4
Caſus in nobis eſt non in rebus 183. 10
Caſus in orbe nihil juris habet 183. 33
Caſus incertitudo 181. 25
Caſune an fato omnia contingant 175. 33
Caſuum diverſitas quibus homines ſunt obnoxii 134. 27
Cato 24. 17
Catonis nobilitas 121. 32
Cauſa prima bonorum fons, ut malorum poſtrema 198. 28
Cauſæ primæ effectus unus & qualis 179. 23
Cauſarum aliæ viliores, aliæ nobiliores 178. 22
Cauſarum nexus & ordo 178. 18
Cauſarum ut quæque prior ita dignior ibid.
Cent. ſidus 280. 12 & 281. 17
Cenſus mediocris commendatio 94. 10
Centrum eſt anima 169. 34
Centrum mundi terra 149. 14
Cephei ſidus 249. 25
Chamæleonta paſci aëree 291. 13
Charybdis 42. 30
Chimæra 35. 19
Chirag. ex ebrietate 49. 23
Chirurgi quam clinici ars certior 206. 8
Chriſti præcepta 138. 24
Chronicus ortus ſeu occaſus 278. 24
Cibi uſus quis 24. 32
Ciborum luxus 17. 31
Cicero Arpinas 19. 14
Ciceron. nobilitas 121. 32
Cilices 79. 23
Circe 110. 18
Circe Ulyſſis ſocios in porcos mutavit 43. 35
Clementiæ expers non homo ſed lupus 237. 28
Clementis Papæ apparatus ad tollendum Lutherum 269. 11
-- Ejusdem cum Cæſare conventus 241. 31

Cogno-

Cognoſcendi vis animæ maxima 166. 35
Colloquia turpia vitanda 265. 10
Commercii peſtis 245. 30
Commercia prava bonos mores corrumpunt 103. 30.
Cometæ ubi appareant & qua de cauſa 296. 30
Comœdiarum uſus 8. 15
Compater obſervandus ei, qui ſuſpectam habet uxorem 100. 7
Conceptionis vis, talem quemque eſſe qualis in utero concipitur 102. 18
Conditio aliis felix, aliis adverſa, an & fato contingat 194. 20
Conjugium vid. Matrim.
Conjugium an Cœlibatu melius 95. 25
Conſcius ſibi bene nihil timet 4. 27. contra qui male 4. 32
Conſules Rom. olim ab aratro deſignati 24. 20
Contagio 105. 18
Contraria contrariis curari 105. 33
Contraria ſemper pugnare ſe non corrumpere 255. 16
Corpus an poſſit eſſe infinitum 304. 28
Corpus animæ carcer 217. 22
Carceris inſtar moles 147. 13
Corpus tantum locum occupat 155. 40
Corpus mutantia 266. 18
Corpus omne quantum & quale 146. 1. compoſitum materia & forma conſtans finitum 146. 8
Corporis bona 203. 18
Corporis humani miſera conditio 266. 18
Corporis illecebræ fugiendæ 134. 37
Corporis vita qualis 263. 32
Corporis qualis habenda ratio 247. 7
Corpori & animo communes motus 165. 29
Corpore debilitato creſcere vim animi 171. 15
Corpora cuncta ex materia & forma 281. 32
Corp. viventia quomodo grandeſcant 163. 19
Coronæ ſidus 275. 20
Corvus ſidus 276. 8
Coſmicus ortus & occaſus 278. 20

Credendum non cuivis 287.13
Credulos facile decipi 34. 35
Crapula vitanda 247.13
Crapulam comitantes morbi ibid.
Crater ſidus 276. 7. ejusd. ortus 279.33
Cryſtallo dæmonem includi arte magica 268.16
Culturæ vis 102.22
Cupido 11. 9. Veneris filius 62.17. omnium domitor ibid.
Cupido non Bacchi filius 63. 19
Cupido voluptatis comes 40.2. ejusd. deſcriptio ibid.
Cyclopes 10.17
Cyllenes gygas 214.1. in montem ibid. 23
Cynoſura 275.18

D.

DÆdalus 5. 20
Dæmon malus cœlo eject. inter lun. & terr. 267.37
Dæmon quare ſublimiore mente præditis infenſior 199.16
Dæmon ſapit 186.10
Dæmon terris præſidens 198. 3
Dæmones arte magica a hominibus cogi 268.
Cryſtallo includi 298.11
Dæmones lunæ regionem incolentes 267.38
Dæmones mali an ſint 219 22
Dæmon. mali nigri 220.3
Dæmoniorum malorum ſedes ubi 219.11
Debilia paſſim robuſtiorum libidini obnoxia 125.20
Delphin ſidus 275. 28 quod etiam Deltoton 277.9
Democritus opum contemptor 24.4
Demoſthenes fabri filius 121.38
Demoſthenis nobilitas 121 38
Deſidiæ nullam dari lauream 12. 2
Deucalion 253.17
Deus an aliquid imperfectum efficiat 179.21
Deus an corporeus 146. 7
Deus an malorum cauſa 197.15. Eod. autore nil mali fieri 199.11
Deus bonorum omnium cauſa 144.34
Deus cunctarum rerum & au-

& auctor & finis 86.10
Deus fati auctor 192. 33
Deus eſt per ſe vivens 145.1
Deus incorporeus 146.25
Deus mentis arcana reſpicit 127.34. non pretio, ſed amore colendus 99.30
Deus omnis boni & pulchri fons &c. 144.38
Deus ſemper bonus ac potens 292.37. & 294.1
Dei arcana nemini cognita 158.25
Dei conſilio omnia fieri 184.3
Dei invocatio 211.5
Dei lux 306.26. & 34
Dei non obliviſcendum 234.37
Dei opus infinitũ 304.13
Dei ſcientia infinita 303.19
Dei ſummi inter reliquos ſplendor 305.20. ſeqq.
Deo placere ſtudendum 257.8. & qua ratione 314.18
Deo ut quidque ſimilius, ita diuturnius 288.11
De Deo quid meditandum 233.1
Deum noſſe omnia etiam peſſima 181.32
Deum nullum eſſe malum 186.3
Dii an in terris appareant hominibus 317.22
Dii maxime liberi 287.30
Dii quorum munera reſpuant 314.37
Dii ſæpe invocandi 316.24
Deorum cibus & potus 291.31. vita & voluptas quæ 127.38
Deorum formæ 305.19
Deos affari & videre paucis conceſſum 185.22 312.30. & quibus conceſſum 185.23
Deos eſſe utilitas perſvadet 99.33
Deos non ſolum in cœlo ſed & in aëre complures 304.39
Deos placandi ratio 314.18. ſeqq.
Dialectica vincula 106.26
Digitus medius infamis 227.6
Dionyſii tyranni celebre factum 17.10
Dipſados venenum ſitiferum 222.13
Diſciplinarum præcipuæ quæ 246.25

Diſciplinis ſtrenue incumbendum 246. 29
Diſſimulare qui neſcit, vivere neſcit 73. 36
Divina voluntas duplex 193. 29. ſemper eadem 288. 22
Divin. auxiliū ante omnia implorandum 211. 3
Dives quis 247. 34
Divitis virtute carentis deſcriptio 248. 15
Diviti malo an bonæ divitiæ 204. 32
Divite avaro & ſtulto nihil intolerabilius 205. 14
Divitum luxus in veſtitu 18. 28
Divitum pericula 17. 23
Divitiæ ſummum bonum an ſint 13. 33. & 25. 21
Divitiæ malorum hominum non bona 204. 30
Divitiæ ob quid petendæ 20. 25
Divitiæ quales ſui cultores reddant 23. 30
Divitiæ quomodo acquirendæ 247. 28
Divitiæ ſpernendæ 236. 23 & 237. 11
Divitiæ veræ quæ 237. 18
Divitiarum abuſus noſtro ſeculo 27. 5
Divitiarum vanitas 15. 27. uſus quis eſſe debeat 25. 26
Divitiis felicem vitam agere difficile 247. 31
Doctrina improbi, inſani gladio ſimilis 204. 19
Doctrinæ uſus & pretium 8. 30
Doctrinæ ſedulo incumbendum 241. 33
Doctrinam ex fato contingere 188. 18
Doctus iniquus, ut furioſus habens gladium 246. 34
Docti & æqui victus qualis eſſe debeat 247. 10
Docto evaſuro labore ac ſtudio opus eſt 126. 21
Doctumne an bonum eſſe præſtet 8. 30
Doctum pariter probumq; eſſe egregium 246. 32
Doctorum & bonorum voluptas quæ 320. 16
Doctis nunquam deeſſe neceſſaria 21. 41
Dolor ad mentem revocat 207. 15
Dolor nullus ubi nullum judicium 162. 29
Dominis duobus ſervire nemo poteſt 315. 30

Doro-

Dorophonus 215. 9
Doxa ejusque ex Jove filii ibid. 8
Dryades 37. 28

E.

Ebrietas quantum menti obſtet 48. 10
Ebrietas viſum turbat ibid. 20
Ebrietas vitanda ibid. 27
Ebrietatis deteſtatio ib.
Ebrietatem qui morbi conſequantur 29. 20
Eccleſiæ ſanctæ aſſertioni credendum 318. 25
Ecclipſeos ratio 282. 24. & 298. 38
Edendum ut vivas, non vivendum ut edas 49. 31
Effectus a cauſa quid differat 178. 24
Electri vis attractiva 195. 15
Elleboro neminem non indigere 134. 13
Eloquentiæ vis ac pretium 20. 12
Elyſii campi 103. 13
Engonaſis 275. 22
Engonaſis occaſus 279. 19
Ens quid 271. 10
Entia incorporea, præter Deum & alia multa 147. 25
Epicuri deſcriptio 30. 20
Epicuri Philoſophia ſeu diſputatio de ſummo bono 31. 17
Epicuro anima mortalis 34. 14
Errantia ſidera 296. 19
Error facile imitabilis 181. 12
Eruditorum nugæ 287. 10
Erymanthus gigas 213. 35
-- in montem 214. 23
Exemplis magis quam verbis docendi pueri 245. 26
Exemplis rudes melius doceri 32. 34
Eſtenſis familia 2. 27
Euripidis mater ignoratur 121. 39
Europa fertilis & bellicoſa 79. 20
Eurus 149. 10
Eurydiæ 35. 38

F.

Fabricius 24. 18
Fabula, non omnis ſpernenda 8. 15
Facies pulcherrima quæ 315. 11
Facundia absque conſilio 111. 12

Famæ inane ſtudium 128. 39
Famæ præmia poſt obitum 190. 17
Famæ ſpes ad virtutem impellit 2. 24. & 190. 20
Fatum cauſarum ſeries 178. 18
Fati auctor Deus 193. 32
Fato cuncta obnoxia 177. 22
Fatone an caſu omnia fiant? 177. 7. ſeq.
Fatorum ordo certus 181. 3
Fatis omnia regi 63. 22
Felix in terris quis 25. 6
--vere quis 90. 22. & 108. 21
--rarus ut Phœnix 91. 10
Felle carentia animalia non iraſci 164. 22
Fœmina nihil mendacius 58. 24
Ferreum ſeculum ubi aſtuti regnant 228. 3
Fidelis nemo 98. 18
Fides etiam inter conjunctiſſimos rara 135. 14
Filii ætate adhuc tenera bene inſtituendi 101. 39
Filii parentum plerumque ſimiles 97. 40
Filiorum corrigendorum ratio 104. 8
Filiorum morbus & mors quomodo ferenda 101. 17
Filiorum vitia parentibus imputanda ibid. 37
Finis optimus qui ultimus 84. 22
Fluminum perpetuus curſus unde 297. 20
Fontes unde 297. 29
Forma 69. 8
Forma absque materia conſiſtens, perfectior 308. 8
Forma & materia naturæ principia 305. 15
Forma rebus eſſe tribuit 305. 11
Formæ incorporeæ extra cœlum 208. 10
Formæ qua lege res generent 289. 15
Forti viro ubique patria 248. 13
Fortuna an regat mortalia 184. 4
Fortuna quæ & Pluton. 199. 7
Fortuna rerum domina & opum donatrix 94. 24
Fortuna veteribus Dea habita 177. 17
--qualis Dea ibid.

For-

Fortunæ bona nulli propria aut certa 237. 11 ideoq; ſpernenda 239. 39
Fortunæ comes libido 124. 24
Fortuna in rebus humanis 94. 26. & 196. 30
Fortunæ jocus ſtultorum imperium 229. 15
Fortunæ modeſtæ commendatio 94. 10
Fortunæ poteſtas in terram & terreſtria 196. 31
Fortunæ rete 186. 36
Fortunæ ſola reſiſtit virtus 21. 11
Fortunatæ inſulæ 154. 35
Fraus Pluti ancilla 36. 28
Fraus Veneri gratiſſima 99. 14
Fraudem fraude repellere etiam jure licet 253. 24
Frugalitas veterum 25. 26
Fulgura unde 219. 16
Fulmina a Dæmonibus cieri 225. 16
Fumo, hoc eſt vana gloria nihil levius 239. 16

G.

GAdes 273. 14
Gallorum in Italia bellum 208. 25
Ganymedes, qui & Aquarius 281. 10
Ganymedis forma 19. 21
Gaudia eo dulciora quo rariora 22. 14
Gemmæ aliis lapidibus quare nitidiores 148. 21
Getæ 21. 10
Getuli 79. 23
Gigantes in Arcadia olim 214. 29
Gloria vera poſt cineres 240. 11
Gloriæ humanæ vanitas 239. 16
Gloriæ vanum ſtudium 238. 27
Gorgones 110. 17
Græci nugaces 60. 13
-- mendaces 91. 11. & 12
Græcia mendax 110. 22
Gravia ad centrum ferri 298. 32
Gulæ dæmon qualis 47. 37
Gulæ & laboris filius ſomnus 50. 1
Gulæ nihil indignius homine 48. 4
Gula perire plures quam gladio 49. 28
Gyges 191. 29

H.

HÆretici qui 87. 38
Harmonia 173. 14. an recte de anima dicatur. ib.

Hectoris nobilit. 120. 18
Heliacus ortus & occaſus 278. 27
Heliadû lacrymæ 160. 14
Helice 275. 17
Herculanus nodus 186. 15
Herculeæ columnæ 297. 14
Hercules Ferrariæ Dux 2. 25
Hercules quoque voluptati ſuccubuit 43. 20
Herculis geſta 43. 10. ſeq.
Hermus aurifer 108. 17
Heroës qui 260. 22
Hœdi ſidus 276. 30
Homo deorum ſimia & riſus quando 115. 32
Homo homini juvando natura creatus 27. 1
Homo homini maxime formidanda fera 135. 2
Homo inter deos & bruta medius 173. 18
Homo quando felix 90. 22. qua ratione diis gratus fiat 314. 19
Homo ſermone tantum & manibus beſtiis præſtat 88. 35
Homo ſpiritualis quis 264. 20
Hominis creatio 131. 13
Hominis miſera nativitas ibid. infantia, pue-ritia, juventus, ætas gra-vior & ſenecta ibid.
Hominis Philavtia & ſci-entiæ perſvaſio 116. 1
Homini tactus & guſtu- quam cæteris animan-tibus perfectior 168. 3
Hominem Deos affari poſſe coram & videri 318. 2
Hominem veterem quo-modo exuere oporteat 311. 10. ſeq.
Hominum diverſa genera 230.
Hominum diverſi colores 225. 3
Hominum ignorantia & error 215. 23
Hominum pertinax cœci-tas 13. 20
Hominis vita militia 124. 11
Honos alit artes & virtu-tem 33. 1
Honor homini ſufficiens quis 131. 8
Honor qui confertur in-digno non honor ibid.
Honor ſomnium ibid. 26
Honor virtutis præmium 316. 15
Horatii nobilitas 121. 35

Huma-

Humanæ vitæ conſideratio 226. 23
Humani generis calamitas & miſeria 131. 13
Humiles a Deo amari 238. 22
Hyades 277. 16
Hyale 249. 26
Hydræ ſidus 276. 10
ejus orrus 279. 26
occaſus 281. 17
Hydrochous 270. 12
Hyems 295. 10
-- unde ibidem.

I.

JAna dæmon 267. 35
Icarus 5. 19
Icari caſus 128. 20
Ignavia vires hebetat 247. 19
Ignis aëre levior 294. 15
Ignis animantia vivificans 163. 21
Ignes in terra gigni multos 301. 18. per aëra volantes unde 294. 20
Imperia prudentib. commiſſa optime habere 227. 1
Improbis perpetuus comes metus 4. 35
Indoctus raro probus 246. 14
Indulgentiar. merx 229. 2
Infantiæ mala 131. 21
Inferi ad auſtralem plagam 112. 37
Inferi an in terræ centro 215. 16
Inferi re vera inter homines 225. 12
Inferor. deſcriptio 136. 21
Inferos apud quid jam agatur 243. 3
ad inferos quavis etiam hora innumeros tendere 244. 13
Infinitum an ex finitis partibus 146. 22
Infinitum nullum corpus 304. 31
Ingenium ex fato contingere 188. 17
Ingenio quosdam natura non arte donari 10. 22
ab injuria abſtinendum 234. 22
Inſani quale hominum genus 230. 1
Inſcitia errorum & ſceleris mater 13. 17
-- leges ridet 13. 10
Inſidiarum humanarum varii modi 135. 8
Inſtitutio quanti momenti 245. 18
Inſula ſtella cenſetur 155. 12

Inſulæ fortunatæ 154. 39
Invidia amantibus metuenda 65. 10
Invidia maxime oculos infeſtat 224. 13
Invidiæ deteſtatio 65. 13
Invidiæ pater ac rex dæmon qualis 224. 8
Jovis ac Doxæ filii 215. 1
Jovis planetæ domus 274. 2
Jovis ſphæra & motus 273. 19
Jovem latinis Deum ſummum bonum dici 145. 1
Ira frænanda 240. 15
Ira ſtultis cognita 229. 27
Iris Junonis nuncia 219. 30
Iris unde & ubi appareat 296. 32
Italiæ bellum 208. 22
Jucundum natura omnes quærere 33. 35
Judæus bruciphagus 170. 37
Jura ſilent bello 251. 23
Juſtitiæ ſtudium 234. 22
a Juſtitia quæ potiſſimum abſtrahant ibid.
Juſtos malum non pati 207. 7
Juſtos quare Deus interdum malis exerceat ibid.
Juvenum ſtudia 32. 2

L.

Laborem citra nihil egregium fieri 103. 2
Laborem contemni ſpe & amore 259. 3
Labore cur membra languescant 161. 11
Lampyrides 292. 2
Lapis Philoſophorum qualis & quomodo inventus 249. 2
Lapidis Philoſoph. virtutes 250. 11
Laudis ſtudium inane 128. 3
Leges ab imperitis maxime negligi 10. 1
Leges aranearum telæ ſimiles 126. 1
Leges bello opprimi 251. 24
paſſim nummis ſuccumbere 126. 10
Lectio animi eſca 265. 12
Lepus ſidus 276. 9
Letheus fl. 111. 34
Leucothea 135. 30
Libræ ſigni ſtellæ quot 277. 23
ejuſdem ortus 280. 9
Liber an ſit qui uxorem duxit 95. 34. & 100. 35

Liber qui habendus 189. 28
de libero arbitrio 187. 21
Libertas cœlibatus periculoſa 101. 1. ſeq.
Libertas omni pretio pretioſior 92. 30
--perniicioſa res pueris 103. 29
Libertatem vendere turpiſſimum 95. 14
Libertate ſine nil laudabile ibid.
Libertate nil magis generoſos decet ibid.
Libidine omnia plena 139. 7
Locum nullum eſſe fruſtra, ſed omnia inhabitari 301. 26
Locum præter corpus nil occupat 155. 40
Locuſtarum prodigium 208. 28
Lopadis & Uranii filia Venus 60. 14
Luciferi dæmonum principis deſcriptio 224. 21. ſeq.
Lucretia 98. 12
Luctum mora manſveſcere 101. 33
Ad Lutherum tollendum Clementis Papæ apparatus 269. 1.
Lunæ corpus durum 282. 22
Lunæ domus 274. 11
Lunæ ecclipſis unde 298. 38
Lunæ maculæ quidnam 292. 8
Lunæ arx 214. 28
Lunæ regio 292. 12
Lunæ ultima ſphæra, terriſque proxima ibid.
-- ejus motus 273. 29
Lunam ſupra, bona & felicia omnia, infra mala 215. 30
Lunicolarum cum gigantibus bellum 214. 10
Lux an aliqua ſine corpore 305. 15
Lux ſolis effectus 294. 8
Lucis divinæ particula ſoli impreſſa 306, 27
Lucis ſubjectum ac fundamentum an aër ibid.
Lucem etiam absque aere conſtare ibid.
Luxuria Pluti filia 36. 24
Luxus divitum deſcriptio 17. 30. ſeq.
Libya angvifera 223. 10
Lycæus gigas 213. 34
--in montem 214. 23

Lyncei viſus 190. 21
Lyræ ſidus 276. 32. occaſus 280. 30. ortus ibid.

M.

MAchaon medicus 254. 10
Magica arte cogi dæmones 185. 28. tam bonos quam malos 185. 18
Mala corporis & fortunæ quibus mala 208. 10. ſeq.
Mala quatenus a Deo & quomodo Deus permittat fieri 198. 9
Mala unde proveniant 198 21
Malorum cognitio non mala 182. 8
Malorum noſtrorum cauſa peccatum 202. 27
Malorum fons cauſa poſtrema dæmon 198. 22
Malus omnis æger 203. 33
Malorum hominum ſucceſſus 172. 30
Malis hominibus boni nihil contingere poſſe 204. 15
Malis quare interdum gratificandum 73. 35
Marmora quare aliis lapidibus nitidiora 148. 21
Mare cur ſalſum 298. 10
Maris diverſa nomina 29
Marini rupes 242.
Martis motus 218. 2
Matrimonium a Deo inſtitutum 60. 4
Matrimoniumne an virginitas præſtet 62.
Maxima duo ſimul eſſe non poſſe 293. 3
Medicina niſi perfecta periculoſa ars 106. 3
Medicinæ commendatio 254.
Medicus egregius numquam mendicus 253. 3
Medici carnifices 106. 3
Medici conſulendi ratio 105. 33
Medici ſophiæ & dialecticæ ſtudioſi 106. 2
Medicorum impoſturæ ibid. & ignorantia ibid.
Medicorum noſtra ætate ſophia 231. 11. ſeq.
Medicis ſe committere non tutum, ſed quibus 107. 14
Meditantes quare oculos claudant 172. 5
Melphis 208. 23
Melicertæ 135. 3
Menarchus lunicular. rex, deque eo plura 213. 25

Mens

Mens in nobis divina 189. 3
Mentis acies 234. 18
Mentis affectus diverſis ex cauſis 133. 30
Mentis bona 69. 10
Mentis & carnis pugna 193. 13
Mentis ocul9 ratio 190.14
Mentis proprig orb. 157. 7
Mercurius Deorum nuncius 271. 11
Mercurius ſublimatus 259 22
Mercurii domus 273. 26
-- ſphæra & motus *ibid.*
Merc. invocatio 248. 37
Meridianæ plagæ deſcriptio 226
Metus perpetuus improbis comes 4. 32
Miaſtor dæmon, ejusque deſcriptio 224. 9
Michael archangelus Sarcotheum æthere depulit 225. 11
Midæ ſtultitia 17. 17 ſeq.
ad Minervæ ſacraria durum iter 127. 15
Molochæus leo 18. 34
Momi quæſtio de monachis quibusd. 241. 7
Monachi porci ibid. 15
Monachor. cœlibat. 61. 14
Monachorum deſcriptio 99. 18. libido *ibid.*
in Monachorum quorundam libidinem 241. 12
Monſtra quoque non caſu fieri, & cur ita dicta 183. 23
Moralis vita 123. 27
Morbo in tempore occurrendum 105. 32
Morborum turba quibus hominum vita infeſtatur 133. 21
Mors nemini parcit 237. 7
Mors non metuenda, ſed quibus 137. 28. & 141. 15
Mors non omnia delet 172. 26
Mors perpetuus ſomnus 50. 30
Mors quid 101. 31
Mors ſomno quanto melior 135. 26
Mors ultima malorum meta 101. 22
Mortis commendatio 135. 27. ſeq.
Mortis memor eſto 234. 37
Mortis prædiction. 188. 11
Mortem a nemine non metui 115. 6
Mortem ultro accerſere divinæ leges prohibent,

bent, quam vivere ſatius 140. 35
Morte nihil certius vel incertius 187. 37
Mores a teneris receptos durare etiam in adultis 245. 18
Mores noſtro ſeculo prorſus extincti 4. 1
Mores, qui a teneris hauriuntur, etiam ſenibus ineſſe 102. 5. ſeq.
Morum honeſtas 4. 20
Moribus decorari homines non veſtitu 19. 24
Moſi credendum 293. 15
Motiva animæ vis quomodo voluntati pareat 161. 15
Motus vitæ præcipuum indicium 159. 38
Motus cauſa corporibus vita 149. 33
Motu & quiete res omnes diſtinctæ 286. 16
Mundus an æternus, vid. Cœlum. & 197. 39. & 293. 14
Mundus an propter homines creatus 153. 33
Mundus an propter ſolum hominem conditus ibid.
Mundus an ratione regatur 177. 6. &
Mundus archetypus 317.
-- ſpelunca latronum 135
-- an alius adhuc ſupra cœlum 156. 3
Mundi ætas 293. 2
Mundi condendi quæ cauſa fuerit Deo 293.
Mundi diviſio a ſummo creatore facta 158. 2
Mundi princeps Chriſto & Paulo quis dictus 184. 24
Mundi hujus princeps fortuna, Pluton, Sarcotheus 199. 7
Mundi malitia 139. 24
Mundi triplex portio 304. 40
Mundum & quæ in ea ſunt amore conſervari 66. 11
Mundum fugientes Monachi immundum ſequuntur 61. 20
Muneribus Deos non corrumpi 313. 27
Murenæ cum ſerpente conjugium 223. 18
Muſarum fons 110. 6

N.

NApææ 11. 6
Narniæ ruina 208. 23

Nata.

Natalium ſplendore gloriari ſtultum 120. 23
Natura diurna lex cunctis rebus ab initio impoſita 183. 12
Natura materne an noverca dicenda 230. 25
Natura minimis contenta 331. 9
Natura morborum quorundam cauſa 104. 30
Natura non multo potentior uſus 102. 16. & 103. 6
Naturæ lex 234. 26
Naturæ luſus in monſtris ac informibus fœtibus edendis 183. 26
Naturæ ordo quomodo immobilis 288. 21
Naturæ vim aſſvetudine quandoque frangi 102. 17. & 26
Naturæ totius conſideratio 271. 8. ſeq.
Naturam frenari quidem, non autem vinci poſſe 102. 23
Natura quid ſit 289. 1
Naturam ſolus Deus vincit 288. 36
Natura ſine arte nil perfectum profert 103. 7
Nebulæ unde 294. 22
Nectar 291. 31
Nemrothi turris 214. 12
Nequitiæ nutrimenta, gula & otium 61. 22
Nili fragor 283. 30
Nili ſeptem oſtia 78. 35
Nili ſidus 276. 4
ejusdem ortus 277. 35
& occaſus 279. 23
Niſus rex in avem converſus 51. 33
Nobilis an qui dives 118. 23
Nobilis appellatio 123. 15
Nobilis vere quis 119. 5 & 34
Nobiles nominetenus, ſed re nebulones 119. 19. 123. 5
Nobilitas animi non corporis decor 119. 4
Nobilitas generis quid 118. 30
Nobilitas omni pretio dignior 118. 28
Nobilit. vera quæ 120. 18
Nobilitatis ſtulta æſtimatio 117. 25. ſeq.
Nobilitatem per teſtamenta non relinqui 120. 29
Nodus Herculatus 186. 16
Nox quid 298. 35

Noctes longiores aut breviores, quando & qua ratione 298. 40
Nubes unde 294. 32
Numina amanda 315. 16

O.

OBſequio paratur amor 72. 14
Occaſus deſcript. 221. 28
Occaſus ſignorum triplex 278. 18
Oceanus pro cœlo 155. 10
Oceanus quare nympharum pater 245. 13
Otium tempeſtivum vires reparat 246. 20
Otium nequitiæ nutrimentum 61. 22. vitiorum fomes 98. 9
Otia vires debilit. 247. 19
Oculi animi ſpeculum 167. 16
Oculos quare claudamus meditantes aliquid 172. 5
Odorat9 animæ vis 167. 7
--quomodo fiat 168. 20
Ogygia 5. 15
Oloris ſidus 275. 21
Omnia interire 35. 13
Ophthalmia 127. 19
Opinio lunam imitatur 151. 24
Oppoſita oppotis curari 105. 33
Optima in terris Deu[...] pauca eſſe voluit 320. [...]
Ordo rerum pulcherri[...]mus 178. 3[...]
Oreſtis & Pyladæ amiciti[...] 75. 11[...]
Orientis deſcriptio 11. 1[...]
Orion navigantibus invi[...]dus 28. 3[...]
Orion ſidus 275. 33. ejuſ[...]dem ortus 279. 15. occaſus 280. 2[...]
Orpheus 40. 3[...]
Ortus ſignorum triple[...] 278. 2[...]
Oſſa 122. 3[...]
Oſtrea cyzicea 18. [...]

P.

PAedagogus qualis eſſ[...] debeat 245. 2[...]
Pæon medicus 254. 10[...]
Paludes unde 297. 29
Pamphages Uranii filius [...] triguttur 60. 30[...]
Panchaia thura 37. 25[...]
Panis qui levior melior [...] 148. 10[...]
Parentes morborum cauſa 104. 34
Parentes quantum in filiis, quales evaſuri ſint, referant 245. 16
Parentum nobilitas quanti momenti 128. 22[...]

Par[...]

Parnaſſi colles 1. 2
Parſimoniæ laus 24. 32
Parthenope 126. 34
Patientiæ commendatio 240. 23
Patriæ bonorum in cœlis 311. 25
Patrum ſanctorum vita 318. 19
D. Pauli de prædeſtinatione locus translatio 196. 20
Pauper quanto ſecurior divite 27. 10
Pauperes minus expoſiti periculis, quam divites 21. 9
Pauperes non deſpiciendi 237. 25
Pauperum neglectus 21. 1
Paupertas æquo animo ferenda 237. 31
Paupertas multis utilis 238. 13
Pax hominem maxime decet 251. 29
Pacis ſtudium maxime homines decet 240. 27
Peccatis levioribus non offendi ſuperos 314. 30
Pellex uxore quantum deterior ac incommodior 97. 30
Pellicis concubitu maxime uxores offendi 100. 17
Perfectiſſima duo ſimul eſſe non poſſe 144. 18
Perſarum gazæ 21. 1
Perſephone 111. 33
Perſeus 110. 20
Perſei ſidus 275. 24
Peruſium 126. 35.
Peſtis cauſa 105. 18
Phantaſia 162. 18
Philocreus dæmon, ejusque deſcriptio 222. 33
Philomela 39. 7
Philoſophiæ moralis difficultas 123. 29
Philoſophor. lapis 250. 13. ejus virtutes 248. 30
Phœnicis raritas, Græcorum figmentum 91. 11
Phyſica virtutis quam difficilis 126. 22
Phyſicus, medicus, & clinicus 106. 10
Pictorum audax inſcitia 284. 17
Pietas reliquarum virtutum janua 233. 26
Piſcium ſigni ſtellæ quot 277. 30
Planetæ eorumque ratio 273. 20. & domus 274. 3
Planetæ etiam ventorum cauſæ 296. 18

Planetarum epycicli 285. 37. ſeq.
Plato 7. 4. Socratis diſcipulus 122. 10. mundi lumen 69. 23.
Platonis ideæ 308. 19
ſententia de aſtris fixis 284. 36
Plotinus divinus 159. 13
Pluviæ unde 294. 22
Plutonis in aula quid jam fiat 243. 3
Pœnitentia ſera 236. 6
Polyphemi armenta 14. 1. oculus 190. 15
Pompeji extincta ſtirps 121. 9
Pontifices an dulcius vivant cæteris mortalibus 91. 32
Pontifices bellicoſi Chriſti dogma num ſecuti 267. 7. & 8
Pontificum rapina 139. 35
Precum aſſiduitate vincendi ſuperi 316. 25. ſeq.
Primordia ſive principia rerum an lis & amicitia 160. 19
Primum mobile 273. 8
Principium rerum unicum tantum 143. 7
Principia eſſe perſpicua debere 159. 30
Principia naturæ duo, materia & forma 281. 33 289. 20
Princeps mundi quis Chriſto & Paulo dictus 184 24
Principis imago vulgus 223. 34
Principum noſtri temporis ſtudia 140. 19
Principum in ferendis ſacerdotum flagitiis oſcitantia 229. 66
Probitas exulat 125. 18
Probitasne an ſcientia præſtantior 8. 30
Probitate nihil amabilius 74. 11
Probum pariter doctumque eſſe egregium 246. 32
Prodigalitas cavenda 26. 17
Prodigia bello Italiam vexante viſa 208. 27
Prophetarum vaticinia unde 175. 13
Proteus 181. 25
Prudens 109. 18
Prudentia 69. 17
Pruina unde 294. 23. & 295. 10
Pſittacus 39. 8
Pueri qualis debeat eſſe ad

ad Philoſophiam inſtitutio 245.18
Puerorum turpis amor 20. 18. & 20
Pueris blandiri pernicioſum 104.11.& 12
Pueris pro vera ſapientia Poëtarum nugas prælegi 232.18
Puerilis ætas educationi ac diſciplinæ maxime idonea 102.7
Pueritia quomodo a magiſtris coërcenda 126. 24
Putei unde 297.29
Pyracmon 5.12
Pyrois ſolis equus 53.12
Pyrrha 253.18
Pythagoræ litera 235.30
Pythagoras Samius 159. 12

Q.

Quercus uno ictu non cadit 316.29
Quies animum reficit ac vigorem revocat 175.39
Quiete & motu res omnes diſtinctæ 286.16

R.

Rana bovem æquare volens rupta 128.22
Ratio prudentum rectrix at opinio vulgi 159.19
Ratio lumen ac vis animi qualis 190.12
oculus mentis ibid.14
Ratio paucorum ut opinio multorum 117.32
-- quomodo affectibus ſuccumbat 192.28
Rationis cum affectibus certamen ibid.34
Rationi credendum in ambiguis 287.19
Ratione quinam regantur 151.22
Ratione ſana pauciſſimos uti 134.10
Religionis uſus 170.31
Remiſſes dæmon 268.16
Rerum uſuram non res ipſas mortalibus a natura traditas 138.28
Rete Rhamnuſiæ 186.36
Rete imago vulgus 223. 33. & 229.23
Reges an cæteris mortalibus dulcius vivant 91.32
Regum perpetuus comes metus 92.26
Regum rapina 139.34
Rhamnuſia 186.36
Rixa ferar. propria 240.26
Roma a Gallis direpta 208.23
Romæ luxuria & gula reliquaque flagitia 268.18

Roma-

Romani imperii ruina ex ſuperbia 238. 18.
Romanor. ambitio 130. 1
Romanor. nobilitas virtute parta 120. 7. vitiis amiſſa ibidem.

S.

SAgitta ſidus 275. 27
Sagittarii ſigni ſtellæ quot 277. 28
Salamandras in igne vivere 291. 12
Salis montes in mari 297. 36
Salmonis 62. 34
Sancti Patres eorumque vita ſolitaria 318. 14. ſeq.
Sangvis calefactus an motus cauſa 160. 2
Sanis omnia ſana 208. 8
Sanitatis curandæ ratio 104. 22. & 105. 23
Sapere Deorum proprium 128. 10
Sapere fruſtra qui ſero ſapit 257. 7
Sapiens Diis amicus 255. 27
Sapiens pacis ſtudioſus eſto 240. 28
Sapiens quando quis fiat 96. 13. quantum reliquos mortales antecellat 108. 39
Sapiens quo ordine quis fiat: 45. 3. rationem non ſenſus ſequitur 189. 258
-- ſolus liber ibid.
-- uno minor Jove ib.
Sapientis exemplum & imago 258. 100
Sapientem an etiam bella gerere deceat 251. 113
-- in ſenecta quid deceat 254. 255
-- in terris nullum reperiri 269. 155
-- quæ ars potiſſimum deceat 253. 266
Sapientibus tantum orbis imperium committendum 239. 266
Sapientia Diis ſimiles reddit mortales 108. 10
Sapientia fœdum pectus non inhabitat 109. 133
-- peccati expers 186. 11
-- ſera ſtultitiæ proxima 236. 21. ſola animi cultrix 231. 26. ſolis divis convenit 269. 20
-- triſtitiam curaſque gignit 153. 21
Sapientia vera quæ 231. 15
Sapientis deſcriptio 108. 24. ſeq. vulgo inviſa 255. 15. laus 232. 10. ſeq.

Sarco-

Sarcotheus 199. 8. mundi princeps ibid. Dæmonum princeps & Rex 224. 21
Sarracilus dæmon 267. 35
Sathiel dæmon ibid.
Saturnii gramen 274. 2
Saturni ſphæra & motus 273. 17
Saturno rege aureum ſeculum 38. 12
Sceleris in homine ſedes ubi 218. 15
-- ſoror ſtultitia 193. 27
Scientiam noſtram ex rebus naſci 182. 35
Scoria 148. 8
Scorpionis ſigni ſtellæ quot 278. 11, ſeq.
Scorpii ortus 280. 20
Scorpiones unde 224. 18
Scylla 42. 30. & 51. 26
Sebethydes unde 208. 26
Seculi noſtri mores execrandi 27. 11
Semele 49. 15
Senſus gaudia quatenus licita 46. 16
Senſus mentis ſidera 169. 12. rationis miniſtri 191. 16
Septentrionis ſigna 274. 14
Serpens ſidus 275. 27
Serpentis veneno depoſito murænam amicam petentis, ſeque poſtea conficientis deſcriptio 223. 18
Serpentis veterem pellem exuentis deſcriptio 315. 2
Servus quis & quam miſerum ſervire 94. 30
Sibyllæ furor 158. 34
Sibyllarum caſtitas 62. 3
Sidera directa & obliqua quæ 274. 29
Sidera errantia 274. 2
Sidera quo quæque modo oriantur aut occidant 278. 35
Siderum lapſus 294. 16
Siderum vis in naſcentes 245. 4
Sinon 5. 15
Sirius 18. 36
Siſyphi ſaxum 14. 30
Societas prava vitanda 245. 30
Sol cur luceat 305. 8
Sol lucis cauſa 294. 8. mundi archetypi Deus ſummus 157. 15
Sol quare præter cæteros planetas ſcintillare videatur 285. 40

Solis circulus obliquus 272. 25
Solis domus 274. 9
Solis curſu variari tempora 299. 15
Solis materia luci aptiſſima 306. 36
Solis motus a reliquis ſex planetis diverſus 285. 35
Solis ſphæra & motus 273. 21
Soli impreſſa divinæ lucis particula 306. 27
Solem in cœlo lucere ſolum, ab eoque reliqua omnia aſtra lumen accipere 292. 10
Soles tres apparentes quid 297. 3
Solatia quo rariora eo dulciora 22. 7
Solitaria vita aut inſana aut divina 318. 15
Solitudo ſapientem quando deceat 308. 10
Somnus mortis imago 135. 26
Somnus pacem mortalibus affert ſolus 135. 18
Somnus quid 136. 17
Somni quietem quibus infeſtari natura voluerit 135. 22
Somnus nullus ſine aëre 283. 13
Soni cauſa 168. 8. ſeq.
Sophia 237. 17
animi cultura 231. 10
Sophia vera quæ ibid. 15.
quæ non ibid. 23
Sophus quo ordine quis fiat 245. 33
Soractis incola ſapiens 257. 14
Spes pharmacum nobis naturæ conſilio datum 153. 24
Spei calcar 259. 29
Sphærarum octo motus primo mobili contrarius 283. 14
Sphærarum ſuperficies leviſſima 283. 23
Sphærica figura omnium perfectiſſima 284. 9.
Spritualis homo quis 264. 21
Spiritus Sanctus aſſidue petendus 259. 32.
ejusdem in ſublimandis animis vis 259. 20. & 21
Spiritus motus intra viſcera animæ miniſter 160. 30

Stagna Erebi tria; limoſum, ſpinoſum, fumoſum 218. 25
Stellæ Deorum templa 234. 20
Stellæ dura corpora 282. 22
Stellæ pro inſulis 155. 12
Stellæ ſua cuique vis 284. 24
Stellarum delapſus 294. 16
Stellarum diverſa a cœlo ſpecies 284. 33. item virtus & ſplendor ibid. 24
Stellarum fixarum motus 285. 27
Stellæ quare ſcintillare videantur 285. 28
Stellarum motus a Diisne an per ſe 288. 29
Stomachi morbus ex ebrietate 49. 27
Strongylus 5. 11
Studioſis literarum facultatibus opus 20. 28
Studia literarum ob voluptatem 32. 38
Stulti magiſtratus fortunæ jocus 229. 15
Stulti quale hominum genus 228. 10
Stultorum infinitus numerus 134. 12
-- maxima turba 152. 23
Stultis creandis natura gaudet 153. 22. ſeq.
Stultos eſſe quare natura voluerit ibid.
Stultitia hominum unde 153. 3. 218. 9
Stultitia humani generis mater ac nutrix 134. 17
Sceleris ſoror 193. 27
Stultitia pharmacum nobili conſilio datum naturæ 153. 24
Stultitiæ fons unde 129. 3
-- origo 218. 9
Stultitiæ humanæ ſedes 218. 20
Stupor ex crapula 247. 15
Subſtantiæ ſedes cœlum 180. 17
Subſtantiam in terris cerni nullam poſſe 150. 15
de Summo bono diverſæ opiniones 13. 33. ſeq.
Superbia 124. 25
-- rebus ſecundis cognata 225. 7
Superbiæ ſtagnum 218. 30
Superi amandi 315. 18
-- a quibus amentur ibid. 21

Superſtitio unde 99. 27
D. Sylveſtri templum in Soracte 259. 8
Symplegaties 15. 7
Syren. voluptas 235. 15

T.

TActus animæ vis 167. 9
-- cunctis animantibus ineſt 168. 29
-- quomodo fiat ibid. 27
Tagus aurifer 13. 36. 252. 16
Tantalus auri typus 17. 24. & 205. 18
Talpa bipes 264. 10
Tempus omnia fert ac rapit 120. lin. ult.
Tempus cognoſcendum 236. 10
Temporis & loci habenda ratio 73. 36
Temporis fugacitas 236. 11
Tempore omnia conſumi 79. 15
Tempora ſolis curſu variantur 299. 15
Terra breve hoſpitium 311. 25
Terra elementorum viliſſima 148. 28
& quaſi fæx ibid.
Terra infima 149. 14
-- reliquis elementis infirmior ibid. 15
Terra & mare punctum tantum reliquo mundo collata 154. 11
Terra & mari quodlibet aſtrum majus ibid.
Terra lacrymarum vallis 311. 33
Terra mundi ſtabulum ibid. 35
Terra malorum parens ibidem.
Terra viliſſima mundi portio 319. 3
Terra mater & noverca 260. 25
Terra opacum ſidus 158. 9
Terræ globum ſol aſſidue circuit 298. 35
Terræ pars qualis Oceano tecta, qualisque relicta nobis 298. 15
Terræ præfectus a ſuperis homo ibid. 23
Terram habitari totam undique 299. 24
Sub terra etiam homines ibid. 20

Terra-

'errarum præſes dæmon malus 198. 25
terris nihil puri ſed mixta omnia 180. 8
haumantiæ laus 50. 35 & 219. 30
hebæ Oèdipodonia 41. 1
heorea ſcopulus 210. 21
heſaurus ubi, ibi cor 238. 11.
icini ruina 208, 23
igride ſævior 56. 33
imalphes Aretes filius 59. 33. & 116. 37
ejusque colloquium 213. 9
itulorum noſtra ætate arrogantia 123. 8
onitrua à dæmonibus ieri 225. 14
onitru unde ibid. & 150. 26
rabes ignitæ in aëre 306. 32
ropicus cancri 272. 16
riton 28. v. ult.
yphones 28. 29
yphurgus dæmonum ex 221. 26
Typhurgi deſcriptio 220. 30

V.

Valetudo 69. 8
Valetudo omni cenſu præſtantior 104. 23
Vapor duplex 294. 24
Vaticiniorum certitudo unde 182. 20
Venenum quatenus bonum 83. 26
Ventus ex reſoluta aqua 296. 27
Venti cardinales qui & quot 295. 14
Venti unde 294. 23
Ventorum in aëre poteſtas quanta 295. 10
- - eorundem vires ibid. 29
Ventorum materiæ 296. 9
- - cauſa movens ib. & 296. 18
Veneris domus 274. 10
Veneris ſphæra & motus 273. 24
in Venere nemo fidelis 99. 13
Vergiliæ 277. 15

Veritas aureus ramus &c. 115. 19
Veritas lumen inviſum 117. 16
Vertumnus 181. 25
Verum cognoſcere Deorum proprium 127. 22
Veſper 51. 33
Veſtales 61. 33
Veſtis uſus quis 24. 33
Veſtium luxus 18. 27
Veſtium ſplendor autoritatem parit 18. 38
& gratiam 19. 24
Victima / Hoſtia ſidus 278. 10
- - ejus ortus 280. 22
Victus habenda ratio 107 18
Vigiliis nimiis & corpus & mentem corrumpi 107. 31
Vigorem requie interjecta reſtitui 246. 21
Vir bonus pacis ſtudioſus 248. 28
Virginitas vera diis gratiſſima 251. 5
ſed cui conceſſa ib. 9
Virtus adverſis agitata niteſcit 207. 22
Virtus celſior exit cum premitur 53
Virtus florente adh ætate amplectenda
Virtus fortunæ ſola ſiſtit 22
Virtus hominis ſu ſtantia 18
Virtus in medio vit rum 78
Virtus malis odioſa
Virtus prima Deum lere 23
Virtus propter ſe, propter honorem tenda 13
Virtus ſola non f beatum 90
Virtutis in cœlo ſe 103
ejusdemq; deſcri i
Virtutis iter anguſt ibid.
difficile 152
Virtutis noſtro t pore neglectus 96
Virtutis pars mor qvam amara & diff lis 123
item altera Phyſica

Virtuti nihil magis adverſum quam voluptas 135.11
Virtuti tutiſſimum ubique viaticum & patria 248.13
Virtutem citra prœmia negligi 7.21
Virtutem etiam vulgo ſuſpici 20.5
Virtutem fortunæ non cedere 248.12
Virtutem utilitate & honoribus ali 33.8
gratioſos reddi 20.1
Virtutum præcepta 233 20
Vim vi repellere etiam jure licitum 253.24
Viſus animi hoſpit. 166. 23
Viſus ebrietate turbatur 151.2
Viſus quo pacto fiat 166.32
Viſus ſenſuum præſtantiſſimus 166.10
Vita corporis qualis 263.31
Vita corporibus movendi cauſa 149.33
Vita duplex corporis & animi 260.16
Vita hæc fragilis quare contemnenda 312.20
& petenda alia ibid.
Vita moralis 123.27
quam difficilis ibid.
Vita morte pejor 265.20
ſomnium 266.9
Vitæ hujus calamitas ſæpe meditanda 266.14
Vitiorum catervæ in terris unde 198.16
Viventis corpus quomodo grandeſcat 163. 19
Ulyſſis ſocii in porcos mutati 43.36
Voluntas animi virtus 69.11
Voluptas fugienda 42.31
Voluptas jucundior quo rarior 22.34
Voluptas quænam dignior divitis an pauperis 23.29
Voluptas ſummum bonum 33.33
Voluptas ſerva magis quam regina vocanda 43.38
Voluptas ſola non facit beatum 90.13
Voluptas ſtultos pravosque reddit 44.27

Voluptatis deſcriptio 42. 13
Voluptatem propter omnia fiunt 33. 14
Voluptati fræna imponenda 234. v. ult.
Voluptate nihil pernicioſius 21. v. ult.
-- nil magis virtuti adverſum 235. 11
Votum caſtitatis quale 61. 11
Uraniæ invocatio 281. 24
Urſæ utriusque ſignum 275. 17. & 276. 14
Uſus naturam parturit 102. 16
Utile omnes jam præter virtutem ſequi 96
33
Uxoria fides 97. 11
Uxor an ducenda ſapienti 250. 2
Vulcanus 9. 3
Vulgus bellua 230. 11

X.

XErxis agmina 22
1.

Z.

ZEphyrus 51. 26. 149
10. & 295. 1
Zodiacus 274. 1
Zodiaci duodecim ſigna eorumque nomina & latitudo 274. 2

FINIS.

[illegible] in mezzo e si fe una [illegible]
Zodiacus Vitæ, perchè da' XII segni del
Zodiaco prende il titolo dei 12 libri
ne' quali è diviso; e abbraccia diversi
precetti morali per ben condurre la vita.
L'autore si dice Marcellus Palingenius
Stellatus, il qual nome, oltre essere posto
in fronte al libro, vedesi anche formato
dalle iniziali de' primi versi del primo
libro. Il Gerdesio (Specimen Ital. Ref.
p: 317) accenna una lettera del Sig.
Ab. Facciolati da me non veduta
nella quale osserva che Marcello Pa-
lingenio è anagramma di Pier Angelo
Manzolli, cui perciò egli crede autore
di quel poema; ma io non so se altra
pruova egli ne arrechi, trattane
quella dell'anagramma, la qual non
è di gran peso. Certo il Giraldi che
di questo poeta fa fatta menzione
(Dial: 2. de Poet. suor. temp. p: 569)
lo dice semplicemente Marcello Pa-
lingenio, e non accenna che fosse
questo un nome finto, nè a me pare

verisimile, che sotto un nome finto
volesse celarsi l'autore, come fece, que-
sto poema al duca di Ferrara Ercole
secondo. Il sopranome di Stellato
probabile che venga dalla Stellata
luogo del Ferrarese, che potè esser la
patria di questo poeta. Egli viveva
fin dal principio del secolo, poichè
ricorda un lavoro in creta da se vedu-
in Roma a' tempi di Leone X (lib: 11
8. 6, ec). Vogliono alcuni ch'ei fosse
protomedico del detto duca; ma n-
veggo che se ne arrechino sicura
pruova. Il suddetto poema non è
molto lodevole nè per l'invenzione
di cui non v'ha idea, nè per l'elegan-
che non è molta. Una certa naturale
facilità è il maggior pregio che vi
si scorga. E forse sarebbe esso a-
[illegible], se l'autore non vi avesse
sparse per entro alcune fiere invettive
contro i monaci, contro il clero, e
contro gli stessi romani pontefici
che fan credere che il Palingenio
fosse imbevuto dell'eresie de'

Novatori; e però, poichè egli fu
morto, come narra il Giraldi, ne fu
dato alle fiamme il cadavero. Ciò
non ostante, benchè le accennate
invettive troppo male convengano
a uno scrittor cattolico e pio, a
me non sembra che il Palingenio
si dichiari seguace di alcuna
eresia, anzi egli nella prefazione
del suo poema protesta di sog:
gettare ogni cosa al giudizio
della chiesa cattolica.

Tiraboschi.

Stor: della Letter: Ital:

Tom: VII. P. IV. 1386.

Edizione di Venezia.

1796.